PLACITORVM summæ apud Gallos Curiæ Libri XII.

Per Iohannem Lucium Parisiensem.

LVTETIAE,
Apud Carolum Stephanum, Typographum Regium.
M. D. LIII.
Cum priuilegio Regis, & Curiæ decreto.

OVLTRE L'ARREST ET PRIVILEGE DE LA COVRT DE Parlement, contenu au second fueillet de ce present liure, par deux lettres patentes du Roy, les premieres donnees a sainct Germain en Laye, le XXVI. iour de Feburier, M. D. LII. signees sur le repli, Par le Roy, maistre Iehan Dauanson, maistre des Requestes ordinaire de l'hostel, present, Du Thier: les secondes a Paris, le VI. iour de Iuing, M. D. LIII. signees sur le repli, Par le Roy, maistre Iehan Iacques De mesmes, maistre des Requestes ordinaire de l'hostel, present, Mahieu: toutes deux seellees du grand seel dudict Seigneur sur double queue.

Il est permis & octroyè a maistre Charles Estienne, son imprimeur ordinaire, que nul autre que luy en ce Royaulme, pays, terres & seigneuries dudict Seigneur, puisse imprimer ne faire imprimer, uendre ne debiter cedict present liure, intitulè, Placitorum summæ apud Gallos Curiæ, libri XII. per Iohannem Lucium Parisiensem, iusques apres six ans finez & accompliz, a compter du iour & date du paracheuement d'iceluy: sur peine de confiscation de la chose, & d'amende arbitraire, applicable moitiè audict Seigneur, & moitiè audict Estienne.

A laquelle fin, ledict Seigneur a uoulu & commandè, que ce qui aura ainsi estè & sera imprimè, contrefaict & mis en uente, soit saisi & mis en sa main: & ceulx qui auront ce faict, adiournez par deuant le Preuost de Paris, ou son Lieutenant: auquel de sa certaine science, propre mouuement, plaine puissance & auctoritè, est mandè proceder alencontre des desobeissans, sommairement & de plain, a la declaration desdictes confiscation & amende arbitraire, sans ce qu'aucuns autres iuges en puissent prendre Court, Iurisdiction, ne congnoissance: laquelle leur est du tout interdicte & defendue.

Et oultre a ledict Seigneur declairè, que tant pour cest oeuure & autres mentionnez en sesdictes lettres, que autres que cy apres il permettra a sondict imprimeur ordinaire imprimer: mettant par luy en brief, au commencement ou a la fin desdicts oeuures, le contenu en sesdictes lettres au uray, sur peine d'encourir crime defaulx: il a uoulu & luy plaist, qu'elles soyent tenues pour suffisamment signifiees, & uenues a la congnoissance de tous libraires & imprimeurs, & soit cela de tel effect & uertu, que si sesdictes lettres mesmes leur auoyent estè expressement & particulierement monstrees & signifiees. Sauf s'ilz ueulent pretendre que moins contiennent, que ce que sondict imprimeur n'aura mis, a en demander exhibition par deuant ledict Preuost de Paris ou son Lieutenant, par luy, seul & pour le tout, commis en ceste partie.

Et le tout, nonobstans quelconques droicts, coustumes, statuts, edicts, ordonnances, establissemens de ses Courts & Iurisdictiõs, restrictions, mandemens ou defenses & lettres a ce contraires: a toutes lesquelles choses ledict Seigneur a deroguè, de sa certaine science, propre mouuement, plaine puissance & autoritè, ainsi qu'il est plus a plain contenu & declairè esdictes lettres.

De Placitorum commentariis excudendis, priuilegiique irrogatione, libellus.

AMPLISSIMAE CVRIAE, IOHANNES LVCIVS, S. P. D.

VT veteres Iuriſprudentiæ ſcriptores, poſt ſua ſenſa ſenſorúmque rationes, & citatas aliorum ſententias, etiam Imperatorum vel reſcripta vel decreta, ſi qua de rebus quæ tractabantur, extarent, veluti Colophonem impoſituri, laudare ſolebant: ita nunc quoque, PATRES CONSCRIPTI, nec Iuriſconſultus maiore conſtantia reſpondet, nec orator ſpem vincendi certiorem animo concipit, nec litigator iuris ſui confidentia magis ferocire videtur, quàm cùm veſtra præiudicia, veſtras autoritates, in eadem vel ſimili ſpecie, ſe proferre poſſe perſuaſum habet. Et is quidem à vobis hactenus iiſce præiudiciis ac autoritatibus ſeruatus eſt honos, vt ſi quid in commune cõſulendum eſſet, aut publico vel priuato iudicio diſceptaretur, quod ad exemplum pertineret: ea, omni memoria repeterentur, & quem Iuris huius callentiſſimum exiſtimarẽt, is à cæteris omnibus, velut Apollo quidam Pythius, conſuleretur. Quod cùm ipſa re, tum etiam exemplarium huiuſmodi placitorum commẽtariis, aliis per Iohannem Brolium, aut alium (quiſquis ille fuerit, qui veſtras primùm formulas cõpoſuit) deinde per Iohannem Gallum iampridem editis, aliis poſteà per alios pro cniuſque arbitrio, ſibi cõſcriptis, mihi compertum eſſet: cœpi ego quoque rerum iudicatarum commentarios mihi conſcribere, eas vbique gẽtium non minore cura, ſtudio, diligentia conquirens, quàm quod arbitrarer nõ ipſi modò mihi, ſed & toti Reip. maximopere conducere. Quæ vulgari ſermone, nullóque, præterquàm temporis, ordine regeſtæ, cùm in inſti voluminis modum excreuiſſent, venit in mentem, ô ſi quis alius nobis Iulius Paulus naſceretur, qui vt ille ſummo compendio, ſumma grauitate, pari latinitate ac elegantia (quẽadmodũ ex eorum fragmentis fas eſt augurari) decretorũ vel ſentẽtiarum Imperialium in cognitionibus prolatarnm libros cõpoſuit, ita & hæc grauiſſima CVRIARVM CVRIAE decreta, optimam noſtri Iuris partem, ſuis hominibus cõſcriberet, diſponeret ac cõcinnaret! Non equidem quòd non natum eſſe putem, hoc præſertim aureo literarum ſeculo: ſed quòd nemo adhuc apparuit, qui hoc, vel opere deſtinato præſtaret, vel (quòd audiuerim) ſaltem aggrederetur. Dixerit aliquis, Et tu homuncio, id te præſtaturum confidis? Minimè verò. Neque enim ſum neſcius hoc me tam præſtare non poſſe, quàm nec digito cælum attingere. Quid ergo? Fecit in dies huius deſyderii creſcẽs igniculus, vt interea dum alicuius beneficio illud aliquando expleretur, horum decretorum nonnulla in aduerſariis delinearemus potius, quàm conſcriberemus: Paulum quidẽ, & alios eius claſſis autores proſequi atque imitari conati, ſed certè tantùm quantùm diuerſitas ingeniorum maximi & minimi, & doctrinæ, latinitatis, elegantiæ diſſimilitudo pateretur. Quod cùm Critici quidam nõ ſolùm approbaſſent, verùm equo currẽti (quod dicitur) calcar etiam addidiſſent: quoad rerum forenſium tractatio tulit, velut amœni cuiuſpiam diuerticuli cauſa, ita

paulatim perſequuti ſumus, vt ex collectis aduerſariis volumen aliquod, non integrũ illud, enaſceretur. Et hoc ipſum, qualecũque eſt, nũquam ſanè dignum exiſtimaui, quod ex autoris ſui tenebris, quas ipſe apertè atque ingenuè plus q̃ Cimmerias eſſe cõfitetur, vnquam emergeret. Veruntamen quando aliter viſum eſt multis, & amicis, & grauiſſimis ac doctiſſimis viris, & eorũ aliqui vehemẽter id à me cõtendunt, iis tãdem cõcedere in animum induxi: ſed ita demũ, ſi, quorũ ſub ſignis totos iam annos triginta militauimus, & à quibus primùm hæc omnia militãtes accepimus, vobis etiam placuerit. QVAMOBREM ſi quid hice noſtri conatus, P.C. vobis probabuntur, & conſultorum ac decretorum veſtrorum, non quidem illuſtrandorum (ſatis enim per ſe, quibus nota ſunt, ſplendent) ſed in communem noſtrorum hominum vtilitatem euulgandorum gratia, prelo non vſquequaque indigni videbuntur, QVAESO, candidum addite calculum: & ſi additis, ne fraudi ſit Typographo hanc prouinciam ſuſcepiſſe, priuilegium, vt aſſolet, irrogatote.

DE LIBELLO, CVRIAE PLACITVM.

CVM Iohannes Lucius Caterinæ Auguſtæ à rebus procurãdis primarius, libello complexus poſtulaſſet, vt illi per Curiam liceret, ſuos Curiæ ipſius Placitorum Cõmentarios mandare typis, ſolita priuilegii cum irrogatione, XVI. Cal. April. M. D. LII. PLACVIT eius poſtulationem exaudiri, eíque priuilegium irrogari, ne quis Typographus vel Bibliopôla Curialis ditionis, præterquam cui ipſe id licere voluerit, intra proximum ſexennium huiuſmodi commentarios excudat vel diuendat. Qui ſecus faxit, libros vel impreſſos, vel inter promercales habitos publicatum iri, & refractarium, nec dicto audientem, pro Curiæ arbitrio, fore mulctatum.

Placitum Camuſius, vnus è quatuor Amanuenſibus Curiæ ſubnotauit.

OPT. MAX. PRINCIPI, HENRICO II.
Galliarum Imp. P. F. Aug. Iohannes Lucius Parisiensis
S. P. D.

PLACITORVM *commentarios quantulo ſcunque noſtros tibi, Princeps Opt. Max. nuncupamus, dedicamus ac conſecramus, ſed eo iure, vt nulli mortalium poßimus meliore. Primùm quòd ſtatus Reip. qui ex te vno pendet, iudicatis rebus maximè continetur: ex te (inquam) qui ſi eam, vt auguſtè cœpiſti, perrexeris adminiſtrare, ne Auguſtus ipſe quidem id cognominis te melius vnquam meruerit. Deinde quòd veſtris Principum auſpicijs atque autoritate, in cõmunem omnium vtilitatem, non modò conſulitur, ac de rebus controuerſis vltimùm iudicatur, verumetiam conſulta, placita, decreta in publicum proditura, veſtris concepta verbis, veſtris conſignantur iconibus, & veſtro demum imperio ac poteſtate ijs ſtare, eáque facere omnes compellimur, vt ſi quis ea dixerit eſſe veſtra, ~~bis à vero per omnia non~~ abeſſe videatur. Et inter hæc tibi conſecrata, ſunt planè Regia quædam, atque illud in primis, quod factum eſt, dum tu ſumma in Curia tua cum proceribus primùm ſederes, & magno omnium applauſu, ius dicere auſpicarere. Poſtremò quòd poſteaquam tibi Regi deſignato & Britaniæ duci, quinquennium cognitoriam operam impendiſſem, vnius Iohannis Bertrandi, tibi tum à conſilijs primarij, nunc verò Galliarum tuarum deſignati, & iam functione Cancellarij, præſtantiß. viri teſtimonio ac commendatione, ſtipendijs attributis, me in tuum aulici miniſterij breuiarium retuliſti. Pòſt deinde rerum potitus, Caterinæ Auguſtæ tuæ me dediſti: cuius, atque etiam Sanctandræani Tribuni militũ ſtrenuiß. patrocinijs, & Illuſtriß. Cardinalis Lotharingi ſuffragio, aliquid præterea me ſperare iußiſti, quod poſtea nõ modò chirographo tuo, verumetiam ſemel atque iterum fide data, breui fore confirmaſti. Quæ omnia ſi quis, velut in nouorum nominum faſcem redacta, veteri ac naturali, qua tibi deuincti ſumus, obligatione conſtrinxerit, profectò nihil habemus, nihil molimur, nihil efficere poſſumus, quod vni tibi non debeamus. Accipe igitur (quæſo) Princeps omniũ humaniß. Imò verò tibi tuo iure vindica, quod nexu mancipióque tuum eſt, perſuaſum habens (quod mediuſſidius tam verum eſt, quàm quod veriſsimum) quantùm ad autoris eruditionem pertinet, puſillum eſſe quidem, ſed nihil votis ardentioribus, nihil animo tibi maiora cupiente, vnquam à quoquam fuiſſe nuncupatum. Vale. Lutetiæ, Idib. Martijs, M. D. LII.*

IOHANNIS LVCII PARISIENSIS
ad Lectorem, Præfatio.

SVPERIORE Iustitio, cùm placita hactenus à me in aduersaria coniecta, huc atque illuc sparsa colligens disponerem, incertus adhuc mihi modò & musis, an etiam tibi, Lector, cecinissem, splēdidissimi atque ornatiss. viri Iohannis Truchii, alterius Allobrogicæ Curiæ Præsidis, summa mihi iandudum amicitia coniunctissimi, literæ venerunt, quibus ille de ea re ita mecum expostulauit. Hoc vnum (inquit) addam, multos esse doctos, qui summo desyderio tenentur eius libri, quem tu nimiùm diu in arca repositum habes. Certus esse potes, si eum emittas, magnam ab innumeris hominibus te gratiam initurum, atque à me in primis, qui etiam illud expecto, sed vnus cæteris omnibus ardentius. Hactenus ille. Et quanquam summi viri autoritas ad opusculi vulgationem per se satis esse videretur, non potui tamen non ipse mecum reputare, quam nauim conscendant, quámque aleam suscipiant, qui aliquid sunt edituri, propter naturalem hominum ad dissentiendum facilitatem. Varias tradunt esse hominum formas, sed vsqueadeò varias, vt ne vnam quidem numeris omnibus aliæ similem inuenias, in quo etiam sit, quòd summi illius opificis magnitudinem admireris. Sic quoque varia esse ingenia, varios mores, non omnibus eundem gustum, suum cuique palatum, vt vix, aut ne vix quidem, vnum & alterum reperias, qui, si solius naturæ motu impellantur, prorsus idem sentiant, ita omnes gentilitiæ labis illius serpigine distinemur. Ea ratione factum est, vt protinus ob oculos mihi versarentur quatuor obloquentium, & totidem iis respondētium species. Prima, mihi visus sum audire dicentem, Eccui tandem vsui futura sunt hæc placita, cùm non exemplis, sed legibus iudicandum est? Alium, sic illi respondentem, A' Iustiniano Imperatore id quidem Demostheni Præfecto Prætorio rescriptum est: verùm magni refert, quid exemplis eo loco significetur. hoc non diffiteor non modò de responsis à Principe vel iudicibus ac magistratibus ad relationes, suggestiones, consultationes factis, esse dictum: sed de sententiis quoque ab ipsis iudicibus ac magistratibus, causa cognita, latis: non tamen de iis, quas Imperator cognoscens pro tribunali dixisset. Nam & Vlpianus antea tradidit, & is ipse Imperator eidem Demostheni rescripsit, huiusmodi sententias esse leges, non illis modò causis, de quibus essent dictæ, verùm etiam omnibus aliis similibus. Quinetiam è contrario dici potest, illius modi responsa, ius fuisse, si ritè, hoc est, moribus & approbata consuetudine (vt Imperatoris eiusdem verbis vtar) consultationes essent iudicatæ, & à veritatis legúmque ac iustitiæ vestigiis non esset aberratum: alioqui bonam Codicis illius atque etiam Pandectarum, & Pontificii iuris partem frustra membranas occupaturam. Quòd autem de Principis cognoscentis sententia & traditum est & rescriptum, interpretes eò produxerunt, vt quod in communi auditorio statueretur, ius esset, & meritò id quidem. Cōstat enim prostrata, post Augustum, Romani Senatus autoritate, cùm de ea, non quidem ad pristinum columen, sed quadantenus erigenda cogitaretur, inductum fuisse primùm, vt reorum iudicatio eius esset. Et Neronem, inter alia, hoc quoque statuisse, vt omnes appellationes à iudicibus ad Senatum fierent: & qui prouocarent, eiusdem pecuniæ periculum facerēt, cuius ii, qui Imperatorem appellassent, quod antea vacuum

ſolutúmque pœna fuerat. Poſtea Domitianum, vt à Senatu iudices peterentur, conſtituiſſe. Deinde Marcum Antoninum Philoſophum multis cognitionibus ad ſe pertinentibus, Senatum iudicem dediſſe. Probum, actorum ſuorum æternitati conſecrandorum rationem, Senatus decretis ſummiſiſſe. Recentiores Imperatores, ipſum etiam Iuſtinianum, in iis ita maiores imitatum eſſe, vt in Pandectas illud Vlpiani retulerit, non ambigi Senatum ius facere poſſe: & quod de appellationibus modò diximus, à Theodoſiano Codice repetitum, ſuo ipſe inſeruerit. Et apud nos omni memoria ea ſic obſeruata fuerunt, vt hactenus res ab ampliſſ. Curia, Principis auſpiciis iudicatæ, conſultæ, conſtitutæ, & autoritate & exemplo & præiudicio, Senatuſconſultorum inſtar habuerint, & (vt Budæus noſter ait) tantùm opinio præiudicata maieſtatis eius valuerit, vt nullus ſanæ mentis non ſatis eſſe putauerit dicere, Curia ipſa ita cenſuit, vt olim Pythagorici, de ſui Pythagoræ dogmatis, dicere ſolebāt. Quibus argumentis veriſimile eſt eos fuiſſe adductos, qui veteres & nouas nobis ediderunt, quas Rotæ deciſiones appellant. Hinc etiā ſummæ huius Curiæ noſtræ, atque etiam Toloſanæ & Gratianopolitanæ Placitorum fluxiſſe commentarios, quos primùm Iohannes Brolius, aliúſue tacito nomine, deinde Iohannes Gallus, & Guido Papa conſcripſerunt: quibus, vel eo maximè palàm eſt, illud, non exemplis, ſed legibus iudicandum, non idem fuiſſe, quod nunc à nonnullis vſurpari ſolet. De altera obloquentium ſpecie, venit in mentem, vnum aliquem, dum hæc meditaremur, eorum ſpecimen aliquod, & teſſeram veluti præcidaneam deſyderaſſe. Quam cùm nactus eſſet, vt nos, & alia, quàm vernacula lingua, & breuiter ſcribere animaduertit, dixit, quod adhuc fortaſſe dicturus eſt, Si Latinè (inquit) agendum eſt, modis omnibus eniti oportet, vt efficiatur. Ego verò, Lector, libēter agnoſco, bene Latinè loqui conatum me potius fuiſſe, quàm aſſequutum. Magnum hoc & arduum eſt, vt tu melius noſti: & in magnis (vt dicitur) voluiſſe ſat eſt. Verùm ſi ſatis ille notus eſt mihi, non de ſermonis puritate loquebatur: quam certè quidem, vt ego non pollicebar, ita etiam noui me præſtare non poſſe, ſed eas res forſan ita tractari volebat, vt non antè ad placitum deueniretur, quàm ſpecie propoſita, omnes omnium litigatorum rationes adducerentur, & in vtranque (quod aiunt) partem fuſiſſimè diſſereretur: quorũ alterum, integra litium inſtrumenta, alterum, iuris ac legum & multiplicis interpretum nomenclaturæ funditatorem, qualis ego non eſſem, deſyderaret. Cui me doctior aliquis, in hunc ferè modum, mihi viſus eſt reſpondere, Longè ante Lucium, eóſque qui adducti ſunt, alii ſententias ius facientes, in commentarios retulerunt, quos magis ſequendos eſſe puto. Scripſit Iulius Paulus, quem legum verticem alterum appellant, Imperialium ſententiarum in cognitiónibus prolatarum, ſex libros: ſententiarum iterum, quinque ad Vitellium: quatuor, ad Neratium: atque etiam Decretorum tres. Scæuola, Papinianus, Mœtianus, Vlpianus, Marcianus, Calliſtratus, ſua ſcripta huiuſmodi ſententiis illuſtrarunt ac confirmarunt. Quin & Triphoninus, de iure reſpondens, citauit Petronii, Prætoris magni, ſententiam. Quarum ſententiarum, ac decretorum multa in libris Pandectarum habemus, tanta breuitate, elegantiáque complexa, vt ne vſpiam maiore quicquam: in quibus tamen ſpeciem, intentionem, depulſionem, iudicatũ, eiúſque rationem inuenias, præterea nihil. Quæ omnia, Lector, tametſi tu vera eſſe noſti, & in numerato habes, tamen ſi per tuam humanitatem

mihi licet, hoc libenter adducam. Cùm (inquit Paulus) vsuræ pretii fundi, ab eo, qui à fisco emerat peterentur, & emptor negaret traditam sibi possessionem: Imperator decreuit, iniquum esse vsuras exigi ab eo, qui fructus non percepisset. Et in Iustiniani Codice extat, quam huic adscribi (puto) non grauaberis, sententia diui Seueri, data in persona Marci Prisci, Idib. Ian. Pompeiano & Auito COSS. Prius (inquit) de possessione pronuntiare, & ita crimen violentiæ excutere præses prouinciæ debuit: quod cùm non fecerit, iustè ab eo prouocatum est. Quam, in eo genere, scribendi rationem, si, non dicam imitari, sed aliquo interuallo sequi datum esset, planè nobis in cœlo esse videremur. Tertia specie subibat, qui sic ampullas (vt inquit ille) & sesquipedalia verba proiiceret. Latinos Placitorum commentarios edere, haudquaquam est procuratoris, cui præter officii vilitatem, sit etiam familiare, indoctum esse atque illiteratum. Ad quem modestior alius, Me non latet, ad rescriptum Impp. quod positum est .xxxiiii. cap. tit. de Decurionibus lib. x. Cod. ad verbum vtilitatem, à glossulario, nescio quo, adnotatum fuisse, aliàs legi, vilitatem. Ex qua varia atque adeò incerta lectione, hoc ille indistinctè collegit, ac in vniuersum pro axiomate tradidit. Sed, me Deus, nemo est vel mediocriter in iure versatus, qui nesciat, procuratorum duo esse genera: alterum, iudiciorum: alterum, negotiorum. Iudiciorum (inquam) alios, inferiorum: alios, superiorum: nemo, vel minimùm Latinè doctus, nisi planè bardus & stupidus, qui de negotiorũ, non de iudiciorum procuratoribus rescriptum esse neget. Sic enim habet, Si quis procurationem facultatum suarum Curiali crediderit esse mandandam, totius dignitatis exceptione depulsa, grauissima pœna plectetur: Ille verò qui immemor libertatis & generis infamissimam suscipiens vtilitatem, existimationem suam seruili obsecundatione damnauerit, tradatur exilio. Et gladio suo, hoc est, alio rescripto, quod illemet glossularius adducit, confoditur, cuius quidem verba sunt hæc: Curialis neque procurator, neque conductor alienarum rerum, nec fideiussor, aut mandator conductoris existat. Quod & Andreas Alciatus, nostra ætate iuris interpres Græcè iuxtà ac Latinè doctissimus, sensit, cùm de vilibus personis eleganter tractaret. Illi enim, vel ex priore rescripto, huiusmodi procuratores fuisse constat, quos vulgò factores appellamus. Cæterùm postulandi verbum, quod est desyderiũ suum, vel amici, in iure, apud eum qui iurisdictioni præest, exponere, vel alterius desyderio cõtradicere, non de aduocatis modò, sed etiam de procuratoribus dicimus, neque id quidem iniuria: hoc enim vterque ordo facit: sed alter altero (fateor) amplius, honoratius, nobilius: quanquam & hic sine altero, non satis potest, cùm ille (vt aiunt) litium dominus sit. Quòd autem ad literas attinet, non negauerim cognitorii ordinis istius homines, vt plurimùm ἀμούσους καὶ ἀπαιδεύτους ὄντας τυγχάνειν. Sed si quis est ingenio non vsquequaque infœlici, literis iam inde ab infantia deditus, quem pii ac fortasse plus æquo soliciti parentis immatura prouidentia, aliúdue aliquod fatum, ad fori puluerem, musis forsan iratis & reclamantibus, transtulerit: quarum tamen semper ille meminerit, easque quoad eius per loci negotia licuit, coluerit, quid aliquid vel Latinè non edat, earum maximè rerum, in quibus, multos annos sit ipse versatus? Et cognitoris, inter cætera, non est, obseruare, atque etiam, si datum est, edere, quibus de rebus quid iudicetur, siue ipse eas, siue alius tractet? ecquis eum, qui obseruarit, neget, quid agat, quidue acturus sit longè perspicacius, vti-

lius, tutiúsque cogniturum? neminem literæ dedecent, neminem linguæ, neminem disciplinæ: vbicunque positæ fuerint, lucent: & quancunque Spartam quisque nactus fuerit, eam seipsis non dedignantur exornari. Postrema specie, vel de media nostri istius ordinis turba, mihi consurgens apparebat, qui diceret, Rectène de Lucio iactabatur, cum non nisi literis incumbere, & quam professus esset, cognitoriam aspernari? En Iurisco̅sultum agit, in causidici speciem se comparat, rerum iudicatarum commentarios edit: qui si tanto studio cognitoriam suam, quanto literas, amplexatus fuisset, Deus bone, rem familiarem qua̅m maiorem fecisset! Ad quem alius, qui intus & in cute me nosse, nec odisse mihi videbatur. Tantúmne est abs re tua otii tibi, aliena vt cures, eáque nihil quæ ad te attinent? vt vnumquenque aliquò sua fata vocant, est Lucius animo ad literas natura valde propenso. Quod cùm fortasse magis consectandum esset, tamen humanioribus, pro illius modulo, ab ornatissimo viro, Petro Remonio, fœliciter tum docente, nunc verò summi Curiæ Rothomagicæ Curionis, ac Principi ab interioribus consiliis, instructum, & cui eas ipse (vti par est) magna cum laude, accepto ferre solet, à iuris ciuilis studiis, postea dum licuit repetitis, ad forum, cognitoriæ capessendæ causa, iuuenem admodum pertraxerunt. Quam cùm adeptus esset, si eam (vt tu obtrectas) contempsisset, certe triginta perpetuos annos (vt etiamnum facit) non exercuisset. Si quam autem interea literis operam dedit, sic temperauit, vt cognitoriam exornaret, & fori negotiis nihil vnquam detraheretur: quod fortassis alius te melius sit æstimaturus. Cæterùm quem se faciat, vt se componat, quid edat vel non edat, parum refert: tu, si vales, tantundem præstato. Quæ omnia cùm exactè perpenderemus, inuenimus (nisi planè fallimur) respondentium rationes suo pondere, aliorũ obiectiones eleuare, & grauissimæ Truchii sente̅tiæ fauere potius quàm aduersari. His igitur aliísque nonnullis, qui accesserunt, primæ notæ calculis freti, & de tua, Lector, beneuolentia, licet immeriti, tamen plurimùm confidentes, permittimus vela ventis, & nostris quantuliscunque Placitorum commentariolis in vastum pelagus hominum oram soluentibus bene precamur: non eam gratiam aucupantes, quam olim Sextus Papyrius, qui curiatas Romuli, regúmque sequentium leges sine ordine latas in vnum composuit: aut Cneus Flauius, Appii Claudii Scriba, Libertini filius, qui surreptum legis actionum ipsi Claudio librum, populo tradidit, munus vsqueadeò gratum, vt Tribunus plebis fieret & Senator & AEdilis curulis: nec eam quæ insperata co̅tigit Martiali Aruerno, nostrĩ ordinis homini non illaudato, qui vnum & quinquaginta Amorum placita, à se conficta, literis mandauit, quæ longo post tempore Benedictus Curtius Symphorianus Iurisconsultus suis commentariis non indigna esse existimauit: sed hoc vnum à te contendentes, quod alter alteri debemus, vt si quid offendimus (quemadmodum in multis, pro nostra imbecillitate, offendisse non dubitamus) tu pro tua humanitate condones, & Christiana modestia vel emendes, vel me perlibenter emendaturum admoneas: certa spe concepta, si feceris, nos alia multa quæ habemus, tibi, vt primùm dabitur, exhibituros, & fortasse gratiam cum fœnore reposituros. Vale.

Index librorum ac titulorum.

Index librorum ac titulorum.

Placitorum summæ apud GALLOS CVRIAE

LIB. I.

De re diuina & ædibus sacris

TIT. I.

DISCEPTABATVR an sacerdoti, quòd sacro τῷ χαριστηρίῳ (quam voce, vt nonnullis videtur, ab Hebræis oblationem significantibus mutuata, nempe מִסָּה, vulgò Missam appellant) operã dedisset, mercedẽ petere liceret: necnon eius rei, cuius esset iurisdictio. ET PETERE licere placuit, sed à profano apud profanũ iudicem. Petere (inquã) non ipsius quidem Charisterii nomine: esse quippe (ὡς αὐτὸς ἔφα, & nos confidimus) sacrosancti corporis & sanguinis Opt. Max. Iesu Christi seruatoris cõsecrationem, eiúsque Deo Patri oblationem pro peccatis & offensionibus nostris, quæ res nulla alia commutari compararíue possit: sed operæ veluti locatæ pretiũ, quam nec sacerdos gratis præstare tenetur: quis enim vnquam suis stipendiis militat? Quanquam Christianæ modestiæ & sacerdotis dignitati longè conuenientius est, si aliunde habens vnde se exhibere queat, ea in re potius iniuriã patiatur, quàm litiget. Ex tẽpore, lite à Boeuino & Barioto perorata, VI Id. Iul. M. D. XXXI.

II.

XI. Cal. Feb. M. D. L. Regius actor ac publicus verba fecit ad Curiam, de iis, qui ad deambulationes, negotia, aliáque (pròpudor) silentio potius prætereunda, quàm apertius vel scripto vel oratione per-

ac per impunitatem contemptis legibus, improbiores fieri homines ac sceleratiores. At verò quæ Africa id monstri nobis pepererit, prudenti cuilibet rerum æstimatori relinquimus coniiciendum. Quòd autem indulgentia (nimiam semper intelligo, nec enim vsqueadeò sum rigidus, vt nunquam indulgendum existimem) semper aliquid adferat mali, vel hoc vnum argumento esse potest. Grauissimè sanctissiméq; Cõsulto decreuerat Amplissimus Ordo, quod postea Princeps Opt. Max. in legem transtulit, de ædibus sacris, ad deambulandum ac confabulandum non amplius abutendis. Sed quibus exequendi consulti, & legis exercendæ prouincia erat imposita, tam eam vel non susceperũt, vel susceptam defunctoriè administrarunt, tàmque parum aut nihil seueritatis adhibuerunt, vt consulto & lege, res deteriore quàm antea loco esse videretur. Feriis Pentecostalibus M. D. LII. contigit ad diuæ Virginis matris, vt apparitori lege agenti, & nonnullis inter sacra deambulantibus ac confabulantibus, vt temperarent, imperanti, denuntiantíque ni facerent, eos à se ductum iri, alii confestim genua ponerent, alii ad sacella secederent. Vnus thrasunculus, non modò cõtemneret, verumetiam minitaretur, quod postridie conatus est efficere. Ex insidiis enim apparitorem adortus, eum ita vulnerauit, vt illi moriendum esse dicerent. De quibus v. Id. Iun. quæ proximæ fuerũt, cùm Riantius, Regis Causidicus de collegii sentẽtia, mediis causarũ actionibus apud ampliss. ordinẽ grauiter expostulasset. PLACVIT, consultũ ac legem iterum per cõpita promulgari, Regísque ac Curiæ verbis imperari, vt eis summa cum religione pareretur. Eos qui posthac in ædibus sacris, dum sacra fierent, deambularent ac confabularentur, officii sui esse admonendos: nisi parèrent, protinus ducendos. Eam in rem priuatum quemlibet apparitori lege agenti præstò fore, & quãtùm in se esset, operam dare, vt Numini debitus honos, Principi, Amplissimóque Ordini authoritas conseruaretur. Cæterùm quòd ad facinoris vltionem pertinebat, reum absentem requirẽdum adnotari censuerunt: & ne vsquam nostrarum gentium latere posset, omnibus qui eum receptarent, receptaríue nossent, ni proderent, diras Pontificum execrationes esse interminandas. Egregium, mehercule, decretũ, & diuino cultui sacrísque ceremoniis magno vsui

futurum, ſi tanta ſeueritate illud exequamur, quanta grauitate ac dignitate conflatum eſt ac pronuntiatum.

De his qui ad ſacras ædes confugiunt.

TIT. II.

I.

PERINIQVVM eſſe, aſylo excipi eos, quorum ſcelera ſuos autores in exilium abegerint. Eſſe enim quandam legum ac iudiciorum fruſtrationem, & improbis ac perditis hominibus abundè magnum impunitatis argumentum. Quamobrem Sodalibus apud Turones Martinianis vetuerũt, ne quem exilio affectum apud ſe in aſylo haberent, poſtea quàm exilii ſententiam reſcirent. Quòd ſi exules aſylo excedere detrectarent, eos & Põtificiis animaduerſionibus & Magiſtratuum ciuilium corrogata manu quamprimùm exigerent. v. Cal. Martias. M. CCCC. LXXIX.

II.

ΙΕΡΟ'ΔΟΥΛΟΝ ἀποστάτην, ſummi Pontificis diplomatum ſublectorem, ſignorúmque corruptorem, aſylo, vnde abductus fuerat, reſtituendum. v. Non. Maii. M. CCCC. XL.

III.

EVM qui ob æs alienum, nexu corporis & fortunarum ſeſe alligauerit, etiam in loco ſacro poſſe comprehendi. Prid. Cal. Iulii. M. CCCC. LXXV.

De Reliquiis & veneratione Sanctorum, TIT. III.

I.

QVÀM Diuorũ reliquias colere, quàm Diuos ipſos venerari debeamus, quàm ſuis ad Deum Opt. Max. poſſint patrociniis, quàm impiæ fraudis ſe alligant, qui Diuorum reliquias nõ modò floccifaciunt, eorúmque ſimulacra deteſtantur, verumetiam Diuis ipſis, eorúmque precibus nihil omnino tribuunt, nemo eſt qui neſciat, nemo qui eat inficias, niſi ſi quis eſt qui nomine tenus, nihil præterea Chriſtianus ſit. Sed verò Sacerdotes aliquando fuiſſe non negauerim eò cupiditatis atque auaritiæ perductos, vt diuorum reliquias

ementiretur, earúmque rumore hominibus accitis, & vndique confluentibus, vim æris ingentem contraherent, piis interim mentibus imponentes egregié. Quod ſanè inter cætera, quæ iandiu à multis ſacerdotibus, contra ius & fas deſignata ſunt, quæque à religione deſciſcentibus, anſam calumniandi præbuiſſe videmus, argumentum fuit, nec leuiſſimū, mea quidē ſententia. Ante annos C XLIIII. inter cœnobitas diuorum Petri & Lupi ſuborta eſt cōtrouerſia, quòd vtrique diui Lupi reliquias apud ſe eſſe prædicarent, ſtipémque cogeret eo nomine. III. Non. Octobris M.CCCC.V. PLACVIT vtroſque ſtipem quidem poſſe cogere, ſed ſi à reliquiarū iactatione temperarent. Decretū interim Archiepiſcopum Senonenſem, præſulibus aliquot prouincialibus in cōſilium adhibitis, de reliquiis inquiſiturum ac relaturum. Venit in mētem nonnullius ſacerdotis, eius, quam dicebam, farinæ, qui rei illius ergô, ligneum ſacroſanctæ Virginis matris ſimulacrum, carie vetuſtatéque propemodum confectum, ad pictoris tabernam occupandam potius quàm inſtruendam multos iam annos propoſitū, tribus aut quatuor aſſibus emit, & capite, geminis foraminibus ab occipitio ad oculos terebrato, totidem vitibus recēns ob eam cauſam putatis, in horto Curionicæ domus ad ſacram ædem, præſtigiis aliquibus aliis etiam adhibitis, applicuit. Poſtridie, impoſtore, nonnulliſque aliis, quos ille induxerat, hominibus (vt aiebant) minimè malis, in pergula deambulantibus, cùm vites, vt è recenti putatione ſolent, ſtillarent, Hui (inquit) diuæ Virginis imago, en, illachrymat. Illi ſtatim credere, demirari, obſtupeſcere: neque ſegnius rei fama peruagata eſt. Votis omnibus ferme omnes eò loci religionis cauſa cōtendunt, vt non longa temporis intercapedine, etiam pictori ea ipſa inceſſerit religio. Venit is, venit vxor, famulus: qui vota cùm diſſoluiſſent, pictor ad vxorem & famulum, Num (inquit) carioſa illa eſt Icon, quæ tot annos tabernam occupauit? Illa ipſa, inquiunt. Taciti domum redeunt, ne aliis peregrinis eſſent offendiculo. Paulatim inuulgatur quod pictor deprehenderat. Inquiritur in ſacerdotem. Ille tandem criminis compertus, dānatur. Succurrit etiam Renaldus ad diuæ Virginis à campis, propter Luteciā: Succurrit & Domeus Briēſis, diuæ quoque Virginis effigies in diui Dionyſii ſuburbiis, quæ ἀπὸ τῆς πολυφροσύνης,

hoc eſt,ab omnimoda lætitia eſt appellata. Succurrũt & aliæ multæ idgenus impoſturæ,ſed quas hîc enumerare non eſt operæpretium.

I I.

PIETAS an cupiditas effecerit, vt Magnæ Matris Sodalitium aduerſus hetæriarchum & cœnobitas Dionyſianos, ex diui Dionyſii Areopagitæ (quem nos Apoſtolum peculiariter noſtrum appellamus, & præcipuo inter diuos tutelares loco habemus) reliquiis, ſe caput habere contenderet, eius quidem certè ſeculi moribus relinquimus: quos tamen non vſqueadeò inuenimus inculpatos, vt nihil omnino ſit, quod non aliquid ſacerdotalẽ redoleat auaritiã. Verùm vtcũque ſeſe res habuerit, inferius Sodalitiũ è forenſi prælio receſſit. Placuit enim controuerſum caput, diui Dionyſii quidem eſſe, ſed Corinthii, non illius Areopagitæ. XIII. Cal. Maii M.CCCC.X.

De Pontifice Max. eiuſque legato, CARDINALIBVS, ET ALIIS à Maximo Pontificibus, TIT. IIII.

I.

OCTAVO Id. Sept. M.CCCC.VI. regio ac publico actore poſtulante, factum eſt Curiæ conſultum de præfectorum Eccleſiæ cupiditate altius iam radices agente. PLACERE, vt Benedictus Põtifex Max. ab antiſtitiorũ, aliorũmue ſacrorũ beneficiorum fructibus, quos primo quoque creati Antiſtitis anno percipere ſolebat, temperaret. Cardinei ordinis purpurati, non amplius caperent, quæ primo adeptæ dignitatis anno capiebant. Antiſtites & Archidiaconi, rerum ſacrarum inuiſendarum, ac procurandarum nomine, nihil in præteritũ prorſus, nihil in poſterum exigerẽt, niſi fide bona, id ſui muneris obirent. Dixerit aliquis, placitum tẽporibus expreſſum: nam ſchiſmate quod XXXV. plus minus annos, tribus de ſumma poteſtate contendentibus, viguiſſe tradunt, Eccleſia conturbabatur. Edicto regio, pontificiæ res erant imminutæ. Inde nata epiſtola, in Regem, Clerum, Academiã inuehens: quæ famoſa iudicata, pro tribunali in ore atque oculis omnium diſcerpta fuerat. Sed quale id cunque fuit, quod iudices permouerit, numini ſanè aſcribẽdum puto. Chriſtus enim Pontifex Opt. Max. terras iamiam relicturus, & ad

patrem rediturus, Petro, quem cæteris animo vehemẽtiorem compererat, & in cuius persona, omnibus apostolis, horúmq; successoribus, germani atque absoluti pastoris ideã exprimere volebat, oues suas, quas sanguine suo redemerat, pascendas non antè commisit, quàm ab eo sui ter amorem stipulatus esset: vt ostenderet in has à Petro declarandum, quanti Dominum faceret, quem sibi ter charum professus fuisset: pastorémque agendum non Dominum, & pascendas vt seruaret, non mactãdas aut deglubendas vt perderet. Quod certè ille, nonnullíque alii eius successores, nec admodum multi præstiterunt. Sed postea venêre (quod & tum Dominus subindicabat) qui (prò dolor) non ipsius amore, sed rei suæ causa, custodiendi populi Christiani prouinciam subirent, imò verò inuaderẽt, & non modò pastoris, sed & serui seruorum Dei nomen prætexentes, tyrãnis interim ac prædonibus (si dicere fas est) ferè nihil essent absimiles. Huiusmodi fuit iste Benedictus, qui aut suapte libidine, aut iisce animaduersionibus accensus, diploma in Galliã misit, quo Regem, Regísque agnatos ac gẽtiles diris proscriptionibus omnes afficeret. Atqui Curiæ Academiæq; habitis à Rege comitiis, pro vniuersi consessus sentẽtia, diploma damnatum fuit, ac discissum I I I I. Cal. Iunii M. C C C C. V I I I: & X I I I. Cal. Septemb. qui illud attulerant, in aream regiæ Parisiis traducti, catamidiati, infamati.

I I.

V I. Id. Nouemb. M. C C C C. X I I I. verba facta sunt in Curia de profligatis Sacricolarum moribus emendãdis, atque in primis summi ipsius Pontificis: qui superiore quadriennio, quinquenniòue, nostratibus ex antistitiis, tricies centena millia numûm aureorum, caduci nomine corraserat. O` voraginem exhaurientem! Placuit delectũ in collocãdis antistitiis haberi iussum, obseruari religiosissimè: siquidem operæpretium, ac totius emendationis esse neruum. Cæterùm viros aliquot esse præficiẽdos, auro Gallico retinẽdo, nec amplius Romam exportando: quod ne fieret denuò vetitum est: suæ quadruplatoribus portionis, ad suum strenuè munus obeundum, pollicitatione inuitatis.

I I I.

V I I. Cal. Decemb. M. C C C C. X V I I. ferè iisdem de rebus, ferè

eadem placuerunt. additum est sacra beneficia, non nisi idoneis vt committerentur. Vt quemadmodum caduci, ita & gratiæ faciendæ nomine, nihil Romam exportaretur. Vt pecuniæ exprimendæ rationes facesserent omnes. Vt eius sententiæ tot diplomata euulgarētur, vt neque ea legatos à Rege Constātiam missos præterire posset, neque ii contrà quicquam agerent. Receptum tamen, si summum pontificem aut ecclesiam œcumenicam alicuius egere contingeret, Gallicam (vt si qua alia) in officio permansuram. De quibus omnibus abrogandis postea tractatum aliquid, & fortasse confectum erit reperire: sed habemus in tabulis, quo affirmare audeamus, id omnē, temporum iniquitate fuisse expressum.

IIII.

LEGATI à Pontifice maximo potestatem, non ab eius diplomatis palàm in Curia recitatis atque in acta publica regestis: sed ex quo ipse à rege exceptus est, accipiēdam esse. Placitum vnius quidem classium, sed cæteris de ea re consultis ac conspirātibus pronuntiatum VI. Id. Mart. M. D. XLVII. Gulielmo Pratensi & Vigilio Maria de primatu fani Eusebii Altissiodorensis contendentibus.

V.

SI apud summi Pontificis legatum, etiam mensibus, qui Academicis, gradu insignibus, nomēnque de more professis ascripti sunt, sacerdotia purē eiurentur: In eis attribuendis eum regulæ cancellariæ apostolicæ, quæ dicitur, (Si quis in infirmitate cōstitutus) gratiam facere posse iudicatum est. Placitum pronuntiatū IIII. Non. Iun. M. D. XXXVI. Florentino Paramentario, Rodolpho Tabario, & Lodoico Clerico, de grandisriui Curionatu diœcesis Nouiodunensis possessione contendentibus.

VI.

POSTEA tamen ad maius Curiæ tribunal in summam controuersiam adductū est, hócne vel Pontifex summus ipse posset: ídque, cùm variis ac firmissimis vtrinque argumentis, tum eo maximè, quòd & decretis Ecclesiæ panegyricis, quorum Pōtifex summus ille quidem, sed sanctæ Synodo œcumenicæ obnoxius, gratiam facere, & pactis inter se & Regem, regníque Ecclesiam initis, quibus

ſalua religione,aduerſari nequiret)id,quód de ageretur,comprehenſum eſſet.Qua de re tribunalitii Conſcripti frequẽtes ita cenſuerũt: DIPLOMATE Pontificio, quantùm ad regulam fructúſque ſacerdotii,eiuratori,pro penſione conceſſos pertinebat,nec probato nec improbato, PLACERE, vindiciis ſecũdum diplomatariũ pronuntiatis,nullam prouocatione moram afferri,ſi ipſe iure tantùm iurando caueret. Præterea Antiſtites, ſi abeſſent, vicarios, nec poſtremæ notæ homines, poſthac ſubſtituere, qui ſacerdotia mẽſibus illis obuenientia,iis quibus affecta ſunt,attribuerent:ſuo ipſis interea Antiſtitibus per ſe,attribuendi munere minimè caſſis. Poteſtatem vicariis factam in ſacrorum Sodalitiorum acta regeri, atque per eorum ſcribas,cùm res ita poſtularet,edi atque excribi. Antiſtites eorúmue vicarios eiuſmodi attributionum commentarios cõficere: ne quid ea in re ſolitæ fraudis admitteretur,id eſt,ne Academicis,vt antea illuderetur. Pro cõſignata attributionis autoritate (quod areſti caput trãſlatitium eſt) nummum aureum, nec eo amplius exigi debere. Ex tempore decimoquarto Cal.Februarii. M. D. XLVIII.

VII.

NE in ſacerdotiorum,quæ conferrentur, diplomatis,qua ſolebat facilitate, falſi quicquam admitteretur, fraudíſue fieret, Curialis ditionis Præſulibus aliíſque omnibus ad quos ea res pertineret,ab ipſa Curia nec ſemel aut iterum edictum eſt, vt in ſacerdotiis aliíſue id genus muneribus attribuendis, teſtes adhiberentur, ac diplomatis inſcriberentur.

VIII.

ANTISTITII Pariſienſis interregno,Sodalibus,maximíſq; Curionibus(quos Archidiaconos appellãt) inter ſe diſcrepãtibus, quorum auſpiciis interregni munia eſſent obeunda, & poſſeſſoribus de re controuerſa moribus deductis, ad XV. Cal. Mart. diem inſularem,Anno M. CCCC. XX. cùm præter vnum Senonenſem Archiepiſcopũ, ſuperiorẽ, Lutetiæ nemo alius Præſul ageret: PLACVIT eum ſine vlla vllius captione, inſulas præſtolantibus operam dare, eorúmque ornamentorum teſſeras petentibus impertire, ſed verbis à Curia cõceptis,ipſiúſque ſigillo conſignandas,territorio in eam rem accõmodato. Ita enim fieri, vt ſi poſtea Archiepiſcopus id ſuo

iure se fecisse contenderet, & Curiæ decreto, & elogiis à se ipso datis conuinceretur.

I X.

SVPREMORVM Antistitis mandatorum curatores vt antistitii ædificia sarta tectáque præbeant, rectè conueniri. V I. Calend. Decemb. M. CCC. LXXXIIII.

De sacris Sodalitiis vel Canonicorum collegiis et asseclis eorum, déque Curionibus & AEdituis, TIT. V.

I.

EAM iuris Pontificii partem, qua filios iisdem fanis ascribi vetitum est, quibus patres ministrauerint, ad nepotes, etiam ex filio filiáue non produci placuit. x. Cal. Ian. M. D. XXXVI. Litigatorib. Iacobo Mieteo & Simone Burgœsio. Placitũ celebratiss. quod Gargiarum Curionatus appellatur.

I I.

VBI statuto cauetur, Sodales in locum Sodalis, cuius Sodalitium sacerdotium in caduci causam cesserit, quotquot sese obtulerint, admittere posse, ita intelligendum, modò ne caducarius annus exierit. Placitum ab Egidio Magistro, Regio causidico inter orandum, sine die (quod aiunt) & consule citatum, V I. Cal. April. M. D. XLIX. ante Liberalia.

I I I.

SACRIFICVLIS & asseclis, qui sacris Sodalitiis veluti supplemẽto esse solent, neq; in æde sacra sedes, neq; in secretario locus attribuendus est. Beneficio enim affectis, obnoxio illo quidẽ, sed nobiliori functioni, atque adeò propè dominis, id iuris atque honoris conuenit: ascriptitiis verò, quasique famulantibus non item. Et ita Curia dictum voluit Basilicani sacelli Sodalibus, sacrificulis & asseclis. X I I. Cal. Octob. M. CCCC. XIII.

I I I I.

AD Curionum AEdituorúmq; munera quid pertineat, quídque cuique incumbat, res profectò est neque tam ambigua, neque tam obscura, vt OEdipo griphorum dissolutore, hoc est, summa Curia

disceptatrice opus esset. Nescio tamen quæ Ate nostro seculo res humanas, vt olim diuinas, ita conturbauerit, vt inter cæteros sacris etiam addictos, quos alioqui pacis amantissimos esse oportebat, frequenter eorum hominũ litibus Curia personaret. Vnde multa eius decreta prodiere, sed duo in primis nobilissima, & ad quæ, velut ad normam Lesbiam cætera exigerentur, Manehultanum scilicet & Magdalenianum.

V.

CIRCITER Cal. Mart. M. CCCC. I. Decurionibus Abeuillanis & Ambianensiũ Præsuli pronuntiatũ est, pro elogio præconii spõsaliũ, quibus esset intercessum, assem Parisiorũ, nec eo amplius percipi debere. Pro elogio cõmeatus, aliò, matrimonii causa se recipiendi, si peteretur, assem. Pro solenni matrimonii consecratione, assem & vnciam. Pro ipsius tessera consecrationis, assem vnum & alterum. Pro liturgia, nisi si quis celebriorem, statámque opperiri maluerit, assem & sesqui. Sacra facienti quæcunque offerũtur, nisi Curionem certa re pecuniáue contentum fore conuenerit. Pro thalami inauguratione, vini loco dextantem. Nouos coniuges, nocte prima, impunè posse concumbere. Pro testamenti scriptione, eiúsque consignatione, asses quatuor competere. Apud quos iudices siue pontificios, siue profanos, testamẽti curatores edant rationes, ipsos arbitraturos. Si quis è vita intestatus excederet, nec quicquam aliud obstaret, iusta nihilominus ei facienda. Quæ omnia nec obscurè nobis ostendunt, eo quoque seculo, quod ad superiorũ, nostríque (dicámne lutei?) collationem, lubens terreum appellauerim, animis sacerdotum insedisse cupiditatem: quæ nunc qualis, quantáque sit, quámque decreti huius instauratione sit opus, nemo non videt. Extitit haud ita pridem cui moribundo, cùm post collectũ viaticum Christianũ, etiam de testamenti nũcupatione obtruderetur: mihi (inquit alius, qui compertam hominis egestatem habebat, vtpote qui eam pro viribus leuare soleret) videtur is optimè testatus, qui animo admissis omnibus, quoad eius per humanæ cõditionis imbecillitatem fieri licuit, repurgato, dominici corporis dapibus saginatus, neque non efficaci cõtra spiritales agones vnguine duratus, ipsum animum Deo Opt. Max. magnæ matri cadauer, vxori memoriam sui, eu-

rámque liberorum commendauit: nisi si quid præterea sit, quod post mortem suam fieri velit. Quæ cùm omnibus placuissent, nullo alio condito testamento, mors insecuta est. Accersuntur sacerdotes, vt iis de more præeuntibus, funus efferretur. Quibus de testamento interrogantibus, atque hæc quæ diximus, audientibus, retulit alius se funeri operam non daturũ, nisi aut testamẽtum, saltem quinquusse promeretur, aut de ea re consultus Episcopus, eiúsue vicarii concederent. Alius, cùm intellexisset, cuius sententia eiusmodi testamentum esset omissum, ô (inquit) de orthodoxa fide malè sentientem, imò verò planè hæreticum! Quod vt ad eum perlatum est, exequiis interim vtcunque celebratis, is Procurionem, vt aliis sacerdotibus honore, ita & auaritia præcellentem adortus, Síccine (inquit) symmystas ad tuũ ingenium factos oportuit, vt si quis à vestræ cupiditatis institutis trãsuersum (quod aiunt) digitum recederet, eum protinus impiæ fraudis insimularent? Quod ille, paulò antequàm moreretur fecit, éstne hominis Christiani testamẽtum? Quod alius seruator Christus, dum in terris ageret, præcepit? Quod aliud moriens fecit, præterquàm quòd ipse discipulum matri, matrem discipulo, hic liberos, suíque memoriam vxori cõmendauit? Quis vos, id quod in casu arbitrióque positum est, pertrahere patiatur ad necessitatem? Itáne verò Tobias, cæteríque eo nomine cõmendatissimi, mortuos sepeliebant? Eósne vos imitamini? vos (inquam) qui, si eius, qui efferri debeat, facultates expectationi vestræ respõsuras addubitetis, non antè pedem moueatis, quàm si mendicatione, aut alia quauis ratione, vndecunque corradatur, quod vobis latrantibus in os obiiciatur? At ille, nobis (inquit) è vestigio dica grandis ad põtificium iudicem impingeretur, si secus quicquã ageremus. O (inquit alius) egregios Christianarum ouium pastores. Tondêre istud est, an deglubere? pascere, an deuorare? Ego verò qui tum fortè aderam, nihil optaui magis, quàm vt quæstuaria illa dica impacta, Regius actor ac publicus, veluti quispiam è machina Deus, illaberetur, qui tribunitio spiritu eiusmodi corruptelas, ceu execrandum facinus, solenni prouocatione curaret abolendas. Quod etiam priuato licere, nemo iuerit inficias: satis enim erit, rem ad eum pertinere, & contra Curiæ decretum esse factam: quod alterum est trium argumento-

rum,velut ab abuſu (quod aiunt) prouocandi.

V I.

FECIT Deus Opt. Max. vt aliquando voti compotes eſſemus. Cùm enim Philibertus Coëtius Iuriſcõſultus, Reginæ à Libellis, eiúſque Cauſidicus, ſumma cum pietate ac religione, Chriſtiani munia omnia, ſuúmque diem inteſtatus obiuiſſet: & eum Curio ſuus, futuræ controuerſiæ non ignarus, inconſulto Pontifice, hoc eſt, venia minimè redempta, cætera (vt aſſolet) humo condidiſſet: íſque ob eam cauſam, non ſecus atque ſi in patrios cineres minxiſſet, in ius abriperetur: Regiæ Procurationis Triumuiri, facinoris vltores, non ſine magna Coëtii laude inſurrexerũt, & ab illo toties iactato Synodi decreto, quod ante ducentos vel trecentos annos factum fuiſſe ferunt, quóque Pontifices, vel potius Pontificum perſonæ, ſuam illam cupiditatem prætexere ſolebant, prouocauerunt. Quod certamen vbi Pontifex per aliquot dies detrectaſſet, decretum tandem, ſumma quidem vetuſtate, ac religionis ſpecie verendum, intus autem initio fortaſſe ſuperſtitioſum, poſtea numarium factum, antiquari placuit. Ex tempore, Idib. Iun. M. D. L I I. Vides quàm mordicus hæreãt, & vix vnquam reuelli poſſint quæſtuoſæ cõſtitutiones.

De ſacris mendicantium familiis,

TIT. V I.

I.

IIS qui ſacris ceremoniis, perpetuǽque inopiæ ac mendicitati ſeſe deuouerunt, res ſoli habere non licere, dictum eſt Auguſtinianæ Ambianenſium familiæ: iuſſúmque vt datam ſibi domum, qua de agebatur, emanciparent. Nonis Decemb. M. C C C. L X X I.

I I.

PENSITATIONEM ſacris Quatuor mendicãtium familiis legatam præſtari non debere: ſed penſitationis ſortem inter eas diuidi, certis ad Deum precibus in teſtatoris gratiam, cuique familiæ ad annum tantùm imperatis. V I I. Id. April. à Martinalibus M. C C C. L X X X V.

Placitorum ſummæ apud
GALLOS CVRIAE
LIB. II.

De poteſtate ac iuriſdictione ecclesiastica TIT. I.

I.

DE Gallico ſacerdotio vetitum, ne Romæ reiuindicatione ageretur. VI. Cal. Feb. M. CCCC. XIX.

II.

DECIMAS, niſi de earũ poſſeſſione agatur, cognitionis eſſe Pontificiæ, ſecundum Baiocenſem Epiſcopum pronuntiatum eſt, Anno M. CC. LXII.

III.

Ἡ τῶν ἐν διαθήκαις ἐπιμέλεια quanquam ad Epiſcopum maximè pertinet, non tamen cognitio, teſtamenta valeant, nécne. Pontificio igitur earum rerum Curatori, quem vulgò Teſtamentorum Magiſtrum appellant, eiuſmodi cognitionis vſurpatione interdictum eſt. IIII. Id. Ian. M. CCCC. XXVII.

IIII.

ARCHIEPISCOPO Senonenſi ius eſſe, non modò intra curiæ ſuæ cancellos, ipſámue curiam, ſed etiam intra vniuerſum ædium ambitum, reos relatos comprehendendi, ſcalámque traductoriam pro ædibus excitandi, quandocunque res ita poſtularet, XIX. Cal. Septemb. M. CCC. LXXIIII.

V.

COENOBITAS diui Martini à campis, vt Cluniacenſi familiæ aſcriptos, Pontificio foro nihil eſſe obnoxios: ideóque reos delatos vnum & alterum Cœnobiarcho redditos, legibus, canonibus, moribus interrogandos. III. Cal. Iun. M. CCC. LXXVII.

VI.

EPISCOPO ad ſua iura, Cuſtode Frãciſcanæ familiæ, ad ſua priuilegia Franciſcanum reum delatum reiici deſyderantibus, priuilegiis iuri Pontificio inſertis, & (quod aiunt) in eius corpore clauſis, indultum eſt. IIII. Cal. Mart. M. CCCC. XXVII.

VII.

NOSOCOMII Lutetiæ Sodales Pontificiæ iurisdictioni exéptos: atque adeò Sodalem, reum postulatum, ad Sodalitium esse relegandum. Prid. Id. April. M. CCCLXXIIII. post Martinalia.

VIII.

MONETAE adulteratores areola insignitos Pontificio iuri permitti placuit, recepta præcipui criminis animaduersione. Pridie Non. Iul. M. CCCC. XXXVII.

IX.

CVSTODIAM ius initiati verticis vsurpantem, & si ab Episcopo Xantonensi, suo, vindicaretur, tamen ad nostratem, nempe Parisiorum, Curiæ placuit esse remittendam. M. CCC. XC. à Martinalibus.

X.

IVS sancti verticis tanti fieri placuit, vt profanus criminis compertus, cui post admissum facinus, mutata veste caput forfice delibatum fuerat, non antè damnaretur, quàm rasus vestem recepisset. Idib. Iun. M. CCC. LXXI.

Ecclesiasticam potestatem ac iuris-

DICTIONEM, IPSAS ETIAM PERSONAS Ecclesiasticas, certis in speciebus, ciuili ac profanæ potestati & iurisdictioni esse obnoxias, TIT. II.

I.

SI legem Rex tulerit, aliúdue sanxerit, edixerit, constituerit, & ad summum Pôtificem, Imperatorem, aliúmue, quem quis Rege maiorem esse duxerit, prouocetur, éstne quod crimini detur? cuíque id speciei ascribendû erit? ET AB ipso Rege rescriptû est, eos qui ab eius côstitutionibus, ad aurum è Gallia Romam non exportâdum, aliósque corruptos Ecclesiæ mores ad priscæ religionis atque integritatis normam exigendos, pertinentibus, summum Pontificem appellassent, maiestatis esse appellandos ac condemnandos: quod & Curia comprobauit. V. Cal. Mart. M. CCCC. XVII.

II.

EMENDATRICES solutæ Ecclesiæ constitutiones, sanctè ac religiosè obseruari iussæ, Prid. Non. Nouembr. M. CCCC. XXIIII.

III.

LEGES de Ecclesiæ Gallicanæ libertate latas, ad amussim & libellam exercendas: lites eò pertinentes, ex iis perinde atque ex oraculo diiudicandas: neque ob secus acta, leges à quoquam minus esse dicendas. x. Cal. April. M. CCCC. XXIIII.

IIII.

SI quid à summo Pōtifice aduersus Sāctissima iura, Pactáue conuenta, Imperiúmue profanum ac iurisdictionem designetur, iandudum prodita est, nunc peruagatissima, quam à quodam veluti abusu prouocationem appellamus. Sed & aliam veteres comperimus iniuisse rationē. Inter cætera eius rei exēpla, cùm Nannetensis Episcopus diploma impetrasset, quo, cōtra fidem à se datam, Principis autoritas imminueretur, PLACVIT diplomatis impetum esse comprimendum, & exequutori vetandum, illud ne exequeretur. VI. Cal. Septemb. M. CCCC. LVIII.

V.

NON modò pactis inter Leonem x. Pōtificem maximū & Franciscum Valæsium primum conuentis, quæ Cōcordata appellant, sed iure vt eximio, ita & antiquissimo, solis Francigenis cōparatum est, vt à summo Pontifice, prima sortitione coërceri non possint. Itaque Idib. Martii M. CCCC. IX. Rhemorum Antistes quòd contrà faciens Gulielmum Martroium diris à Pōtifice maximo programmatis affici curasset, pecuniæ damnatus est, iussúsque vt eo nodo Martroium explicari curaret, interminata, ni faceret, prædiariæ rei pigneratione. Solis, ex composito, dixi Francigenis. Prouocatorem enim eiusdem ferè speciei, quòd alienigena esset, prouocatione, quam velut ab abusu dicimus, summotum inuenimus in aduersariis nostris, sed sine die (quod aiunt) & Consule.

VI.

PONTIFICES imperia Curiæ, vel renuentes vel impendiò detrectātes, publica tam Pontificii, quàm priuati patrimonii possessione placuit esse coërcēdos. Cuius seueritatis exēplum in Rothomagensem Episcopum editum est, VIII. Id. Aug. M. CCC. LXXIII.

VII.

ET publicè & priuatim multùm interest, rebus iudicatis vt pa-

reatur. Cardinalem igitur Constantiensem, quòd Amplissimo sese Ordini immorigerum ac refractarium præbuisset, ingētis pecuniæ tam erga principem, quàm eos, cuia res erat, damnari placuit, XII. Cal. Aug. M. CCCC. LVIII.

VIII.

INTER cætera, quæ cùm gratuita esse deberent, Pōtifices tamen in sua cōpendia transtulêre, hoc quoque ita increbuerat, vt in Quæstorum rationibus titulum nec ignobilem sibi vindicasset: nempe vt Curionibus ascriptitiæ prouinciæ, munerísq; per seipsos obeundi, etiam studiorum causa, gratiam non aliter auferre liceret, quàm si eam certa pecunia redimerēt, ita vt gratia gratiæ quidem nomen retineret, cæterùm substantiam amitteret. ITAQVE Regiæ ac publicæ procurationis Triumuiris intercedentibus, PLACVIT, vt ab ea numatione Pontifices temperarent, & Quæstorum rationes ederentur, vt quod eo nomine acceptum relatum esset, pauperibus pro Curiæ arbitrio erogaretur. Ex tempore Non. Feb. M. D. XLVIII.

IX.

GERMANVM è custodia non antè emittendum, quàm Cheminardum, sua causa, à parente Ecclesia abdicatum, abdicatione inducta, in familiam receptum esse doceret. VI. Non. Iul. M. CCCC. XC. IIII. Quod quidem ita inualuit, vt etiam hodie, cùm à Pontificiis iudicibus, sic homines abdicantibus, veluti canonica iurisdictione abutentibus prouocatur, diplomatis quæ prouocationum exercendarum gratia solent impetrari, hoc quoque addimus, vt magistratus cui hæc prouincia imponitur, si viderit, curet eiusmodi abdicationes interim sustineri, & cogendos omnes eò adigat, profanos quidem rerum atque etiam hominum (si res ita postulat) pigneratione, sacris verò addictos, profanis tantùm pignoribus captis. Sed quo iure hoc niti dicemus, forsitan inquies. Nam in iure neque ciuili, neque Pontificio vsquam inueni, vt quis, quòd iudicatum non faciat, comprehēdi possit, nisi vel ob crimen, vel ob nexum initum condemnatus. At verò Pontificiæ generis huius animaduersiones, nónne diuino sunt iure inductæ? Si quis eas curauerit, cui se crimini alligauit? quem nexum iniit, vt illi manus iniici debeat, & carcere coërceatur? Equidem non inficior, veteres iurisprudētes, ipsos etiam

Imperatores vſque ad Conſtantinum, Eccleſiam non modò contempſiſſe, verùm etiam oppugnaſſe: tantùm abeſt, vt ab ea excluſis ita ſuccurrerent. Reliquo iure ciuili, quod vel ipſe legerim vel audiuerim, non puto contineri. Quòd autem ad Pontificium pertinet, nihil peius oderunt Pontifices prouocationibus, quas à quodam veluti abuſu appellant: quòd earum obtentu, eiuſmodi animaduerſiones fruſtrari ſolent, & tota canonicæ iuriſdictionis ratio conturbari. Cæterùm, priore ad Corinthios epiſtola, diuus Paulus ita ſcri-
" bebat, Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iu-
" dicaui vt præſens, eum qui ſic operatus eſt, in nomine Domini Ieſu
" Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu, cum virtute Domini Ieſu,
" tradere huiuſmodi hominem Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus
" ſaluus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti. Et Satanæ tradere, ab Eccleſia ceu Ethnicum excludere, & tanquam impium è piorum cœtu, peſtiferum è ſalubrium contubernio profligare, interpretantur. Proinde, è re cuius Pontificii iudices eo iure vſi fuerint, modò ne dolus interuenerit, cum neque criminis quicquam deſignare, neque nexum vllo modo inire, quo in carcerem coniiciendus ſit, exiſtimauerim. Sed non abs re fortaſſe fuerit augurari, eos qui primùm hanc in ſpeciem, eiuſmodi coërtionem inuexerunt, in animum induxiſſe, longè grauius eſſe, velut morbidam ac vlceroſam ouem è communibus Eccleſiæ caulis eiici, quàm inter eas aliquo in ſeceſſu non includi modò, verùm, ſi voles, etiam vinciri. Quod facilè perſuaſum habebunt, non qui eò contemptæ religionis perducti ſunt, vt Pontificiis dirarum imprecationibus, vinum nihil ſibi minus ſapere dictitent: ſed qui veri cultus ac pietatis amantiſſimi ſatius (vti par eſt) eſſe ducunt, etiam ætatem in vinculis agere, quàm vel momento Eccleſia exulare, & interim eius ſacramentis & beneficiorum participatione priuari. Forſitan illis venit in mẽtem eius,
" quod erat in Tab. XII. AEris confeſſi, rebúſque rectè iudicatis tri-
" ginta dies ſunto. Pòſt deinde manus iniectio eſto: in ius ducito, ni
" iudicatum facit. Et paulò pòſt, Vincito aut neruo, aut compedibus
" quindecim pondo, &c. Forſitan ſubiit Euangelicum illud, Fac con-
" uenias cum aduerſario tuo citò, dum es in via cum illo: nequando
" te tradat aduerſarius iudici, & iudex te tradat miniſtro, & in carce-

„ rem coniiciaris. Amen dico tibi, non exibis inde, donec persolueris
„ extremum quadrantem. Sed hoc ius vndecunque Ampliss. Ordo transtulerit, pium ac religiosum esse videtur, vt Christianus Satanicæ tyrannidi expositus, modis omnibus ab æquo bono nihil abhorrentibus, in pristinam libertatem asseratur.

X.

SI quis velut optimo iure sacerdotium ἀπαλλάγματος ἕνεκεν eiurauerit, quod tamen pensitationi, aut aliter esset obnoxium, etiam apud profanos iudices eum conueniri posse: vt aut liberum præstet, aut petitori, sacerdotii à se mutuo eiurati possessionem recipiendi potestas fiat. Quæ res sæpe quidem iudicata est: sed in primis à Prætoriano consilio, Cardinale Borbonio, & Corbiensi Hetæriarcho de ea re disceptantibus. Chartarius admonuit.

XI.

CIVIVM Laudunensium partibus, altera sacra, altera profana, inter se discrepantibus, an publicis operibus faciendis, communibusque commoditatibus comparandis, sacris addicti ciues conferre tenerentur: eos in fiduciæ speciem, ex quadrante teneri placuit. IIII. Cal. Aug. M. CCCC. IIII.

XII.

POSTEA summæ rei iudicio, V. Id. Decembr. M. CCCC. V. PLACVIT sacris addictos, horum stipẽdiis cõferre teneri: nẽpe militiæ Præfecti, excubias tam in vrbe, quàm extra vrbẽ agentiũ, portas custodientiũ, fontes cloacásque purgãtium, incendia restinguentium: ad horologii verò, pontiumque curã sustinentiũ, nõ teneri.

XIII.

AD vrbem muniendam, tuendam, sacros etiam ciues tributum conferre teneri, bonáque eorum profana, ni conferant, publicè possideri posse pronũtiatum est, Cõsulibus, sacróque Sodalitio Lugdunensibus, de ea re disceptantibus, XV. Cal. Iun. M. CCC. LXIX. Et postea Episcopo, Clero, ac Cõsulibus fani Flori Aruernorum, IIII. Id. Iun. M. CCC. LXXIX.

XIIII.

MATISCONVM Antistiti ac Sodalitio (quos omnes, vt limitaneos, fœderi Atrebatibus icto cõprehensos esse ferũt) eadem omnia

incumbere placuit, addita etiam pontium, viarúmque difficilium refectione: non tamen iis de causis ipsos homines, sed eorum res duntaxat profanas esse pignerandas. Cæterùm quòd ad æris eius collationem pertinebat, quòd Scribæ Regii (quem vulgò Tabellionem appellant) recens editi, penitus abolendi causa, prouinciæ imperandum, & Principi offerendū esse, tres ipsius prouinciæ ordines cōuentu panægyrico decreuerāt, an ille quoque primus ordo cōferre teneretur, placuit amplius esse deliberandū, VI. Non. Martii, M. D. LII.

XV.

SACERDOTEM, sacrísue initiatum, qui rebus profanis sese miscuerit, si ad profanum iudicem iis de rebus in ius vocetur, ire debere, neque Pontificii fori præscriptione vti posse, permultis Curiæ autoritatibus est comprobatum.

XVI.

BVRGVNDIONVM duci & Odemarensibus formulam in personam intendentibus, Nicolaus Robelotus sacerdos vnde petebatur, ius canonici fori præscripsit. Quod, prima quidem fronte, speciosissimum videbatur: sed, vt clauus (quod dicitur) clauum, sic alia exceptio aliam extrusit. Extra quam (inquiebant petitores) si publicanum sacerdotem in ius vocauerimus, de re ad huiusmodi negotiationem pertinente. ITAQVE placuit sacerdotem iudicium accipere debere. III. Id. Ian. M. CCCC. XXVI.

XVII.

QVIDAM sacerdos appellauerat, quòd ex consignata cautione, cognitóue chirographo conuentus vt debitam pecuniam solueret, aut hypothecas auctioni permitteret, Pontificii fori præscriptione summotus fuisset. Causabatur actionē in personam esse cōceptam, neque ei quicquam inesse, quod rem saperet, nisi fortè accessione, & quasi pedissequum, nonnullis in eam sententiam ipsius Curiæ citatis autoritatibus. E diuerso respondebatur, actionem esse mixtam & in rem & in personam, nihílque Pontificii fori esse posse, quod rei vel minimum haberet admixtum. PLACVIT rectè atque ordine iudicatum, temeréque prouocatum, adiecta statæ mulctæ clausula. Placitum extēporale ac pomeridianum. * Ian. M. D. XLV. Pericardo ex causidicis altero.

XVIII.

PRISCA nostratium, de relegandis ad ius Pontificium reis infulatis, religio (superstitionem fortasse audacior aliquis appellauerit) fecit, vt quamplurimi, vertice tantùm sanctis similes, cæterà profani, vel contaminatissimi potius, hocce amuleto aduersus leges iudiciáque salubria vitæ, sibi comparato, in aliorum res vitámque grassarentur, omnia præfidēter auderent, séque omni scelerum genere obruerent: & tamen comprehensi, & in Pontificium carcerem relegati, præcipui admissi quātuncunque recepta quæstione, eiusmodi postico iustitiæ carceris, sacrosanctas fallerent leges, ipsámque iustitiam ac seueritatem, legum atque innocentiæ vindicem. Sed tandem vsuuenit, quod vulgari parœmia iactari solet, TAM malè cedere, vt aliquando tandem bene cedat. Nuper enim Curiæ decretis inductū est, vt eius farinæ reis, quocunque sanctitatis iure sint præditi, comprehensis, siquid est criminis eximii, Regiǽque animaduersionis, id primùm quæratur, ac vindicetur: reo postea ad sua iura (si res ita postulauerit) reiiciendo. Eius rei edita sunt exempla in vadatum Gulielmum Pellicerium Nitiobrigū Antistitem, in Boësium Episcopum Beterensium. Postremò in Iohānem Rigoletum, initiatum, Reginæ procuratore id à classe Quæsitoria postulante. x. Cal. Septemb. M. D. XLIX.

XIX.

SACRIS initiatum, qui postea in bello stipendia meruerit, delibati verticis iure vti non posse, persæpe iudicatum est.

XX.

COENOBITAM erraticum, qui militiæ nomen dederat, meruerátque, excursorem, militari habitu comprehensum, latrunculator, cœnobii repetendi iure foríque præscriptione cassum pronuntiauit. Quod rerum capitalium ad Curiam Conscriptis, cùm ea appellata fuisset, etiam placuit, appellatore sexagenaria fraude mulctato, XII. Cal. Feb. M. D. XLVII.

XXI.

HABITA deliberatione an Nicolaus Dæzius, capitis damnatus, prouocationis causa è vinculis dicta, sancti verticis præsidio summouendus esset, quòd fassus fuisset, se, neque nomine militiæ dato,

neque Regiis, ſed ſuis ipſius ſtipēdiis, expugnandæ Papiæ, cum Brixianis aliquot eiuſdē inſtituti nobilibus, operā dediſſe. PLACVIT olim quidem ſancti, poſtea verò profani facti verticis rationē non haberi. Eum enim qui ſua ſponte hoſtem trucidare in animum induxerit, proximè ad illum accedere, qui id mercede conductus facit. Quanquam & illud generoſum aliquid ac liberale præ ſe ferre videtur, ſed quo quiſque ſit animo, non ſatis perſpici poteſt: & vt ſe cunque res habeat, certum eſt hoc eſſe, quod dicitur, SE ſæuis immiſcere. VIII. Cal. Decemb. M. D. XXXI.

XXII.

SACERDOTIBVS ſacríſue initiatis pignora auferri non debere, non eſt perpetuum. Sacerdotem enim, qui à iudice profano, interea dum fori tranſlatio ageretur, in alimentorum ac medicamētorum cauſam, viginti præbere iuſſus, iudicatum non fecerat, pignorum ablatione rectè coërcitum fuiſſe, Curiæ Tholus iudicauit. IIII. Non. Iunii M. D. XLVIII.

De appellationibus quæ à Pontificibus, eorúmve iuridicis, apparitoribus & miniſtris interponuntur, & à veluti abuſu nuncupantur, TIT. III.

I.

AB eis quibus Pontifex Max. diplomatis ſui, de Lucionenſi Antiſtitio, mandauerat exequutionem, quòd ii extra Curiæ ditionem eſſent, prouocari potuiſſe placuit: idcircóque prouocationem exercere cupienti, & Curiæ codicillos in eam rem poſtulanti, negari non debere, XIII. Cal. Mart. M. CCCC. XCI.

II.

PROVOCATIONEM ab exequutione diplomatis, quo ſummus Pontifex, de collegii ſentētia, Sanctorum Iohannis & Lazari Hieroſolymitanorum Sodalitia copulauerat, per Regium actorem publicúmque veluti ab abuſu interpoſitam, admitti placuit, lōgiſſima annorum ſerie, nempe CCC. nihil impediente: ſecundúmque prouocatorem pronuntiatum eſt, quòd neque rectè, neque ordine, nec ſolennibus obſeruatis, ea proceſſiſſet. Cal. Mart. M. D. XLVII.

III.

ANTISTITES, eorum vicarios, iuridicósue diœcesum suarum Curionibus, iugis ac perpetuæ functionis gratiam facere posse, concederéque vt vicaria opera vti possint, est compertissimum. Sed si quis duobus curionatum sibi asserentibus, eiusdémque gratiæ candidatis, velut cognita causa, alteri indulserit, an rectè fecerit dubitari potest. ET contra ius, ac per abusum, cùm eo nomine prouocatum esset, fecisse iudicatū est. Id enim quasdam esse vindicias, quas moribus nostris, profanis tãtùm iudicibus dicere fas esse solet. Placitum extemporarium, III. Id. Feb. M. D. XLIII.

IIII.

CREDITOR cùm ad profanum iudicem, debitorem condemnasset, necdum anno elapso, nomen in filium, Lutetiæ Parisiorum agentem, studiorum causa transcripsit: qui ad priuilegiorum Apostolicorum vindicem, eiusdem rei iudicium debitori rursus intendit. Id nullum atque iniurium, cùm à veluti abusu, in ius vocatus appellasset, pronũtiatum est, & sanè meritò. Quid enim attinebat condemnatum, in quem & lege agi poterat, iterum condemnare? Nónne id negotii facessendi causa commentum esse, manifestum erat?

V.

VIATORIBVS, ne cui non adhibitis antestatis dicam scriberẽt, & edictis Principum, & Curiæ consultis iam olim interdictum fuit: quod ad quale in ius cunque Pontificium vocationes etiam prorogatum est. Vnde & Pontificii iudicii denuntiatio inantestato facta, indéque sequuta omnia, cùm de iis ad Curiam, à veluti abusu prouocatum esset, contra ius & fas esse facta, ex tempore pronuntiata sunt, Cal. Mart. M. D. XXXVII.

VI.

SAEPENVMERO pronuntiatum est, Pontificium prouocationis iudicem, qui anteriori iudici, à cuius interfatione prouocatum erat, ne quid contra prouocationem designaretur, vetuisset, iurisdictione abusum, si iniqui iudicii iactura, summæ quæstionis iudicio, vlla ratione sarciri posset. Esse enim contra decretum, quod dicitur, de Friuol. appellationibus. Quod & de vadimonio ex elogiis decreto, quanquam hoc propriè interfatio non est, intelligi placuit v. Id.

Decemb. M. D. L. Bucheratio & Villierio causam orantibus.

VII.

A SENTENTIIS Canonicorum iudicum Episcopi Parisiēsis & Archiepiscopi Senonensis, altera alteram geminante, Titius gradatim prouocauit. Secunda prouocatione non exercita, Archiepiscopus Lugdunensis, Galliarum Primas, eiúsue Iuridicus commissum prouocationis eremodicium pronuntiauit. Titius summum Pontificem appellauit, & iusta exercēdæ appellationis impleuit. Mæuius aduersarius Curiam contrà, abusum causatus, quòd summi Pontificis decreto De causis, pactóque conuento inter summum Pōtificem & Regem, à tertia feréque eadem sententia prouocare non liceret. Proponebat ex aduerso Titius, posteriore sententia, priores neque probatas, neque improbatas: sed secūdæ tantùm prouocationis eremodicium pronuntiatum. DIGNA tandem Curiæ visa est controuersia, quæ consilio permitteretur. Non. Ian. M. D. XLVII.

VIII.

TANTI se facit erga Pontificiam Profana iurisdictio, vt quandiu quicquam ex ea pendet, quod ad rem, quam apud iudices Pontificios tractare libuerit, vel minimum atque etiam in speciem tantùm facere videatur, nihilominus tamen Pontificiam iurisdictionem silere oporteat. Publius Mæuius à Pontificio iudice Semproniam, iustam ac legitimam vxorem iudicatam, ducere damnatus, cùm prouocasset, Regiis codicillis innixus à Profano iudice tempus exercendæ prouocationis impetrauit, nec tamen exercuit: sed paulò antequam dies exiret, litem pecunia transegit. Post aliquot annos, Sempronia trāsactionis perperam initæ commonita, ad Pontificium iudicem redit, efficítque, vt ab eo pronūtietur, prouocationis desertorem, iudicatū facere compellēdum esse. Tum ille causatus abusum, Curiam prouocat: queritur id aduersus Profanam iurisdictionem ac potestatē esse factum. E diuerso respōdetur constare, transactionem, vel ex ea ipsa, prorsus esse nullam. Cæterùm Profanū iudicem, vt litem non cognoscere, ita nec tempus exercendæ prouocationis constituere potuisse: prouocatorem posthabitis illis externis auxiliis, prouocationem intra tempora iure definita, exercere ac conficere debuisse. Quod cùm neglexisset, quid aliud supererat, quàm cu-

rare, vt ius dicenti obtēperaretur? PLACVIT Curiam ritè fuiſſe appellatam: litigatoribus tamen, quod ad prouocatoriæ litis impendia pertinebat, paribus abire iuſſis, & poteſtate prouocatori facta, ſuis rebus, vt videretur, conſulendi. Ex tempore VII. Cal. Mart. M. D. LI.

IX.

IMPIAE fraudis Anquiſitori iuriſdictionem & à ſummo Pōtifice mādatam, & à Principe comprobatam eatenus patere, quatenus patent Imperii Gallici fines, nemo (quod ſciam) dubitauit. Sed controuerſum eſt, reos vndecunque delatos an extra Diœceſes ſuas ad ſe ipſe, vbi volet, poſſet euocare. ET NON poſſe placuit: id enim Sanctorum Patrum decretis aduerſari. Itaque pronūtiatum eſt eum qui ab eiuſmodi euocatione, veluti abuſu, prouocaſſet, rectè atque ordine prouocaſſe. Ex tempore VI. Id. Iun. M. D. LI.

De variis circa ſacra beneficia controverſiis, vt indicatvm fuerit, TIT. IIII.

I.

D. MARTINI Geneuraii Curionatum, per Marini Ianuarii mortem adminiſtratore vacuum, Pōtifex Maximus eodem die, iiſdémque verbis ac periodis Iohanni Duranto & Vincentio Platello contulit. Vterque à mero ſacerdote, in Curionatus poſſeſſionem, ſed verò Durantus prior inductus eſt. Pōſt deinde Platellus apud Pontificem maximum in Petri Freuillii gratiam eiurat: atque ita Pontifex Max. Curionatum, ſiue huiuſmodi eiuratione, ſiue alia quauis ratione, iuſto ac legitimo Curione vacuum, Freuillio contribuit. Is eo iure per Apoſtolicū pactorum perſcriptorem, Curionatus poſſeſſionem nactus, Duranto Curionatum occupanti, interdicto retinendæ poſſeſſionis iudicium intendit. At verò dum conſignatas non edit autoritates, ſecundum Durantum dicuntur vindiciæ. Sed in prouocationis cauſa, ſignis ſtrenuè illatis, Freuillius conſerit manum. Defendit Durantus, Bonifacium VIII decreuiſſe, in collationum concurſu, ſi non appareat quæ primò facta fuerit, potiorem fore cōditionem poſſidentis. Freuillius refert, ita quidem eſſe, ſi à Pontifice Max. eiuſque Legato, vni, & ab ordinario alteri, eodem die, idem

beneficium cõferatur. Sed in specie proposita, diuersum esse: nimirum ab eodem Pontifice cõcursum esse factum: itaque dationem in vtriusque persona infringi, & ex ea neutrum esse Curionem. Se igitur non eiuratione modò, verùm etiam quacunque ex causa, quoue cunque modo vacuus esset Curionatus, cum rectè atque ordine impetrasse. RE admodũ concertata, & à secũda inquisitionum classe, cui controuersia dirimenda fuerat attributa, explorata cæterarum classium sententia, placuit vindicias à Duranto abiudicari, & secundum Freuillium dici, interea dum de iusta Curionatus possessione cognosceretur. Fieri enim posse vt aliquando tandem appareat, quis prior à Põtifice Max. petierit, & ab eo fuerit exauditus, atque ita Curionatum consequatur. Placitum pronuntiatum III. Non. Iun. M. D. LII. Iacobo Viola litis enarratore.

II.

SACERDOTII eiuratione, certa pensitationis lege, nec aliter mandata, is cui mãdatum erat, apud summi Põtificis Legatum, pensitatione prætermissa, quòd eius decernẽdæ ius ei non esset, eiurauerat: atque ita ei, cuius gratia eiuratum erat, attributũ fuerat sacerdotium. Post aliquod tẽpus eiuratore vita functo, alius caduci iure, sacerdotium impetrauit. Mota inter eos controuersia, opponebat caducarius, ob eiurationem non pensitationis lege factam, rem infectam fuisse. Referebatur, attributionem eiuratione faciendam, & pensitationis inductionem diuidi potuisse, altera per Legatum, altera per ipsum Põtificem, etiam ex interuallo explicãda. ET PLACVIT ita ius esse. Placitum recitatum x. Cal. Ian. M. D. XXXVI. litigatores Iacobus Mieteus, Simon Burgœsius. Placitum (inquam) celebratiss. quod Gargiarum Curionatus appellatur.

III.

SVMMO Pontifici sodalitium apud Bituriges sacerdotium Bochetellus eiurauerat: sed nominatim in fratris filii gratiam, non aliâs (vt aiunt) nec alio modo. Quod summo Pontifici cùm placuisset, & oblatum beneficium fratris filius recusaret, ab ipso Pontifice Bochetellus impetrauit, vt quo iure beneficium acceperat, illud eodem retinere posset. Accidit vt Bochetello consueta munia obire volenti, Sodales aditum intercluderent. Tum ille interdicto vti possidetis

agere : ii intercedere, dicere eiurationis admiſſione, indéque ſecuta beneficii collatione factum eſſe, vt Bochetello integrum non eſſet retinere ſacerdotium : ſed veluti nouo iure nitẽtem, nouitii Sodalis iuſta omnia redintegrare debere. Bochetellus ſe ſacerdotio carere non intendiſſe, niſi fratris filius acciperet : ídque tametſi non perſtrinxiſſet, tamen eſſe intelligendum. PLACVIT conditionem eiuratione contineri, ideóque interdicto morem eſſe gerendum. Ex tempore. x. Cal. Feb. M. D. XLIX.

IIII.

LIS de iuſta ſacerdotii poſſeſſione conteſtata, poſtea triennio deſerta, an diplomatis auxilio repeti poſſet, Remundo Caſtellano Vallacio, Petro Tragino, Dionyſio Iuone, cõtrouertentibus, Curiæ placitis aliquot vtrinque prolatis inter ſe diſcrepãtibus, Fabro litis inſpectore, atque enarratore, ſecunda Curiæ claſſis, cæteris claſſibus de ea re conſultis, iudicauit poſſe : quòd (ſi quidem iudicum mentem aſſequimur) poſt acceptum iudicium, atque adeò actione in quadraginta annos perpetua facta (vt in rebus profanis) neuter litigatorũ, niſi eo tempore, vſucapere poteſt: & compendioſius cauſam, etiam longo ſilentio ſepultam exuſcitamus, quàm intra id temporis ex integro agamus. Perſcriptum, pronuntiatum Curiæ decretum. Cal. Feb. M. D. XLVII.

V.

OB controuerſi ſacerdotii, publicè poſſideri iuſſi, fructus à reo detrectatore non repoſitos, vindicias ſecundum actorem, Curiæ viſum eſt perperam fuiſſe pronuntiatas, fructúſque ex ea ſententia ab actore perceptos, eſſe reponendos. Sed res ita temperata eſt, vt intra certũ diem reus etiam reponeret : quod ſi non faceret, actor in poſſeſſionem mitteretur, fructus, quos eo nomine perciperet, non antè reſtituturus, quàm ſi legitimo vindiciarum iuſtǽue poſſeſſionis iudicio vinceretur. Placitum ex tempore conflatum ac recitatum Id. Iul. M. D. XXXVII.

VI.

SI quis lite cœpta, ſacerdotium, quó de ageretur, eiurauerit, Franciſci Valeſii primi ſanctione, eum cuius gratia eiurauerit, iudicio ſiſtere, ac veluti in ſcena perſonam pro ſe quidem ſubiicere tene-

tur: Sed disceptabatur an lex ad eiurationes quoque, quæ ante litem essent factæ, transferri posset. ET placuit non posse. Placitum extemporale ac pomeridianum * Ian. M. D. XLV. Tuschiano altero litigatorum.

VII.

VETVS quæstio fuit, an sacerdotii Sodalitii vindiciis, iustáue possessione superatus, nomine fructuum, quos certum est reddi oportere, stipendia quæ quotidie fecit, etiam rependere teneatur. Cuius rei cùm varia exempla esse dicerentur, tandem non teneri placuit. XIX Cal. Septemb. M. D. XLVII. litigatoribus Claudio Gentonio & Gulielmo Perellio. Accessit decretum Conscriptorum iuridicos Turonis eo anno conuentus agentium, VIII. Id. Sept. iisdem litigatoribus: quo stipẽdia ipsa quotidiana nominatim recepta fuerũt, fortasse quòd ad litis æstimationem potius pertinere viderentur: & ita multi responderunt.

De Decimis, Tit. V.

I.

ANNO M. CC. LXII, mense Martio, Diuus Ludouicus, vt, inter cæteras animi dotes, quibus plurimùm pollebat, cõstanti ac perpetua erat voluntate, ius suum cuique tribuendi (quæ Iustitia appellatur) edicto declarauit, per se successorésque suos Reges, Ecclesiæ licere, licitúmque fore, nulla prorsus alia petenda venia, vt decimas olim, puta Philippi Augusti Deodati temporibus, profanis hominibus concessas, quacunque honesta cõditione posset, reciperet, præter clientelas ascriptas ante concilium Lateranense.

II.

ANNO M. CC. XLII. Curiæ decreto pronuntiatum est, decimas Baiocensi Episcopo ab homine profano vel venditas, vel donatas, gentilitiæ redhibitioni minimè obnoxias esse: vtpote quæ diui Ludouici diplomate penitius inspecto, postliminii quodam potius iure, ad suos, nempe Ecclesiam, reuersæ, quàm venditionis, donationis, aliòue titulo quæsitæ viderentur.

III.

DECIMAS Leuitarum successoribus ab aliis hominibus sic debi-

tas, vt qui negent, velut homicidio ſeſe obſtringant, quî factum eſt vt noſtra ætate, vix alii ex parte, alii omnino non ſoluerent? Sanè præterquam quòd vtriuſque ordinis mores ferè in vniuerſum mirè deprauati ſunt, hoc vnum, vel maximè, in cauſa fuiſſe crediderim. Nempe quòd iandiu egeni, quibus, poſt ſacerdotes, alendis decimæ ſunt dicatæ, multis à ſacerdotibus adeò non alerentur, vt cùm illis miſerè pereuntibus, ab omnibus indictione ſuccurri conſtitutum eſſet, ii ne conferre quidem in animum inducerent: & interim non modò decimas, verùm etiam alia penè omnia, non tam fortaſſis in ſuam ipſorum gratiam, quàm in illorum leuamen (quid enim attinet vt Sacerdos, vt Præſul, vt Sodalitiũ, vt Cœnobium, tot aliis etiam ordinis eiuſdem hominibus eſurientibus, tot millia deglutiat?) iam olim à piis hominibus erogata, in voluptatum genus omne profunderent. Poſtulantibus tamen Antiſtite, Sodalitio, vniuerſaque Carnutum Diœceſe, Regium, De decimis perſoluẽdis, diploma iuſſum eſt v. Id. Iun. M. D. XLVII. quod pridie Cal. Iul. palàm in Curia recitatum, promulgatum, atque ita interpretatum, in actis publicis perſcriptum eſt. PLACERE ne quis antè metat, quàm Dominico, cõmodóue alio die, Eccleſiaſtico præconio dies inuulgetur, quo ille falcem in meſſem ſe miſſurum ſperet: vt eius rei Decumani certiores facti, præſto eſſe, iúſque ſuum auferre poſſint. Si quis contrà fecerit, quanti interfuerit, damnatum iri.

GALLOS CVRIAE

LIB. III.

De principe. Tit. I.

I.

EA quæ de rebus à minoribus, ſine tutoris, vel curatoris autoritate non gerendis, à maioribus tradita ſunt, ad Francorum Regum filios natu maximos, alióſue deſignatos Reges, quos Hebræi מְשִׁיחִים, noſtri vulgò generalius Delphinos appellant, nihil omnino pertinere. Lege enim, quam de ea re, anno M. CCC. LXXVII. Rex Carolus V. cognomēto Sapiens frequenti Procerum Patrúmque conuentu rogauit, ſancitum eſt, vt Rege mortuo, eius filiorum maximus è veſtigio ſuccederet, quartúmque decimum ætatis annum ingreſſus inauguraretur, ſuæ tutelæ eſſet, rerúmque potiretur. Deinde anno M. CCCC. VII. (niſi in iis quæ habemus tranſcribēdis, aliquid erratum fuerit) alia lege, priori obrogatum eſt, vt Regis mortui filiorum maximus, cuiuſcunque ætatis foret, cōſecraretur, & de agnatorum gentiliúmque ſententia Remp. adminiſtraret. Quam legem inuenimus in Curia repetitam VI. Cal. Nouemb. M. CCCC. XXII. quo anno Carolus VII. ſexti filius, annum agens primum & viceſimum Rex ſalutatus eſt.

II.

GENERALITER, mandatoris morte, ſoluitur mandatum. Vtilitatis tamen publicæ cauſa inductum eſt, Regis vita functi mandata perinde valere, atque ſi nihil ei humanitus accidiſſet. Prid. Non. Octob. M. CCC. LXXXI.

III.

REGIBVS noſtris vita functis, ſolenne habemus, ídque à ſumma vetuſtate trāſlatum, Regio apparatu eos populo exhibere, iíſque perinde atque viuis miniſtrare: imò verò nec qui deſignatus erat, rerum potitus inauguratur, nec publicè Rex ſalutatur, vſque dum iuſtis Regi mortuo peractis, ipſe cum maioribus, magnæ matri ſit commendatus. Hinc (vt coniicere licet) addubitatum eſt, hac temporis intercapedine, quaſique interregno, cuius auſpiciis diplomata obſignari deberent, defuncti Regis, an verò eius, qui Regno

potiretur, tametsi nondum inauguratus esset. ET PROPEDIEM inaugurandum pro iam inaugurato haberi placuit, XIII. Cal. Maii. CCCC. XCVIII.

IIII.

SVA semper ætas aliquos tulit ardeliones, qui veluti cuiusdam (vt vulgò dicitur) cacodæmonis administri, vel ipsi iussis aliquid adderent, vel Principibus, alioqui ad imperium legibus soluēdum suopte genio satis incumbentibus suaderent, quod si ab æqui boni rationibus omnino non esset alienum, tamen eius (quemadmodum Principem decet) numeros omnes non assequeretur. Aiunt eum non nisi possidentem litigare, eóque colore rebus interdum alienis manum iniiciunt: & deiectis quanti constet restitui, vix est qui æstimet, nisi qui fecerit ipse periculum. Quæ res cùm iampridem venisset in controuersiam, de ea factum est Curiæ decretum. Cuius exemplum mihi nacto, cùm propter summam illius æquitatem, tum etiam ob nostri veteris illius Laconismi venerationem, & plusquam Asiaticæ, quæ postea fuit, éstque adhuc, redundantiæ vituperationem, visum est illud transcribere. " CVM pro eo quod erat dubium, si terra " de Monte acuto esset de comitatu Alenconis, gentes domini Regis " ibi manū posuissent. Quia Comes erat in saisina dictæ terræ, dictū " fuit per Arrestum manum domini Regis amouendā esse, & dictum " Comitem in saisina sua remanere debere: salua domino Regi quæ" stione proprietatis. Inter iudicia, consilia, & arresta expedita in Pal" lamento omnium Sanctorum, Anno Domini millesimo ducente" simo septuagesimo octauo. Ex quo quidem decreto, nōnullísque aliis quæ vidimus, non tamen exemplaribus, atque etiam ex veterum monumentis colligimus, paulò quidem aliam nuncupandæ, cogendæ verò Curiæ diuersam ab hac nostra, tum temporis fuisse rationem. Quòd ad nomenclaturam attinet, nos Parlamentum dicimus. illi r in l, mutata litera, Pallamentum. Quod eis non minus licuisse puto, quàm quibus, pro perluceo, perlego, perliceo, dicere placuit, pelluceo, pellego, pelliceo. Sed siue Parlamētum siue Pallamentum dicere libuerit, id à colloquiis, quæ de cōtrouersiis aliísque rebus habebātur, deductum fuisse, vel hisce Budæi verbis, facilè est coniicere. παραλαλεῖν (inquit) esse puto, quod lingua vernacula pro

verbo loqui, verba facere, dicit *parler*: & παραλαλίαν, quod locutionem, & ſermonem, *parolle*. Et, ſi Lucio mihi vſqueadeò liceat eſſe curioſo, ex παραλαλέω, per contractionem fit παραλαλῶ, & per conciſionem πάρλω. Sic fortaſſe forum à verbo fero, quod dicere quoque ſignificat. & is locus eſt (inquit Sex. Pompeius) in quo iudicia fieri, cum populo agi, cõciones haberi ſolent. Nec longè abeſt quod à Varrone traditur: Quò (ait) cõferrent ſuas cõtrouerſias, & quò vendere vellent, quæ ferrent, forum appellarunt. Sic & ἀγορὰ παρὰ τὸ ἀγείρω. τοῦτο δὲ παρὰ τὸ ἄγω καὶ τὸ εἴρω, τὸ λέγω, ἐν ᾗ πρὸς λέγειν συναθροίζονται. De Curiæ verò cogẽdæ ratione, priſca vetuſtate, ipſa, conuentuum modo indicebatur: nunc ad natalem diuæ Dei genitricis, nunc ad Candelalia, modò ad Chriſti Opt. Max. in cælum recepti diem feſtum, modò ad Panagia, hoc eſt diuorum omnium, modò ad Octauum Panagiorum diem, longo interdum annorum interuallo. Poſtea quotannis ſemel, ídque in paucos dies. Deinde ſemel & iterum, & alio quàm proximo ſemper loco, vſque dum Reipub. cauſa Philippus cognomento Pulcher, anno M. CCC. II. certum locum, nempe Lutetiam aſſignauit: vbi, ad Regiam, poſtea perennis à Ludouico Hutino Curia conſtituta fuit, Anno M. CCC. XV. Hoc tẽpore, aut certè non ita multò pòſt, cœpit Ampliſſimus Ordo quotannis poſtridie Martinalium iuriſdictionem auſpicari & perſequi vſque ad V. Idus Sept. reliquo anni tempore, Iuſtitio, optima ratione, contributo. Cœperunt & tum actionum Curialium formulæ conſcribi, & Curiæ decreta priuatim à nonnullis in commentarios referri, vt ex eo libro deprehendi pòteſt, qui adhuc ſtylus Parlamenti arreſtorum, &c. inſcriptus circũfertur. Sed vereor, hæc πάρεργα cùm ſint, ne nimis multa.

V.

IN adeſpota bona, ínq; res mortui allophyli, indigenæ iure minimè donati, eiúſue quẽ iuſtæ nuptiæ non ediderint, ſi ſine liberis deceſſerit, manũ iniicere, Regii non ſolũ eſſe iuris, verumetiã cuiuſcũque, meri imperii faſcibus præditi. XI. Cal. Feb. M. CCCC. XXII.

VI.

CAL. Decemb. M. D. XLVII. diploma recitatum, quo id quod ex Regio patrimonio diuenditum erat, redimi iuſſum eſt, & non

modò redemptum plurimo licenti addici, verumetiam ex reliquo patrimonio, quantùm ad centum millia francicorum (vt vocant) comparanda ſufficeret. Vides vt Regio iure, ne dicam imperio legibus ſoluto, ſuam Principi ſemper liceat meliorē facere cōditionem.

De Principis poteſtate circa Eccleſiae miniſteria, Tit. II.

I.

APOSTOLICAE Cācellariæ regulam, qua dicitur, Si quis in infirmitate conſtitutus, procuratorem dederit ad ſacerdotium renuntiandum, & intra vigeſimum à renuntiatione diem, eo morbo vita exceſſerit, ſacerdotiū in caduci cauſam cedere: in ſacerdotiis aliiſue muneribus ad rem diuinā pertinentibus, quæ iuris Regii ſunt, etiam vſurpari, res eſt à Curia iudicata inter Gulielmum Spinaceium & Draconem Cognardum. Placitum pronuntiatum x. Cal. Ian. M.CCCC.XCIIII.

II.

SI Sodalitium ſacerdotium iure Regaliorum Princeps contulerit, & Sodales, Principis beneficiarium, Sodalem agnoſcere vel negent vel detrectēt, Principem ipſum, Curiámue, cuius ea eſt cognitio, adeundam eſſe, vt pro eius imperio, rerū ſoli pigneratione coërceantur. Placitum ab Egidio Magiſtro Regio Cauſidico inter orandum, ſine die (quod aiunt) & conſule citatum. VI. Cal. Apr. M.D.XLIX. ante Liberalia.

III.

CVM Epiſcopum ſummus Pontifex ita tranſtuliſſet, ſi Epiſcopus ipſe volet, nec Epiſcopo tranſlatio placuiſſet: à Principe Curia conſulebatur, iurı́ne Regaliorum locus eſſet. ET VII. Id. Apr. anno à Martinalibus M.CCC.LXVIII. reſponſum eſt, ſecundum ea quæ proponerentur, locum non eſſe: quod & Principi placuit.

De vectigalibus publicis, Tit. III.

I.

IN Ambianorum gratiam, vrbis ſuæ præmuniendæ cauſa, ὅπως κατολισθαίνῃ, ſexaginta aſſium in ſingula dolia vectigal erat impoſi-

tum. Petebāt à Nomophylace profani ciues, vt vectigali, sancti vertices, qui recta nequibant, obliqua, si quà fieri posset, ratione implicarentur. De quibus cùm Nomophylax ad Curiam verba fecisset, & Rapous Regius Causidicus in vtranque partem disseruisset, Curiámque sentētiam rogasset, & ea dicere renuisset, quòd de ea re forsan postea esset iudicatura: ab ipso tandem exorata Nomophylace, respondit, ius non esse Sanctos, incōsulto Ecclesiæ Principe, vectigalibus premi. XVII. Cal. Aug. M. CCCC. XXIII.

II.

CVRIAE Conscriptos, rationum Præfectos & Scripturarios, Regiósq; Amanuēses, omnes munia obeūtes, vectigalibus ac portoriis earū rerum exēptos esse, quæ penus verbo cōtinentur, siue plaustro, siue nauigio conueherentur. XII. Cal. Oct. M. CCCC. XLII.

III.

VECTIGAL ex mercibus regno exportādis (quod ὑςατων ἐξαγωγικὸν non abs re fuerit appellare) Principi deberi iandiu receptū est. Obtrusit aliquis *denrees* (quod vulgò dicunt) vocabulum esse transcēdens. Transcendat quantùm volet, Alpes etiam si libuerit, nostra tamen Gallorum lingua, cùm *Marchandises* & *Denrees* dicimus, idem iterando ingerimus, & consuetudo loquendi συνώνυμα esse declarat. Sunt qui ἔτυμον inuestigent, & *Denrees* à Denario deducant, vnde etiam *adenerer*, (hoc est) ex re qualibet pecuniam vēditione conflare: alii à re, cuius certè quidem appellatio latissimè patet. Sed vtcunque sese res habeat, fructus quos ex fundo meo colligo, eáue omnia quæ vsui meo mihi cōparo, mercium, rerúmue quarumcunque vænalium appellatione (quod ad me pertinet) contineri, nemo (puto) dixerit. Et Lotharingus Mosæ accola, fœderatus vel non fœderatus, qui ex agello, quem ad alterā fluminis ripam, Galliam versus, positum habet, fructus colligit, medióque pōnte ad se trāsuehit: & pastum ad eum in dies, cúmue libet, pecus suum ducit ac reducit, quæso, iis nominibus an vectigal pendere habeat? Hoc in controuersia positum, consilii esse, ampliúsque deliberandum pronuntiatum est.

TIT. IIII.

I.

AVGVSTAE litibus suos esse dies, suúmque peculiare volumen, nihilo secius, quàm Patriciis: imò verò ratione tot numeris potiore, quot gradibus Regiæ maiestatis fastigium, cuius socia est Regina, Patriciam dignitatem excellit v. Cal. Iul. M. CCCC. XII.

II.

LEGE Regia, quæ de Principis imperio lata fuerat, qua populus ei & in eum omne suum imperium & potestatem cõtulerat, ipsúmque legibus soluerat (siue is primùm Augustus, siue Vespasianus, siue Alexander Mammeæ fuerit) cùm de Augusta nihil esset apertè comprehensum: id quod legi deesse videri posset, ita suppleri placuisse constat, vt Princeps eadem illi priuilegia tribueret, quæ & ipse habebat. Quod Henricus II. Aug. Princeps Opt. Max. imitatus, posteaquam Caterinæ, Augustæ suæ, ob egregias illius animi dotes, ac præter has, œconomiam quouis imperio dignissimam, res suas omnes non modò permisisset, verùm pro dignitatis amplitudine (vti par erat) etiam adauxisset: vniuersam eius pecuniam tam esse Regiã, quàm suam ipsius, edicto declarauit, hoc est, nomina exigere licere, non solùm pignoribus capiendis, sed manu quoque in debitores iniicienda, eóque genere coërcẽdi, quo quæ planè Regio nexu obstricta sunt nomina. Edictũ palàm in Curia recitatũ, comprobatum, atque in acta publica regestum, III. Non. Febr. M. D. XLIX.

III.

VETVS & in foro peruagatissima est regula, neminem, præter vnũ Principem, apud Amplissimum Ordinem, Cognitoris vel Procuratoris sui nomine, agere vel cõueniri. Quæ regula cortice tenus (vt dicitur) delibata, fecit, vt de Caterinæ Augustæ Procuratore, an is quoque admittẽdus esset, addubitaretur. Sed Princeps, vt intellexit, hoc suarum partium esse ratus, cõtrouersiam vltrà progredi non passus est. Rescripsit enim & Augustam regulæ exceptione contineri. Itaque placere, vt per Procuratorem, quem illa dedisset, non secus quàm ipse per suum admitteretur. Quod & Ordini placuit: hoc vno, Regiæ Procurationis Triumuiris desyderantibus, addito, vt suum, procuratoriæ personæ, Iohannes Lucius, Augustæ Procu-

rator, nomen præfigeret. v. Id. Iun. M. D. XLIX.

IIII.

AD Martinalia M. D. LI. cùm Principi Lutetiæ tum agenti, venisset in mentem, postridie cum Patriciis & Proceribus in Curiam venire, vt eius auspiciis solenni sacramento diceretur, & Augustum suum pro tribunali sedentem, consessúmque ipsum ac rem omnem conspicere Caterina Augusta summopere desyderaret: si veterum monumēta repetere libuisset, aut certè per temporis angustiam licuisset, diuersum fortasse quidpiam circa illius dignitatē obseruassent. Sustinuit enim (quæ summa eáque genuina est illi modestia) caueolam (vt ita dixerim) in angulo, ad Scribarum officia suspensam conscendere, & ex ea, velut è specula, contemplari. At verò in iis quæ publicæ memoriæ mandata sunt, ac præter cætera VII. & V. Id. Maias M. CCC. LXXIX, aliísque in locis est inuenire Reginam Iohannam Borboniam, vxorem Caròli V. cognomento Sapientis, filii Iohannis Regis & Iohannæ Bononiensis, inter huius Augustæ nostræ maiores connumeratæ, Regi marito ipsa in Curia tum de grauioribus regni negotiis, puta de bello Britannis indicendo, consilium capienti, tum etiam ius dicenti, cum Patriciis ac Proceribus assedisse. v'tque vno & altero exēplo contenti simus, nec Iustinianus Imperator, & legibus & armis celebratissimus, grauatus est agnoscere ac profiteri, vel legibus ferendis, Theodoram suam in consilium adhibuisse. Quinetiam hi qui officia suscipiebant, non modò ipsi Iustiniano, verumetiam Theodoræ coniugi, iureiurando ex formula obstringebantur.

De Patriciis. Tit. V.

I.

ARCHIEPISCOPUM Ducémq; Rhemorū, Principem Patricium, nominibus exigendis generale diploma (quod vulgò Debitis appellant) pro imperio iubere posse. VIII. Id. Aprilis, Anno à Martinalibus M. CCCC. XVIII.

II.

PETEBAT Archiepiscopus Dúxque Rhemorū, primus Franciæ Patricius, peculiarē litium suarum catalogum (vt solitum erat) pro-

mulgari. Respondit Regius actor & publicus, interea dum collegas de ea re cōsuleret, per se licere, vt quo iure, toto superiore decennio, Archiepiscopus fuisset vsus, hoc, eo quoque anno vteretur, sine vlla in futurum captione: & ita placuit, III. Cal. Decemb. M. CCCC. LVII. Hoc exemplo, ab aliquot annis, Archiepiscopo, cui cognitor eram (is erat, éstque adhuc, illustriss. Cardinalis Lotharingus) à Curia, supplice libello, id etiam impetraueram: sed Accēso catalogum auspicāte, cœpit refragari atque obiurgare, qui tum fasces habebat, rem nouam esse dicens, ídque assidentibus incōsultis: qui, si sententiam rogati fuissent, vero simile est, rem & antiquam & sibi probatam dicturos fuisse. quotus enim quisque est æquus rerum æstimator, & iudex, qui, quod vni profano Patriciorum generi licet, dicat etiam alteri sacrosancto non licere? Sed pro hominis ac loci dignitate, visum est dissimulandum, & (vt in prouerbio est) fugiendum esse, vt denuo pugnaretur.

III.

RHEMIS Archiepiscopatu, Ducatu, primario Patriciatu, Regúmque cōsecratione insignibus, & sui Archiepiscopi, Ducis ac Patricii, amplissimi Cardinalis Lotharingi, de vniuersa Rep. atque in primis literaria optimè meriti, cura, studio, impensa, noua Academia (vt videre est) illustratis, cui Halometram creare ius esset, Principi, an Archiepiscopo, Duci ac Patricio, nec semel aut iterum, venit in controuersiā. Prima, quam nouerim, & antiquissima, dicebat Regius actor & publicus, inter cætera vectigalia, quæ in Gallia, bellorum causa penderentur, certum sali impositum fuisse, certis ac destinatis vrbibus & horreis, non nisi Principis autoritate vendendo. Huiusce rei ergô, suos cuique horreo ministros cōstitutos, Salinatorem, Custodem, Mēsorem, aut (vt diximus) Halometram: quæ munera quotiescunque res ita postularet, Princeps, quibus ipsi videretur, mandaturus esset. Deinde cùm animaduertissent mensurarum varietatem Principi, Populíque rationibus incōmodare, omnes ad Parisiensem, eámque Regiam exegerant. Rem salariam nulli quàm Regi prouentum maiorem afferre, vt non abs re dici posset, sal non secus quàm à se comparatum, eius esse. Quæ omnia cùm se sic haberent, quis Regio sali metiendo, alienam mēsuram? quis Regiis ac

publicis Salinatori & Custodi Halometram à priuato datum ferret adhiberi? Adhæc vectigalis causa, vim salis maiorem vndique Rhemos importari: cuius collecti mensuram, si vnum Archiepiscopum sibi vindicare paterentur, aliísne dominis ius suum vsurparet, apud quos sal, ante vectigal impositum, vendi consuesset? Defendebat Archiepiscopus se Ducem ac Patricium: vtriusque dignitatis nomine, non modò salis mēsuram, sed alias quoque omnes, quibus Rhemis vterentur, ad se pertinere: itaque mensorem dare posse: eo iure se maioresque suos, post quingētos annos fuisse vsos, & vt antequam ad Parisiēsem Regiámq; mensurā cæteræ redigerētur, ita etiā post eas redactas semper Halometram dedisse. CAVSA suis omnibus numeris absoluta & summa cum religione disceptata, Archiepiscopum Ducem ac Patricium, superiorem esse placuit. Placitum pronuntiatum prid. Cal. Sept. M. CCC. XCIII. Ex quo alia fluxerunt, XV. Cal. Ian. M. CCC. XCIIII. & Cal. Decembr. M. CCCC. V.

IIII.

ANTISTITI comitíque Nouiodunensi, Duodecimuiro Reip. Gallicanæ, Duodecimuiratus nomine, ius esse, vt à minoribus Iuridicis suis, ad Iuridicum maiorem, etiam suum, non aliò prouocaretur. Quòd si quis præproperè atque intercisè prouocaret, præuaricationis exceptione, litem ad sua iura esse reiiciendam. VIII. Calend. Ian. M. CCCC. LV.

V.

DVCEM Niuernēsem Duodecimuirum Reip. Gallicanæ à Principe nuncupatum comprobarunt. III. Cal. Aug. M. CCCC. LXIX.

VI.

NIVERNENSI & Mompensierio Ducibus, Duodecimprimis Franciæ ambobus creatis, sed hoc posteriore, rosarum congiaria, Curiæ, de more, apparantibus, controuersum est, vter alterum antecederet. ET PLACVIT Mompensieriū primas tenere. Eos enim quibus paternum genus cum Regibus coniunctum est, cæteros, à Regia, dignitatis gradus superare. XV. Cal. Iul. M. D. XLI.

VII.

NONIS Ian. anno M. D. XLVII. palàm in Curia recitatum est, ac in publicis literis diploma perscriptum, quo Rex Henricus Va-

leſius II. Franciſcum Lotharingum, Almaliæ Comitem, Ducatu ſimul auxit & Patriciatu: ita tamen, vt ſi ſine liberis maſculis deceſſerit, Ducatus quidem vigeat, Patriciatus verò etiam intereat.

VIII.

DE capite Patricii, niſi maximis comitiis, pérque ipſos Fráciæ Patricios ferri non debere. Ideóque nihil obfuturum, quòd aliter antea in Aremoricæ Britanniæ Ducem conſtitutum fuiſſet. Placitum Regium, Patricium, Curiale, VI. Non. Mart. M. CCC. LXXXVI.

De Magiſtro militum, Tit. VI.

I.

OLIM Ampliſſ. Ordini is honos eſt habitus, vt iuri Præfecto, & Tribunis militũ in Curia ſedẽtibus, etiam militũ Magiſter à Principe creatus, ſacramento diceret: ídq; IIII. Id. Octob. M. CCCC. LXV.

II.

MAGISTRO militũ, qui maieſtatis accuſatus, Antoniana in arce cuſtodiebatur, lege per Recuperatores interrogato, diſceptatum eſt, an interrogatorũ & reſpõſorum in oculis atque auribus Curiæ, eius dignitatis atque amplitudinis reo legendorum gratia, adducendus eſſet ipſe: an verò ad eum in arcem in Curia proficiſceretur. ET PLACVIT eſſe proficiſcendũ. Cal. Decembr. M. CCCC. LXXV.

De Cancellario & codicillaribus officinis, Tit. VII.

I.

CENTVMVIRALIS Curiæ placita, nonnulláque alia, ad exemplum pertinentia omnia, & quaſi quoſdam iuris dicẽdi canones tractantibus nobis, nihil ab inſtituto abhorrere viſum eſt, ſi de priſca iuris ipſius Præfecti, ac Nomophylacis noſtri (quem vulgò Cancellarium appellant) aliquid etiam diceremus: tum quòd ea inter eius ſeculi placita inſignis memoriæ, exemplaríſque autoritatis offendimus: tum quòd (niſi fallor) ſacroſanctæ vetuſtatis monumentum eſt, quod admirari, colere, venerari (ferè dixi adorare) debeamus. Anno ſalutis M. CCC. LXXIII. XII. Cal. Decembr. cùm Dormantio Nomophylaci vita functo alius ſufficiendus eſſet, Rex Carolus

quintus, cognomine Sapiens, Proceres, Patres Cōſcriptos, Octouiros à libellis, Rationales, nōnullóſque alios ad ſe in Curiam acciuit. Qui cùm ad centum triginta adeſſent, eos è conclaui exire iuſſit, ita vt ſolus cum Actuario, & Blancheto Amanuēſi ſuo remaneret. Poſtea ſigillatim omnes ad vnum inclamatos atque inductos, iureiurando adegit, vt fide bona, quem è Rep. Nomophylaciæ putarent eſſe præficiendum, ſiue ſacrum, ſiue profanum hominem indicarent. Datis ſuffragiis, Petrus Orgemontius, Latiniacen. Curio ſummus, centum quinque puncta tuliſſe compertus eſt. Tum ille cùm inſcitiam, tum alia multa maximopere excuſare. At verò Rex, tot tantíſque ſuffragiis comprobatum, ſibi etiam probari teſtatus eſt, ſignáque ei codicillaria in manus dedit. Quibus acceptis iuſiurandum „ ſacroſancta per Euangelia, ita conceptum eſt. Firmas, Orgemon- „ ti, Regi te obſequentiſſimum fore: te illi, quod eius ex dignitate, at- „ que è re tum Regia, tum publica eſſe cognoueris, ad quem res cun- „ que pertinebit, optima fide conſulturum: patrimonium eius rém- „ que pub. pro viribus tutaturum: nulli alii Domino te vnquam ad- „ dicturum: togam, pallium, autoramentū, munus, fructúmue alium „ à quoquam alio, præterquam ſi ipſe volet, non accepturū: per ſor- „ des gratiámue, nihil vnquam facturum: & ſi cuiquam alii Domi- „ no Dominæue obſtrictus es, fueríſue, eis ſua omnia renuntias. Quæ in verba ab ipſo iuratum eſt Orgemontio. Porrò quatuor Curiæ Principes cæteróſque Curiales, ipſos etiam Regiæ ac publicæ aduocationis Triumuiros tum temporis, & ad noſtram ferè ætatem, Curialium ſuffragiis à Principe creari ſolitos, nemo, qui vel forum ſalutauerit, ignorat. Sed eò tandem res deuenit (quo facto, qua ratione, quibus artibus viderit alius) vt Principibus imperium legibus ac moribus ſolutum ſibi vindicantibus, ſua ad Curiales ſuffragia caſſa atque inania redirent.

II.

VII. Cal. Decembr. M. CCCC. I. Cùm Bitardus à Præfectis rationum miſſus in carcerem, Curiam, vt iuſtum iudicem appellaſſet, & ſe à Nomophylacia, æquitatis officina, iniquitatem, vtpote prouocatorii diplomatis negationem, abſtuliſſe quereretur: Curiæ verbis Nomophylaci denuntiatum eſt, diploma vt conſignaret: ſi

pernegaret, ipsam ab eo causas sciscitaturã. Is, vt audiuit, Curiam venit, réque cõcertata prouocatoriæ litis sibi cognitionem arrogauit. Dictum tamen, Curiæ Conscriptos ab eo in consilium esse adhibendos. In quo mihi videre videor velut incunabula quædam earum rerum, quæ postea, nostra ætate, ab aliquibus designata sunt, quos fata opportunissima sustulere. Iam tum (scilicet) inclinantibus temporibus, delibatam summæ ipsius Curiæ dignitatem atque autoritatem. Iam tum principem hunc Magistratum, spiritus antea inauditos assumẽtem, & iuridicam iustitiam exarmare incipiẽtem.

III.

NOSTRA in Gallia summæ cuique Curiæ Regiorum codicillorum officinam, velut asseclam propemodum necessariam, esse attributam, nostrorum hominum ferè nemo est qui ignoret. Rectè igitur Curia vetitum voluit, ne quis de rebus intra suæ ditionis fines agendis, alibi Principi supplicaret: nisi fortè Delphos adire malet, hoc est, Regii oraculi antistitium. Cuius diplomata effigie Regia obsignata, per omnia tribunalia, infima, summa, obnoxia, liberáque suo iure sibi vindicant imperium.

Placitorum summæ apud GALLOS CVRIAE

LIB. IIII.

De Curia, Tit. I.

I.

DECERNENDAE in exteros pignerationis (quas vulgò Repressalias appellant) ius & potestatem, quam nunc penes solum Principem esse videmus, olim Curiæ fuisse, id inter cætera argumento esse potest, quod ab ipsa Curia Maturino Bruxio decreta est, XVI. Cal. Mart. M.CCC.XCII.

II.

SI exercendæ prouocationis potestatem Nomophylax non fecerit, an ideo protinus deuoranda sunt ea catapotia, quæ is vnde prouocatum est, obtulerit? Minimè verò. Quid igitur? ad Themidis ius dicẽtis aram, hoc est, summam Curiam, confugiẽdum, & oraculum inde habendum: vtpote cùm de Barri Præfectura militari prouocatio esset, V. Id. Decẽbr. M.CCCC.V, de Curiæ sententia, ad Nomophylacem missus est actuarius, vt quos prouocatori solennes codicillos ille negauerat, Curia verò cõcesserat, ipse (vti ius erat) obsignaret: quod se facturum respondit. Priscæ huius dignitatis atque autoritatis characteres, adhuc in Curia cernere licet quidem, sed planè mutilos ac propemodum exesos. Siquidem à Nomophylacia prouocator huiusmodi ope destituatur, auxiliares Curia manus porrigit implorãti: neque à solennibus codicillis alio differt Curiæ mandatum, quàm quòd ipsius Curiæ verbis concipitur, signóque eius obsignatur, & eo, nouis de rebus non designandis nihil interdicitur. Quinetiam si ab ea officina, morbosæ liti in Curia decumbenti, medela cõparari non possit, Curiæ placet de postulatione litigatores audiri, & ius nihilo secius reddi, quàm si esset impetratũ diploma. Sed ea nihil amplius agit in Nomophylacem, pro imperio ac potestate. Sic enim Franciscus Valesius primus, postliminio reuersus, cõstituit in persona Antonii à Prato Nomophylacis: in quem, dum Princeps apud hostes ageret, ipsa cœperat animaduertere.

III.

A PRAEFECTIS rationum Regiarum, Curiam appellari pos-

ſe. IIII. Non. Septembr. CCC. LXXXIII.

IIII.

SOLENNE prouocationis exercendæ mandatum, quod prouocatori, ſibi munus Amanuenſis à rationibus, per ipſarum Præfectos cõtra ius & fas abiudicatũ quiritanti, Nomophylax, Regis patruorũ ſtudia cauſatus, negauerat, Curia, aduerſus eam impotẽtiam, auxilio quaſi Tribunitio implorata, cõceſſit. V. Cal. Febr. M. CCCC. I. Quod mandatũ Præfectus vrbi cui pro rei grauitate, hæc erat data prouincia, eo die executus eſt, tametſi Rationalibus illis Curiæ imperiũ ac poteſtatẽ detrectantibus, & tergiuerſatione eludere machinãtibus.

V.

ARVERNI Ducatus (ſic enim id genus ditionem appellant) donationem à Rege Duci Borbonio factam, cùm minimè admittendam Curia cenſuiſſet, Præfectíque rationum eam contrà comprobaſſent, & Cognitor Regius ac publicus Curiã appellaſſet, Nomophyláxque iuris præſidium, hoc eſt diploma prouocatorium, ſemel, iterum, ac tertiùm ei denegaſſet, Curia, veluti Regio imperio & Nomophylace maiore, impertiit. VII. Id. Decemb. M. CCCC. XVIII.

VI.

PROVOCATIONEM à Rationalibus interpõſitam admiſerunt ac iudicarunt, XII. Cal. Apr. M. CCCC. LXIIII. poſt Martinalia.

VII.

DE diplomatis, quæ cùm ſũmæ Curiæ tum etiã Rationalibus apud ſe palàm recitari, atq; in acta publica referri Princeps iubet, quo ordine id fieri deberet, PLACVIT à Rationalibus eſſe incipiendũ VII. Cal. Sept. M. CCCC. XCV. Meritò illud quidẽ. Nam quòd ad merã rationũ diſpunctionẽ attinet, & quam vulgò Cõputi lineã appellãt, licet poteſtate ſint prouocatione ſuperiore, ſunt tamẽ in cæteris obnoxia atque inferiore. Quid ergo, cùm id etiã Præfecto vrbis, aliíſue obnoxia iuriſdictione magiſtratibus iubetur, non idẽ obſeruamus? Et puto in cauſa eſſe, quòd Curiã hi quidẽ ſummã, eiúſq; præſcripta nũquam nõ agnouerunt: illi verò non modò eius imperiũ detrectarũt, verùm etiam ſunt de pari poteſtate ferè ſemper auſi cõtendere.

VIII.

LITIS à Curia ad Prætorianum conſilium auocamento non eſ-

ſe parendum. XI. Cal. Martii M. CCCC. XXIII.

IX.

A PRAETORIANO conſilio prouocanti, prouocationis exercendæ poteſtatem fieri, eámque in rem Curiales codicillos illi dari placuit. XIII. Cal. Mart. M. CCCC. XCI.

X.

IN omnibus diplomatis, in quibus Ordinis Ampliſſ. & Prætoriani Cõſilii mentionem haberi cõtingit, ipſe ſemper Ampliſſ. Ordo præponendus eſt: quod & Carolus VIII. reſcripſit, & in acta publica regeſtum eſt, Idib. Iun. M. CCCC. XCIX.

XI.

HERBINIVS Sudarius, ob delictum, pecuniæ damnatus cùm prouocaſſet, duas aduerſario Rhemorum Archiepiſcopo dicas, vno eodémque diplomate impegit. Alterã ad Curiam, exercẽdæ prouocationis gratia: alteram ad Viromanduæ prouinciæ Præfectũ, ſui è carcere dimittendi cauſa, ſi iudicatum, in fiduciæ ſpeciem faceret. Hanc diplomatis partem Archiepiſcopus impugnãs, ab eius executione prouocauit, cauſatus ſemel interpoſita, & in Curiam inducta prouocatione, Curiam, non alium Iudicem vllũm, non modò de prouocatione, ſed de aliis omnibus, quæ prouocationem contingerent, eſſe adeũdam. Defendebat Sudarius, quod de ſua ampliatione molitus fuerat, innumeris exemplis eſſe factum: conceptas diplomatum formulas (quæ Cancellariæ Protocola vocant) id apertè oſtendere: prædurũ fore, ſi quis in vincula coniectus, hocce præſidii, tanto locorum interſtitio, petere haberet. Per Marilliacum Regis cauſidicum Regius actor & publicus interceſſit, contendens ea in re neque exemplis, neque conceptis diplomatum formulis quicquam eſſe tribuendum. Vera enim exempla non eſſe, neque receptos mores, ſed abuſum potius & corruptelam. PLACVIT Archiepiſcopum rectè prouocaſſe: Sudario tamen poteſtatem fieri, ſua illa de ampliatione, ipſi Curiæ ſupplicandi. Ex tempore, V. Cal. Octobr. M. D. XLIIII.

XII.

SI erroris obtentu, oblationalis Curiæ placitum ſub incudem reuocetur, rei retractationem ad Centumuiralem Curiam pertinere,

Iohāni Mortario diplomate excluso pronuntiatū est, résque postea iterum iudicata. Pridie Non. Ian. M. CCCC. VII..

XIII.

INTER Amplissimæ Curiæ Cōscriptos, & eius, quam Oblationū appellant, contentio, quòd ambæ summæ sint iurisdictionis, fomes quidem est antiquus: qui certè non ita pridem excitatus, tantum fecit incendium, vt basilicam, cuius septis vtraque Curia concluditur, statim dixisses conflagraturam, nisi, veluti magnis imbribus ad illud restinguendum è cælo demissis, Regis autoritas intercessisset, eiusmodi tragœdiam ad suum theatrū auocantis, & interim pro summo imperio ac potestate, vtrinque silere iubētis. Quarto Non. Mart. M. CCCC. XXXVIII. cùm vnus Apparitorū Curiæ, cuiuspiā debitoris equum vnum & alterum, à se pigneratū, auctione addixisset, publicani vectigal eo nomine deberi contendētes, ad primarios Oblationū iudices, quos vulgò Selectos vocāt, in Apparitorem agere occœperūt. Tum Apparitor ius fori præscribere. Publicani ab illa Oblationū Curia impetrare, Apparitori vt inhiberetur, ad alium, à se, iudicem ne iret. De quibus cùm ad summam Curiam relatum esset ac disceptatum, Oblationum Curiæ, in persona Curionis, Fani D. Mauri à fossis Hetæriarcho, centum argenti librarū, (quas aurifices marcas appellare solent) multa indicta, iusserunt, factum vt infectum facerent, eáque eis causa esset in posterum sacrosancta. Cæterùm publicanos, eúmque Apparitorem, qui Oblationalis Curiæ inhibuerat imperia, ducendos esse.

XIIII.

SVMMIS vectigalium iudicibus ab Ampliss. Ordine vetitum est, ne, quemadmodum ipsi constituerant, reum tormentis pergerent interrogare. III. Id. Febr. M. CCCC. XCVII.

XV.

QVOD apud nos, Rege nouo, omnes, qui magistratibus, officiis, muneribus Regiis quibuscūque antea fungebātur, nouis codicillis, post hominum memoriam, habent redintegrari, dici potest, Rege decessore mortuo, eos iam non esse qui fuerint, & amplius quod potuerint, non posse. Sed humanum est, atque etiam è re Principis populíque, ea ratione non induci iustitium. Et fortasse non abs re

fuerit existimare, eiusmodi ministros Principi approbari, donec aliter ipse cōstituerit. ITAQVE cùm allatum esset de obitu Ludouici XI, placuit Curiales omnes suum quenque munus obire, interea dum ad nouum Regem, de Curia nouis codicillis instauranda, oratores allegarentur. III. Cal. Septembr. M. CCCC. LXXXIII.

XVI.

IVDICIORVM pōdus atque autoritatem magna ex parte pendere à iudicātium existimatione in hominum opinione consecrata, neminem dubitare puto. Exierint illa, quātum voles, ab vltimùm iudicandi potestate præditis: aresta, placita, consulta, decreta, quantum voles appellētur, sint etiam: non esse tamen apud se tacitus existimabit, quisquis eos à quibus exierint, nihil iudicis, præter nomen vmbrámq; inanem habere, sibi persuaserit. Itaque permagni, etiam publicè refert, cùm nullius lædi famam, tum eorum maximè qui iudiciis præsunt. Quam in sententiā, VIII. Id. Aug. M. CCCC. XCI, Causidicis iussum voluerūt, vt orantes, Curiæ maiestatem ac dignitatem comiter obseruarent: vetitúmque ne Curialium cuiquam, nisi petita Curiæ venia, obtrectarent. Quòd si secus facerent, scirent se pro arbitrio esse luituros.

XVII.

IN litis institorem ex eo hominum genere, qui veteribus sequestres, hoc est corrūpendorum iudiciorū conductores, appellabātur, nempe qui aureū numum vnū & alterū supplici libello inclusum, vni ex Cōscriptis obtulerat, sic animaduerti placuit. Aurū in cereum insumi, quē ille ab vno Apparitorū obseruatus, ad Diuæ deferre haberet, eiusmodi institoria perpetuò abstinere iussus, III. Non. Iun. M. CCCC. XCIIII. Audiuimus nostra quoque ætate fuisse, atq; etiā nunc non esse non puto, tanta integritate cōtinentiáque Iudices, vt non modò ab auro, quemadmodū ille, sed etiam à quibuscūque siue donis siue muneribus tēperarent. Extitisse etiam (sintne adhuc nescio) quibus visceratione m accipere, aliáq; id genus munuscula, quibus litigatores Iudicū gratiā aucupari solēt, religio non esset, Vlpiani (vt sibi persuadebāt) sentētia fretis, imò verò diui Veri, & Imperatoris Antonini autoritate: quorū epistola ab Vlpiano recitata sic habet:
„ Quātum ad xenia pertinet, audi quid sentimus. Vetus prouerbiū est,

„ οὔτι πάντα, οὔτι πάντοτε, οὔτι παρὰ πάντων. Nam valde inhumanum
„ est, à nemine accipere, sed passim vilissimum, & omnia auarissimũ.
„ Quibus ipse Vlp. (vt illi inculcabant) subiungeret, id quod manda-
„ tis continebatur, ne donum, vel munus ipse Procōsul, vel qui in alio
„ officio esset, acciperet, quídue emeret, nisi victus quotidiani causa,
„ ad xenia non pertinere: sed ad ea, quæ eduliûm excederent vsum.
„ Laudabant præterea Modestinum inquientem, Plebiscito quidem
„ cōtineri, ne quis Præsidum munus donúmue caperet: sed, nisi escu-
„ lentum, potulentúmue, quod intra proximos dies prodigeretur. At præfata venia, quæso, videamus, recténe an perperam ii autores antehac laudati fuerint, atque etiam nunc laudentur in dies. Quod nullo propè negotio (mea quidem sententia) consequemur, si illius ac nostri tēporis Magistratuum, atque etiam xeniorum inierimus rationem: non eam, quæ exactam eorum omnium differentiam ponat ob oculos, sed quæ huic nostro instituto faciat satis. Erant certè quidem illi, fuerúntque, quandiu ius, imperii causa, non est violatum, temporarii omnes: nostri verò perpetui, hoc est insontis vitæ comites. Procōsules & Præsides (quandoquidem ad hos propriè pertinent illæ sententiæ) vt quæque cuique prouincia sortitione obtigisset, ad officia proficiscebantur, re priuata neglecta, publicam administraturi. Nostri homines, Magistratibus, qua quisque potest ratione comparatis, domi penè omnes munia obeunt, & ex Republica strenuè conficiunt suam. Quî fit, vt quibus ii ius dicunt, sint ipsi ciues, municipésue, illi prouincialibus suis essent hospites: atque adeò iis rectè dari non possint, quæ illis iure dabantur, xenia. ξένος enim peregrinus & hospes est. ξένιον propriè donum, non quod ciuibus, municipibus, tribulibúsue nostris, sed quod hospitibus da-
„ re solemus. De Magistratibus erat in lege XII. Tab. Donum ne
„ capiunto, néue danto, néue petenda, néue gerenda, néue gesta po-
„ testate. Quod quidem, donum omne vetabat, Magistratus omnes tenebat, nullum excipiebat. Ex quo iure manauit lex Iulia repetundarum, & Plebiscitum illud ex Modestino prolatum: quo, nè, quod aliis omnibus licebat, suis Romanorum Magistratibus, etiam hospitibus, non liceret: & xeniis (hoc est, humanitatis & beneuolentiæ notis) abstinentes, plus æquo rigidi, immanes ac barbari à

prouincialibus haberentur, muneribus, donísue rursus prohibitis, xenia permiserunt. Sed quibus etiam modum adiici placuit, vt neque morosè in totum magistratus abstineret, neque auarè modum excederet, & ad munerum qualitatem, xenia non producerētur. Quod postea moribus dilatatum, Iustiniano Imperatori constitutione coangustari, imò verò aboleri placuit. Vetuit enim ne qui ad officia mitterentur, à quoquam subditorum quicquam acciperent. Et Dominico, Prætoriorum per Illyricum Præfecto, rescripsit, Defensorum ciuitatum cupiditatem esse refrænandam: vt nihil à subditis caperent, præterquàm quod ex publico præberi solebat: aut si nihil inde præberetur, id quod vetustas inculpata definisset. Vnde colligebat Accursius, ne huiusmodi esculentum quidem, potulentúmue Magistratus accipere debere, nisi salaria non offerrentur. At Iudicibus nostris, præter annua quæ à Principe numerantur autoramenta, ab ipsis etiam litigatoribus, pro tragematis, quæ olim vera ac germana, eáque perpauca dabātur, aurum dependitur, ídque pro ipso eorum Iudicum arbitrio ac volūtate. Vidi equidem, qui præter hæc præmia, iisce, quas diximus, sententiis, & veluti consignatis autoritatibus mordicus arreptis, gloriaretur, semper aliquid ex eo capturarum genere, apud se de vnco in popina pendere. Audiui, qui ad fœdam satis alioqui sordidæ vxoris auaritiam ita conniueret, vt quæ ex eiusmodi esculentis superessent, cupedinariis crederet, vnde confecta summa, vectigal tandem constitueretur: rem profectò penè omnium, quæ Iudices contingere possunt, sordidissimā. In summa (nisi maximè fallor) quæ nūc Iudicibus, hoc esculenti, potulentíue obtentu, dantur à litigatoribus, xenia non sunt: vera sunt intertrimēta, aliis leuissima, aliis non ita tolerabilia: sed quæ vix est qui subeat, nisi qui vel sine iis, quod à Iudice consequi debet, non existimet, vel cum iis, quod non debet, speret se consequuturum.

XVII.

CAROLO VI. mente abalienato, patruis ad Reip. gubernacula sedentibus, clauúmque tenentibus, Arnoldo Corbia Regii oraculi antistitio Præfecto, fortasse vt Principe, ita & Rep. laborante, erupit
" edictum, quo hæc ferè, vt in XII de Senatoribus habebantur. Am-
" plissimus ordo vitio vacato. Cæteris specimen esto. Cōscripti sontes

à Quatuor Curiæ primis castigantor, &, si res ita postulat, amouetor. Quam prouinciam cùm Quatuorprimi permulta excusantes detrectarent, indignúmque videretur, Conscriptum, nisi maximis comitiis, existimationis ac dignitatis causam dicere, PLACVIT, edicto non esse parendum. XIII. Cal. Mart. M.CCCC.VI.

XIX.

IN Curialium aliquem ita censuram exerceri placuit, vt qui eam, cuius cõsuetudine, per matrimonii speciem, vsque ad vteri gestationem, abusus fuerat, dimisisset, quòd illi puerum puellámue sacro de fonte sustulerat: veniæ à Pontifice Maximo postulandæ, & mulieris in vxorem ducendæ, ipsius Curiæ verbis admoneretur. IIII. Cal. Maii. M.CCCC.XCVIII.

De Curia in publicum prodeunte,

TIT. II.

I.

AMPLISSIMAE Curiæ, Principi obuiam exituræ, ornatũ atque etiam incessum, quem Rationales cum ea communem sibi ac promiscuum esse cõtendebant, ita constitui placuit. Conscripti omnes toga, sacris initiati cærulea, profani coccina, pelliculatis epomidibus additis, ornati sunto. Rationales, vt functionis nobilitate, ita & autoritatis pondere dissimiles, prorsúsque à Curia seiuncti, gradum cum ea ne conferunto. Separati separatim ambulanto. Idib. Iun. M.CCCC.XXX.

II.

NOSTRIS hominibus nouo Regi Carolo VIII. in vrbẽ Regiam primùm aduenienti εἰσιτήρια meditantibus, Triumuiri rerum fiscalium actionúmque popularium postularunt, vt sibi, cùm ei obuiam eundũ esset, quo designabãt ordine, incedere liceret. PLACVIT eos suas, hoc est à Curiæ Magistratibus officiísque omnibus postremas tenere. Cæterùm ne etiã tum, in posterúmue quis addubitaret, quo quenque loco atque ordine esse oporteret, quoties Curiali purpura cultúq; progredi cõtingeret, hæcce de ea re ferè ad verbũ censuerũt.

Apparitores bini omnes basilica exeunto.

Cùm in vicũ venerint, quatuor ex eis, anteãbulonũ munere fũgũtor.

Quatuor alii, Conſcriptorum ordinem, ne alter alterum prætergrediatur, obſeruanto, atque ab eis turbam arcento.

Eam in rem, alius ab alio longiuſculè diſiuncti, ad Conſcriptorum latus, vici riuulum verſus equitanto.

Poſtremi quatuor ponè Conſcriptos, & Regiæ publicæque Procurationis Triumuiros, ab eis etiam turbam prohibento, Cauſidicóſque, deinde Cognitores, vt ſequãtur, ſuo quique ordine, curãto.

Quatuor Curiæ Amanuẽſes honeſto cultu, thecis pennariis, ac epomidibus pelliculatis ornati, primi, poſt priores quatuor Apparitores, bini gradiuntor.

Scribarum duo, alter cauſarum Iſagogicus, alter Quæſtionum capitalium, pari ornatu atque inſignibus, ſequuntor.

Poſt eos, Princeps ſcriba (quem Ciuilem appellant) pelliculato epitebennio, vel, ſi mauis, epitogio, ſolus ambulato.

Apparitorum Decurio, pileo pelliculato, caduceóque inſignis, Curiam à Curiæ miniſtris, interpoſitus diſtinguito.

Quatuoruiri, epomidibus ac palliis pelliculatis, pileíſque ſericis viloſis ſpectabiles, bini Curiæ primas tenento.

Primus, limbulis murium araneorum ad humeros diſpoſitis, & extremo pileo auro prætexto, alios excellito.

Conſcripti, ſerie in duos verſus, altero initiatorum, altero profanorum, protenta, togis purpureis viſenda, inſignibúſque humeralibus, ſuis ducibus, ſuo quiſque ordine, ſuccedunto.

Regiæ publicæque Procurationis Triumuiri, poſt Conſcriptos omneis, primi ſunto.

Ex poſtremis quatuor Apparitoribus, duos (ſi volent) anteambulones habento.

Cauſidici ac Cognitores, ſuo etiam quiſque ordine numeróque, Curiam comitantor.

Puerum equeſtrem nemo, pedeſtrem vnum & alterum quicunque volet, habeto.

Præſcriptum ordinem nemo præuertito.

Bini vicum ruſticũ, quod diui Dionyſii ſacellum appellãt, petunto.

Dum Curiæ Curio ſummus cum Rege verba faciet, ne accedunto: omnes enim in faciem eius ſalutabundè iter facient.

Rege ita salutato, omnes ad Diuæ pronaum redeunto.

Cùm ibi ventum erit, quisque per vias viculósque, sed aliâ quàm quà transitum erit, domum sese recipito.

Iam inde quoties siue Regi, siue Reginæ, siue designato Regi, Reginǽue designatæ, Principíue viro, fœminǽue aduenienti honoraria munera & aduẽtitia edenda erunt, is ordo seruator: præterquàm quòd, si alius à Rege sit, palliis ac epomidibus parcendum erit: nisi fortè eum quoque honorem Reginæ impendendum esse videatur. IIII. Cal. Iul. M.CCCC.LXXXV.

III.

REBVS in Italia, Germania, Lotharingia bene gestis, & vrbe arcéque Hisdini, deditione nihil minus quàm voluntaria, receptis, ac pertinaci Mediomatricũ obsidione, multis ac magnis cladibus acceptis, & vasis nõ cõclamatis, castris cedere coacta: cùm Pridie Non. Ian. M.D.LII. Henricus II. Opt. Max. Imperator noster, Dionysianum venisset, armipotẽti Deo, Diuísque tutelaribus gratulationem facturus, & reliquias vnde proficiscẽs eduxerat, moribus maiorum reposíturus: huiúsq; rei ergô Amplissima Curia XXIIII viri vectigales, rationibus Præfecti, aliíque, qui huiusmodi sacris interesse solent, eò loci conuenissent, & Ampliss. Curia XXIIII viros vectigales, non modò solita purpura, sed & pelliculatis epomidibus, Curialem ornatum imitatos cõspicata fuisset: nouum eis ornatũ nuntiauit, ac pro imperio & potestate prohibuit. Tum Vectigales abnuere Ordinis Ampliss. potestatem: dicere, paris in parem imperium esse nullum: vbi Princeps esset, nulli alii fas esse quicquam pro imperio ac potestate decernere: nihil ornatus, nihil imperii, nihil potestatis ad ampliss. Ordinem pertinere, quod sibi, sua in specie, non etiam licere putarent: si quid aliter Princeps constitueret, morem se gerere non detrectaturos. IMPERIIS vltrò citróq; inhibitis, delatáque ad Principem controuersia, PLACVIT epomides à Vectigalibus depositũ iri. Enimuero par esse, & ad decorum (quod in primis seruãdum est) maximè pertinere, vt Amplissimus Ordo, cæteris omnibus omniũ iudicum ordinibus antiquior, & in quo, non in illo, Princeps, Proceres, Patricii, vel de summa Reip. consulutri, vel maximis de rebus disceptaturi, sedere soleant, quemadmodũ illum

antecedebat, ita etiam ab eo, vel hac ornatus particula, secerneretur.

IIII.

CVM aduentanti Principi publicè occurrendum esset, vnúsque ex Quatuorprimis desyderantur, PLACVIT, vt aliorum Conscriptorum antiquior, eius Magistratus insignia gestaret, & ita absentis vice fungeretur. VI. Cal. Feb. M. CCCC. LXIII.

V.

QVOTIES Curiali ornatu prodeundum est, Classium inquisitoriarum Ductores, non vt Ductores, sed suo Conscriptorum Ordine incedere debere. VI. Id. Feb. M. CCCC. XCI.

VI.

CVM sacra Rhemorũ ampulla, quam Ludouicus XI. variis morbis diuexatus, vitæ tamen percupidus, vt si quis vnquam alius, ad se proferri iusserat, aut veluti numen alexicacũ (erat enim alioqui pius ac religiosus) aut vt certum vitæ vel mortis indiciũ (eam enim cælo demissam, Regibus cõsecrandis atque etiam victuris plenam esse ferunt, morituris sensim deficere ad vacuitatem) cùm inquam sacra illa ampulla Lutetiam appropinquaret, verba facta sunt in Curia, quo eam honore affici placeret. ET PLACVIT solenni Curiæ ornatu obuiam esse prodeundum: non enim par esse, sacro ceromati, cuius mysterio Reges à Deo Opt. Max. summũ imperium ac potestatem acciperent, minus honoris, quàm regibus ipsis impendi. III. Cal. Aug. M. CCCC. LXXXIII.

De Quatuor Curiæ primis, Tit. III.

I.

MEMINI Iacobum Lucium, Iurisconsultũ, fratrem dulcissimum mihi narrare, Rogeriũ Barmeum, vnum è Quatuor Curiæ primis, eum qui antea de abroganda (quam vocant) Pragmatica sanctione, Legatus Romam missus fuerat, dicere solitũ, Quatuor primorũ Curiæ munera vnum esse Magistratũ, ea ratione gerendũ, vt apud eum fasces essent, qui fortè primus Curiam veniens, locum superiorem occupasset, neque princeps, neque postremus quisquam eorum diceretur. Quam sententiam ego quidem, pro Barmei illius dignitate atque amplitudine lubens amplecterer: sed verò me auocant tria.

Vnũ, quòd hæcce consequerẽtur, quæ à iudiciis iudicibúsque omnibus longè alienissima esse oportet, cõfusio, ambitio, cõtentio. Alterum, quòd Quatuorprimorũ infimus erat ille, cui si summo esse cõtigisset, qua erat animi magnitudine, longè forsan aliter censuisset. Tertium, quòd tum temporis, totóque superiore seculo, diuersum penitus inoleuerat. Cuius rei exemplum inuenimus propemodum familiare. Cum Marleo enim, dè quo mox verba facturi sumus, illo qui postea Oraculi Regii antistitio Præfectus fuit, Brinona, quam Lucius vxorem duxi, maternum genus coniunctũ habet. XI. Cal. Iun. M. CCCC. III. cùm Popincurtius, Curio summus, fatis concessisset, & eum honorẽ Rex Marleo detulisset, neque is capessere vellet, nisi candidus Curiæ calculus adderetur, Conscriptis de ea re deliberantibus, venit Nomophylax: apud quem Lochetus, qui secundas obtinebat, intercessit, vt qui primas, quasi suo iure, sibi vindicaret. Cui Nomophylax, Regis (inquit) animo sedet, vt Marleus allegatur. Cúmque Conscripti palàm dicere nolent, Nomophylaci in aurem singuli sentẽtiam insusurrarunt: itáque conflato Curiæ consulto, hæc ferè Lochero Nomophylax, Quod Principi (inquit) placuit, etiam Curiæ placet. Cæterùm, magnum est atque arduum, optime Lochete, quóque te beatum arbitrari possis, personam tibi impositam hactenus sustinuisse: & quãdo per ætatem amplius non licet, satius est integra fama, honestè abire Magistratu, quàm ea perstando imminuta, in quandam equi illius Horatiani similitudinem turpiter incidere. Suffecto igitur in locum Realio tuum, quanta maxima fieri potest mitteris honestate, tantùm abest, vt primas te speres assequuturum. Hactenus ille. Quibus facilè persuasum habeo, illud de quadruplicis Magistratus simplicitate, confusáque autoritate, Barmeum, magis animi causa, quàm seriò dixisse. Qua tamen ille cunque mente dixerit, habemus de ea re, tum Regis, tum Curiæ placitum, atque interim sexagenarium (quod aiunt) de ponte deiectum.

III.

GVLIELMVM Cognatulum, Præsidem emeritum mitti, & Iuonem Spelleum in eius locum ac munus admitti placuit, ducenis (quas vocant) libris, ex prima quáque pecunia, misso illi attribu-

tis.IIII. Non. Iun. M. CCCC. XLII.

III.

IVRIDICIS diebus, & solennibus placitorum recitationibus, Quatuor primo etiam vxorem de more lugenti, pullato esse non licere: sed eum Magistratus insignia gestare debere. XVI. Cal. Decembr. M. CCCC. LXXIII.

De Classium inquisitoriarum Ductoribus, TIT. IIII.

I.

CLASSIVM inquisitoriarum Ductores, non nisi ex infulatis esse creãdos, XIIII. Cal. Sept. M. CCC. XVII. Itaque postridie cooptatus Viuianus, vt eum honorem adipisceretur, prosani Conscripti, quam sustinebat, deponere coactus, infulati personam assumpsit.

II.

I. Sp. Cõscripto, alteriúsque Classium Curiæ altero Ductore, N. Episcopo creato, Magistratu abire detrectante, Iacobo Berruyero eiusdem Magistratus candidato vrgente, multis de ea re habitis comitiis, tandem Cal. Apr. M. D. XLVII. decreto Curiæ panægyrico, pronuntiatum est, Magistratum in caduci causam cessisse: nonnullis tamen arcanis de rebus, Principem Curia monitum voluit, Conscriptis duobus ea prouincia data. Sed Aii Locutii, per rimulas, vel sanctissimo iureiurando obstructas, erumpẽtis numine factum est, vt statim Princeps se satis supérque monitum scriberet, iuberétque vt nulla interposita mora, Berruyero Magistratus permitteretur. Quibus Curia primùm nihil commota, perstitit in sententia. At verò cùm Princeps vix aures Legatis accõmodasset, & solutum legibus imperiũ sibi vindicaret, Curia summæ potestati cedere coacta, Berruyero, moribus maiorum, νομομαχίαν indixit. De arcanis autem illis hoc vnum habemus, quòd tametsi Principum edictis, Curiǽque decretis, Classium inquisitoriarũ Ductores sacris initiatos esse oporteat: Berruyerus tamen cùm ὄντως, tum καθαρευστικῶς, τρίγαμός ἐστι. Nam alteram in matrimonium vxorem habet, quæ alteri antea nupserat. Sed quid peruium non est futurum, homini apud Principem & Principis intimum gratiosissimo?

IDIB. Nouemb. M.CCCC.XCII. vnum aliquem Curiæ quidem aſcribi, ſed quòd abeſſet maturitas ætatis, eum ipſa Curia abſtinere placuit. Curiæ ſanè ſentẽtia, quæ nõ nihil indulgẽtiæ præ ſe ferẽs, multũ tamen habet priſcæ illius grauitatis ac ſeueritatis. Scio equidem eſſe, fuiſſe, nec dubito fore, iuuenes eo ingenio, ea doctrina, ea prudẽtia inſtructos atque ornatos, vt cæteris ſummæ ſint, fuerint, futuri ſint admirationi. Sed nemo (mea quidem ſententia) negauerit, ſenes iiſdem animi dotibus præditos, vel hoc vno iuuenes ſemper antecellere, quòd longo annorum vſu aliquid habent, quod adhuc iuuenibus, per ætatem, non licuerit cõparare. De quibus ſi Catonem
» Ciceronis de Scipionis auo loquentem audire libuerit, Vteretur (in-
» quit) conſilio, ratione, ſententia: quæ niſi eſſent in ſenibus, non ſum-
» mum conſilium maiores noſtri appellaſſent Senatum. Apud Lacæ-
» demonios quidem ii qui Ampliſſimum Magiſtratũ gerunt, vt ſunt,
» ſic etiam appellãtur Senes. Quod ſi legere & audire voletis externa,
» maximas Reſpub. ab adoleſcẽtibus labefactatas, à ſenibus ſuſtẽtatas
» & reſtitutas reperietis. Cedo quî veſtram Remp. tãtam amiſiſtis tam
» cito? Sic enim percontanti, vt eſt in Næuii Poetæ ludo, reſpõden-
» tur & alia, & hæc in primis, Proueniebant oratores (aut, vt alii legunt
» prouehebantur ad res) noui, ſtulti, adoleſcentuli. Temeritas eſt, vi-
» delicet, florentis ætatis, prudentia ſenectutis. Et dicebat Greg. Naz.
» πολλὴν ἐμπειρίαν τῷ χρόνῳ συνελεξάμην, ἐξ ἧς σοφία γίνεται.

II.

LVDOVICVS XI Curiæ reſcripſit, Malzaldo, quòd neutrius Iuris rude donatus eſſet, nihil obeſſe, quin Ampliſſimo Ordini adſcriberetur: & ita factum eſt, Cal. Febr. M.CCCC.LXIII. Cuius exempli autoritatem nihil labefactare videtur, quòd rem nominatim à Principe iuſſam addiderũt. Erat enim Malzaldus (vt ſatis eſt cõiicere) vir alioqui ad iudicia factus, ipſique Principi probatiſſimus. Principi (inquam) literarum non experti, acri ingenio prædito, prudenti rerum æſtimatori, hominum delectum perſpicacem habenti, eorúmque, quos delegiſſet, aucupi mirifico: & cui Franciſcus Valeſius primus, bonarum literarum inſtaurator, regnandi peritiſſimus, accepto ferre ſolebat, quòd ab eo Franciæ Reges ex ephœbis in viros trãſcripti fuiſſent. Nec me mouet, quòd is ſuæ ſentẽtiæ eſſe, & multa

pro arbitrio, summo imperio legibúsq; soluto agere diceretur. Nam & publicis tabulis compertum habemus, eum id temporis alia & leuiora & grauiora iussisse multa, quibus, pro Cassiana illa integritate, non est obtemperatum. Sed finge nihil iussisse Principem. Quid refert eum, qui alioqui sit idoneus, esse, vel non esse doctorē designatum? Extiterunt nostra quoque ætate, qui nihil omnino præstarent earum disciplinarum, quarum à se perlustratarū coëmpta circunferebant elogia. Fuere etiam qui nullo à se (quem vocant) conscenso gradu, alios de gradibus omnibus, quos illi se transcendisse gloriabantur, deiicerent. Non est igitur (mea quidem sententia) quominus exemplum id appellemus, neque quo ei quicquam detrahamus autoritatis.

III.

VT Legibus XII. Tab. latis (quemadmodum Pomponius refert) cœpit interpretatio desyderare Prudentum autoritatem, necessariámque disputationē fori: quæ disputatio, quod ius sine scripto veniens, compositum à Prudentibus, non propria parte aliqua, vt cæteræ iuris partes, sed communi nomine ius ciuile appellatum est: ita etiam nunc, post ius ciuile, cōtra Iustiniani Augusti sanctionem, innumeris propè voluminibus, illustratum dicam, an obtenebratum? ipsum, siue consulendo, siue orando, siue iudicando, tractantibus, vsum fori necessariū esse, nemo, nisi eius disciplinæ penitus expers, vnquam iuerit inficias. Non est enim idem omnium ætatum sensus: semper aliquid obrepit noui, quod paulatim, tacito consensu moribus & consuetudine introducitur: semper est aliquid, quod te, non scriptæ leges, non glossemata, non consilia (quæ vocant) non cōmentarii, sed res ipsæ factáque doceât: vt eam artem neque inter θεωρητικὰς, neque inter πρακτικὰς rectè cōnumeres, sed ea vtriusq; facultatis particeps, tertium quendam sibi vindicet locum. Extat in eam ferè sententiam grauissimum Curiæ decretum, quod factum est Prid. Calend. Iun. M. CCCC. XLVII: Lartinium Cōscripti munere à Principe donatum, alioqui (vt credere est) satis idoneū, non antè in Curiam admittendum, quàm foro magis assueuisset.

IIII.

VLP. lib. VI. ad edictum, de cæco differens, an & Magistratus ge-

rere poſſet, deliberationem ita concludit. Melius eſt (inquit) vt dicamus, retinere quidem iam acceptum Magiſtratũ poſſe: aſpirare autem ad nouum penitus prohiberi. Quam ſententiam, & Burgundionis ſtudium, ea tum apud nos autoritate præditi, vt Langeacum in Conſcripti demortui locum, ſufficiendũ Curiæ proderet, ita temperari placuit, vt ſufficeretur quidẽ, ſed Magiſtratus functione abſtineret, donec viſum recepiſſet. XII. Cal. Deceb. M. CCCC. XXXVII.

V.

PROFANVM neminem ad initiati Cõſcripti munus eſſe admittendum. IX. Cal. Maii anno M. CCCC. LXXXVI. poſt Martinalia.

VI.

COMPANIVM, tametſi profanum, in Conſcripti tamen initiati munus admitti placuit, XV. Cal. Sept. M. CCCC. LXXXIX.

VII.

EXTRA numerum munere donatum, interea dum iuſtum ac legitimum munus obueniret, admitti placuit. VI. Calend. Decembr. M. CCCC. LXIII.

VIII.

LITIS inſpectore deſignato, non antè aliam eidem attributum, nec antè dicaſtica ſolutum iri, quàm aliam ipſe confeciſſet, XII. Cal. Decembr. M. CCCC. XXXVII. Nunc autem lites, nec infrequenti ſortitione, in tantum cumulum, aliæ ſuper alias eodem congeruntur, vt ſeculum citius fortaſſe credideris exiturũ, quàm cumulo ad aream redacto, ipſa cumuli ſtrage locus repurgari poſſit.

IX.

CONSCRIPTVM peregrè proficiſcentem, litium inſtrumenta quæ habet, pro iuriſiurandi, quo ſe obſtrinxit, religione, relinquere, & iis omnibus fidem ſuam liberare teneri. V. Non. Mart. M. CCCC. XLI. quod & lege poſtea lata à Principe conſtitutum eſt.

X.

EIVS temporis quo ægrotauerat, ſua Cõſcripto nihilominus ſtipendia permiſſa. XVI. Cal. Iul. M. CCCC. XIX.

XI.

BELLOFAYO, Conſcripto, tametſi munia non obiuiſſet, ſtipendia numerari placuit. AEquum enim & bonum eſſe, rationem ha-

beri eius, qui munia obiturus erat, si per morbũ, aliúdue legitimum impedimentum licuisset. IX. Cal. Octob. M. CCCC. LXXXIII.

XII.

CONSCRIPTI Curiæ munus, quòd in Prætorianum Consilium cooptatus, eum honorẽ iniuisset, in Caduci causam cessisse placuit. Illud enim iugis, ac perpetuæ functionis esse, nisi fortè bimestribus feriis abesse licuerit: & Prætorianis, suum cuique munus, alternis sex mensibus etiam obeundum. XIIII. Cal. Aug. M. CCCC. XX.

XIII.

CVRIAE Conscriptum decreti Curialis exequutorẽ, si ab eo prouocetur, nihilominus pergere placuit, nec, vt quemlibet aliũ, morari, vt illi rursus decretũ exequi iubeatur. XI. Cal. Iul. M. CCCC. XCIX.

De ordine sedendi, Tit. VI.

I.

GIBOO, Curiæ Conscripto, furere incipiente, ne, tantisper dum ille pristinæ incolumitati redderetur, suo, in muneribus obeundis, Curia numero non constaret, adscripsere Vallinum: qui aliquo pòst tẽpore, ex adscriptitio, iustus, ac legitimus effectus est. Cùm autem in Calamuli locum, ad Primanorum classem, aliquis ex classibus inquisitoriis promouendus esset, inter Palearduum & Vallinum incidit controuersia, vter vtrum anteuerteret. Dicebat Palearduus se, iusta ac legitima cõscriptione, Vallino priorem esse, atque adeò potiorem. Defendebat Vallinus, se, vtcũque antè munus obiuisse, próque Magistratu gessisse, & rem non ad cõscriptionis, sed adscriptionis tempus esse referendam, VALLINVM Palearduo placuit anteferri. Pridie Cal. Aug. M. CCCC. V.

II.

AB Inquisitoria classe, cuius Iacobus Bulardus tum Ductor erat, Gulielmo Gyo primùm, deinde ipso etiã Bulardo, ad Maius Tribunal ascito, ambigi cœptum est, quis eorum antiquiore loco sederet. Causabatur Gyus, non modò se istuc priorem vocatum, sed etiam in Amplissimum Ordinem, ante Bulardũ, toto decẽnio cooptatum. E' diuerso Bulardus, ineptissimũ ac ridiculũ fore, si ductus ductorẽ anteuerteret, quasique duceret. Pro vniuersæ Curiæ sentẽtia placuit,

decoro seruiendum esse. IIII. Calend. Iunii M. CCCC. XXIII.

III.

EIVRATO à Larcherio patre, in filii gratiam, vectigaliũ XIIII viratu, & eo Magistratu, tam patri quàm filio, eorúmque superstiti, à Principe rursus dato, filius solenni iureiurãdo adactus, in eius Curiæ collegiũ cooptatus est. Cùm autem pater, quem de duobus munia obire conuenerat, vacationem postularet, inter filium, & post eum cooptatos cõtrouersum est, ísne illos, an eum illi sessione præuerteret. Dicebat is, se illos, vt creatione ac cooptatione præcesserat, ita & sessione antecedere debere. Ab illis è diuerso proponebatur, aliud reapse Imperatorem, Regem, Consulem, aliud non nisi designatum esse. Se, suo munere, ex quo Conscripti fuissent, perpetuò esse functos. Patre, commune sibi cum filio munus obeunte, filium interea temporis veluti priuatum agere. Patrem & filium, vni Magistratui, nullam aliam ob causam fuisse adscriptos, quàm ne patre diem suum obeunte, Magistratum filius non caperet: aut, si turbato ordine mortalitatis, patrem filius anteuerteret, muneris simul & filii iacturam pater facere non cogeretur. Satis esse debere, rebus eorum ita prospectum esse, vt ne malo malum cõduplicaretur. PLACVIT sessionis ordinem non à cooptationis tẽpore, sed à functionis initio esse repetendum, VII. Id. Iul. M. D. LI.

De iis qui præter Conscriptos in CVRIAM ADMITTVNTVR, TIT. VII.

I.

AD III. Cal. Maii M. CCCC. II, decretum est, Hetæriarchos ad cõsessum in Curiæ orchestra non amplius esse admittẽdos. Quod à cõstitutione Philippi, cognomento Longi, fluxisse facilè coniicitur: qua (vt inquit Budæus) cùm religio Principibus incessisset, distineri Antistites munere iudicandi, quo minus liberè diuino cultui vacarent, exacti sunt à Curia, & ad diuinum obsequium ablegati: præter vnicum Abbatẽ diui Dionysii: cautúmque ne vltrà in Curiã asciscerentur: tametsi ille idem, in Forensibus, honorariorum Curiæ Consiliariorum mentionem faciens, exempli causa, Pontificem etiam nominet Parisiensem: & ii ambo hodie eo potiantur honore.

II.

PONTIFICIBVS, non niſi Patriciis, aut à dignitate hunc honorem habentibus (puta Antiſtiti Lutetiano, & Hetæriarcho Dionyſiano) conſiliariis diebus, in Curia ſedendi ius eſſe. IIII. Cal. Maii. M. CCCC. LXIII.

III.

ΘΑΛΑΣΣΙΑΡΧΙ'Α, quam Latinè maris Præfecturā, vulgò Amyralitatem appellamus, ἀπὸ τῆς ἁλμυρίδος, hoc eſt, ſalſugine, vel re maritima, voce (vt quidam exiſtimant) Gallis cum Græcis Mauríſque communi: quanquam dignitate, amplitudine, compēdio, inter ſummos Magiſtratus connumeratur, nec cuiquam, niſi ex primi faſtus aulicis, attribui ſolet: Præfectus tamen in orcheſtra Curiæ ſedendi ius non habet. Quod prid. Id. Ian. M. D. LII, cùm Gaſpardus Collignius Caſtillionius, Magiſtri militum, Annæ Mommorantiani Ducis & Patricii, ex ſorore nepos, hocce Magiſtratu donatus, more maiorum, ſacramento dixiſſet, Egidius Magiſter, Curiæ Princeps, priſca grauitate, ipſius Ordinis verbis apertè declarauit. Sic enim ait, Quòd de ſeſſione tibi Thalaſſiarcho non licet, eidem Proregi, ac Lutetiæ inſulæque Franciсæ Præſidi licet. Tu ergo vt is, non vt ille, orcheſtram conſcendito, ſi voles, ac ſedeto.

IIII.

QVOD Biturigum Archiepiſcopus, antea Curiæ Conſcriptus, multos annos hoc ſuum ſtrenuè munus obiuiſſet, IX. Calend. Iul. M. CCCC. XCV, ei poteſtatem fieri placuit, conſiliariis diebus, ipſa in Curia non ſedendi modò, verumetiam vt Conſcriptorum cuilibet, dicendi ſentētiam. Magnum, me hercule, virtutis incentiuum, virtuti ac meritis tribuere, quod ſi negaueris, id iure facias: tantùm abeſt, vt inferas iniuriam.

V.

ALVETIO ſummæ Curiæ Toloſanæ Curioni, noſtra in Curia, locum, tam oratoriis, quàm conſultoriis diebus, tantiſper dum illi Lutetiæ agendū eſſet, poſtulanti, Rege id ſe quoque velle denūtiante, reſpōderunt, PLACERE, vt cum profanis, loco ſecundum Principes Curiæ honoratiſſimo, niſi fortè Patriciorum Pōtificúmue aliqui adeſſent, ille ſederet. IX. Cal. Maii, anno M. CCCC. LXIII. poſt

Martinalia. Nunc autem si quis eius generis Magistratus apud nos peregrinetur, & Curiam veniat, loco post nostrates Quatuorprimos sedet antiquiore.

VI.

NON vsque adeò morosè cõstituta fuit ratio eorum, quibus, oratoriis diebus, in Curia sedendi ius esset, quin aliquibus, quandoque aliquid indulgeretur. Nam III. Cal. Febr. M. CCCC. LXXXII. cùm Cluniacensis Hetæriarchus Curiam venisset, generis eius ac dignitatis, qua non modò cœnobio, sed & toti Cluniacensium familiæ præerat, rationem habuerunt.

VII.

ET Austriæ Ducis legatos eo sessionis honore affici placuit. III. Non. Febr. anno illo M. CCCC. LXXXII.

De libellaribus ad Basilicam Recuperatoribus, TIT. VIII.

I.

IVS fori ad Basilicam Recuperatorii, ita est eximiũ, vt viatoribus, verbis ex diplomate regiis, causarum ad Recuperatores translationem imperãtibus, actutum iudices parere habeant: & iis vel negantibus, vel detrectantibus, viatores ipsi pro potestate transferant: nullo translatiuæ, si qua erit, controuersiæ, ab iisdem Recuperatoribus disceptandæ, præiudicio. Quam in sententiam extat Curiæ decretum, quod factum est VIII. Id. Iul. M. CCC. LXVIII.

II.

APVD Ampliss. Ordinem Basilicani Recuperatores, Legatum rerum priuatarum Lutetiæ iudicem, & Martinum Dulæum quẽdam postulauerant, quòd is apparitori, causæ translationem imperanti, assultasset: ille verò eam ipsam, quasi ius dicens, translationem pernegasset. Prid. Cal. April. M. CCC. LXXXIX. placuit à Legato iudice perperam esse factum, causámque à se ad Recuperatores relegatam oportuisse, existimaturos an ea transferri debuisset: quod vt facerent, hæc ad eos est relegata. Quòd autem ad Martinum attinebat, ipse suæ illius assultationis vituperatus est, aut, si propius ad placiti verbum mauis accedere, ἐβλασφημήθη, admonitúsque in poste-

G.i.

rum vt tẽperaret: alioqui culpam hanc, aliæ cõsimili, quam aliquãdo ab Ampliss. Ordine ille deprecatus fuisset, ipsum Ordinem esse additurum. Quod placitum, verba de verbis, huc & libentius transtulimus & religiosius, tum quòd ea de trãslationum cognitione, nihil apertius dici potest: tum quòd illa increpatio præclarum mihi esse visum est priscæ grauitatis ac seueritatis monumentum.

III.

LEGATO rerum priuatarum Lutetiæ iudici (quod & de aliis palàm est intelligi debere) nec ius, nec fas, sed è contrario vetitum esse placuit, libellarium ad Basilicam Recuperatorum apparitorem, iure codicillorum eximio, causam à se ad Recuperatores transferentem, prehendi ac duci iubere. Hoc enim ad edictum nihil pertinere, quo Magistratibus, secundum ius potestatis suæ, concessum est, iurisdictionem suam, pœnali iudicio, vtpote multæ irrogatione, aut etiam carceris coërcitione, defendere. Et, si Prætor in Prætorẽ, Consul in Consulem, nullum habet imperiũ, túne tuum inhibebis, cùm non modò par, sed & maior potestas intercedit? sunt enim Recuperatores etiam huiusmodi translationum iudices, recténe an perperam factæ sint, & ex eorum genere, quos à Principe delegatos, atque adeò omni ordinario maiores appellamus. III. Non. Maii, M.CCCC.XCVII.

IIII.

ETIAM cõsilii Prætoriani Conscriptos, iure forensium codicillorum vti posse. VIII. Id. Sept. M.CCCC.XLI.

V.

GOYETVS, apud Præfectum vrbi Regis Causidicus, eo nomine, iure codicillorum eximio præditus, Forgetum, Regium Amanuensem, ad libellares Basilicæ Recuperatores in ius vocat. Præscribit Forgetus Aulici famulitii priuilegium, & litem ad libellis Prætorii Præfectos transferri postulat. Respõdet Goyetus, Forgeto vtriusque fori priuilegium habente, eligere se posse, in quo ius reddi malit: non secus atque si rem vindicaturus es, in optione tua est, quem iudicem adeas, personæ vel rei. Forgetus petita translatione summotus prouocauit. PRONVNTIATVM est non liquere: nihilominus tamen, in speciem vindiciarum, Basilicanorum Recuperatorum

cognitionem fore: quemadmodum ante annos sexaginta fuisse factum, prolata compertum est autoritate. VII. Cal. Mart. M.D.L.

VI.

CVRIAE Actuarios, quæ sunt officia publica, certũ est omnia sua munia per se obire non posse: ideóq; necesse eos habere, multorum amanuensium opera vti. Sed quòd huius, istius, illius amanuenses, quique cuiusque muneri strenuè fungendo incumbunt, eodémne omnes numero priuilegióque esse debent? Ecquis Cornutium & literis ornatum & summa excipiẽdi solertia præditum, cuíque (vt inquit Martialis) currãt verba licet, manus est velocior illis? quis Messem? quis (vt vno verbo dicam) alios nobilioribus functionibus attributos, meris scripturariis componi sustineat? ET DE iure forensium codicillorum eximio (quod vulgò *Committimus* appellãt) disceptantibus, an omnibus ex æquo tribuendum esset: PLACVIT, vt quatuor, ex principis Actuarii amanuensibus: ex rerum capitalium, duobus: ex causarum Isagogici, vni, non pluribus irrogaretur. XIX. Calend. Ian. M.CCCC.XCVIII.

VII.

F. Tremollius Sullianus, Villemuruinæ, Cerdonis & Idæ vicanis, apud libellares ad Basilicam Recuperatores, hãc formulam intẽdit. Peto vicanis interdici, ne in posterum ad pascua, quæ apud eos mea sunt, eant, pecoráue pastum ducant, néue quidquam illic pro suo iure agãt. Quæsitum est, an eius rei, Recuperatorum iurisdictio esset, quòd in rem actio esse, ideóque eorum potestatem effugere videretur. Chartarius respõdit, secundũ ea quæ proponerentur, esse posse. Dicebam, in rem actionis partes esse duas. Primam ac præcipuam, & quæ ipsum iudicem maximè spectet, rem, petitoris esse pronuntiari, quam iuris vel dominii declarationem appellant. Secundam, quæ defensori prorsus incumbat, nempe rei ipsius restitutionem: à qua non multùm hæc formula dissideret, alterámque partem alteri, nec admodum latẽter, inesse. Enimuero petita iuris vel dominii declaratione, rei restitutionem tacitè petitam videri: & è contrario, si restitutio petatur, etiam declarationem tacitè petitam intelligi. Itaque tametsi fortasse non verborum conceptione, mente tamen, & (quod Græci dicunt) τῇ δυνάμει, in rem esse actionem. Chartarius

contrà, quibus verbis actio concepta esset, summopere consyderandum. Eum qui ageret, non expressim petere, rem, suam esse iudicari. Quod ille interdictũ volet, à possessionis iudicio non abhorrere, & ad recuperatoriam iurisdictionem non posse non aliquatenus accõmodari. Ipsi etiam Amplissimo Ordini, ante aliquot annos, aliter placuisse quidem: sed re sub incudem reuocata, quod placuerat, displicuisse, vetitúmque fuisse, ne à Scribarum officio emitteretur. Quibus argumẽtis (vt ille aiebat) Recuperatores non modò huius generis actiones, verumetiam & confessorias & negatorias, de rebus incorporalibus proditas, quibuscunque verbis conceptas, quasi suo iure sibi vindicarunt: & nos veram Chartarii, Scæuolæ nostri, sententiam existimantes, quòd etiam Ordinis Amplissimi autoritate niteretur, huc censuimus esse referendam.

VIII.

SPORTVLIS iudicialibus libellariũ ad Basilicam Recuperatorum hunc modũ constitui placuit, vt quarũ litium, agnatarúmue liticularũ iudicãdi gratia, nemo eorũ instrumentũ separatim dispexisset, ac sigillatim percensuisset, ab earum sportulis in posterũ esset temperandum. Quòd si quis causam, liticulámue commentatus ex breuiario exponeret, ei vni sportulas æstimatum iri, nulli aliorum cõmunicandas. Quo nomine, Curiæ Cõscriptis, qui hæc disceptarãt ac constituerant, vicies milleni Parisiorum asses, à Regia liberalitate, in tragemata numerati fuere. Calend. Aug. M. CCCC. XCIII.

De Regiæ procurationis Triumuiris, TIT. IX.

I.

PRIVILEGIVM Curiæ irrogatũ, Regiæ procurationis Triumuiros an cõplecteretur, addubitatum est. Neque enim Orchestram Curialem conscendunt, neque quicquam pro imperio ac potestate decernunt: sed in subselliis sedent, etsi quid orandum est, ex inferiore loco id faciunt, aperto per initia capite, quod ad ei, qui fasces habet, fuerit visum. PLACVIT tamen eos comprehendi. Esse enim veluti quoddam Curiæ additamentum, quasíque corollarium. XI. Calend. April. M. CCCC. XVI.

II.

TRIVMVIRATVM actionũ Principis populíq; vno Cognitore, ac duobus Causidicis constare, peruagatũ est. Sed non abs re quondam venit in cõtrouersiam, quo inter se quẽque loco esse oporteret. Si quidẽ vtrũque munus vno eodẽmq; numero habueris, facilè dicas eum, qui magistratũ primus inierit, vt tẽpore priorẽ, ita & sessionis honore potiorẽ. Si verò altrinsecus ea cõponas, & rationẽ inieris, quantùm vnum per se alterũ antecellat: dubio procul Oratorem Causidicúmue Cognitori prætuleris. Si rursus spectes Cognitorem, Causidicos, magistratus sui collegas sic habere à cõsiliis & causarum actionibus, vt tamen penes eũ sint auspicia Triũuiratus, quasi apud choragũ (vt inquit Budæus noster) suo si iure vti velit: vix, aut ne vix quidẽ, grauaberis eum Causidicis anteponere. Si denique tecũ ipse reputes triplicis magistratus vnitatẽ, & (vt ille idẽ ait) treis sensus & mẽteis, ingenio, doctrina, moribus interdũ longè dissimiles, velut in Geryonem coẽuntes, libẽter omneis vna eadémque sede locóue, si possis, cõprehenderis. Quæ omnia ab Amplissimo Ordine, pro sua illa summa prudẽtia, ita tẽperata sunt, vt vix quicquã melius vnquã. Inter enim Causidicos, alterũ initiatũ, alterũ profanũ, Cognitorem medium, sedere placuit. XVI. Cal. Decẽbr. M.CCCC.LXXXIIII.

III.

DVOBVS Regiis Causidicis tertium addi non est refragatum. X. Cal. Martii. M. CCCC. LXV.

IIII.

OLEARIVM, Regis extra ordinem Causidicum admiserunt, III. Id. Martii. M. CCCC. LXXI.

V.

OLEARIO Regio Causidico munere cum vita defuncto, huiusmodi munus, quod extra ordinem creatum esset, antiquari placuit. Cal. Septembr. M. CCCC. XCII. Sed pridie Cal. Mart. insequentis à Principe recreatum est.

VI.

VT Regio Cognitori subcognitorẽ, ita & Causidico subcausidicũ dare licere. Itaque à Regio Causidico suffectũ admitti, & suffectionis tabulas in acta publica referri placuit. Id. Decẽb. M.CCCC.LIII.

VII.

CVM Iohannes Barbinus, Regius Causidicus, id sibi arrogaret, vt, dum vellet, Curiæ secretarium ingrederetur, & sententiam diceret, III. Cal. Iun. M.CCCC.LV. factum est Curiæ consultum, Regio neque Causidico, neque Cognitori aditus penetrãdi, nẽque dicendæ sententiæ ius esse. Cæterùm si quid Curiam volent, per apparitorem, (vt moris erat) denuntiarent.

VIII.

REGIAE aduocationis in Curia Triumuiro priuatis cõsultoribus operam dare, & ab alio quàm rege stipendia, autoramẽta, congiaria auferre non licere, constitutum est. IX. Cal. Mart. M.CCCC.XXI. in perso ña Iohannis Rappoi, in id Magistratus eo die cooptati, quadringenties vicenis assibus annuo autoramento cõtributis, cùm antea Præsidem biẽnium, Senonensis prouinciæ Præfectum aliquandiu gessisset. Ius mediusfidius perpetuò summa religione obseruandum: sed quod nostra ætate, nonnullorum cupiditate violatum est, ac tandem Numinis beneuolentia redintegratum.

IX.

REGIO ad summam Curiam Causidico, ob æditas à se Regia in causa cõtradictorum dissolutiones, Regiíque instrumẽti confirmationes, pecunia decreta. VIII. Id. Mart. M.CCCC.XXXV. Quod nostro seculo factũ negant: sed an summa cõtinentia & ardenti in rem Principis, populíque charitate, an propter stipẽdia cõgiariáque, tum sanè tẽporis exigua, nostra verò tẽpestate amplissima, vt quicquam præterea captare verecũdum esset, non satis exploratũ habeo.

De Actuariis & Amanuensibus Curiae, TIT. X.

I.

NVLLI Scribarum, etiam Regiorũ, præter vnum Curiæ Actuarium, Graphiarii (vt vocãt) nomen vsurpare licere. XI. Cal. Decẽbr. M.CCCC.IIII. Nunc autem nihil ferè proculcatius.

II.

DE libellis supplicibus exponẽdis, placuit, eos omnes actuario dari, & ab eo recitatis de cõsessus sententia ex tẽpore subscribi, præter

eos, qui maturiore inspectione digni existimarentur, quos ab ipsis Cōscriptis ex attributione, enarrari voluerūt. III. Cal. Ian. M. CCCC. XL.

III.

SI ab Actuario, litis instrumentum recenseri, & cum elogio obsignari oport●t, partium cognitoribus, vt adsint, diem esse dicēdum. Cal. Decembr. M. CCCC. VIII.

IIII.

LITIGATORIBVS, tametsi deciderint, nisi bona Principis venia, pactóque conuento à Curia comprobato (quod suo quasi vocabulo forenses ὁμολογῶν appellant) litium instrumenta ab exhedra Scribarum auferre non licere. V. Cal. Octobr. M. CCCC. XXI.

V.

IN quæstionibus extra ordinē agitādis, eremodiciorū confectionem scribæ esse causarū Isagogici. IIII. Cal. Iul. M. CCCC. LXXXX.

VI.

CONSVLTVM de cōmeatibus & eremodiciis factū, vt eorū schedaria diuersis diebus scribæ causarū Isagogico traderētur, posteaquā aliquid mali cum vtilitate (vt ferè fit in rebus humanis) tractu tēporis aduexisset: Cognitoribus ipsis libello cōplexis ac postulātibus, de ea re Cōscripti Patres ita cēsuerunt. PLACERE vno eodémque die vtraque schedaria geri ac regeri: ita tamen vt postquam dictus venerit dies, triduum perpetuū interiiciatur. XIX. Cal. Febr. M. D. LI.

VII.

SCRIBAM causarum Isagogicum, quanquam Regius Librarius non esset, diplomata omnia subnotare posse. XIII. Calend. Octob. M. CCCC. XVIII.

VIII.

ACTVARIOS, mandata Curiæ diplomatica, cùm iis subscripserint, petentibus dare, neque irrogatos ad Signatorem mittere debere. V. Id. Febr. M. CCCC. LI.

IX.

SI QVA, in vrbe cōtinentibúsue, bona recognoscere oporteat, & controuertatur cuius ea sint ditionis: fiduciariam recognitionem, ad Curiæ non Apparitores, sed Amanuenses pertinere. III. Non. Febr. M. CCCC. LXXXV.

De Curiæ Apparitoribus & ministris, TIT. XI.

I.

STATORIBVS, viatoribus, aliiſue quibuſuis apparitoribus, præter eos, quos ſummæ Curiæ hoſtiarios appellāt, id nominis ſibi vindicare, ius non eſſe. XI. Calend. Decembr. M. CCCC. IIII.

II.

APPARITORIBVS, nō niſi Curialibus, ναρθηκοφόροις, vel, ſi malis, virgiferis eſſe licere. AEquitati enim conſentaneum eſſe, eos qui Ordini Ampliſſimo hanc nauant operam, eo potiſſimùm in loco, tantò aliis apparitoribus præſtare, quantò ille ordo cæteris ordinibus ac magiſtratibus antecellit. Cal. Iun. M. CCCC. XCV.

III.

QVOD Recuperatorum ad Baſilicam libellarium apparitor & ſatelles, Curiæ verbis ſupplici libello adſcriptis egerat, nec ius, nec ratum eſſe placuit: id enim Curialium apparitorum, non illius muneris fuiſſe. VI. Cal. Aug. M. CCCC. LXXXIII.

IIII.

PRINCIPEM apparitorem, caput, quod pileo ex aureo panno conſuto, muribus araneis pelliculato, pinna vnionibus aſſurgente, alioqui opertum habebat, dum Curiam ingrederetur, aut ad eam eiúſue Doctores verba faceret, aperire debere. XV. Cal. Febr. M. CCCCLII. Quod etiam nūc obſeruari videmus, & eſt apparitorius iſte ornatus, vnum è paucis admodū veſtigiis quæ reſtant, priſcæ illius maieſtatis, qua Ampliſſ. Ordo ſpectabilis & viſendus, non modò Galliæ, ſed toti penè orbi ſummæ erat admirationi: vt iuueni mihi graphicè depingebat Geneſius Lucius pater iam ſenex, dum inter iuris ciuilis ſtudia, cognitoriam me doceret. Viderat enim integra adhuc ætate, aut certè recenti memoria audierat, diſceptatoriis diebus, tribunalitios iudices, togatos ac trabeatos ſolitos ſedere omneis: profanos (qua in parte ſunt Præſides) in purpura, ſacris initiatos, in colore cæruleo. Primis ſubſelliis (quæ adhuc liliata vocant) cum prouinciarum Præfectis ac Subpræfectis ſedebant (vt nunc quoque ſedent) emeriti Cauſidici, ſed alii præterea nulli. Secunda iugem

causis orandis operam non nauanti, sacrosancta erant. Tertia cognitoribus attributa. Area subselliis inclusa, quæ nunc omni hominum genere, aliis stantibus, aliis congenulatis, aliis veluti decumbentibus flagrat, nemini patebat vnquam. Princeps ille apparitor, præter eum capitis ornatum, quem diximus, etiam purpuratus, causas ex voluminibus inclamabat. Non orabat causidicus, nisi ceruicibus atque humeris epomidi pelliculatæ insertis. Cognitor, tomentato capitii circulo capiti imposito, & collo focali obuoluto, si ei eiúsue clienti oraretur, aut ipse verba faceret, tantùm frontem aperiebat. De trabeatis, & ita, vt antè dictum est, discriminatis, cernere est adhuc in Numinis tabula, quæ pẽdet in exhedra secundanorum. Habes & vitreas fenestras in templis, & in iis atque etiam in sepulcretis monumẽta propè innumera. De tertiis subselliis, cognitoribus attributis, est in iurisiurandi formula, qua illi quotannis
» adigi solent. Iurabunt (inquit) quòd stabunt in vltimo scamno re-
» tro aduocatos suos. Posset quidem de iis atque aliis plenior aliqua fieri fides: sed quid opus est pluribus? Ad rem igitur. Posteaquam ritus illi ceremoniæque negligi cœperunt, cœpit & maiestas illa atque autoritas imminui: &, temporibus semper inclinãtibus, eò tandem res deuenere, vt vix vnum aut alterum sanæ mentis inuenias, qui nostra hæc tempora superioribus commutata non optarit.

V.

IDIBVS Iulii anno M. CCCC. LII. à Regiæ procurationis atque aduocationis Triumuiris suffecti verba fecerunt ad Curiam de apparitoribus, qui supplices libellos, cùm primùm iis ab Actuario, de Curiæ sentẽtia, subscriptum esset, auferebant: quo fiebat, vt non facilè postea inuenirentur. Itaque postulabant, vt litigatoribus ea in re consuleretur. PLACVIT, ídque mulcta indicta, libellos subscriptos, non ita amplius esse auferendos, sed cognitoribus, vt ipsi reciperent, relinquẽdos. Cõsultum certè quidem, quod ad eam litium partem attinet, consultissimum atque vtilissimum: sed quod, nostra ætate, fuerit antiquatum. Posteaquam enim apparitorũ munera, vt alia multa (prò dolor) nundinari cœperunt, & solida empta (vt nostratium vulgus ait) heminatim diuendi: nonnullis eius ordinis hominibus, fortasse non satis officiosis, aut cæteris minus gratiosis, è re

potius sua quàm publica postulátibus, factum est aliud consultum: quo, veluti quodam communi diuidundo iudicio, eiusmodi libellos, aliáque id genus denuntianda, ipsi, aut eorum certi, per vices, inter se sortiuntur ac diuidunt. Qua sortitione plurimùm incommodatur litigatorum, cognitorum, institorum, amanuensium rationibus. Enimuero præterquam quòd si in maleuolum, ac sui officii parum memorem apparitorem libellus inciderit, is forsan omnino sit interiturus, frequentissimè vnus & alter, imò etiam tertius, atque interdum septimus elabitur dies, antequam de libello quicquam audire queant: & interim (vt minora alia incommoda missa faciamus) ab improbè captante aduersario, alióue quopiam casu, supplicator quantuncunque gnauus opprimitur.

VI.

APPARITORIBVS Curialibus vetitum esse voluerunt, in actis suis renuntiandis, commentarii speciem, quem processum verbalem appellant, ne vsurparent. XII. Cal. April. M. CCCC. LXIX.

VII.

QVAE litigatoribus, cognitoribúsue Curiæ apparitores denũtiabunt, eorum omniũ descriptum vt faciãt. VII. Id. Iul. M. D. XLIX.

VIII.

ET momentorum in foro captatoribus, & iuris litiúmque dirimendarum detrectatoribus, pro sua cuiusque libidine, magno vsui fuit, quod diplomatum, supplicum libellorum, commeatuum, eremodiciorum & aliorum id genus, quæ apparitores denuntiare solent, ipsi descriptum non facerẽt. Variis enim modis, quos hîc enumerare nec magni refert, nec fortassis expedit, ea ratione, hi quidem longius multò lites extrahebant: illi verò aduersarios simplices interim ac minimè malos, interim etiam prudentes & forensium præstigiarum non ignaros, longè liberius ac facilius opprimebant. Cui malo, vt mederetur, factum est Curiæ consultum in hæc ferè verba:

Quæcunque litigatoribus vel cognitoribus apparitores edent, denuntiabunt, horum omnium eis descriptum faciunto.

Si non fecerint, editio, denuntiatio, irrita, infecta habetor.

Recitatum XIX. Cal. Febr. M. D. LI.

IX.

CVRIAE statori viginti asses in singulos dies decreti. VI. Id Sept. M. CCCC. XXI.

X.

SVAS apparitorum Curiæ inter se capturas esse communicandas. Prid. Cal. Mart. M. CCC. LXXXV. & V. Id. Sept. M. CCCC. XXI.

XI.

QVOD ad conuentus iuridicos, munúsque apparitorium in eis obeũdum pertinet, adeò Curiæ Accensum, cæterósque apparitores æquo iure censeri placuit, vt ne causarum quidem inclamãdum volumen quæ alioqui primæ sunt Accensi partes, plus ei quàm aliis quicquã tribuat. Id enim iusti non esse officii, sed indictiuæ potius ac tẽporariæ functionis. Decretum factum IIII. Non. Aug. M. CCCC. II. Roberto Cacheo Accenso, Thoma Marco, & Rodolpho Nigro apparitoribus de ea re controuersantibus ac concertantibus.

De albo Curiæ eiúsque ministrorum conscribendo, Tit. XII.

I.

QVOD nostra ætate summus Pontifex iudulsit, Regi vt liceret, quatuor Curiæ Principes, Cõscriptos omnes, tres Actuarios, quatuórque Amanuenses, sacrorum beneficiorum potentibus prodere, quò illos, quíue illorum calculis proderentur beneficiis afficerent: aut si negarent, vel restitarent, is, cui ea prouincia mandabatur, afficeret: non sine exemplo factum esse id planè ostendit, quòd eius rei ergô, Curialiũ catalogus reperitur fuisse cõscriptus, Cal. Sept. M. CCC. III. Sed quî factum sit, vt res tam ad farinas ollámque pertinens, tot annos intermissa fuerit, prudens rerum æstimator viderit alius.

II.

OCTOVIROS à libellis, velut Amplissimi Ordinis partẽ, ipsius quidem albo comprehendi placuit, sed certè à Cõscriptis omnibus postremos, IIII. Id. April. M. CCCC. XCVIII. Cur autẽ eiusdem ordinis eos, qui antiquiore secundum Præsides, aut Proceres, Antistitésue, si quos adesse contigerit, sedere soleant loco, postremas in albo tenere visum fuerit, non satis exploratũ habeo: nisi fortè quòd

hi non iugem ac perpetuam, vt illi, operam nauant, ſed honorariam quaſique perfunctoriam.

III.

POSTVLABAT Frãciſcus Lambettus, olim Curiæ conſcriptus, vt in albo ſcriberetur, quod ad ſummum Pontificem, ſacra beneficia obtinendi cauſa, mittere inſtituebant. SCRIBI certè quidem, ſed poſt omnia Curiæ ipſius officia placuit. v. Calend. Iun. M. CCCC. XXXIIII. Quod, veterum exemplo, factum eſſe, nemo non videt. Magiſtratu enim abeuntes, ipſum ſanè honorem ac poteſtatem deponebant: ornamenta verò priuilegiáque retinebant: nec qui geſſerant, cum gerentibus cõmittebantur: ſed inter functos, quemadmodum & maiorem quiſque poteſtatem & antiquius geſſiſſet, ita & locum nanciſcebatur.

IIII.

CVM de albo Curiæ conſcribendo, & ad nouum Regem, Carolum VIII mittendo, vt ſuis ipſe codicillis, more maiorum eam inſtauraret, maioribus comitiis ageretur: Sanctromanus, Cognitor Regius ac publicus, qui ſub imperioſiſſimo Principe, Magiſtratu abire coactus fuerat, quòd tribunitio ſpiritu, & iuſtitiæ tuendæ legibúſque deuoto, ſalutis & periculi cum Rep. ſocietatem coiuiſſet: quo nomine, vt à maioribus audiuimus, & Budæus teſtatum reliquit, ipſe ſui Magiſtratus memoriam, vel verius deſyderium, cùm in hominum ſermone conſecrauit, tum in Curia defixit: Sanctromanus (inquam) & Alligretus, cauſarum capitalium Scriba, officio etiam pulſus: Lahayus Præſes, nonnulliq́ue apparitores, extra iuſtum ac legitimum numerum creati, poſtularunt, vt ipſi quoque cõſcriberentur: illi, quòd Regiorum functio Magiſtratuum comes eſſet vitæ inſontis: hi quòd citra cuiuſquam iniuriam, iuſto ac legitimo numero additi fuiſſent atque admiſſi. ET EOS omnes, vt ius & æquum poſtulantes, exaudiri placuit. Nec ita multò pòſt ſupplantatoribus apertè motis, ſupplantatos atque indicta cauſa deiectos reſtituerunt, IIII. & III. Non. Sept. XVII. Cal. Decembr. & III. Non. Ian. M. CCCC. LXXXIII.

Placitorum summæ apud

GALLOS CVRIAE

LIB. V.

De Curiæ Causidicis, Tit. I.

1.

VINI, quod ex vitibus suis collegerat, condendi gratia, Annæ à Terreriis, Chappearum domino, primi nominis summa in Curia Causidico, certa cùm dolia Mesium Merlanium Sequana conueherentur: Philippus Bertinus, Mæsonum portitor, posthabito mittentis elogio, portorium exegit: vnde nata est, & apud Basilicanos Recuperatores agitata, nobilissima cõtrouersia. Condicens à Terreriis id quod à se corrasum erat, dicebat se, triplici iure, portorio non fuisse obnoxium: origine, lare, functione. Quòd ad originem pertineret, nominabat patrem scutatum nobilem: auum, proauum, abauum, superiores, post hominum memoriam, Equestris ordinis omneis: allegabat arces, ac præter cæteras, Chappearum munitissimam: adducebat stemmata, & (vt breuiter dicam) omnia nobilitatis argumẽta. De lare, dicebat se Lutetianum esse ciuem: ciueis Lutetianos omneis, ob sua maiorúmque merita, siqui obscuro alioqui loco essent nati, Principum diplomatis, natalibus esse restitutos. Se functione quidem esse Causidicũ: sed cuius ordinis Brolio cuidam cùm prorsus idem negotii cõtigisset, eum, vel ipsos Mæsoniani portorii dominos apud Ampliss. Ordinem condẽnasse. E' diuerso proponebant Mæsoniani, autores à Bertino laudati, in quibus Iohannes Longolius, vnus è classium inquisitoriarũ Ductoribus, portorium, Principis esse beneficiũ: cuius nomine suam ei fidem ipsi obstrinxissent. Portorio quidem exemptum Principem, Reginam, eorúmque filium natu maximum, germanos Lutetiæ Academicos, Sacras etiam Mendicantium familias, sed præterea neminem. Quòd si qui alii ob natalium stemmata, portorio non tenerẽtur, sua, si qua erant, condicenti nihil patrocinari: quòd is ea, sua illa Causidici functione nobilitati dissentanea inquinasset. Referebat à Terreriis, ea quæ à Mæsonianis de sui illius portorii amplitudine obtrusissent, nil nisi mera esse verba. Cæterùm eius qui defendit alterum in iudicio, siue patronum dicas, quòd sit orator, siue aduocatũ, quòd vel ius sugge-

rât, vel præſentiam commodet ſuam, officium eſſe laudabile, vitæque hominum perneceſſarium. Nec eos tantùm Imperio Reiue publ. militare credendos eſſe, qui gladiis, clypeis, thoracibus armantur: verumetiam eos, qui diſciplinis, atque in primis iuriſprudentia, magnis laboribus ſibi comparatis, aliquam ſui fiduciam habentes, ſuis conſiliis, ſua eloquẽtia, ſuis commentariis & ſcriptionibus interim de capite & fortunis, interim de ſumma rerum decertantibus opem ferunt, excitant afflictos, dant ſalutem, liberant periculis, & (ſi admittis) etiam retinẽt homines in ciuitate: vt cùm publicis, tum priuatis in rebus, non minus humano generi proſpicere ac prodeſſe videãtur, quàm ſi armis commiſſiſque præliis, patriam, parentéſque ſeruarent. Proinde huiuſmodi hominum genus non modò nullis oneribus eſſe premendum, ſed è contrario præmiis, honoribus, priuilegiis afficiendum. Quæ omnia & veteres, iuſtis voluminibus editis, tam apertè oſtendiſſent, & Imperatores ſuis reſcriptis ita perſtrinxiſſent, vt vel ea neſcire, eſſet planè, quod omnes ſciunt, ignorare, vel non ignorata aut diſſimulare, aut agnita refellere, extremæ cuiuſdam temeritatis atque impudẽtiæ. REBVS inquiſitis ac relatis, & prolato perſpectóque litis inſtrumento, Recuperatores rectè condictum eſſe pronuntiarunt, IIII. Cal. Septembr. M.D.XLIIII. Et ne non ipſe ſolùm à Terreriis, ſed & totus ordo Cauſidicorum, ea ſententia non ſatis eſſet illuſtratus, niſi etiam Ordinis Ampliſſ. decretum accederet: neſcio quis Deus Mæſonianis miſit in mentem, vt prouocarent. Quod cùm feciſſent, PLACVIT perperam eſſe factũ, adiecta temerariæ prouocationis mulcta, Cal. Febr. M. D. XLV.

II.

AD VIII. Cal. Maii. M. D. L. Aduocatis & emeritis & merentibus alteris ad liliata Curiæ ſubſellia ſedendi iure donatis, alteris Curiæ ſepto aſcriptis, ex ſuo quibuſque catalogo inclamatis, pronuntiatum eſt, ídque mulcta indicta, PLACERE, vt tantiſper dum cauſis orandis, & ex tempore vel iudicandis vel conſtituendis vacabitur, omnes aſſidui Spartam exornent ſuam, neque quoquam aliò diuertant, præterquam ad requiſita naturæ. Quod cùm à Tricipite illo Magiſtratu poſtularetur, additum eſt ita fore, vt facilius ac commodius & reſponſitarent & orarent.

III.

CREDIBILE est,ab ipsis iustitiæ ius dicêtis incunabulis, semper aliquos sua ætate fuisse Causidicos, qui alios multis numeris antecellerent: & in quos vel illud iactari posset,Hominem occiderit necesse est, qui vestra opera vti velit. Fuit Fretigneius quidam, de quo Episcopus & Sodales Tornacenses ambigerent,ab vtra parte ille staret. Dicebât Sodales, eum sibi esse à cõsiliis,antéque fuisse,quàm ab Episcopo aduocaretur: quod Episcopus quidem non inficiabatur: sed à decessore occupatum dicebat. À Sodalibus referebatur, Sodalitium permanere, Episcopum mutari. PLACVIT, vt à Sodalibus staret Fretigneius,præterquam in causis quæ decessoris Episcopi têpore auspicatæ fuissent. VIII. Cal. Decêbr. M. CCC. LXXXIII.

IIII.

EIVSDEM ferè speciei & illud est.Odoardum à Molêdinis,Causidicum,Diuæ Virginis matris Sodalitium Lutetiæ Parisiorum vindicabat à consiliis suum. Defendebat Episcopus longè antea, cùm adhuc Morinensis Episcopus esset, eum à se in cõsilium semper adhibitum. Replicabat Sodalitium, rem qua de ageretur, non ex persona, sed Parisiensis Episcopatus dignitate adepta metiendam. QVOD & Curiæ placuit,XIIII.Cal.Mart. M.CCCLXXXIII.

V.

NON temerè quæ à litigatoribus vt plurimùm animosis ac ferocientibus, litium vel orandarũ vel conscribêdarum gratia, in commentarios referri solent, edenda sunt omnia. XIII. Cal. Maias. M. D. XLIII. cùm Hardium Conquisitorem vrbanum Mõterellus repetundarum per Causidicum inter orandum insimulasset, & à Regio publicóq; actore postularetur, vt inquirẽdi criminis ergô,Monterellus maleficii testes indicaret: ipse respondit,rem semotis (quod aiunt) arbitris esse factam. Quapropter hocce tantùm placuit, vt ex Causidici oratione maledicta expungerêtur: & ita forsan aut iuri ac legibus illusum est, aut (vt apibus naturale est) infixo aculeo euolatum.Sed hoc in commune sancitum est,

Causidicus, si in causæ commentariis criminosum aliquid comperit,litigatorem, an criminis testes habeat,interrogato.
Si habere dixerit,crimen audacter obiicito.

Sin minus, temperato.

Qui secus faxit, postulatione, pro Amplissimi Ordinis arbitrio, submouetor.

V I.

AD V I. Cal. Iulii M. CCCC. V I. pro singulis causarum actionibus asses Causidicis L X, Cognitoribus X L, decreti. Nunc autem multísque antè actis annis, numus illis aureus, iis asses quinque Parisienses tribuuntur. Sed quî factum est, vt Causidicis honesto loco consistentibus, de gradu Cognitores ita deiecti sint? Certè aut illius seculi Conscriptos, iniquos æstimatores dicere oportet, aut eius ætatis Cognitores spectabiles & visendos, vt & nos Tyrones vidimus aliquos: nostræ verò (vti res habet) maximam partem, è medio prodeuntes, & (si dicere audeo) quasi togatæ nationis fæcem.

De Curiæ Procuratoribus, Tit. II.

I.

EX moribus maiorum Princeps in edictum transtulerat, ne cui per procuratorem, sine Principali venia, litigare liceret. PLACVIT edicto recitando ac promulgando, Curiam neque fundum, neque autorem fore: sed consulto, quo ea res erat antiquata, stari debere. Vsum enim procuratoris (si Curiæ mentem assequimur) à iure ciuili, necessitate introductum esse: vt qui rebus suis ipsi superesse vel nollent, vel non possent, saltem per alios possent, vel agere, vel conueniri: & eius generis venias non aliò, quàm ad numariam aliquam rationem pertinere. Mense Martio, Anno M. CCCC. L I.

I I.

CAL. Febr. M. D. X X I I I. I. B. iuris quidem ciuilis rude donatum, sed rerum forensium tyronem ac rudem, in Cognitorum numerum (vt ille petebat) retulerunt: ea tamen lege, vt eius amanuensis opera, qua pater, etiam Cognitor, vita functus, præcipuè vtebatur, ipse etiam biennium vteretur.

I I I.

NEMINEM in Cognitorum ordinem ascribēdum, donec is ad iustum numerum rediisset. Prid. Id. Nouembr. M. CCCC. L V.

IIII.

COGNITORVM numerũ,iusto ac legitimo lõgè maiorẽ,eius muneris cãdidatis obesse placuit. VI. Non.Mart.M.CCCC.LXXXVII.

V.

PRIVILEGIA à Principe suis Amanuensibus irrogata, & Curiæ oblata, vt ea promulgari, atque in acta publica referri placeret, quòd ad rem diplomaticam pertinebat, ita tẽperari placuit, vt Cognitoribus,quemadmodum in præteritum licuerat,ita etiam in posterum diplomata meditari ac concinnare liceret. Id enim magna ex parte ad iustitiæ ius dicentis rationem pertinere. III. Non. Iul. M.CCCC.LXXXIII.

VI.

QVOD à Gulielmo Bellouaco, suæ litis procuratione suscepta,is qui susceperat, nec ad nomen quidem respõdisset, ita vt aduersarius cõmeatum abstulisset: & postea mandati conuentus,epistolam,qua mandatum suscepisse fatebatur, esset inficiatus, non suam,sed amanuensis, qui se ignorãte scripsisset, esse dicens: ne quis hoc amplius prætexere auderet,factum est Curiæ consultum in hæc ferè verba: Procuratores,cùm ad eos,quorum lites tuendas receperint,scribendũ erit:ipsi sua manu literas exaranto,aut iis saltem subscribunto. Qui secus faxit,omni causarũ procuratione perpetuò interdict⁹ esto. Consultum mediis causarum altercationibus recitatum IIII. Id. Iul. M.D.LII.

VII.

CVRIAE consulto, quod factum est pridie Id. Decembr. Anno M.CCCC.LXXXIII, voluerunt, vt quos supplices libellos Cognitores oblaturi essent, suo ipsi chirographo subnotarent. Vsu enim venerat (quemadmodum facile est coniicere) vt eiusmodi libellis, aliis planè frustratoriis, aliis moratoriis ac lites mirandum in modum extrahentibus, aliis contumeliosis, & huius aut illius famam lædentibus, Cognitoribus eos sæpenumero abnegantibus, Curia, aliis grauioribus negotiis præpedita, non parum oneraretur. C⁽ malo nostra quoque ætate gliscenti, id etiam remedii adhiberi placuit:sed quod in dies paulatim obsolescere videmus.

VIII.

ACCEPTO de ſupplice libello, claſſis vnius reſponſo, eo celato, de eodem libello claſſem aliam tentari non debere. Itaque Cognitorem qui hoc admiſiſſet, mulctari placuit. VI. Non Maias M. CCCC. LXXV.

IX.

EOS dies, quibus diebus ſcriptæ lites Scribarum officio illatæ forent, epigraphis ſententiarum, quæ cum ſyngrapha clauſularia, à Cognitoribus eodem deferri ſolent, adſcribi placuit. VII. Id. Ian. M. CCCC. LXXVI.

X.

AD VIII. Cal. Maias, à Liberalibus M. D. L. Marilliaco, Regis Cauſidico, de collegii ſententia poſtulante, factum eſt Curiæ cõſultum, de cauſarum Procuratoribus: qui (vt dicebatur) dum inclamarētur, non modò non aduolarēt, ſed nec toto die, interdum nec poſtridie adeſſent: vnde incõmoda nec pauca, nec minima iuris dicēdi rationibus afferrētur. PLACERE vt faſtis omnibus, hora poſt ſextam dimidia, vel ſummùm ſeptima antemeridiana, Martis autē ac Veneris diebus, hora & ſeſqui pomeridiana, Procuratores omnes ad Baſilicam cõuenirent: vt quoties eos in Curiam euocari contingeret, è veſtigio reſponderēt. Qui ſecus faceret, ei multa centuſſis irrogaretur: irrogata protinus exigeretur. Præclarè mediuſfidius additum (quādo ita viſum eſt) rei iudiciariæ Colophonem. Sanè quod Princeps iubet, ordóue Ampliſſ. decernit, hoc, veluti è Tripode dictum, nobis eſt amplectēdum: & lex (vt dicitur) quanuis dura, ferenda eſt: ſiquidem iis Reip. ſtatus vel in primis continetur. Sed nòn abs re fuerit, ſi eius diſciplinæ non expertes, & quos non vnius aut alterius, ſed multorum annorum vſus nonnihil edocuit, de ea re dicant quid ſentiant. Ita enim fore, vt qui ſummas rerum tenent, aliqua tandem ratione admoneātur, & ipſæ res aliquando fortaſſe meliore loco ſint cõſtitutæ. Non omnibus horis, omnibus cauſarum Procuratoribus in foro negotium eſt, fuit, futurum eſt. Cúmque fori frequentandi ratio quædam, non hæc ſubdura conſtaret, ſi nihil erat quod illic vrgeret, domi ſemper aliquid moliebantur, quod eò loci tam facilè tractari poteſt, quàm quod minimè: & quod tum vno, vel altero,

tertióue die conficiebatur, nunc decimo, vicesimo, tricesimo vix aut ne vix quidē explicari potest: nec enim iuris reddendi ratio tota est in iis, quæ ipso in foro agi necesse habent. Siue orandæ sint causæ, & repræsentanda iudicia, siue conscribendæ, & ex renuntiatorum, quibus attribui solent, breuiariis, ampliore deliberatione conficiendæ: semper ea nobis comparanda sunt, sine quibus eò perueniri non potest. Et tribus aut summum quatuor horis, quas solas habiturus es, etiamsi quotidie quartam matutinā anteuerteris, quid agas? quid promoueas? litigatoribus subinde etiam interpellantibus, vt alia negotia, atque interdum domestica, imò & requisita naturæ missa interim faciamus? Dixerit aliquis, huiusmodi iuris dicendi compendio, permulta expediri posse: supplices potissimùm libellos, à quibus innumeræ summis controuersiis liticulæ agnascebantur, & vnde rei sportulariæ non paruæ fiebant accessiones. Posse quidem fateor, sed & alia, nec longè diuersa, nec minus commoda ratione, imò verò fortasse commodiore: scilicet, si quid erit cuius causa Procuratores audiri placeat, indicta quantumlibet graui mulcta, statim (ni pareant) irroganda exigendáque, iubeantur à prandio, vel postridie mane venire, non perpetuò postes obseruare, & tempus ita terere. Ad hæc difficile est omnes ad omnia semper ex tempore respondere. At ius istud (inquiet alius) translatitium est: Iuris enim iurandi, quo Procuratores quotannis adigi solent, „ formula, sic habetur: Iurabunt quod bene mane venient, & venire „ facient suas partes, & non recedent à Curia, quandiu domini sede„ būt. Habetur sanè, sed iam pridem iis (vt credibile est) de causis quas diximus, antiquatum est.

XI.

M. D. XLVII. Cal. April. Cognitorum vnum aliquem, in Curiæ Curiam huius ergô inductum, & hominum frequentia flagrante auditorio, causa perorata ac repræsentato iudicio, impensè detrectatorem, varium, ludificatorem compertum ne queribundus aduersarius eiusmodi præstigiis ab eo diutius exerceretur, cætera litis cognitione Curia iussit abstinere: dominúmque ex Curialibus Cognitoribus prouectis atque inculpatioribus alium dare, qui in lite peragenda viri boni numeros impleret omneis: reo Cognitori mul-

tur, Lunæ ac Martis, cæteris extra ordinem in Curiam inductis, Iouis dies adſcriberetur: huiuſmodi Iouianis litibus, pro eius, apud quem eo die faſces eſſent, arbitrio inclamandis. Cauſidicis Cognitoribúſque mulcta indicta vetitum, eum ordinem ne turbarent, néue committerent, vt à litigatoribus vnquam turbaretur. Quod ſi quis eorum quid migraret, Curiæ Accenſus obſeruaret, ac, vt animaduertetur, renũtiaret. Optimam, me hercule, iuris reddendi rationem! quam & nos tyrones ſolidam atque expreſſam vidimus. Pòſt autem, per aliquod tempus, vix eius lineamenta, vmbrámue cernere licuit. Tribus enim tum diebus, totis tribus horis, à ſeptima (ſcilicet) ad vndecimam ante meridiem: & præterea Martis ac Veneris, duabus pomeridianis, à tertia, (puta) ad quintam, ſed à Liberalibus tantùm, cauſarum altercationibus vacabatur, ídque diligentia vſqueadeò exacta, vt ferè vna eadémque machina, vno eodémque tempore, ſimul & cõmittendarum altercationum horam edere, & Curiæ fores pulſando expandere, & apparitori, ad eas claſſicum forenſe canenti, latera mouere videretur, & introeuntium ſtrepitus horæ ipſius enumerandæ poteſtatem non faceret: nec minor erat, ea hora ſedendi cura, quàm fuit aliquando præproperè ſurgendi libido. Vigebant adhuc leges à Carolo VI. & VII. de ea re latæ: quarum altera ſimplex & nuda illa quidem, ſed altera ab ea promanans, tam multis cautionibus fulta, tótque cuſtodibus commendata, vt eius vel apicem vnum excidere poſſe, nunquam tibi perſuaſiſſes. Nihil omnino cauſarum, niſi ex iuſti ac legitimi voluminis ſerie orabatur, præterquam ſi quid emergeret, voluminis intermiſſione vel anticipatione dignum, cuiuſque cauſa ſummus ordo eſſet, ordinem (vt aiunt) non ſeruare: quod neque de vnius faſces habentis, ſed etiam totius Curiæ ſententia, pro obiecta ſibi ab eis legibus religione, fieri oporteret. Suo quique tempore litigatores ventitabant, certa ſpe concepta, ſe domum non redituros, quin aut lites confeciſſent, aut ſaltem aliquid promouiſſent, quo eos nec itineris, nec impenſæ pœniteret. Cauſidici & Cognitores ex cauſarum voluminarium numero, & explorato earum pondere, veluti clepſydris temporum ſpatia metiebantur: ſua quibuſque negotiis tribuebant: ſic orandis, aliud agentes, deerant cauſis vt

ad eas iugiter incumbere crederentur. In ſumma bonarum horarum nihil vnquam cuiquam (ſi volet) excidebat. Poſtea verò, fato neſcio quo, aliqua temporis intercapedine, factum eſt, vt altercationibus ferè ſemper aliquid eximeretur, interim hora, interim ſeſquihora, totus interim dies. Cauſarum volumina & iuſta & peculiaria componebantur oppidò ſpecioſa, ſed quæ ſatis eſſet fuiſſe cópoſita: tam enim multis ſchedularibus cauſis interpellabantur, támque diu intermittebãtur, vt vix toto trimeſtri ſpatio, ter trinæ voluminares conficerentur. Ita fiebat, vt litigatores rerum incerti penè omnes, vna tempeſtate concurrentes, ius peterent, ſibi inuicem ita officientes, vt pauci admodum exaudirentur: aliis præ temporis anguſtia poſt alios reiectis & tanta iactura ius præſtolantibus, vt longè ſatius fuiſſet, aut nunquam intendiſſe litem, aut ea cùm primùm ſuboriretur, cecidiſſe. Fiebat (inquam) vt rebus eum in modum conuerſis, tantus ex omni genere audientiæ candidatorum concurſu tumultus eſſet, vt crebrò Cauſidicorum orationes, atque ipſa etiam interdum Curiæ decreta, non niſi ægrè perciperentur. Fiebat prætere a, vt & Cognitoribus & Cauſidicis pro ſuo cuiuſque officio neceſſitas imponeretur, cauſas à ſe ſuſceptas ſimul omneis concinnandi, diſpiciendi, & ad eas orandas ſeſe componendi, quas tamen non erat coniicere, quando eſſent oraturi: multis non horis modò, ſed & diebus integris interim elabentibus, qui maximis & vtriuſque illius ordinis hominum, & ipſorum litigatorum commodis cedere potuiſſent. Non enim cauſis tantùm orandis, & ex tempore iudicandis, iuris reddendi ratio continetur: verumetiam eis & exercendis, & modis omnibus ad iudicium comparandis. Cæterùm ἀδυνατόν ἐστι, hominem, niſi Mithridatica memoria præditum, rerum ita incertum, tot cauſas tanto tempore ſic memoria tenere, vt aliquid non excidat, quod, ſi diceretur, fortaſſe ad rei ſummam maximè pertineret. Dixerit aliquis, c x i x. capite legis à Franciſco Valeſio latæ, menſe Aug. anno M. D. X X X I X, quam à Gulielmo Poyeto Nomophylace, qui eam ſuaſit, Gulielminam appellant, ferè ſic habetur: Cùm ſemel atque iterum ex interuallo, agendæ cauſæ dictus erit dies, in eos qui vel aberunt, vel agere detrectabunt, eremodicia pronuntianto. Ea pronuntiata, vel Re-

gio diplomate, circunduci, nefas eſto.

Habetur ſanè, ſed & legiſlatoris & ſuaſoris (quibus bene precamur) pace dixerim, longè fortaſſe melius fuiſſet non haberi. At (inquiet) vt veteres illas, ita & ſanctiſſimas leges, noua iſta non abrogat, imò eodem collimant omnes, nimirum ad ſummũ iuriſdictionis compendium. Non abrogat quidem, ſed ita illi obrogat, vt, ſi ſeruetur, eam penè obruat, & captata iuris promendi methodus, in anfractus vix vnquam permeabiles, imò in ipſum propè chaos reuoluatur. Hinc præter ea quæ perſtrinximus incõmoda, captiones atque oppreſſiones innumeræ: à quibus qui res ſuas cupiat tutas, oporteat, vt temporum ferè omnibus articulis, ſe alterum ad eas Argum nihil minus exhibeat. Quibus de rebus, cùm in noſtris Cognitorum, non ita pridem, comitiis Regiæ procurationis Triumuiris hortantibus, habitis, nec ſemel aut iterum tractaretur, vna omnium ſententia exiſtimatum eſt, huiuſmodi malis non alia ratione mederi poſſe, quàm ſi noua iſta lege abrogata, veteres illæ ſuum ſibi vindicarent locum. Ita enim fore, vt omnia rectè atque ordine agerentur, & cauſarum cuiuſque prouinciæ volumina, ſuis quæque diebus conficerentur. Quod ſi quid ex iuſtis illis voluminibus ſupereſſet (quod non niſi duobus, aut ſummùm tribus, puta Pariſienſi, Pictonenſi, Aurelianenſi poteſt contingere) hoc etiam ex maiorum moribus repetebamus, vt alternis diebus perendinis, eiuſmodi reſiduæ lites commentariolis iuberentur agi, earum inſtrumenta proferri, & de iis iudices in cõſilium mitti. Fieret, vt detrectatoribus, iam mulctas in ſingulos cauſarum annos definitas nihil metuentibus, ſpes præcideretur cauſas in quadriennium vel quinquennium, atque interdũ nouennium, extrahẽdi, vt, voluminibus aliis ſuper alia congeſtis, veluti quodam φυγοδικούντων ἀσύλῳ fieri vidimus. quod, quantam non modò litigatoribus Cauſidicis, Cognitoribus omnibus, verumetiam toti Reip. afferret vtilitatem nemo non videt. Ea conſilia cùm ad Triumuiros, imò etiam ad nonnullos & Præſides, & primæ notæ Cõſcriptos deferrentur, placuerunt, & vniuerſo fortaſſis ordini, dum ſatis maturuerint, non diſplicebunt.

De Curiæ placitis vel decretis,

TIT. IIII.

1.

ΑΡΕΣΤΌΝ Græci dicunt quod placet & probatur, placitum, gratum, æquum. Qua ratione Plutarchus librum, de iis quæ Philosophis placuissent, & ab eis probata fuissent, περὶ τῶν ἀρεσκόντων inscripsit: quod etiam Budæus vertit, De placitis Philosophorũ: vnde ille deductum existimat, vt Curiæ sententiæ, Aresta vulgò vocentur, duplici rr, cùm potius vnico scribendum esset. Ius autem æqui & boni esse artem Vlpianus docet. Et verbum Dico, Varro lib. de lingua Latina 5, originem habere putat ἀπὸ τοῦ δικάζω, hoc est caussam iudico. Hinc Iudicare (inquit) quòd tum ius dicatur. Hinc Iudex, quòd iudicat accepta potestate, id est, quibusdam verbis dicendo finit. Hinc à dicando (vt est in vulgata editione) aut fortasse potius à iure dicendo iudicium, quasi iuris dicium, si fas est ita augurari antiquitatem. Ex quibus palàm est ἀρεστὸν & iudicium, τὸ ψήφισμα, παρὰ μικρὸν, συνώνυμα εἶ[ναι], & vtriusque appellatione, placitum, sententiam, decretum, ius, æquum & bonum, etiam si fortasse non sit, tamen significari. Hinc colligi posse, Curiæ decreta, quæ ab eius Actuariis, modò aresti, modò iudicii, modò neutrius nomine, profanis summo tribunali attributis tum relata subnotãtur, nomenclationis varietate diuersa, autoritate, vi, ac potestate, eadem esse intelligenda: eámque varietatem, cùm è Cẽtumuirûm numero classis inquisitoria, quasi colonia quædã deduceretur, ea tantùm de caussa fuisse inductam, vt si quippiam referret scire, huius an illius, hoc vel illud, Curiæ classis placitum esset, id, vel ipsa subnotatione, compertum haberemus. Accidit vt Anglo, vrbe Regia & magna regni parte ádhuc potiunte quidem, sed numaria difficultate laborante, ad IIII. Calend. Decembr. M. CCCC. XXXII, Nomophylax, eam ob rem Curiam veniens, obnuntiaret fieri non posse, vt pluribus, præter Præsides, quàm duobus & viginti Conscriptis, stipendia numerarentur. Aliis, si consueta munia obire volent, sua etiam stipendia, rerum meliore successu, numeratum iri. Cæterùm Principi placere, vt in hebdomade semel atque iterum altercationibus audien-

dis operam daret: & interim eorum aliqui in classem inquisitoriam secederent, litium breuiaria, quæ inquisitoriæ disquisitionis essent, inspecturi, & ea cum ipsis litium instrumentis allaturi, quas ad maius postea tribunal disceptandas, reliquæ Curiæ renuntiarent. Quod cùm fieret, addubitatum est, Curiæ sententiæ, de scriptis huiusmodi litibus, sic ad maius tribunal latæ, Placita, an Iudicia essent appellanda. ET Iudicia placuit appellari: quo nomine appellata fuissent, si per eam publicæ pecuniæ angustiam, ipsi inquisitoriæ classi, cuius earum litium propria erat disceptatio, esse licuisset. IX. Cal. Mart. M.CCCC.XXXII.

II.

REM ab altera classium inquisitoriarum iudicatam, quòd de ea Quatuorprimi addubitaret, à primanorum classe, prioribus adhibitis iudicibus, rursum disceptari placuit, XVI. Cal. Febr. M.CCCC.IX. Ex quo licet augurari (mea quidem sententia) quod quum Amplissimus Ordo, ipsaque (vt ita dicam) Curiæ compages, quæ ex antistitibus, nobilium primoribus, & iurisperitis, aut literatis potius (hoc est, iuris omnis hominibus consultis, ciuilis, pontificii, militaris, atque adeò rerum omnium politicarũ, veluti choro iudicum mixtura concinna visendo) erat composita, vrgente causarum multitudine, & rerum cõmoditate poscente, in partes distraheretur, duæque primùm classes (altera inquisitoria, postea in duas subdiuisa, quòd anno M.CCC.XX. mense Febr. factum fuisse tradunt) conscriberentur: receptum fuit, aut certè intellectũ, vt in primanorum classe semper essent fasces autoritatis, semper classes idem sentirẽt omnes: vtque in eam rem, siquid noui ac perplexi suboriretur, eam classem veluti oracularem cæteræ classes religiosè adirent. Nec eam coniecturam parum iuuare videtur, quod quancũque classem etiamnunc causa sortiatur, si quid à Principe ea de causa rescribitur, si quid à partibus supplicatur, oratur, commentatur, nulla vnquam illius aut illius classis, decuriæue, sed Curiæ generatim verbis placita cõcipiuntur ac recitãtur: idque in maximo tribunali, è codice plurimùm ab Actuarii amanuensibus: interdum autem, veluti ad Natalitia, Liberalia, & alia id genus, more maiorum vicissim à Quatuorprimis, frequentibus Conscriptis assidentibus, insigni purpura spectabilibus,

I.i.

ex omnibus claſſibus ad certum numerum coactis, & quaſi earum aut cunctæ potius Curiæ vice fungẽtibus. Vnde placita non niſi maioribus comitiis, aliquando recitari ſolita, non abs re fuerit exiſtimare. Ad hæc, placita, ſi, vt exequantur, ab officio conſignata auferenda ſunt, Regiis verbis concepta, non de claſſis vllius, ſed Curiæ ipſius ſententia, ab Actuario ſubnotatur: præterquam in publicis aliiſque criminoſis iudiciis, quæ ſanguinario Amanuenſe (ſic enim olim fuiſſe vocatum audiuimus, quem nunc Scribam Criminalem appellant) ſubnotante, profanis Curialibus, vel (vt aiunt) Laicis, aſcribuntur. Nobis enim (inquiunt initiati, vt eſt in Euangelio) non licet interficere quenquam. His omnibus adductus, nequeo non demirari qua mente, quóue conſilio, vir noſtra ætate clariſſimus, de re literaria optimè meritus, & quem in ore atque oculis fero, aliquo in " loco ita ſcripſerit. Curia (inquit) æquabili iuriſdictione per omneis " claſſes, non vſqueadeò aſtricta eſt, vt idem eadem de re omnibus " cẽſere neceſſe ſit: id quod nonnũquam exemplorum varietatẽ effi- " cit. Eſt enim pauciſſimis de rebus ſuus cuiuſque claſſis ſenſus, etiam " perpetuus: refértque in iis ſpeciebus plurimùm ad iudicii euentum, " qua quidque in claſſe iudicetur. Et alio in loco, Quibuſdam in rebus " in iure ambiguis & cõtrouerſis inter iuris autores, vnius claſſis pla- " citum, aliis non eſt prærogatiuum: adeò vna quæque claſſis Curiæ " quidpiam habet ſui, quod extra fines illius exemplum non ſtatuit. " Nequeo (inquam) non demirari, cùm ille idem alibi eodem volu- " mine, contrà ſenſiſſe videatur. Curia (inquit) in areſtis ſuis faciendis, " ſeipſam in poſterum onerat, vt iudices obnoxios, exemplis & quaſi " præceptis aſtringit. Poſtea, Apud Curiam ſummæ iuriſdictionis au- " ſpicia ſunt, & exempla ius dicendi prodentis. Deinde, Areſta exem- " plaria, in iudicãdis cauſis, citantur vt canones iuris dicẽdi. Quæ ſentẽtia cùm Ampliſſimi Ordinis dignitati magis cõueniens, tum certè etiam longè receptior ac plauſibilior eſt. Nec enim quis vnquam temerè crediderit fieri potuiſſe, vt homines numeris omnibus ad iudicis officium pertinentibus abſoluti, (aut enim fuerunt, aut eſſe debuerunt) in Curiarum Curia, Gallici orbis theatro, poſiti commiſerint, vt fabula ſuis partibus omnibus non conſtaret, hoc eſt, Curiæ conſenſus, & perpetui in iudicando tenoris cõſtantia deſydera-

retur. Aliter atque si diuersorum temporum, iisdem de rebus, diuersa Curiæ decreta esse dicerentur: non est enim idem omnium ætatum sensus: & quædam necessitate, aut temporum iniquitate expressa, vt olim Senatusconsulta quædam, nemo negauerit: sed eodem tempore iisdem de rebus, vnum idem (vt ita dicam) Curiæ corpus, vnum idem os, calidum (quod aiunt) & frigidum efflare, & varia atque interdum ex diametro pugnantia proferre voluisse, puto neminem existimaturum.

III.

SI ex decem in consilium de lite missis, vnus & alter aut etiam tertius, causam consilii esse ampliúsque deliberandum existiment: nihil obstare, quin id, quod septem constituerint, ab eo, qui præest, pronuncietur. VIII. Id. Iul. M.CCCC.XC.

IIII.

EVM qui litem enarrauerit, ea de lite, classis iudicium perscribere, cæterísque iudicibus perlegere teneri. XII. Cal. Decẽbr. M.CCCC. XXXVII. Decretũ, me hercule, sanctissimũ: quod quidem magna cum religione in classibus inquisitoriis adhuc obseruatur. In aliis verò si quis est, qui eam sui muneris partem, & litigatoribus & toti Reip. non minus vtilem quàm necessariam, in Actuariorum amanuenses, suósue reiiciat, si secum ipse reputauerit, quanta mala id aliquando nobis inuexerit, eum mihi facilè persuadeo temperaturum.

V.

ΤΩΝ ἀρεσκόντων pronuntiationem morte Principis non impediri. VIII. Id. Febr. M.CCC.LXXXIX.

VI.

QVIBVS diebus in solenni purpura, more maiorũ Curiæ placita recitãtur, iis, perinde atque altercatoriis, libellares ad Basilicam Recuperatores silere iussi. VII. Id. Decembr. M.CCCC.VIII.

VII.

PETEBAT Iacobus Borbonius, Regiis codicillis innixus, placiti pronuntiatio vt sustineretur. PLACVIT morem codicillis non esse gerendum. X. Cal. Febr. M.CCCC.VI.

VIII.

NIHIL profuit, rei inter Cliuensem & Oruallium iudicatæ re-

tractationem, Principis imperio pertētaſſe. Nam diplomate in eam rem impetrato ſummotus eſt, qui id moliebatur, & ad iuris remediū, hoc eſt, ſupplicationē, relegatus. v. Non. Maii. M. C C C C. X C I X.

I X.

CVRIAE placita, niſi intra annum lege agatur, interceſſioni eſſe obnoxia, res eſt peruagatiſſima. Sed ſi per Principem factum fuerit, legis actio vt ſuſtineretur: cui annus, aut quod ex eo præterierit, imputabitur? PLACVIT, vt ei, ſecundum quem iudicatum eſt (quod per eum non ſteterit) nihil imputetur. Calend. Septembr. M. C C C C. V I I I.

X.

EA quæ poſthabitis ſummæ Curiæ rationibus, Principe iterū ac tertiùm iubente, palàm recitantur atque in acta publica regeruntur, per vim atque impreſſionem recitata, regeſtáque exiſtimari placuit. X I I. Cal. Decembr. M. C C C C. X X X V I I.

X I.

DIES intra quos, Curiæ interfationibus, aliquid à litigatoribus alteróue eorum fieri iubetur, niſi ex quo iis eorúmue cognitoribus ſpeciatim pronuntiatæ denuntiatǽue fuerint, placuit cedere non debere. I I I I. Id. Iul. M. D. X L V I I I.

De Tragematis, Tit. V.

I.

X V I. Cal. Iun. M. C C C C I I I, verba facta ſunt in Curia, de Tragematis, quæ litiū inſpectoribus, dum per Curiam liceret, erogabantur: an id quod in eam cauſam inſumptum erat, in litium ſumptibus æſtimandis, expenſum ferri deberet. ET non debere placuit.

I I.

X I I I I. Cal. Iun. M. C C C C I I I. palàm recitatis areſtis, Petrus Boſchetus, Equeſtris ordinis, è Præſidibus vnus, Curiæ verbis edixit, ſæpenumero ipſi Curiæ allatum fuiſſe, non paucis de Cognitoribus, qui ab iis, quorum lites cognoſcēdas ſuſcepiſſent, æris vim magnam corraderent, Curiæ nomen litiúmque, tragematis ad cataſtrophen vrgendarum, ſpeciem prætexentes, contra quàm pro Curiæ integritate, iuríſque iurandi, quo illi obſtringebantur, religione deceret.

Eam ob rem, Cognitoribus, ni iuriſiurandi temeratores haberi, ordinéque moueri volent, vetitum eſſe, ne quid eo nomine, niſi Curiæ condonatione, in poſterum exigerent: ſi fortè grauis atque inter magnates cauſa incideret; cùm tragemata ad duas tréſue capſulas permitti ſolerent. O' priſcam integritatem, ſeueritatem, grauitatem, dignitatem! O fœdiſſimum (qui ille cunque fuerit) Midæ contactum, quo ſaccharum, ſaccharóue conditum (quicquid illud erat) factum eſt aurum! Fuit qui diceret (quod & peruagatum eſt) multis antè ſeculis, labores litibus iudicandis impenſos, præmiis etiam numariis pēſari ſolitos, quæ dicaſtica, ſportulæ, & (quòd mercedis vocabulum nihil non ſordidum videretur) honoraria appellarentur: ítaque coniiciendum eſſe, ea tēpeſtate, iudicantibus omnibus promiſcuè tragemata dari ſolita, ſed ea quæ litis inſpectori darētur, veluti corollaria quædam, & ad veras ſportulas fuiſſe acceſſiones. Ego verò contrà vel hoc vno affirmare auſim, quòd aurum ſportularium, etiamnunc tragemata paſſim appellamus, & in articuloſis expēſorum in litem rationibus, adhuc loquuntur in hunc modum: Pro litis (inquiunt) inſpectæ tragematis, numos aureos duos, vel quotquot impenſi fuerint: neque hoc vnum tantùm aut alterum eſt, quod nihil planè minus eſt, quàm quòd apertiſſimè ſonat.

III.

VENIT in diſceptationem, iuſta ſportularia litium inſpectarum, quas neſcii litigatores tranſegiſſent, vtrum à Principe, an à litigatoribus exoluerētur. ET id litigatoribus incumbere placuit. Prid. Cal. Decembr. M. CCCC. XCIIII.

De ſupplicatione erroris obtentu,

TIT. VI.

I.

TEMPORA aduerſus Curiæ placita ſupplicādi, & ſupplicationum lites ad calculos perducendi, legibus definita, vel ætate, vel rerum neceſſitate impeditis, non currere: aut ſi currant, impeditos reſtitui poſſe: Læuiſio & Cruſſolio pronuntiatum eſt, Areſtis ſextilibus M. D. LI, Vallio, ad primam inquiſitoriarum exhedram, litis enarratore.

II.

SI, quem litigatores in consilium misissent, is eos ad seipsos remitteret, litis vtcunque inter se decidendæ gratia: esset, me hercule, quod quis facilius admiraretur, quàm quod æquo animo ferret. Et ego quidem certè reclamanti statim astipularer, nisi compertum haberem, quòd XII. Cal. Aug. CCCC. VIII, lite aresto dirempta, & sub erroris titulo ad disquisitionem reuocata, ipsóque aresto rursus in consilium misso, Patres Conscripti in tam diuersa transierunt, vt de partibus ad decisionem adigendis cogitaretur. Sed tandem errorem irrepsisse conuênit.

III.

DE PROVOCATIONE à Pontificio iudice ministróue, potestate ac iurisdictione velut abutente, interposita, & Amplissimi Ordinis iudicio confecta, supplici erroris patrocinio, cùm Curia expostulantem admittere, durum quidem prima fronte visum est, nouum atque inusitatum. Quia tamen id vnde prouocatum erat, reiuindicationem implicabat, expostulationem admitti placuit. Placitum à Christoforo Thoo Cælio, de iure respondente, sine die citatum. Prid. Non. Iul. M. D. LII.

Placitorum ſummæ apud GALLOS CVRIAE

LIB. VI.

De ſummis vectigalium Iudicibus, ET QVAE SIT EORVM IVRISdictio, TIT. I.

I.

SALINATORE, eodémque Regio Amanuenſe, apud ſummos vectigalium Iudices reo peracto: eis euocatis atque auditis, pronuntiatum eſt, de ſalinatoria quidem, quantum illi cunque volent, iudicare licere: ſed hominis caput, exiſtimationem, Amanuenſis munus cæteráque omnia illis eſſe ſacroſancta. Itaque dum ſuis partibus functi eſſent, hominem ad ſua iura, hoc eſt, ad Curiam eſſe relegandum. XVI. Cal. Iulii. M.CCCC.XCIIII.

II.

SVPERIVS placitum quidam eò referunt, quòd Regii Amanuenſes eximio quodam iure ſint prædití. Alii quòd huiuſmodi iudicibus certo cauſarum, puta oblationalium atque indictionalium, generi attributis, extra eos cancellos egredi longiúſque excurrere non liceret. Citant, ſed ſine die exemplum, cùm apud eos iudices, ſummæ ſuæ iuriſdictionis liti, quæſtio capitalis incidiſſet, & ii vtrique iudicandæ incumberent: Principem huius rei admonitum, & illis & Ampliſſimo Ordini reſcripſiſſe, illis, vt de ſumma lite: huic, vt de capitali quæſtione decerneret. Ferunt alii, in actis eorum, capitale iudiciū ad marginem connotatum, picto lictore, capitis damnatum obtruncante. Sed vtcunque ſeſe res habeat, hacce tempeſtate, in ore atque oculis omnium, in ſpecie quam nunc proferimus, legis Corneliæ iudiciū exercuerunt. Treueterreo oblationem, aliúdue id genus petenti, is vnde petebatur, generis claritatem oppoſuit, approbauit, ac tandem vicit. Litis æſtimationem poſtulanti Treueterreus ita præſcribit, Præterquam ſi de ea re tranſegimus, & pactam eo nomine pecuniam tibi numeraui. Vt tranſactione, ita & nume-

ratione pernegata, decreta est inquisitio: decem nebulonibus testimonium à Treueterreo denuntiatur: ii pro testimonio dicunt. Corrupti falsum dixisse accusantur: ἀνάχρισις constituitur, & ita præscriptioni quæstio capitalis agnascitur. Breuiter ii omnes cum Treueterreo subornatore, criminis comperti, horum iudicum etiam vltimùm iudicantium sententia damnantur, subornator, & octo ex subornatis ad furcas, reliqui duo ad calamitosam ἐξομολόγησιν, X V I I. Cal. Iulii. M. D. L I. Quo die ad forum venalium, octo illi quadrifida furca, vna & altera, quaterni suspendio vitam finierunt. Subornator autem summa scala conscensa, quæ simplici furcæ in medio positæ admota erat, cùm resti ceruicibus insertis, tantùm non strangularetur, & ad spectãtium coronam verba faciens, extrema omnia se commeritum profiteretur, præque omnibus se dolere clamaret, sua vnius causa, octo vitam morte, duobus existimationem summá ignominia fuisse commutatam, atque ita miser miserè tempus extraheret: furca, pedis vitio, cum scala, lictore, suspendiosóque collapsa, ope aliquorum adstantium, qui illi restim ac vincula consciderunt, pileúmque & vestem, ac (vt nonnulli volunt) equum subministrarunt, sese ipse iuri ac legibus eripuit.

De officio Octouirorum Monetalium et Avrificibvs, Tit. II.

I.

INSPECTIONEM atque alia omnia quæ aurificibus præscripta sunt, ipsa etiam eorum opificia, ad Octouirorum Monetalium notionem pertinere. I X. Cal. Mart. M. C C C C. L X X X V I I I.

I I.

PRIDIE Cal. Ian. M. C C C C. X X I. in fiduciæ speciem, placuit æs signatum sublatum conflaríque iussum, quod antiquo sestertio, nostrísue decem denariis, non pluris, indicatum fuisset, aurificibus redimere licere: monetam nequaquam. Quòd si eius indigerent, illis Octouirorum Monetalium arbitratu prospectum iri.

LEGATORVM AC RECVPERATOrum, déque Præfecto vigilum, & conquisitoribus vrbanis, & signatore,

TIT. III.

1.

PRAEFECTO Vrbi de medio sublato, censuerat Nomophylax vnà cum Prætoriano Consilio, vt quandiu eius magistratus interregnum esse contingeret, Legatus rerum priuatarum iudex, eo fungeretur. Curiæ contrà, Regio Cognitori eam prouinciam mādari placuit. v. Id. Mart. M. C C C C. X X. Qūod ad nostra quoque tempora vsurpatum est:& hoc, me hercule, nequeo non demirari. Enimuero Cognitoriū munus & Præfectura, duo sunt magistratus tot numeris inter se dispares, vt nec alter alteri iungi, nec ambobus idem perfungi possit: quibus è numeris (neque enim omnes hîc percurrere necessarium arbitramur) satis hæc tria factura puto. Vnum, quod iste ab Amplissimo prorsus Ordine alienus, angustis quibusdam finibus concluditur: Illius verò potestas tam latè patet quàm ditio, quàm imperiū ipsius Ordinis Amplissimi, cui additus ac propemodum insertus est. Quod, vel hoc vno licet deprehēdere, quòd Curialibus in prouinciis, qui res Principis agunt, huius magistratus, non suis Procognitorum auspiciis agunt: quorum etiam acta, si ad Curiæ disquisitionem reuocentur, ferè eatenus aut rata aut irrita, quatenus ab eo magistratu agnoscuntur aut abnuuntur, euadere solent. Alterum, quòd alter magistratus, alteri nihil non est obnoxius. Nam si Præfectus, dolo malo, in fraudem legis, sententiam dixisse, hoc est gratiæ, vel inimicitiæ, vel sordibus dedisse, aut in controuersiæ specie concipienda, & iure expendendo reddendóque hallucinatus fuisse, atque ita litem suam fecisse dicatur (qua in specie receptum est prouocatores iudicibus, vt priuatis, diem posse denuntiare) Regii Cognitoris primæ sunt partes, rem (scilicet) quæ sit, vt æstimet: & si Præfectum, Legatúmue integrum, innocentem, officióque strenuè functum inuenerit, totam eius causam complectatur: sin minus, non modò eum suæ tutelæ relinquat, sed & (si res ita postulauerit) in eum insurgat, mulctámque vel libello vel ora-

tione irroget. Quòd si Cognitori, inito eo interregno, tale quippiam contingeret, dubio procul oporteret eum, aut duas eadem in scena sustinere personas, aut Cognitoriam interea deponere. Dixerit aliquis, Substitui posset, qui tantisper dum ea res ageretur, pro Cognitore fungeretur. Scilicet subditicius ille (vt ferè hominum mores comparati sunt) non apud se reputaret, Magistratum, causam de existimatione dicentem, nullum non moturum lapidem, nihil non moliturum, quo vel superior euaderet, vel vtcunque etiam per palustria (quod aiunt) sese reciperet, quos sibi infensos fuisse existimaret, odiis postea exerciturus. At subdititia illa iustitiæ machinula, non nisi organis duobus illis, Regiis Causidicis moueretur. Moueretur quidem, sed neque hoc, omni ex parte, fortasse satis tutum. Tertiùm, quòd tanta est, tam magna, tam ardua hæc Cognitoria persona, vt cui ea cunque imposita fuerit, si parteis eius omneis perlustratus, germanum in modum eas agere instituerit, vix oneri ferendo se parem, vix (inquam) ausit affirmare: tantùm abest vt etiam Præfecturæ sufficere valeat. Is enim Magistratus (Cognitorium dico) ille est (vt graphicè Budæus noster depingit) in quem omnes suas actiones Princeps, populus, vniuersi, transcripserũt, asylum legum, arx iustitiæ, innocentiæ aut vim passæ aut iudicio circunuentæ propugnaculum, intercessor rerum malarum, suasor rerum bonarum, præsentis semper animi actor & defensor, de sententia iuris & æquitatis. φορτίον νὴ Δία βαρύτατον, & cui leuando, non sine magna ratione, Cognitori dati sunt duo illi, quos ipse habet à consiliis atque orationibus.

II.

PRAEFECTVM Vrbi à Curia, non etiam à Nomophylace, tirocinii sacramento rogari ius esse. Itaque ea pars codicillorum, qua id Nomophylaci mãdabatur, inducta, quódque de accepto iureiurando adscriptum erat. Prid. Nonas Febr. M.CCCC.XXI.

III.

PVBLICANVM, qui, ob vectigal pro sua libidine non solutũ, in macellarii procul Lutetiam properantis vasa viatoria equósque manũ iniecerat, & ad Præfectũ Vrbi in ius vocatus ac fori præscriptione summotus prouocauerat, PLACVIT rectè atque ordine sum-

motũ fuiſſe. Enimuero ad huius iudicis cognitionem pertinere, ne à quoquam Regiæ vrbis annona vſquam attentetur aut vexetur. Et inſolita vectigalia exigere, quid aliud eſt quàm macellarios vel deterrere, vel tepefacere, atque adeò vexare annonam? Ex tempore ad exhedram rerum capitalium, IIII. Nonas Iulii. M. D. LI.

IIII.

ID quod vulgò dicitur, Præfecto vrbis ius eſſe de iis rebus, quæ eo ſignatore aguntur, & conſequentibus cognoſcendi: à paciſcentibus & eorum hæredibus ad tertios poſſeſſores non produci placuit. Ex tempore, III. Id. Mart. M. D. XLIX. Riantio & Roberto cauſam orantibus.

V.

PRAEFECTO vrbi, viarum purgandarum curam imponi placuit: poteſtate ei facta quoſlibet etiam priuilegiarios, omni interceſſione atque etiam prouocatione ſublata, coërcendi. X. Cal. Sept. M. CCCC. LXXVI.

VI.

VIARVM in vrbe Regia purgandarum impenſam ciuibus ipſis, pro ædium cuiuſque ratione, incumbere placuit. IX. Cal. April. M. D. VI. Quod longo pòſt tempore, ipſo ab Ordine Ampliſſ. repetitum, tandem in legem à Principe tranſlatum eſt, Gulielmo ſuadente Poyeto Nomophylace. Ex qua lege certi numi ſingulis ædibus ſunt impoſiti: quibus exigendis, eámque in rem impendendis, certi ex mechanicis (quos vocant) viciſſim per vrbis regiones aſſignantur: eius rei cura noſtris AEdilibus, hoc eſt, Regionariis Cõquiſitoribus, ſub Præfecti vrbis poteſtate conſtitutis, attributa. Puto equidem neminem non eſſe memorem, quam ipſe prouinciam ſuſceperit: neminem in officio non perſtare arbitror: ſic enim omnes (quãdiu (quod dicitur) nihil aliud paret) de omnibus exiſtimare debemus. Sed verò dum rem cùm ciuibus tum peregrinis iucundiſſimam ac ſaluberrimam, tam bene cõſtitutam, tam diligenter cogendis in numis, cætera tam negligenter adminiſtrari videmus: facere nequeo, quin aliquid de concepta minuatur opinione.

VII.

PRAEFECTVM vrbi, quòd oblatos apparitorii muneris codicil-

los perlegerit, apud se palàm recitari passus fuerit, viatorem sacramento rogauerit, nihil ab eo capere, amanuenses pro earum rerum elogio Parisiorum quatuor asses, signatorem totidem posse, interfatum est, VIII. Cal. Febr. M. CCCC. XXII. Postea verò summæ rei iudicio decretum, VI. Id. Maias, quæ proximæ fuerunt.

VIII.

CVM M. V. Præfecti vrbi, quòd ad Priuilegiorũ à Regibus Academiæ irrogatorum assertionem vindicationémque pertinet, vicarius, ætate florens ac valens, I. M. legatum rerum priuatarum iudicem iam ætate prouectum, corporéque non nihil obnoxium animaduerteret: à Rege postulauit, vt altero eorum vita excedẽte, munus muneri insereretur. Euocato I. M. atque audito, Rege ipso, in sanctiori interiorique consilio disceptatore, supplicator postulatione exclusus est: edictóque stari placuit, quo Rex Franciscus Valesius primus constituit, vt eo decedente, qui hoc munere fungeretur, delibata decerptáque Iurisdictio Suppræfecturæ rerum priuatarum, vnde excerpta fuerat, restitueretur. Decretum palàm in Curia de Regis imperio recitatum, XII. Cal. Febr.

IX.

AD XIII. Cal. Mart. M. CCCC. XXIIII. factum est Curiæ consultum, de Præfecturæ vrbis Recuperatoribus. PLACERE vt ii à decima ad vndecimam sedeant:

Vt causa ab vno cognosci exorsa, alteri sancta sit.

Vt causæ ab ipsis earũ cognitoribus, nõ ab eorũ amanuẽsibus agãtur.

X.

DOMICILIVM Præfectis vigilum Lutetiæ, non abs re à maioribus, vbi est, fuisse cõstitutum. Stat enim vrbe media, ad castellum Præfecto vrbi, iuri dicundo attributum: quò & vigiles ipsi cõuenire solent. Itaque eas ædes locari non licere, sed ab ipso Præfecto vigilum Suppræfectóue, sui muneris iugiter obeundi causa, perpetuò incolendas esse. Ex tempore VII. Id. Ian. M.D. XLVIII.

XI.

VRBANOS conquisitores ac regionarios, de rebus controuersis, sine custode, inquirere non posse. IIII. Non. Ian. M. CCCC. LXXXVII.

XII.

SIGNATOR Vrbi Præfecto destinatus, illicitarum capturarum postulatus est, quòd publicas prædiorum in auctionibus addictorum autoritates, à se consignatas auferri non pateretur, nisi duobus Parisiorum assibus in quanque membranam persolutis, totidémque in singulas creditorum intercessiones, siue addictionem præcessissent, siue eam essent insequutæ. Defendebat Signator, sic à maioribus esse factitatum: ideóque id se suo iure sibi vindicasse. PLACVIT, pro cuiuslibet autoritatis consignatione, etiam si mille membranas occupet, vltra duos asses, nihil deberi. Omnibus enim, suo cuiusque ordine, bitumine commissis, postremæ, quasi ea vna cæteras complectatur, vna manu, vnum signum tantùm appendi. Pro qualibet intercessionũ addictionem insequentium, totidem asses esse præstandos, quòd apud Signatorem fiant, & is eas in commentarios referre teneatur: aliarum addictionem antecedentium, rationem haberi non licere, quòd ad Signatorẽ nihil omnino pertineant. Cæterùm quòd ille assiduus non esse diceretur, certis ac statis horis, hoc est, à septima ad vndecimam matutinam, & à secunda ad quintam pomeridianam, iussus est in officio permanere. Ex tempore, XVIII. Cal. Ian. M.D.LII.

De Præfectis Prouinciarum, & aliis

REGIIS IVDICIBVS, TIT. IIII.

I.

NOSTRA memoria, qui prouinciis præficiũtur, antequam ineãt Magistratus, à summa Curia præsentes solenni iureiurando adigi solent. Verùm inuenimus, nec vnum aut alterum, superiore seculo, per vicarium sacramento dixisse, puta, Iuridicum Tolosatem, IIII. Non. Octobr. aquis saltibúsque Præfectum, XIII. Cal. Nouembr. M.CCCC.XVII. Diœcetam Carcasonium. Prid. Calend. Martii M.CCCC.XVIII.

II.

SI stationes, stipendia peditum, fossores, equos tormentarios, viaticum, aliúdue id genus, Princeps imperauerit, iísque de rebus lites vllæ suboriantur: germanam earum cognitionem ad iuridicos pro-

uinciis Præfectos, non ad oblationales indictionalésue pertinere.

III.

PROVINCIARVM Præfectos statis ac legitimis diebus suis in Curia adesse debere. Id. Decembr. M.CCCC.LIII.

IIII.

FVIT, mehercule, nostra patrúmque memoria, vt, aurei illius seculi vestigiis aliquot adhuc manentibus, magistratus hominibus, non homines magistratibus ornarentur, nec quisquam ad honores sordibus eueheretur: vtque Iustitiæ à suis (vt ita dicam) sacerdotibus, maioribus semper hostiis litaretur. At verò posteaquam rei (vt prætexere solent) numariæ difficultate, Magistratus muneráque publica nundinari cœperunt, præter innumeras malorum myriades, quæ hinc Reip. inuectæ sunt, hoc quoque nec minimum obrepsit: vt administri Iustitiæ dati, à ciuium litibus minuendis ac conficiendis, ad suas de Magistratibus, muneribus, eorúmque iuribus texendas, saxúmque iudiciale voluendum auocarentur. Itaque factum est, vt non modò eorum litibus sæpenumero Curia flagraret, sed & cæteris propè tempus eximeretur. Inter cætera, iis de rebus, Curiæ placita, illud in primis celebratur, quod recitatum est IX. Calend. Ian. M.D.XLIII. Litigatoribus Maturino Galtero, &

De honorariis Iudicum obnoxiæ SENTENTIAE, TIT. V.

DISPLICVIT Ambœsiæ Præfectum, vim auri à litigatore, tragematum nomine, semotis (quod aiunt arbitris) accepisse: illíque vetitum est, nequid in posterum tale committeret. Cæterùm rem tragematicam ita constitui placuit, vt litium, quas postulantibus litigatoribus ille inspexisset, iudicasset, tragemata, non suo vnius arbitrio, sed de omnium sententia, qui illi in consilio adfuissent, æstimarentur. AEstimata, darentur Actuario, à quo ille acciperet, séque accepisse testaretur, breuiculo sententiæ adscribens, quod, à se & aliis, qui sententiam dixissent, subnotatum, apud acta deposuisset. Sic enim omnem abfore sordium suspicionem. Placitum extemporale pomeridianum VII. Cal. Sept. M.D.XXX.

De Regiis Subcausidicis & Procognitoribus, Tit. VI.

AMBOESIAE Præfectus Regiis apud se Causidico & Procognitori, quòd criminosæ liti publicam operam dedissent, honorarium in priuatos litigatores æstimauerat, exigíque iusserat, omni posthabita prouocatione. ET PLACVIT perperam esse factum, vetaríque ne vnquam tale quicquam admitteretur. Placitum extemporale pomeridianum, VII. Cal. Sept. M. D. XXX.

De Militaribus rerum capitalium Quaestoribus, Tit. VII.

I.

PRAEFECTORVM prouinciarũ, in militares rerum capitalium Quæstores, placuit imperium esse nullum. Ex tẽpore, III. Id. Decembr. M. D. XLVIII. Litigatores Suppræfectus Laudunensis, Laurentius Polalerius Quæstor.

II.

REGIORVM codicillorum, vel noxæ reos eximentium, vel insontes commendantium comprobationem, ad militares rerum capitalium Quæstores, tametsi alioqui sua sit iurisdictio, non pertinere. Eodem die, iisdémque litigatoribus.

De Inquisitoribus in genere, Tit. VIII.

I.

INQVIRENDI, aliúdue agendi prouincias, non aliis quàm Curialis ditionis magistratibus esse decernẽdas. Prid. Id. Ian. M. CCCC. XCIIII. Quod ad nostra quoque tempora valuit: sed nunc in desuetudinem paulatim abit, tametsi optima ratione introductũ esse videatur. Siquid enim animaduersione dignum, suscepto in munere, admissum fuerit: planũ est, facilius esse huc eum euocari, qui nostræ, quàm qui alienæ sit ditionis, quod non sine alîus Curiæ, vel Principis venia fieri solet. At eam impetrare, neque minimi semper est sumptus neque negotii.

II.

DE controuersia quam Turonicus Inquisitor, certis de sui muneris iuribus, habebat cũ Iuridico eius prouinciæ maiore, PLACVIT vnius Inquisitoris partium esse, de controuersiis omnibus inquirere, præterquam de quibus eam sibi Iuridicus prouinciam reciperet: quod cùm faceret, Inquisitore, non alio, subscriptore vteretur. Cæterùm si litigatores inquirẽdi prouinciam peregrè mandari postularent, esse audiendos. IX. Cal. Febr. M. CCCC. LXXXVIII.

III.

INQVISITOREM seorsum ab optione, aut alterum ab altero, non rogare testes, quanti nostra intersit, nemo non videt. Hoc igitur mulcta graui denuntiata, iure optimo, Curia vetitum voluit, V. Id. Febr. M. D. XLVII.

IIII.

REORVM elogia priuatim nemo habeto.
Ea apud acta publica deposita sunto.
Curiæ consultum factum IIII. Id. Ian. M. CCCC. LXXXVII.

De pactorum Perscriptoribus,

TIT. IX.

I.

PVBLICOS pactorũ Perscriptores, quos nostri homines Notarios appellãt, coram paciscentibus pacta perscribere, perscriptáque perlegere oportere. Prid. Non. Septembr. M. CCCC. XXIII.

II.

PACTORVM Perscriptoribus, non etiam Quæsitoribus vrbanis ac regionariis bona recognoscere, familiam erciscere, commune diuidere ius esse: Quæsitoribúsque vetitum, ne quid contrà moliri auderent. VI. Id. Apr. Anno à Martinalibus. M. CCCC. XXIII.

De Secundariis, vel non Regiis

IVDICIBVS, TIT. X.

I.

ALENCONIO Duci Iuridicos agere cõuentus, quod Scacarium appellãt, Curiæ decreto licet quidem: sed vero quodam modo mu-

tilos, nihílque non obnoxios. Nam præterquam quòd duntaxat quædam autoritas est iudiciúmque fiduciariũ, non antè licet, quàm maioribus, nempe Regiis, captis auspiciis, veniáque impetrata aliquot è Curiæ Conscriptis cooptandi, qui, cum aliis à Duce designatis designandísue, prædiarias lites aliásque legibus ac moribus patriæ comprehensas vltimùm iudicent: receptis interim de vi à Duce suísue eius mandatu illata, agnitáue, iurísque negatione iudiciis, ac Episcopatuum Regaliorúmque & iuris prodendorum sacerdotum, in locum demortuorum sufficiendorum, controuersiis, maiestatis etiam aliorúmque criminum speciebus eximiis, nulláque summi impetii captione. Placitum recitatum VII. Id. Iulii. M. C.CCC.LXXXVII.

II.

PENES collegia iudicum Regiis auspiciis iudicantium id honoris semper fuit, vt eorum acta, decreta, placita, in cuiusque collegii verba, nullius iudicum nomine perstricto, conciperentur: neque vlli alii iudices eo honore digni sunt habiti. Quaproptèr & multis Curiæ consultis vetitum est conditionis obnoxiæ conuentus agentibus, ne quid edant sine sui nomenclatura.

De viatoribus, Tit. XI.

I.

ELEGANTER & rectè à maioribus celebratum est, suum digno cuique honorem esse tribuendum. Et si cui dicendus est dies, vel in eum lege agendum, quid viatori, vel etiam Principis ipsius abrogatur dignitati, si eum, in cuius ditione id fieri contingit, viator primùm salutauerit, ab eóque petierit, vt sibi ea in re, imò verò Principi, cuius minister est, non modò per suos adsit, sed per se quoque, si res ita postulauerit? Quod cùm à viatoribus negligi Dux Vindocinensis quereretur, illis omnibus vetitum est, ne quid intra ditionis illius fines, nisi petita venia, pro potestate agerent: præter eas species, quæ, in lege à Philippo Pulchro de ea re lata, sunt enumeratæ. Ex tempore, Pridie Id. Aug. M. D. LII.

II.

AD III. Id. Sept. M. CCCC. XXVI, viatoribus initiatis imperatum eſt, vt intra Candelalia & vxores ducerent, & perſonam, x. Cal. Nouembr. quæ proximæ fuerant, ei ordini præſcriptam induerent: alioqui ordine mouendi. Quæ quibus de cauſis conſtitui debuerint, temperamus: finem tantùm dicimus, quem præcipuum exiſtimamus, vt ſcilicet eiuſmodi homines, ſancti verticis præſidio, ſua ſponte caſſi, & facilius continerentur, et ſi quicquam ſecus admitterent, ad pœnas commodius repoſcerentur.

III.

SATIS exemplorum editum eſt vnius in Rep. mali, vt non minus ei quàm cæteris medendum eſſet. Enimuero fuerunt (vtinam amplius non ſint) homines multi tam improbè litigioſi, vt aduerſarios propriis litibus exercentes, non antè ſuo ſatis animo facerent, quàm ſi alienis, aut redemptis ex profeſſo, aut vſurpatis clanculum, etiam diuexarent. Inter cæteros, quibus id calamitatis à foro vſu venit, fuere, nec vnus aut alter, quibus ipſi Cognitoriam operam impendimus. Vnus præcipuè, cui ob litem vſqueadeò infenſus fuiſſet aduerſarius, vt in iuueniles hominis annos curioſius inquireret, & multis iam annis decretam corporis comprehenſionem, non modò ſuis partibus planè defunctam, ſed & reo iam olim comperendinato, exuſcitaret, efficerétque vt is duceretur, iis, ad quos ea res pertinebat, nec opinātibus. Qua de re poſt multa inter priuatos lata iudicia, tandem in communem omnium vtilitatem, ad VI. Id. Iul. M. D. XLVI. factum eſt Curiæ Conſultum. APPARITORES iuſſi omnes, lege cùm egerint, non tantùm quid cuiuſque nomine fecerint renuntiare: verumetiam quo inſtigante, cuiúſque per manus id acceperint, vnde à ſe lege ſit actum.

IIII.

APPARITORI, ſe, alicuius rogatu, ſui muneris quidpiam feciſſe renuntianti, eius, qui rogaſſe dicitur, abnegationem, fidem non abrogare, niſi etiam qui abnegat, eo ſe nomine, lege Cornelia de falſis acturum, ſolenni profiteatur inſcriptione. Eius rei placita multa quidem, ſed ἀνώνυμα laudabat Franciſcus Marillia-

cus Causidicus, dum Lucæ Loduneo aduersus Iacobum Chasteum scriptitaret.

De carcerum custodibus & carratico, TIT. XII.

I.

CVSTODIAS, seu sacras, seu sacris initiatas, à suis Pontificibus ad translatitii criminis quæstionem postulatas, carcerariæ mercedis specie, negari non debere. Res enim suas, hoc nomine, Pontifices profanas hypothecæ dedisse intelligendos. Id. Decembr. M. CCC. XCII.

II.

REX Henricus Valesius secundus sanciuit edicto, quod Nonis Ian. M. D. XLVII. palàm in Curia recitatum est, atque in acta publica regestum, ne posthac pro carceratico, Phylacistæ, plusquam per octo dies, custodias remorentur, interea dum de earum fortunis compendiaria disceptatione cognoscatur: vt si ad incitas redactæ comperiantur, vectigalibus quæ à Phylacistis regi penduntur, id eatenus imputetur, quatenus est edicto comprehensum. Si contrà idoneæ, ipsæ pignorum captione coërceantur.

De Magistratibus municipalibus, TIT. XIII.

I.

EDICTI palàm in Curia recitati, Cal. Ian. M. D. XLVII, atque in acta publica regesti, capite primo, sancitum est ab Henrico Valesio secūdo summarum Curiarum principes, Curiales, aliíue vbivbi à Rege administri iustitiæ dati, Causidici, Cognitores, Pragmaticíue, Magistatus municipales ne ambirent, néue in eos allegerentur, néue eos inirent, caperéntue. Altero capite, inferiores vllæ aliæ ciuitatū publicæ functiones, præterquam in rem cuiusque ciuitatis publicam, ne venirent. Qua quidē sanctione, bona Opt. Principis venia, eorúmue qui eam Principi suasere, præter communem omnibus, ex secundo capite, auaritiæ notam, togatorum penè omnium

nomini labes, nec certè leuissima videtur aspersa. Nam Iuridicos omneis, præsertim Curiales, in quibus non secus ac militibus, strenua obeundi muneris assiduitas in primis cōmendatur, in aliquam (vt ita dicam) emansionis suspicionem vocauit, & captatæ non modò popularis auræ, verumetiam aulicæ gratiæ interim aucupatæ: quod tamen Principibus ipsis, nostra patrumque memoria, aliquando vsui etiam fuisse compertum est. Cæteros atque in primis Caussidicos (nam ii ciuilem, & certè frequenter, Quatuoruiratum apud nos inierunt) nec obscurè quidem perstrinxit. Alios, quòd primi in foro nominis, καὶ ἐν τοῖς δώδεκα (vt nonnullis forsan imprudentibus aliquando excidit) capturis ad Basilicam inhiantes, Rempublicam nonnisi perfunctoriè administrauerint. Alios, quòd si per doctrinā & eloquētiam, eiusmodi vitæ instituto, eis rem in foro suam facere licuisset, ita sunt homines, vt ad publicā nunquam sese cōtulissent. Omnes fortasse, quòd fori moribus, vt cōparati sunt, impediri magis Reipub. moderatio, quàm iuuari posset: & iurisprudentia, quæ Reip. maximè constituendæ causa, tot seculis tantísque sudoribus collecta est, eò tandē ferè detorta sit, vt eam, ad Rem ipsam publicam, litibus in dies succrescentibus, non modò perturbandam, verumetiam euertendam, conflatam esse dicas. Sed si Deus Opt. Max. aliquando dederit, ἔσται πάντα καλῶς.

II.

PRAEFECTO, Patribus, Decurionibus Rupellanis ob rebellionem exautoratis, ipsóque ordine deleto, & postea Principis indulgentia restituto, nouorum Magistratuum creationem ciues indixerunt Habito delectu creatísque magistratibus, prouocatis nonnullis obiiciebatur, infecta exautoratorum radice editos, & qui pecuniā (ciuibus licet autoribus) numerassent, eiusmodi honore esse indignos. Respōdebant prouocati, ordinis restitutione labem rebellionis elutam: cæterū, se nihil pecunia tentasse: ciuibus suis tantùm paruisse, qui dum creationē indicerent, addiderant, eorum qui crearentur, quemlibet, Reip. gratia, centum numeraturum. PLACVIT vt rebus infectis factis, magistratus ab integro crearentur. Nec patrum exautorationem, quòd ordinis restitutione, veluti postliminio quodam, filii pristina iura recepissent: nec pecuniæ numeratio-

nem, quòd electioni causam non dedisset, prouocatis vllatenus obfuturam. Ex tempore v. Id. Iun. M. D. L.

De publicis Iuris Professoribus,

TIT. XIIII.

I.

MORIBUS à nonnullis vel statutis, vel Curiæ decretis, in academiam Aurelianicam, haud ita pridem inductis, comparatum est, vt cùm primùm iurisprudentiam profitentes magistratum inierint, eorum munera in caduci causam cessisse existimentur. Contigit vt Iohannes Truchius Iurisconsultus, homo, lectissimorum omnium sententia, omnibus virtutis, doctrinæ, eloquentiæ numeris absolutissimus, eo ex ordine ad Regem euocaretur. Cúmque tum magistratuū nihil aliud esset, quo eum opportunè Princeps optimus exornaret: longè meliora merentem, sperantéque iussum, Curiæ interim ascripsit Allobrogicæ: gratiámque fecit professorii muneris, ad tempus, per vicarium obeundi: vt intra id temporis, facto periculo, constitueret vtri se functioni addictum mallet. Quod alii professores vt audiūt, extemplò collegam non de se modò, academia, ciuibus, verumetiam vniuersa Rep. optimè meritum, &, quem par erat eius rei antea commonefacere, professorio munere cassum euulgāt, alium in eius locum sufficiunt, aliáque cōplura designant, aut certè malus aliquis, eorū nomine, genius. Quis enim sibi facilè persuaserit, huiusmodi viros qui æqui boníque notitiam profitētur, quicquam vnquam nimiū festinanter, quicquam temerè, quicquam incōsyderatè facturos? At Truchius, domum ad res cōponendas reuersus, facit, vt prouinciæ Præfectus, Regiis verbis, professoribus edicat, vt gratiæ pareāt. Proūocatione res ad Curiā defertur. Decernit interea Princeps, vt tametsi Truchius, gratia nondum à Curia cōprobata, magistratum inierit, ea tamen rata sit, & contra eam designata, irrita facit omnia. Euocātur professores: mirum quot personis scena succreuerit, quot litigatores in litē sese demiserint, quæ tragœdia inde fuerit excitata. Re admodū semel atque iterum concertata, addidit Petrus Lizetius, Curio summus, vir multis (vt palàm est) nominibus clarissimus, atque inter cætera, pro ingenii acumine, in tractandis, &, cùm

res ita postulat, repræsentãdis iudiciis solertissimus, academiam non Regiis tantùm, sed etiam Apostolicis fundatam auspiciis, non alterutrius, sed amborùm gratia, autoritate, potentia niti. Itaque videndum, Regísne solius esset, an etiam summi Pontificis, morum, statutorúmue academicorum gratiam facere. Consurgitur in consilium, disceptatur, & iudicibus non satis inter se conuenientibus, comperendinatur. Tandem ad VII. Cal. Mart. M. D. XLVIII. fit Curiæ decretum. Comprobatur vtrunque diploma. Recipit Truchius sarta tecta omnia, atque in primis professorii muneris fructus: tempus de functione constituendi, à decreti recitatione auspicandum: potestatem per vicarium interim profitẽdi, eam fructuũ partem, quæ aresto, anno M. D. XII. pronuntiato, huiusmodi vicariis attributa est, accepturum. Quæ omnia, cùm ob exẽplaris decreti nobilitatem, tum etiam propter eius secundum quem factũ est, celebritatem, existimauimus esse digna, quæ non modò nostris qualibuscunque commentariolis, verumetiam tabulis æneis exciperentur.

De Medicis, Tit. XV.

I.

" VLP. lib. primo opinionum scripsisse traditur, sicuti medico imputari euẽtus mortalitatis non debet, ita ei id quod pẽr imperitiam commisit, imputari debere: prætextu enim humanæ fragilitatis, delictum decipientis in periculo hominis, innoxium esse non debere. Traditur (inquam) ille idem lib. XVIII. ad edictum, Proculum retulisse dicentem, si medicus seruum imperitè secuerit, vel ex locato, vel ex lege Aquilia competere actionem: & Caium lib. VII. ad edictum prouinciale tradidisse ferunt, idem iuris esse, si medicamento perperam vsus fuerit. Sed quid, si neque imperitè, quia doctus, neque omnino perperam, quia morbi genus perscrutatus sit, inierítque rationem, cur hoc, quàm illo potius remedio vteretur, verùm audacius aliquid ac vehementius constituerit? ET medico eius audaciæ insimulato, atque idcirco in Curiam inducto, denuntiatum est, ni temperaret, eam in illum animaduersuram. Neque enim & hoc erat rectè, sed quadantenus prauè perperámque medicari. VII. Cal. Maias. M. CCCC. XXVII.

TIT. XVI.

I.

ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΙ´ΑΝ, ludíue literarii principatum inter sacra (quæ vocant) beneficia, non esse connumerandum, sed ταῖς οἰκονομίαις adscribi debere: quibus, qui eas instituerint, eorúmue successores, quos præficere libuerit, possunt. Itaque litigatoribus summotis ambobus, Huxo (scilicet) ac Saluagio, & foro ac lite exéptis: hoc, quòd plus in prouentibus haberet, quàm quod scholæ Parisiis Turonicæ, de cuius administratione controuersia erat, legibus liceret: illo quod ταύτην τὴν οἰκονομίαν à summo Pontifice, veluti beneficium impetrasset: eam curam Lodoico Querculo, Hebraicarũ literarum professori doctissimo, mandauere, tantisper dum gymnasii res peruersè constitutæ in ordinem restituerentur. Primæ inquisitionum Classis decretum, Maynardo litis enarratore, pronunciatum VII. Id. Maii. M. D. LI.

II.

QVOD Thrasunculus aliquis, indignatus à viatore se monitum, ad diuæ Virginis matris, vt inter sacra deambulare ac confabulari desineret, ipsi viatori è gymnasio quodam struxisset insidias, & eum ad necem propè vulnerasset, Aduocatione Regia postulãte, factum est Curiæ consultum in hæc ferè verba:

Gymnasiarcha, neminem in gymnasium, gymnasiúue partem, nisi qui fide bona, literis operam dare instituerit, admittito.

Ianitorem, qui introeuntes & exeuntes Cerberea diligentia obseruet, adhibeto.

Vno quoque die, omnia gymnasii cubicula perlustrato.

Suorum omnium, per singulos menses, regionario Conquisitori nomina edito.

Extempore, V. Id. Iun. M. D. LII.

Politica alia quædam, Tit. XVII.

I.

AD XV. Cal. Iun. M. C C C C. publici nosocomii sues vrbe abigi placuit. Quod quàm politicum esset, quámque necessarium, vt fortè prioris, ita & posterioris temporis euenta docuere. Nam præter

cætera, quæ de ea re nostra ætate allata sunt, hoc ipsi cōpertum habuimus, Infantem (scilicet) ad nosocomium è regione expositum, fasciis, quibus erat inuolutus, de tabernæ prominente mensa, qua iacebat, pendentibus, à sue Antoniana in pauimentum pertractatum, faciéque depasta miserè exanimatum.

II.

EA lues, quam Galli modò Hispanicam, modò Neapolitanam, Itali & Hispani Gallicam: nostri verò medici, vt aliquò tandem nominis consisteret, scitè quidem veneream appellarunt: seculi huius auspiciis, vsqueadeò tetra ac contagionis plena iudicata est, vt illa qui laborarent, perinde atque elephanticos, vrbe exigi placuerit. IIII. Non. Mart. M. CCCC. XCVI. Sed postea, successu nescio quo, tam crebra, támque familiaris facta est, vt sua consuetudine, hocce consultum in desuetudinem abire compulerit.

III.

MOLITVRAE mercedē non amplius triticariā, sed numariā fore. XIII. Cal. Mart. M. CCCC. XIX, & IIII. Cal. insequētis Apr.

IIII.

PISTORIBVS interdictum est, molitores ne essent, néue molitoribus operam darent, néue cum eis societatem inirent, centies vicenis assibus interminatis, ac numellari ad forum venalium versatione. V. Id. Iul. M. CCCC. XX.

V.

PISTOREM, panem iusto ac legitimo minorem venditantem, pecunia primùm, deinde numellari ad forum venalium versatione, postremùm exilio mulctandum esse. Prid. Calend. Apr. Anno à Martinalibus M. CCCC. XVIII.

VI.

VINVM conducere vehendum, & postea illud aduersus conductionis fidē delibare, diluere, cōspurcare (quod planè furtū est) tam erat eius artis hominibus frequens ac familiare, vt quoties illi id assumerent, viderentur quodā modo suo iure sibi vindicare. Vsqueadeò (inquam) in iis rei alienæ cōtrectationibus conniuebāt penè omnes, vt eas tandem in mores dixisses esse abituras, nisi aliqui eius generis fures in ipsos Curiæ Cōscriptos hoc quoque audere cœpissent. Au-

ſos igitur ac criminis compertos, Haqueuillano reos peragente, calamitoſa exhomologeſi, fuſtibus, æréque mulctari placuit: vectoribúſque omnibus, ſi quid amplius tale deſignarent, ſuſpendium interminari, atque eam in rem decretum per compita, portus, foráque vinaria Curialis ditionis omnia, præconio promulgari. IIII. Id. Febr. M. D. L.

VII.

SI publica neceſſitas vrgeat, non modò priuatos, verumetiam ipſum Principem, eam ſubleuare teneri placuit: vtpote cùm anno M. CCCC. XIX. Lutetiæ, maxima ligni penuria laboraretur, VI. Cal. Decembr. factum eſt Curiæ conſultum, Regem ex ſyluis Bondiſia & Senartia ſuis, ad LX. iugera venundare teneri: binis quibuſlibet iugeribus ſexies, aut ſummùm octies vicenis aſſibus indicatis: lege etiam mercatoribus dicta, ne pluris ſeptem aſſibus & ſemis, ligni confecti modulum, vicenis, centenos lignorum maiuſculorum faſciculos diuenderēt. Quæ à nobis accuratius recitata, moroſus fortaſſe quiſpiam πάρεργα eſſe dixerit. Sed ſpero non defuturos, quibus interim non ſit iniucundum habere, quo temporum demirentur varietatem: atque in primis Curiam Regiis de rebus tum ita decernentem, nunc in ordinem coactam: & ligni multò maiorem, noſtra, quàm illa ætate caritatem, tametſi hactenus tanta eius inopia non fuerit. Nec longè diuerſum paulò pòſt (Non. ſcilicet Decembr.) cōſtitutum eſt in eos, qui vicina Lutetiæ nemora habebant: nempe etiam vendere, ſed æquabili pretio, teneri.

VIII.

ID iuris ac dignitatis, quod à viris in fœminas tranſfundi, atque etiam poſt fata quadantenus veteres manere voluerunt, in exemplum eò vſque protractū eſſe videmus, vt fœminæ viris opificibus & tabernariis ſacramento adactis viduæ, eorum artes per famulos idoneos paſſim exerceant. Eius rei exemplum editum eſt XIII. Cal. Decembr. M. CCCC. XXVII, Iohanna Alano Poquelino vidua, & tonſorum collegio, de ea re diſceptantibus. PLACERE vt ea vidua, per atrienſes, tonſoriam exercere poſſet: non autem ſecare, aliúdue chirurgicum audere, niſi per experientes, nec antequam ii recuperatoribus à Curia dandis ſeſe approbaſſent.

L.i.

IX.

CONTROVERSIA, quam & Pannarii & Sartores interpolatoribus mouerant, inficialiter constituta: interpolatoribus interea vetitum est, puro panno vestimenta ne sarcirent, quæ inter promercalia essent habituri. IIII. Id. Iun. M. CCCC. XXVII.

X.

NON vt martium pelles, ita etiam alias, scheda contegere licere. Itaque publicationis, mulctæque arbitrariæ indictione sancitũ est, ne quis pelles in eam formã contextas venum exponeret: pellione, qui secus fecerat, interim pecuniæ damnato, & pellicularia biẽnium abstinere iusso. XVII. Cal. Aug. M. CCCC. XXI.

XI.

SANCTIONE vetitum est, aurifices in fabricãdis operibus, auro, argento improbo ne abuterentur: néue quicquam expolirent, quod antè non signassent. VI. Id. Mart. M. CCCC. XXVIII.

XII.

ΤΟΥΣ προξενητὰς Reipublicæ quidem cõducere palàm est, sed non omnes. Rectè igitur placuit certo numero definiendos esse, qui sese inspectoribus approbarent, & non modò prædibus ad certam pecuniæ summam cauerent, sed & laudatores darent: quod speciatim de re pannaria decretum est. XVI. Cal. Maii. M. CCC. LXX. post Martinalia.

XIII.

PERSONAS, quas adhuc multi facies ementitas, alii & vulgatius quidem mascas (forsan παρὰ τὴν σκιαμαχίαν, voce mutila & syllabis inuersa) vocant: inter ea quæ Reip. non modò nihil prosunt, verumetiam obsunt quàm maximè, neminem puto non connumeraturum. Hisce nanque (vt ita dicam) tectoriis, & quibusdam veluti præsidiis, nulla non stupra, nulla non adulteria, nulla non latrocinia, nullæ non cædes, nulla non alia facinora, nostra quoque ætate, designata fuere. ITAQVE placuit earum nundinatione vbicunque, atque in primis ad Basilicam, omnibus interdici. VI. Cal. Maii. M. D. XIIII.

Placitorum summæ apud

GALLOS CVRIAE

LIB. VII.

De statu hominum, Tit. I.

I.

VIX vnquam aliquis prima fronte laudauerit eum, eámue, quem quámue, quis quǽue, quantumlibet solutus vel soluta, ex adultero vel adultera ediderit vel sustulerit, iusti ac legitimi, iustǽue ac legitimæ, filii filiǽue iure donari. Hoc enim adulteria & stupra non modò non est coërcere: verumetiam homines ad malum satis alioqui procliues quodammodo inuitare. Sed si Principis supra leges constituti potestatem penitius introspexeris, & quàm penes eum sit arbitriũ & ius & norma ab altero bonis alterius succedendi, huiusmodi veniam, si tamen eam perrarò dari contigerit, nemo facilè improbauerit. Quamobrem eius generis veniæ, quam filiæ, Bellouacæ primùm à patre putatiuo, deinde ab ea venia, Lestardatiæ nuncupatæ, parens naturalis impetrauerat, morem geri placuit. Arestis Liberalibus M. D. LI. magna (vt videbatur) audientium admiratione.

II.

A PRINCIPE, Theob. Lucemburgius, Laudunensium Antistes, impetrauerat, vt filii naturales, quos ipse antequam sacerdos crearetur, ex concubina sustulisset, pro iustis ac legitimis haberentur: effeceràtque vt veniæ diploma non modò apud rationum Præfectos, verumetiam apud suum partium iudicem in acta publica relatum esset. Quia tamen non etiam illud Ampliss. Ordo cõprobasset, & ipse filiis testamento legata scribens, eos quoque naturales aut (vt vulgò dicitur) bastardos appellasset: ea re à Carolo Lucemburgio, Briennæ Comite, in controuersiam adducta, tam naturales haberi placuit, quàm si à Principe nihil esset impetratum. Diplomatum enim non impetrationem, sed exequutionem attendi: quæ nisi numeris omnibus absoluta sit, oleum & operam luseris. Quod & ipsum testatorem non præteriisse, facilè fuerit coniicere: alioqui

neque naturales appellaturum, neque eis legata, sed ipsam hæreditatem fuisse relicturum. Arestis Natalitiis, M. D. XLV.

De minoribus viginti quinque annis, TIT. II.

I.

MINOREM viginti quinque annis, qui ob præsentem pecuniam rémue aliam sibi datam, alioqui futuram dantis hæreditatem eiurauerit: hæreditatem postea petere non posse, sed ne ius naturæ quidem, sæpissimè responsum & iudicatum esse, ego didici, & Chartarius affirmat, his potissimùm rationibus. quòd scilicet (vt in prouerbio est) vnum aliquod præsens futuris duobus antecellit: & euenire est, vt qui nunc dat, vniuersum postea patrimonium decoquat: aut eius hæreditas ære alieno exhauriatur: aut tale quidpiam accidat, vt ne floccus quidem ad hæredem peruenturus sit. Et hæc quidem quòd ad prouincias, quæ moribus regũtur, pertinet: nam legibus & iure ciuili Romanorum aliter constitutum est.

II.

ADVLTAE virginis, orbæ parẽte ac dote cassæ, fundum, ob eam nuptui collocandam, de gentilium & propinquorum sententia, sine decreto tamen, tutor sic alienauerat, vt veluti à futuris coniugibus partus haberetur. Soluto matrimonio, vxore de patrimonii alienatione conquerente: tametsi palàm esset id à maioribus factitatum, placuit tamen alienationem contra ius esse factam. Arestis Natalitiis, anno M. D. XXXV.

III.

ANXIAM illam, in lege agendo, mobilium excussionem, Francisci Valesii primi constitutione sublatam, ad prædia minorum distrahenda non pertinere: ideóque minoris prædium noua formula captum, plurimóque licenti, solennibus etiam programmatis omissis, addictum, auferri placuit, mense Ian. M. D. XLV. Regnartio ex Causidicis altero.

TIT. III.

I.

" ANDIVM moribus ita cauetur, Homo genere clarus si sacris fi-
" liam ceremoniis addixerit, pars hæreditatis alioqui filiæ cõpetitura,
" filio natu maximo acquiritor. Ex hoc Duretallius maior aduersus fratrem natu minorem colligebat ac contendebat, sororis, quam mater addixisset, partem ad se omnino pertinere: quòd hominis appellatio promiscua esset, & masculino vocabulo etiam fœminæ cõtinerentur. Minor contrà, eam non esse Gallici sermonis proprietatem, vt si quis hominem diceret, fœmina quoque intelligeretur. Cæterùm, mores contra ius commune comparatos strictè esse accipiendos, exhæredationes non adiuuandas. Qui mores conscripserant, si de vtroque cogitassent, dicturos (vt assolet) fuisse, Homo, fœminàue, clarus, claràue. BENIGNE placuit natu minorẽ cum maiore ad sororis partem admitti. Placitũ, Marilliaci Regii ac publici, tunc autem priuati Causidici patrocinio conflatum: Hospitali Conscripto, litis enarratore, vt ipse Marilliacus, sine die tamẽ, indicauit.

II.

ΕΜΦΥΤΕΥΣΕΩΣ χάριν datus est fundus Mæuio & Titiæ cõiugi, eorúmque liberis ex legitimo matrimonio natis ac nascituris. Controuertebatur an liberi, quos alter cõiugum, altero vita functo, ex alio matrimonio sustulisset, edidisset, iis verbis comprehenderentur. ET PLACVIT esse cõprehensos: aliter atque si constantis tum matrimonii mentio tantùm habita fuisset. Arestis Liberalibus, M. D. LII. Collierius admonuit.

III.

BONIS ecclesiasticis, non quidem diuinis & sacris (quod vulgò spiritale) sed humanis tantùm ac profanis (quod temporale vocant) cùm res ita postulat, manum iniicere licere, antiquum est ac certè religiosum: sed vnde nõnunquam malignandi arrepta fuerit occasio. A viatore in sacerdotem sacrísue initiatum his ferè verbis legẽ actum erat: Quandoquidem tu iudicatum soluere detrectas, prouentui & temporali tuo manum iniicio. Iniicis tu quidem (inquit detrectator) & ego Amplissimum Ordinem appello. Huius prouocationis causa reddebatur, ET copulæ naturam esse, diuersa con-

iungere. Viatorem & prouentui, hoc est spiritali (sic enim detrectator intelligi volebat) & temporali, cùm alterum non liceret, manum iniecisse, atque adeò perperam esse factum. Respondebatur ET copulam non solùm diuersa coniungere, verumetiam aliquando interpretari, facereque inter duo appellatiua, aut, si mauis, substantiua, significationis non omnino diuersæ positum, vt alterum eorum in substantiuum conuertatur, non secus atque si ex prouentu & temporali, prouentum temporalem dicas. PLACVIT detrectatorem prouocatione summoueri, addita temerariæ prouocationis pœna. Ex tempore XIII. Cal. Mart. M. D. XXXV.

De prædiis clientelaribus & Patronis et clientibus, Tit. IIII.

I.

FVNDVM inferiorem, prouinciæ in qua situs est, moribus, non eius in qua superior, Curiæ placuit esse moderandum. Litigatores, Patroni à diuo Simone: Michaelis Chartarii hæredes, Clientes. Iacobus Spifama, litis enarrator. Placitum recitatum VII. Id. Septẽbr. M. D. XXXVII.

II.

CLIENTI Causidico aduersus Patronum, ab eo stare, cui à consiliis antè fuerit, non prohiberi: modò ne clientela ipsa controuertatur, aliúdue quo, nomini Patroni quicquam inuri possit. VIII. Id. Mart. M. CCC. LXXIIII.

III.

IOHANNEM Elbiæum, quòd à Nannetensi Antistite suo fuisset oppressus, antistitii clientelæ ac iurisdictioni eximi placuit, quoad oppressor ille cõmuni spiritu frueretur. V. Id. Iun. M. CCCC. LV.

IIII.

STEPHANVS Dous Fraxineus, quẽ propter patrimonii amplitudinẽ, nostri homines sacerdotũ ditissimum appellabãt, vita excedẽs, treis ex fratribus, totidémque ex sororibus, nepoteis, hos cognatos, illos agnatos, ab intestato hæredes reliquit. Inter eos, de fundis clientelaribus lite exorta, cognati, retinẽdæ possessionis interdicto,

ius experientes, dicebant, explosa iuris ciuilis asperitate, & XII. Tab. æquabilitate repetita, illi, & hoc lege noua, additum esse, vt gradus vnus, vnáue persona à iure cognationis in ordinem agnatorum transferretur: & non modò filii, filiæue fratris mei, ad hæreditatem meam, vt agnati, venirent, verumetiam & sororis filii: & hi omnes ex æquo mihi succederẽt. Defendebant agnati, tametsi hoc ita esset, municipiorum tamen moribus esse cõparatum, etiam sorores ad fundos clientelares ex transuerso obueniẽteis non admitti: neque eas suo fato functas, ad filios, plus iuris trãsmisisse, quàm ipsæ haberent. Hisce consentire feudorum (quæ vocant) consuetudinem, quæ agnatos duntaxat, non etiam cognatos admittit. A cognatis referebatur, media illa iurisprudentia, vnde fortassis mores promanarunt, non alia ratione factum esse, vt persona fœminea, quæ gradum consanguinitatis excessisset, iure agnationis ad hæreditatem non admitteretur, quàm quòd commodius esse videbatur atque vtilius, frequentiores ad masculos quàm ad fœminas hæreditates confluere: propterea quòd vtiliores se masculi præstent Reip. dum aut bella gerunt, aut sacra faciunt, aut publicis funguntur muneribus. Se verò esse qui hæc omnia præstare parati essent, nec matrum ante fratrem mortuarum rationem haberi licere: sed eorum ipsorum, qui eo tempore, quo is, de cuius hæreditate agebatur, mortuus erat, eodem gradu, ei proximi, quo & agnati fuissent. Cæterùm, eam beneficiorũ consuetudinem, barbaram atque inhumanam esse: neque nos eo iure vti solere. Post Libellarium ad Basilicam Recuperatorum sententiam, appellata Curia, cùm de rebus, quas ad Carnutûm mores exigere oportebat, essent in litis instrumento, rerum ab ipsa Curia similiter iudicatarum exempla quædam: de nostratibus autem nihil extaret quo satis compertum haberent, an ea pars morum, quæ fœminas arceret, ad earum quoque filios produceretur: suopte Iudicum impulsu, & sine vlla interfatione, ad Præfectum vrbis itum est, sciscitatum ab eo, eiúsque fori pragmaticis, de ea re quid fieri soleret. TANDEM quòd ad res in Carnutûm agro positas attinebat, agnatos quidem superiores, in cæteris verò inferiores esse placuit. Arestis Natalitiis M. D. L.

V.

VNIVERSORVM vxoris prædiorum (moribus quidem nostris) constante matrimonio, virum velut vsufructuarium esse, nostrorum hominum nemo est qui nesciat. Accidit vt clientelaris fundus, perfidiæ aliòue nomine, Patronæ vxori committeretur. Disceptabatur commissi fundi ius & autoritas, vxoríſne fuiſſet an viri. ET VIRI fuiſſe placuit: id enim fructibus adnumerari. Citabat Chartarius de iure respondens.

VI.

PRAEDIVM beneficiarium perexiguo solario vectigali (teruncio puta) cum fide recepto, intercedentibus aliquot millibus numûm Cliens alii tradiderat. Bochardus prædii Patronus, è vestigio illi manum iniicere atque incumbere, quoad dum iusta quintanorum ac subquintanorum persoluerentur, solenniáque alia fierent omnia. E contrario Cliens intercedere: occlamare, se, de prædio velut corio (quod aiunt) suo, citra autoratrices exuuias, ludere potuiſſe. Patronus Clientem fraudis insimulare: dicere, libellario contractu, fraudem manifestari. Causa acriter acta atque defensa, secundum Clientem pronuntiatum est. De qua re, cum Curia, supplici erroris patrocinio, Bochardus expostulauit. Placitum à Chartario de iure respondente citatum.

VII.

QVIDAM existimauerũt maiestatis dãnati fundos cliẽtelares, qui in fide ac patrocinio Principis siue μέσως, siue ἀμέσως essent, omneis publico Principis patrimonio, in perpetuũ esse adscribẽdos, hoc est (vt aiunt) vniẽdos, ac in Regiæ coronæ corpus referendos. Dicebãt enim huiusmodi beneficia, quæ initio à Principe manasse certum erat, ad eum omnino omnia maiestatis crimine reuerti, quoscũque Cliẽtes ex eodem beneficio primarius Cliens sibi postea deuinxiſſet: vt cui, quod sui admisiſſent, quodammodo esset imputandum. Sed aliter visum est Selectis Iudicibus, qui ad exhedram in Basilica recuperatoriã, quod Reginæ cubiculũ appellant, de Regis imperio, maiestatis iudiciũ in Biezium, Tribunũ militum, exercuerunt. Cùm enim hominem capite plectẽdum esse decernerent, res eius bene-

ficiarias omneis Principi quidem commiſſas eſſe cenſuerunt: ſed eo nexu quem antè diximus, non niſi eas quæ Regii planè beneficii, non alius interpoſiti, eſſe comperirentur. Quæ ſententia cùm apertè benignior, tum certè quidem verior eſt. Nam præterquam quòd inhumanũ eſt, nos alieni criminis dare pœnas, quis vnquam beneficium à Principe acceptum, vni vel pluribus, totum vel in partem, cliẽtelæ nomine poſtea dediſſet, ſi beneficium partémue illius, per quaſcunque manus id ambulare contingeret, non ſua, ſed clientis culpa, ſe amiſſurum exiſtimaſſet? Sufficiat ergo maieſtatis crimen autoris ſui ſanguine expiatum eſſe: ſufficiat, rebus eius beneficiariis omnibus læſæ maieſtati litatum. Ita fiet, vt Principe huiuſmodi beneficia ſibi quidem commiſſa, ſed publico patrimonio non perpetuò adſcripta, à ſe poſtea (vt ipſe tenetur) abdicante: benefico domino, cui ex alio crimine clientela committi poterat, ius ſuum integrum maneat: non ſecus quàm ſi à beneficiario, ad eius hæredes ſucceſſione, vel ad alios quocunque contractu perueniſſet. Placitũ pronuntiatum III. Non. Aug. M. D. L I.

De prædiis ſolario iure vectigalibus, TIT. V.

I.

TAMETSI ſolario iure domini, quem vulgò cenſualem appellant, propè inermis atque exanguis ſit iuriſdictio: ſuopte tamen imperio, placuit eum obnoxii fundi poſſeſſorem, ad fundum profitendum poſſe compellere. Ex tempore * Iun. M. D. X L V I I I.

I I.

REGNOTIVS Royerio filiam in matrimoniũ collocaturus, certam pecuniam dotis nomine, ſe daturum ſpoponderat, partes circiter duas numeratò, reliquam prædio vrbano, tanti æſtimato, filiæ hæredi futuræ prærogando: ſed ea lege, vt quandocunque ipſe pernumeraret, prædium redhiberetur. Hocce cùm ſolario iure dominus olfeciſſet, vt ſunt id genus homines captátiſſimi, è veſtigio fructus aduentitios petere occœpit, dationem in ſolutum, atque adeò vẽditionem inſimulãs. Quod quidẽ Libellaribus ad Baſilicam recuperatoribus, ea de re additis, æquũ eſt viſum: ſed verò Curiæ à Roye-

rio appellatæ contrà. Perſcripta, prolata eſt autoritas. v. Id. Iun. M. D. XLVIII.

De priuatis vectigalibus & penſitationibus, TIT. VI.

I.

CONTENDEBAT Parthenaius, ſi quis ex ſuis hominibus aliqua tranſiens, vectigal non dependiſſet, etiam vi armata, ſe vniuerſitatis bona pignerari poſſe: idque de more, quem præſidenter quidem vſurpabat. Sed eum more damnari explodíque placuit. Alteri enim ab altero debitum exigere, & priuato ius ſuum armis vindicare non licere. IIII. Id. Iun. & XVIII. Cal. Iul. M. CCC. LXXXIX.

II.

SI frumentum, quod in ſingulos annos dominus à villico pactus eſt, tempore ſolutum non fuerit: villicum, non quanti plurimo frumentum ab eo tempore venierit, ſed in communem cuiuſque anni tantùm æſtimationem teneri placuit. Ex tempore Menillio & Durantio cauſam orantibus, Pridie Non. Febr. M. D. XLVIII. Quod (niſi maximè fallor) nec eſt ἀκριβοδίκαιον, nec ἐπανόρθωμα τοῦ νομίμου, ſed ἔνδοσις quædam, quæ tandem in aliquam fraudandi licentiam facilè ſit exitura, moribus hominum ſemper in deterius prolabentibus. Fiet enim, vt villicus olim fidelis & apertus, nunc fallax & ſimulationis artificio eruditus, diem de die ducat, vſque dum nactus opportunitatem, magno frumentum vendat, & poſtea minimo redemptum, domino perſoluat. Dixerit aliquis, Extitere domini, qui villicis moras nectentibus, non eorum, ſed ſua ipſorũ gratia indulgerent, atque ita temporis articulum captarẽt, quo villicos frumento carentes, pretii magnitudine obruerent. Ego verò aut extitiſſe, aut extare poſſe non negauerim, neque id inſignis cuiuſdã eſſe malitiæ: ſed cui villicus occurrere, quòd dominici fundi fructus collegerit, poſſit: &, quòd obligatum dies ſatis interpellauerit, debeat. Quòd ſi villici magis quàm domini rationẽ haberi debere viſum eſt, vereor ne villico ipſi hoc etiam acceſſerit incõmodi: vt dominus in exigẽdo vectigali antea moderatus & mitis, aſper & durus eſſe cogatur, & tum villicũ vrgere, cùm ſe fortaſſe ille minimè poſſit liberare.

III.

IN pensitationis venditione pacisci non licere, vt certo tempore, cúmue libuerit, emptor à venditore sorte possit exigere. Foret enim quod esse noluerunt, cuiúsque auertendi gratia, vēditionis speciem obduxerunt, non clàm, non dissimulanter, sed palàm & apertè fœnerari. XVII. Cal. Iul. & postridie. M. CCCC. XXV.

IIII.

ANNVVS frumenti modius anno M. D. X. vectigalis nomine, centies vicenis assibus, aut, si mauis, centum (quod aiunt) venditus libris, habita ratione temporis, toleratus est quidem, sed temperatus tamen, quasíque in ordinem coactus, & debitor eum perinde pendere damnatus, atque si singuli in singulos quindenos asses constituti fuissenr: potestate facta, vectigalis quotiescunque redimendi. Ex tempore Riantio & Rupefortio causam dicentibus. III. Id. Martii M. D. XLIX.

V.

EX prouētibus vectigalis pecunia constituti aliud vectigal, perinde atque ex vsuris alias vsuras, comparari non posse, nemo dubitat. Sunt enim huiusmodi vectigalis prouentus vsuris finitimi: hócque ab iis tantùm distanr, quòd vectigal in venditionis speciem conceptum est, & in eius, cui eo nomine pecunia data est, arbitrio positum, quando eam rependat, atque ita vectigal redimat. Sed verò controuersum est, prædii venditio in prouentuū solutionem facta, an valeret: prædio, scilicet, eiúsque fructibus, vectigalis ex alterius vectigalis prouentibus comparati instar habētibus. ET valere placuit: fieri enim potuisse, vt ex ea pecunia, qua prouentus persoluti essent, dominus vectigalis ab ipso debitore statim prædium sibi compararet: & duos actus, nihil interim sibi contrarios, quid vetat eodem tempore, pactóque eodem explicari? Quin (vt ait Vlpianus) si ex causa mandati pecuniam mihi debeas, & conuenerit vt eam crediti nomine retineas: videtur mihi data pecunia, & à me ad te profecta. Placitum recitatum * M. D. XLVIII. Litigatores hæredes Stephani Doi, & *

VI.

SI toto inter præsentes decēnio, vel inter absentes vicēnio, vecti-

galis emptor nec à venditore, vel eius hæredibus annua, nec à tertio hypothecarum possessore, nominis nouationem exegerit: possessore, vsucapione se tueri posse, nemo ambigit. Sed quid si à venditore, hæredibúsue, singulis annis vectigal emptori pensitatum fuerit, vt nihil esset quod cõquereretur? ET possessorem, vsucapionis præscriptione placuit esse tutum. Meritò sanè: debuit enim emptor vigilare, & suis rebus diligentius prospicere. Placitum pronuntiatum * Litis enarrator Lodoicus Mommirallius.

VII.

VECTIGAL, si ea lege cõstituatur, vt lui perpetuò possit, luitioni eius nullo tempore præscribitur. Non enim suæ cõditionis non esse potest, nẽpe semper redhibitoriæ: aliter atque cùm ex interuallo facta est luẽdi potestas. Nam cùm nihil magis naturale sit, quàm res ad sua redire principia, dum factæ potestati præscribitur, vectigal ad ius illud suum primarium, hoc est perpetuum, quodam quasi postliminio reuertitur. Quam in sententiam extat Curiæ placitũ, paradoxum illud quidem, sed classibus consultis omnibus perscriptum, pronuntiatum VI. Id. Martii M. D. XLVII. litigatoribus Rapoello & Carpentario, litis enarratore Cantaclario.

De vsu nemorum, Tit. VII.

I.

EXEMPLIS propè innumeris exploratum habemus, ab ingratis hominibus, eò improbitatis esse deuentũ, vt beneficos eorúmue nepotes munificẽtiæ suæ, etiam si nolint, tamen pœniteat. Inter eius farinæ homines, nec postremæ notæ fuerunt ii, quibus olim nemoribus vti concessum est. Rebus enim vtendis tam proteruè, tam libidinosè, tam nequiter abusi sunt, vt nouarum legum sanctione iudiciorúmque seueritate opus esset: rebus ipsis alioqui non modò pessum prorsus ituris, sed & morbo fortasse longius latiúsque grassaturo. ITAQVE vsuarios ob nemora, coniuratione vsque armata, ab vniuersitate deuastata, ipsorum nemorũ vsu ac litis æstimatione eiúsque impendiis mulctari placuit. Neque frustrà coniurationis mentionem habuimus: Ea enim, ex Curiæ intersatione quæsita ac comperta, damnandæ vniuersitatis causam præbuit. Alioqui

ſingulares, non vniuerſitas plectenda erat. Placitum pronuntiatum III. Non. Iun. M. D. XXX. Litigatoribus Lodoico Hangeſtio, Maria ab Athiis eius vxore, petitoribus: Ciuibus Royæ, comopolitanis ac vicanis Amici magni, Amici parui, aliiſque reis. Petro Brulartio litis enarratore.

II.

VSVM ſuapte natura ſolidum, & totum (vt aiunt) in toto & totum in qualibet parte, in arctam nemoris partem contrahi placuit: reliquo nemore ad dominum libero redeunte. Placitum pronuntiatum. III. Non. Mart. M. D. XXXI. iiſdem petitoribus, Petro Videlaneo reo, eodem Brulartio litis enarratore.

III.

VICANOS vſuarios non quoſlibet eſſe intelligẽdos, ſed eos duntaxat quorum domus ante quadraginta annos extructæ eſſent, aut veteribus fundamentis ab eodem tempore ſuperſtructæ. Placitum pronuniatum * Id. Septembr. M. D. XLV. litigatoribus Lenuncurtio Cardinale, diui Remigii Rhemenſis Hetæriarcho, & vicanis Giurienſibus, claſſe Regio patrimonio adſcripta diſceptatrice.

Placitorum ſummæ apud
GALLOS CVRIAE
LIB. VIII.
De dote, Tit. I.

I.

DOTIS cautæ nec tẽpore numeratæ, marito, qui ſumptibus ſuis vxorem exhibuerit, vſuras deberi, aliter atque ſoluto matrimonio non reſtitutæ, niſi conuenerit, vtriuſque iuris eſt, & exploratiſſimi. Sed ecce, Lucius Titius Mæuiæ nothæ ſuæ decem millia, vnde ſe exhibere poſſet, meliúſque in matrimonium collocare, teſtamento legauerat. Mæuia, nec cùm nupſiſſet quidem, ſed certè iam vidua, Lucii Titii hæredibus legatum non præſtantibus iudicium intendit, qui litem etiam aliquot annos extraxerunt: an præter legatum & vſuræ deberentur? ET quodammodo deberi iudicatum eſt. quod

enim interfuerat Mæuiæ, legatum tempore præstari, tanti æstimatum est, quanti Curiæ visum. Placitum pronuntiatum Cal. Mart. M. D. XXXVIII. Litigatores, Guidona, notha Caluignia, Lodoica Borbonia, Lodoicus Tremollius, alii nonnulli.

De donationibus propter nuptias,

TIT. II.

I.

DONATIONIS propter nuptias, quam nonnulli ἀντίφερνον, vulgus doarium appellat, nostris Parisiorũ moribus duæ sunt formæ. Altera, statæ atque ipsis moribus introductæ: Altera, pacto conuento præfinitæ ac constitutæ. Stata ipsísque moribus introducta, est semissis prædiorum omnium, quæ vir habet, quo die vxorem ducit, quǽque illi postea constante matrimonio à parentibus ac maioribus obueniunt. Præfinita ac constituta rursus in duas parteis diuiditur, quarum vna est certi ac definiti vectigalis, annuǽue pensitationis, interim perpetuæ, interim redhibendæ: altera certè pecuniæ semel vxori, si viro superstes fuerit, persoluendæ: vtraque specie aliquando vxoris, ac eius hæredum cõmodis cessura prorsus, aliquando ad viri hæredes post mortem vxoris reditura. Et quanquam vtriusque formæ propter nuptias donationis par est ratio, idémque argumentum, conditione tamen longè sunt dissimiles. Nam præfinitæ ac constitutæ ratio non habetur, nullíque ex ea sperandi sunt fructus, nisi ex quo in iure, quod donatum est, petitum fuerit. Stata verò ac moribus introducta, iure vsque adeò est eximio, vt tametsi in diem, & sub conditione facta sit, nempe dum vir, vxore superstite, liberísque existẽtibus, fatis concesserit: res tamen donatæ, ex ipso ductæ vxoris articulo, traditæ atque vsucaptæ intelligũtur: & earum tam nexu, mancipióque liberi sunt domini, vt etiam eiurata vtriusque parẽtis hæreditate, omni eorum ære alieno à nuptiis contracto, liberas omnino recipiant. Hoc posito fundamẽto, Florentius Theobaldus Mariam Grãdem præfinita, vel, si illa volet, stata propter nuptias donatione à se ornatam, vxorem ducit. His de medio sublatis, vnicam eorum filiam à cognatis & propinquis oblatam, Regiæ vrbis Orphanotrophi, quos à Sancto Spiritu nuncupant, suscipiunt,

alunt, exhibent, donec illa adhuc infans vita decedit. Protinus Gasperna & Massetus, eorúmque vxores, infantis vita functæ amitæ, qui, si viuenti tam officiosi fuissent, quàm fuerunt eius hæreditatis amantes, litis saltem molestia, magna ex parte, carere poterant, duo iudicia intendunt. Alterum in Orphanotrophos, de iusta hæreditatis possessione: alterum in emptorem certarum rerum, per statam propter nuptias donationem, vindicatione. Et ne fabulæ à personis quicquam desyderaretur, prodierũt Philippus & Caterina Grandes, auunculus & matertera, contendentes se ex sorore neptis hæredes pronuntiari, ac donationis propter nuptias optionem, à sorore in neptem, & à nepte in se esse transmissam: atque ita præfinitam, quam optabant, sibi adiudicari postulantes. Vtrisque opponunt Orphanotrophi, suos se orphanos non educare modò, verumetiam eos pro cuiusque modulo artibus instruere, quibus & sibi & Reip. aliquando prodesse possint. Cúmque suæ tutelæ facti sunt, se sua illis, quæcunque acceperint, restituere. Quòd si minores xxv. annis in Orphanotrophio diem suum obeunt, reculas eorum (nec enim huic loco commendari solent, quibus res est ampla domi) veluti quasdam exuuias, & nonnullam educationis mercedem ad Orphanotrophium pertinere: non secus atque si vir aut mulier liberos non habens, monasticam vitam elegerit, & monasterium ingrediatur, bona eius ad monasterium quod ingressus est Iustinianeis constitutionibus spectare iubentur: séque post conditum Orphanotrophium, eo iure esse vsos. Cæterùm nec agnatos, nec cognatos, de ea (vt ita dicam) hæreditatula digladianteis, esse ferendos: qui tutelæ atque educationis onus omnes vsque adeò detrectassent, vt Orphanotrophio infantem, imò verò lactentem adhuc, offerentes, eam propemodum exposuisse viderentur. Referunt agnati Orphanotrophos, pupillis instar tutorum, adolescentibus instar curatorum, legibus quidem esse constitutos: posse res eorum & in iure & extra ius, sine satisdatione tueri: bona descripta atque æstimata, si fortè æs alienũ vrgeat, vel res sint tẽpore perituræ, vẽdere atque alienare: pretia seruare: nullis rationibus neque tutelaribus neque curatoriis esse obnoxios: sed de rebus eorũ Orphanotrophio vllo modo adscribendis, ne ἰῶτα quidem vel apicem vnum

inueniri. Quod autem de infante Orphanotrophio oblata ac propè exposita obiiciebatur, id à mulierculis duabus, amitis quidem illis, sed quid agerent planè ignorantibus, esse factum. Cognatos porrò omnino esse indignos, qui vel spectarentur in scena. Donationem enim siue statam ac moribus introductam, siue pacto conuento præfinitam, à patre profectam esse: matrem in re donata nihil, præter vsumfructum, habuisse: ideóque eam ad paternos hæredes, maternis explosis rediisse. PLACVIT agnatos (Gaspernam dico ac Massetum, eorúmque vxores, infantis amitas) in omnibus esse superiores. Ex quibus hæc quatuor colligimus. Vnum, Orphanotrophos minoribus XXV. annis, apud se de vita decedentibus non succedere. Alterum, propter nuptias donationem, siue statam siue præfinitam, vt à patre proficiscentem, agnatos, aut (si mauis) paternos hæredes sequi. Tertium, alterutrius optionem ad hæredes trāsferri. Postremum, de stata propter nuptias donatione, quantocunque interuallo ad nos perueniat, interdicto vti possidetis agi posse. Tertiæ classis placitum, Sennetonio litis enarratore, pronuntiatum arestis Natalitiis, M. D. L I.

II.

LATA secundum viduam, περὶ τῆς ἀντιφερνῆς sententia, indéque interposita prouocatione, petebat vidua, vt prouocationi non cederetur, proferens legem de huiusmodi sententiis prouocatione non sustinendis. Dicebat prouocator, actionem non in personam, sed in rem esse conceptam: se neque viri hæredem, neque fundum à se possessum τῇ ἀντιφερνῇ vllo modo esse oppigneratum. Referebat vidua, vbi lex nihil distingueret, nec nos distinguere debere. PLACVIT sentētiam prouocatione non suspendi. Ex tempore XIIII. Calend. Decembr. M. D. XLIX. Simone Heruillio & Iohanna Billoræa disceptantibus.

III.

VIRI hæredem, cùm ἀντιφερνῆς, moribus comparatæ, iudicio, vxor vidua superasset, petiit vt ille iudicatum faciens, ex prædiis omnibus τῇ ἀντιφερνῇ obnoxiis, quod eam contingebat, traderet. Ab hærede respōsum est, nihil se morari iudicatum, præterquam quòd è prædiis certum, litem hæreditariam componendo ac decidendo,

permiserat aduersario: æquè boni, aut melioris prædii conditionem ferens. Sed conditione vidua vti noluit, hæredem fraudis insimulans, quòd is, post acceptum iudicium, prædium alienasset: dolúmque pro possessore damnandum. TANDEM lata pro conditione pronuntiatum est. Enimuero ἀντιφερνῶ vsusfructus instar habere: ideóque id hæredi, penes quem eius rei dominium, mancipiúmque esset, licuisse: imò verò &, si non licuisset, tamen fuisse condonandum. Litigatores Iohanna Bellaïa, Claudius Castillionius. Litis enarrator, Iohannes Cerarius. Placitum recitatum Pridie Id. Febr. M. D. XLIII.

De commissa inter coniuges rerum communitate,

TIT. III.

I.

NOSTRA in Gallia, neque lege, neque testamento tutores, sed tantùm ex inquisitione dari receptum est. Itaque parentum superstiti, filiis tutores petere non minus incumbit, quàm olim iure Romanorum, matri: quæ si id facere neglexisset, ius non esset habitura vindicandorum bonorum, quæ filii intestati reliquissent. Tutores (inquam) petere, qui confestim officio suo fungentes, repertorium (quod vulgò inuentarium appellatur) conficiant: &, si non fecerint, nec necessariam & iustissimam causam allegare possint, cur factum non fuerit, in id teneantur, quod pupillorum intersit, ex iureiurando in litem æstimandum. Iure igitur optimo, magnáque prouidentia, Parisiorum moribus inductum est, vt altero coniugum vita functo, relictis liberis minoribus XXV. annis, si superstes repertorium non fecerit, vel aliàs commissæ matrimonio rerum communitati non derogauerit, ídque liberi è re sua esse putent: petere possint communicationem rerum omnium superstitis, cùm pecuniæ, tum soli, quas comparauerit, vsquequo repertorium confecerit, etiam si aliud matrimonium iniuerit. Sed qualecunque repertorium, an numeris omnibus absolutum & solenne desyderes, cùm alioqui ex actu nullo etiam voluntas declaretur? ET PLACVIT, ad

vitandam huiusmodi communitatis prorogationem, abſolutum ac ſolenne deberi, quantumlibet anguſta res communis eſſe dicatur. Placitum pronuntiatum x. Cal. Ian. M. D. XXIX. Chipartius doctiſſ. mihíque amiciſſ. admonuit.

II.

ETIAM à muliere, quantumcunque iuris ignara, iſtac in ſpecie, ſolennia omnia exigi placuit. Placitum pronuntiatum XIII. Calend. April. M. D. XLII, Boqueto & aliis, in Mallarium communitatis prorogationem intendentibus. Cuius deſcriptum mihi fecit Collierius noſter, rerum inſignium iudicatarum obſeruantiſſimus.

III.

NOSTRARVM diœceſum alias moribus, alias ciuili iure Romanorum regi, nemo eſt qui neſciat. Vbi autem moribus agitur, puta Lutetiæ, vt animorum ac corporum, ita & vniuerſæ pecuniæ & prædiorum duntaxat quærendorum, inter coniuges initur ſocietas: vbi verò iure ſcripto viuitur, vt Lugduni, ſuas quiſque ſibi res habet, præter dotem, quæ à muliere, vel alio pro ea, marito datur, ipſi vxori, ſoluto matrimonio, vel hæredibus eius reſtituenda. His in modum præuiæ cuiuſdam inſpectionis habitis, Titio & Mæuia cōiugibus Lugdunum incolentibus, Titius prædium vrbanum Lutetiæ comparauit. Eo vita functo, petiit Mæuia, Lutetianis moribus innixa dimidiam quæſiti prædii partem. Defendebant Titii hæredes, neque pacto conuento, neque iure ſcripto, quo quidem Lugduni vterentur, vllam Titio cum ea rerum interceſſiſſe communitatem. LITE ſupra quàm dici poſſit exagitata, tandem Mæuiam petitione ſummoueri placuit. Nam in eiuſmodi controuerſiis ſpectari non oportere, quid eò loci agatur, quo res parta iaceat, ſed quo, qui quæſiuit, larem tum familiarem habuerit. Placitum quod à diua Maura nuncupatur, conflatum auſpicante Martio, M. D. XLIX. Bœleueo litis enarratore, pronuntiatum *

IIII.

SI conuenerit vt vir in prædia vxori comparanda, dotalis pecuniæ partem inſumeret, nec fecerit: ſoluto matrimonio, eam pecuniam, velut æs alienum, ex rebus ſocietatis inter virum & vxorem moribus inductæ, ſoluendam eſſe, & reſponſum & iudicatum eſt.

V.

TEMERÈ institutæ prouocationis mulctam inter virum & vxorem, eorúmue hæredes diuidi posse placuit. Pridie Id. Ian. M. CCCC. VI.

VI.

MORIBVS nostris, statim à iustis rei vxoriæ peractis, communicatio pecuniæ, æris etiam sui & alieni in præteritum itidem in posterúmque: rei autem prædiariæ in posterum tantùm procedere censetur. Itaque mortuo viro, dimidiam æris alieni personalis, ab eo cōtracti, partem, vxor dissoluere tenetur. Quòd autem æs alienum personale scripti mores ita perstringerent, vt nullam hypothecarii facerent mentionem, sæpenumero controuersum est, an eiusmodi ære vxor etiam teneretur. ET pro vniuerso classium Curiæ conuentu decretum est teneri, sed quatenus è prædiis communibus ad eam peruenisset: alioqui futurum, vt prædiorum, quorum fortasse coëmendorum gratia, æs alienum vir contrahens, hypothecas dedisset, pars apud vxorem libera maneret, atque ita cum aliena iactura ipsa locupletaretur.

VII.

LVCIVS Titius, priore cōstante matrimonio, fecerat nomen. Eo sine liberis mortuo, à secundæ vxoris hæredibus, pars nominis dimidia petebatur. Dicebant hæredes, defunctam nihil cum creditore contraxisse. Referebat creditor L. Titium etiam tum, cùm altera vxor in manum conueniret, eum nihilominus fuisse, qui ab initio fuerat, debitorem: & ob commissam inter eos municipii iure communitatem, vxorem tacitè medium iniuisse nexum. CVRIA, consilii rem esse pronuntiauit: & interim hæredes, accepto repromissore, iussit quartam dependere. III. Cal. Mart. M.D. XLVII.

VIII.

" SOCII mei socius (inquit Vlp.) socius meus non est. Cùm enim
" societas consensu contrahatur, socius mihi esse non potest, quem
" ego socium esse nolui. Itaque si socius meus eum admisit, ei soli so-
" cius est: & qui eum assumpsit, cōmunicabit: nos cum eo non com-
" municabimus. Regulam (nisi maximè fallor) certissimam, perpetuam, & quæ nulla vnquam exceptione subuerti possit. Sed in spe-

cie, quam nunc proponimus, quis ille ſocii ſocius habendus eſſet, diu multúmque dubitatum eſt. Puteanus Fõtanam ſibi vxorem adiunxit: ex qua cùm liberos aliquot ſuſtuliſſet, his relictis, diem ſuum obiit. Fontana, repertorio ſolenniter non confecto, Mallario iterum nupſit: póſtque aliquod tempus, eo ſuperſtite, mortua eſt. Cùm igitur vnam & alteram duobus matrimoniis Fontana ſocietatem coïuiſſet, prioríſque ſocietatis prorogatio moribus eſſet inducta: quæſo, quam earum præcipuam ſocietatũ, quémque Fontanæ ſociæ ſocium eſſe dixiſſes? eiúſne liberos ex priore matrimonio, an verò Mallarium, cui ſecundò nupſiſſet? quorum vtrunque defendebatur, vt illi de dodrante rerum omnium communium, hic de ſemiſſe contenderet. RE mirandum in modum concertata, & prolatis omnibus, quæ vſquam reperiri potuerant, rerum antea iudicatarum exemplis, potiorem Mallarii ſecundi viri, & Fontanæ vxoris ſocietatem haberi placuit: ac Fontanæ ex priore matrimonio liberos, ſui patris hæredes, non Mallarii, ſed Fontanæ vxoris & ſociæ ſocios eſſe. Proinde bonorum omnium inter Mallarium & Fontanam communium, ſemiſſem eſſe Mallarii: ad defuncti autem viri liberos & hæredes alterum ſemiſſem, non petitum dodrantem, pertinere: puta quadrantem iure prorogatæ cum Fontana ſocietate, & alterum quadrantem, vt Fontanæ ipſius etiam liberis hæredibúſque. Placitum pronuntiatum XIII. Calend. April. M.D.XLII. Boqueto & eius vxore, nonnullíſque aliis cum Mallario, ea de re ambigentibus: illud idem, cuius à Collierio dati ſupra mẽtionem habuimus.

De diuortiis, Tit. IIII.

1.

AEQVVM ac bonum eſſe, Curiæ viſum eſt, vt dum diuortii cauſa cognoſcitur, vir & vxor in matrimonio ſint, mutuóque in officio contineantur: & quemadmodum vxor, ita & res apud virum eſſe non deſinant. ITAQVE Sandouillano & Florigniæ vxori pronuntiatum eſt placere, vt nulla ſummæ quæſtionis prærogatiua, Florigniæ, quæ diuerterat, interim reuertendum eſſet, atque etiam ab ea reddendæ res, quas ipſa, inito diuortii conſilio, amouiſſet. V. Cal. Mart. M.CCCC.XCII.

II.

CVM T. à C. viro suo diuertisset, eíque diuortii libellum misisset, prorsus idem placuit. XV. Cal. Septembr. M.D.XXXVI.

III.

EXTEMPORALI iudicio, nihil diuersum abstulit G. Marthanus, à quo Marqueta vxor diuortium fecerat * . Quod tolerabile quidem est, quantùm ad res attinet: sed de personis, est profectò prima fronte quod durum videri possit. Vix enim est qui ferat, dies & noctes eius consuetudine vti, à quo sit accersitus, vel quem ipse capitis accersiuerit: nisi Euangelicum illud totis animi viribus amplexatus sit, Diligite inimicos vestros: benefacite iis qui oderũt vos: aut saltem vel humana ratione, futurum speret, vt eiusmodi consuetudine mitescat animus: & (vt in prouerbio est) amantium iræ amoris redintegratio sit. Decreuit id quidem (vt videre est) semel, iterum ac tertium, aut fortasse frequentius Amplissimus Ordo: sed certò scio Marquetam, superstite diuortii causa, seorsum à viro, vita excessisse. T. illam, quam proximè dixi, in eodem adhuc hærere luto: neque id omnino improbatum fuisse. Toleratum enim, imò verò iudicatum, vt, cùm sui ipsius, tum etiam vnius aut alterius filiarum, eo matrimonio editarum, alendi exhibendíque gratia, rerum suarum partem sibi haberet.

IIII.

QVOD exemplo certè non caruit. Paulò enim ante primum illud decretum, nempe X. Cal. Febr. M.CCCC.XCII. Nouoburgio & vxore de diuortio ambigentibus, interea dum ea lis conficeretur, res inter eos communes apud maritum placuerat esse debere: sed si media ex parte ab eo caueretur. Cæterùm pecuniæ ducentas, quas Parisiis libras appellant, subsidii causa vxori esse numerandas. Cuius decreti partem, quæ ad satisdationem pertinet, magni equidem faciendam esse duco, aduersus eos, qui operæpretium arbitrantur se facturos, si Oceano aquam importent, hoc est, si vndique corradant, quo fiscum alioqui exundantem adaugeant. Aiunt enim moribus, res omnes, quæ mobilium appellatione continentur, simul etiam quæsita, in mariti iure ac mancipio esse: proinde

eum, si capitale quid admiserit, ea, vt cætera omnino sua ipso cum homine committere. At verò nulli cauemus, nisi cui (si ita est vt ait) ius sit, aut esse possit ea in re, cuius nomine nobis ei cauendum est. Et eiusmodi mores (qui fraudem nominatim abesse voluerunt) quamobrem ea, quæ alioqui illis ipsis moribus inter coniuges sunt communia, maritis permisissent, nisi vt quoties iis (quæ plurimùm maritorum laboribus parantur, parta, vxorum diligẽtia conseruantur) vtendum esset, liceret quidem, neque necessarius esset vxoris consensus, fortasse plus æquo tenacis, aut viro non vsquequaque morigeræ: fide tamen bona, & sine vlla vxoris captione, quam etiam (vt Neruæ & Cassio placuit) societas vitæ rerum mariti quodam modo dominam faceret? Vulgò quidem certè in vtramque sententiam prolata fuisse decreta ferunt: sed quod de iis nihil certum habemus, temperamus.

De donationibus inter viuos,

TIT. V.

I.

IN donationibus, quas inter viuos appellant, quid obseruandum sit, ex lege à Francisco Valesio primo lata, facile est deprehendere. Sed quod ad donationes antea factas pertinet, extat celeberrimum Curiæ decretum, quod Tamboneoum appellatur: quo, donatio absenti facta, nulla procuratoris, sed nec pactorum quidem perscriptoris, aliúsue publicæ personæ interposita stipulatione, nulla pronuntiata est.

II.

PATER alteri liberorum, maiorem prædiorum suorum partem, quàm ille hæreditario iure habiturus esset, donauerat. Cúmque res eò deuenisset, vt ambigeretur, ídne omne quod à patre donatum erat, filii patrimonium esset, an verò quæsitum haberetur: semel, iterum atque iterum placuit, eatenus patrimonium existimari, quatenus patri filius hæres futurus erat, si donatum non fuisset: Reliquum autem, quæsiti naturam imitari. Placitorum alterum tertiæ classis, pronuntiatum Arestis Sextilibus M. D.

LII. Berthelotio litis enarratore: Alterum *

III.

PVBLIVS Mæuius Actuarii, & pactorũ Perſcriptoris, & Saltuarii munera, quatenus eius patebat imperium, Lucio Titio, eiúſque vxori, ac filio, ob Lucii Titii benemerita, dederat. Imperio venditione mutato, & muneribus à nouo domino aliis aſſignatis: diſceptatum eſt, ea ἀντίδωρα an auferri potuiſſent, quòd ad donatoris tempus videretur eſſe reſtringẽda. Quibus erant ablata, dicebãt, perinde eſſe atque ſi fundi vſufructu pro parte mihi dato, tu poſtea fundum alii purè vẽdideris, vſumfructum nihilominus deberi: emptore victo, ad te (ſi libuerit) reuerſuro. PLACVIT ἀντίδωρα, quæ veluti quoddam ſunt permutationis genus, eſſe reſtituenda. IX. Calẽd. Apr. M. D. L. Franciſco Vindocinenſi, Claudio Subminio, & aliis ambigentibus, Goeurotio litis enarratore.

IIII.

DIPLOMATE muneris, ob benemerita, Lucio Titio dati, ſic habebatur, Vtẽdum fruẽdum quoad viues, & in noſtro famulitio eris. L. Titio munus ablatũ repetenti, nihil obeſſe placuit, quòd is neque in donatoris, neque in noui per venditionem domini famulitio eſſet. IX. Cal. April. M. D. L. Franciſco Vindocinenſi, Claudio Subminio, & aliis diſceptantibus, Goeurotio etiam litis enarratore.

V.

IMPP. Conſtantius & Conſtans Orfito P. V. reſcripſerunt, tandiu valere donationem, quandiu donatori liberi extarent nulli. Sed donatori Molineo, primæ notæ Iuriſconſulto, donationem, liberorum cauſa reuocãti, frater, cui donatum erat, obiiciebat, ad rem nihil facere reſcriptum, quòd dum is matrimonium contraheret, ille interueniens vel donaſſet, vel antea ſe donaſſe profeſſus fuiſſet: & publicè intereſſet quàm maximè, ne vxores huiuſmodi donationibus fidentes, earúmue liberi deciperẽtur. PLACVIT donationem, ſine vlla vxoris, liberúmue fraude reuocari: ſcilicet, ſi, & quatenus eius, cui donatum erat, facultates, donationi à ſe vxori propter nuptias factæ (quod vulgò doarium appellant) non eſſent ſuppetituræ. Areſtis Liberalibus M. D. LI. Berthelotio litis enarratore.

De legatis & mortis causa donationibus, TIT. VI.

I.

QVIBVS non possumus, eorũ liberis nos dare legare posse (qua de re valde ambigebatur) celeberrimo Curiæ decreto receptum est, quod Quinetanũ appellatur. Cuius decreti causas Chartarius & Alberius duas esse putant. Alteram, quòd moribus nostris, nobis per filios nostros non adquiritur. Alteram, quòd res liberis datæ legatæ, ad parenteis, non nisi mortalitatis ordine turbato, peruenire possunt: & tristis euentus nunquam spectandus est.

II.

NEC diuersum ex tempore iudicatum est Margaritæ Iubertiæ XIIII. Cal. Mart. M. D. LII. Ecce enim, Viri filiæ, quam ipse ex alio matrimonio sustulerat, vniuersam pecuniam (quæ vulgò mobilia vocant) vxor testamento legauerat. Legatum petenti hæredes obiiciebant, moribus esse cautum, ne vir vxori, vxórue viro quicquam donare, legare, néue vllis, rectè vel obliquè, alter alterũ commodis augere posset. Vxorem, à viro paupere, blanditiis eò pellectã fuisse, vt morbo decũbens, quo intra quintum diem interierat, ædes, quæ ex euerso eadem opera patrimonio supererant, ipsa etiam venderet: in id venditione commenta, vt vir, adumbratæ filiæ nomine, mobilium legato, quicquid æris, postrema illa venditione cõflatum esset, exhauriret. Itaque legatum esse nullum: aut si quà cõstaret, asse ad quincuncẽ redacto, legatũ ad vnciam esse reducendũ, quòd amplius quinta patrimonii parte, moribus legare non liceret. CAVSA, vt sperabatur, inficialiter constituta, & ambigẽtibus ad Præfectũ vrbi relegatis, vindicias vtrinque petitas, ita dici placuit. Secundum legatariam, solenni testamento præditam, ex vncia quincuncis, hoc est, quinta controuersæ pecuniæ parte: secundum hæredes moribus innixos, ex reliquo quincunce.

III.

CVIVS patri dari legari non potest, ei nos dare legare posse receptum est quidem: sed vt in cæteris, ita in hoc quoque dolum abesse oportet. Quid enim si vxor, cùm vbicunque, municipii iure, ma-

rito potuit, tum etiam vbi non licuit, eius filiæ donauit? ET eius generis donationem non valere placuit: fraudem enim & re & consilio apertè interuenisse. Arestis Liberalibus, M. D. LI. Anna Fagia & Alacribus de ea re disceptantibus. * Iacobo Viola litis enarratore.

IIII.

BRICIA testamento legatum ita reliquerat: Ex fundo Suppliciano frumenti modium & sesqui nosocomio Lutetiano do lego: sed ita, vt si pueros diuinæ Triadi nuncupatos seorsum ab eo agere cõtigerit, nearocomium mediam legati partem, imò verò solidum consequatur, si testamenti mei curatores volent, atque ita decernãt. Accidit vt conditio extaret, & nearocomii curatoribus integrum legatum petentibus, testamenti curatorum alter nosocomio, alter nearocomio suffragaretur, & ob eam dissensionem nosocomium medium legatum retinere contenderet. Causa perorata, Curia rem esse consilii pronuntians, vindicias secundum nearocomium dixit. XVII. Cal. Maii. M. D. XLVIII.

V.

ALEMANAE, res sibi à Carpentario, viro suo, mutua donatione solenniter datas, à donatoris hæredibus tradi postulanti, ita præscriptum est, Præterquam si tu ipsa quod petis, habes, & te in hæredem, qui iuris, non etiam rei sit possessor, agere liceat. Dicebat Alemana, se habere quidem, sed certè sic habere, quasi non haberet: nempe in testamenti causam, cuius curam testatoris iudicio gerebat: quod cùm pium esset ac religiosum, petenti nihil officere deberet. Hæredes contrà satis esse, sibi, per eam, quacunque ex causa, habere non licere. PLACVIT, præscriptioni morem esse gerendum. III. Non. Mart. M. D. XXXIIII.

VI.

SED quid si per alium ab eo qui petit, fiat, quominus hæres vt iuris, ita etiam rei possessor efficiatur? Et nihilominus idem esse placuit. III. Non. Decemb. M. D. XXXV.

VII.

AT verò (vt ferè fit) posteaquam hic iuris æquissimus ordo ad iniquum trahi compẽdium occœpisset, & rebus in hæredum mancipio positis, ii lites mirandum in modum extraherent, & ita eos

N.i.

quibus vel donatum vel legatum esset, frustrà haberent: XIII. Cal. Maias. M. D. XLIII, Iohanne, Barbara, Antonina Trunconibus, & Iohanne Monterello disceptantibus, extemporali iudicio introductum est, vt hæres, nexu mancipióque dominus quidem efficeretur: sed breui (quod aiunt) manu, nulláque interposita mora, legatum donationémue præstaret, etiam si donatio vel testamentum falsum nullúmue esse diceretur: nisi vitium tam apertum esset, vt vel manu reperiri posset: qua in specie, petitorem satisdare oporteret.

VIII.

EX testamento in speciem solenni consignatóque, quantumlibet falsum illud aut certè nullum hæres contenderet: interea tamen, ducto à contractibus ad supremas voluntates argumento, placuit, accepto repromissore, legatum præstari debere. Ex tẽpore, XIIII. Calend. Mart. M. D. LII. Margarita Iubertia & Mathur. Caëneo disceptantibus.

IX.

SED si testamento, sua vel aliena manu exarato, testator subscripsisse dicatur, atque etiam illud, destinato speciatim à Curione sacerdoti, vt suum, sub mortem tradidisse: & publico testamentorum procuratore, fortasse apposito, postulante, iudex Pontificius ex inquisitione clam hæredibus facta, testamentum esse pronuntiauerit, éique fidem publicam irrogauerit: an eo in controuersia posito, legata interim præstanda sint, cùm ex chirographo, testibus quãtumcunque probato, controuersam pecuniam, fiduciario iudicio, dependere non soleãt? ET Lucæ Ruioo, Iohannísque Gentili, & eorum vxoribus pronuntiatum est non liquere, ampliúsq; esse deliberandum. XVI. Cal. Mart. M. D. LII.

X.

ETSI testamentum manifesto vitio careat, legatum tamen, intereadũ de eo controuertitur, etiam si satis offeratur, non semper est præstandum. Quid enim, si ei, eiúsue filio, filiǽue legatum sit, quem hæredes, si protinus non reuincant, tamen anticipatis testificationibus in suspicionem vocent, ei testatricem, dum ipse viro eius esset à ferculis, quasi dominam seruo, sese miscuisse, & post viri mortem, ementito matrimonio, in ea turpitudine, quoad vixit, perseuerasse?

Qua in ſpecie, fiduciariæ præſtationis liticulam ad ſummam controuerſiæ reiici placuit. Placitum pronuntiatum XVIII. Iul. M.D.XLVIII. Litigatores, Allegrei, Iohannes Fagius, Iohanna filia. Litis enarrator G. Borgoinus.

De curatoribus teſtamentorum,

TIT. VII.

I.

TESTAMENTI curatores à teſtatore deſignati, ſi, quo tempore tabulæ ſunt apertæ, deſyderentur, alios in eorum locum ſubſtitui poſſe placuit: & factum eſt, cùm mortuo Carolo VI, nemo eorum extaret, quos ipſe arbitros teſtamentarios & ſupremorum ſuorum mandatorum procuratores fecerat. XII. Calend. Nouembr. M.CCCC.XXII.

De conditionibus inſertis,

TIT. VIII.

I.

SVSANNAE Borboniæ, cùm ſtirpe Regia, tum multis aliis nominibus illuſtriſſimæ, Claudius Rieuxius, nominis inter Aremoricæ Britanniæ proceres celebratiſſimi, in matrimonii gratiam, ex prædiis ſuis certa, ad tria millia annua dederat, & ea, ſe precario Borboniæ nomine, poſſidere conſtituerat. Qua donatione perfecta, eodem tamen contractu, merà Borboniæ liberalitate factum erat, vt ſi ex eo matrimonio filius, aut liberi extarent nulli, vſuſfructus tantùm, quòd ad ſe pertineret, donatus intelligeretur: & ſi futurorum coniugum ſobolem deficere contingeret, res ad donatoris agnatos & gentiles reuerterentur: niſi ſi quis ex ea ſobole, de ea re quidpiam aliud conſtituiſſet. Biennio (vltra quod Rieuxio, per fata eo in matrimonio eſſe non licuit) è Borbonia nati ſunt filius filiáque. Filio, cùm adoleſceret, de medio ſublato, filia verò ſuperſtite, inter Borboniã & filias, quas Rieuxius ex priore matrimonio ſuſtulerat, controuertebatur, donatio an perpetua foret. Dicebat Borbonia, quòd liberi extitiſſent, & filius interiiſſet, vſuſfructus conditionem euanuiſſe, & ſe primario iuri redditam eſſe. È diuerſo reſpondebatur,

vt ea vſufructuaria maneret, ſufficere cōditionē ſemel extitiſſe,etiā ſi momento tantùm duraſſet,hoc eſt,filiū fuiſſe natū,etiam ſi ſtatim occubuiſſet. A` Borbonia referebatur,liberalitatē, quam in filium,ſi quis illi naſceretur,exercere voluerat, iniquū ad cōpendium nō eſſe contrahendā: nihílque minus æquitati cōſentaneū, quàm exiſtimare,turbato ordine mortalitatis,eam, cū filio dulciſſimo, res quoque mācipio nexúque ſuas perdere,& contra votū parentum,ac naturalem erga ſuos charitatē,eas potius ad extraneos transferre,quàm ſuperſtiti filiæ ſeruare voluiſſe. PLACVIT eius filii,qui viua matre deceſſiſſet,rationē non haberi:itaque res à matre ad filiam peruenturas: &,ſi filiæ ſoboles deficeret,quò conuentū erat, tum demū redituras.Aniorrano litis enarratore.Prid.Non.Aug.M.D.L.

II.

ILLIERSII,iuuenis ac valētis nuptias Grauillia, iam vetula,cùm larga effuſáque donatione redemiſſet, ille vtcunque memor & gratus, antequam illam duceret, conceſſerat,vt certæ partis rerum donatarum, dum ea viueret, eius eſſet arbitrium. Eam poſtea partem Grauillia teſtamēto legauerat,ac deceſſerat. PLACVIT non valere legatum. iis enim verbis DVM VIVERET intelligendum, Grauilliam inter viuos donare, vendere, pignori dare potuiſſe quidem, ſed non teſtamento legare, mortíſue cauſa donare: nempe legato ſiue mortis cauſa donatione in id tempus collata,quo res,iuris teſtatoris donatoríſue non eſſet.Placitum pronuntiatum.

III.

SALAZAREA,tranſactis in alio matrimonio melioribus annis, nouum cum Pocario,ætate Florenti,matrimonium initura, illi eo nomine fundum ita dederat, vt ſi fatis prior ille concederet, fundus ad ſe reuerteretur. Cúmque Pocarius homicidii reus abſens delatus, indicta cauſa damnatus eſſet, eiúſque bona omnia publicè poſſiderentur: dicebat Salazarea, abſentis damnationem mortis inſtar habere, ſéque ante pœnam eſſe. Opponebatur, inter donandum de ficta morte nihil actum. Itaque de vera ac naturali intelligendum. Poſſe etiam Salazaream prius mortem oppetere,ſícque fieri, vt nullus reuerſioni relinquatur locus. HENRICO Valeſio II. cum proceribus vniuerſáque Curia, pro tribunali ſedēte iúſque palàm dice-

re auspicante, hominũ frequentia flagrante auditorio,& causa à Seguerio, AEmerio, priuatis, Marilliaco Regiæ aduocationis triumuiro, pro consessus dignitate atque amplitudine argumẽtíque ratione, passis facũdiæ copiæque dicẽdi velis, perorata: Nomophylax, Iohannes Oliua, cõsulto Principe, Proceribus, Cõscriptis, pronũtiauit, Principi nõ liquere, ampliúsque esse deliberandũ. Bona interim, vti publicè possidebãtur, ita & possideri debere. IIII. Non. Iun. M. D. XLIX.

IIII.

MATRIMONII pactis comprehẽsum erat, vt, si marito superesset vxor, bonorũ omnium, quæ ad eum spectarent, ipsa vsumfructũ haberet: liberos, si quos ex ea sustulisset, alẽdo exhibẽdóque. Accidit, vt mortuo marito, filiis exulantibus, Iohannes Tillius, Curiæ Actuarius, multis nominibus cõmendatissimus, & à quo magnum aliquid expectatur: Tillius (inquam) qui exulanteis, ob calumniã, pecuniæ condẽnauerat, rem iudicatã exequẽs, ea bona pignori auferret. Tum mater intercedere, dicere filiorũ exilio, quod mortalitati cõparabat, plenũ vsumfructũ se consequutã. Tillius cõtrà, huiusmodi vsufructu, eam in domo prærogatiuã, qua, viuẽte marito, vxor vtebatur, solùm intelligendã: ideóque eũ ad alimẽta esse contrahendũ: reliqua omnia ad filios pertinere. Cæterùm qualis ille cunque vsusfructus esset, filios re vera viuere: rem indicatã, mortis fictione nõ esse frustrandã. QVIBVS de rebus, siue à dubio atq; euariante iure, siue à studiis & gratia (quod alicui excidit: ego autẽ cùm pro Tillii ipsius integritate, tum etiã pro Amplissimi Ordinis dignitate nunquã existimauerim) vix minor in iudicãdo, quàm in agẽdo cõtrouersia fuit. Nam ad maius tribunal primùm, deinde in prima inquisitionũ classe, calculi adæquarũt. Sed tãdem cùm ad secũdanos deuentũ esset, ii Colophonem addiderũt, & Tilliũ in causa superiorẽ esse cẽsuerunt, Harlæo & Hospitali alternantis aleæ decretoribus. Placitum pronuntiatum. Prid. Cal. Aug. M. D. L.

De fideicommissariis hæreditatibus,

TIT. IX.

I.

IN Fuxii testamẽto ferè sic habebatur. Gasto dulcissime fili, mihi

ex asse hæres esto. Sed, cùm morieris, te rogo, vt si quis tibi filius ex iusto ac legitimo matrimonio natus erit, hæreditatẽ ei restituas: sin nullus, Iohãni fratri tuo. Mortuo testatore, institutus hæres ex quadam puella, cuius consuetudine abutebatur, puerum sustulit: quem postea, dum illam duceret vxorem, sacris nuptialibus adhibuit, vt filius sibi æquè ac iustus & legitimus foret. Tum Iohannes, hæredis instituti frater, hanc in se cudi fabam animaduertẽs, fratri iudicium intẽdit: petit vt huius filii, veluti qui ante matrimonium natus sit, rationem haberi non licere pronuntietur. Defendebat institutus, filium, per matrimoniũ quod insecutum erat, legitimũ esse factum, & iuris (vt vocãt) fictione, perinde esse, atq; si ex iustis nuptiis editus fuisset. Referebatur, filium quidẽ ita legitimũ esse habendũ, vt suus patri, non itẽ auo hæres futurus esset: id enim saluo testatoris iudicio fieri non posse. ET huiusmodi filiũ, testatoris iudicio placuit esse cõprehensum. VII. Id. Iun. M. D. XXXVIII. Macrulo litis enarratore.

II.

DIV multúmque dubitatum est, an filio hærede instituto, & alio illi substituto, existente substitutione, præter legitimam, hoc est, tertiam bonorum partem, quæ iure naturæ ex nouella Imp. Iustiniani constitutione debetur, etiam reliqui bessis quartam ex Senatusconsulto Trebelliano competentem, (quæ partes semissem faciunt) detrahere liceret. ET tãdem licere placuit: alteram, vt suo ac legitimo hæredi, qua nec ipse fraudari potuisset: alteram, vt cuiuis extraneo, si hæres institutus fuisset. Nec aduersus hanc facere, quòd testator ita loquutus esset, Volo omnia mea bona ad secundum hæredem peruenire. Generalibus enim testatoris verbis non adimi, quod lege, vel Senatusconsulto nominatim conceditur. Et obscura verba sic esse interpretanda, vt, quoad eius fieri possit, leges habeant locum. Imò verò in dubio, verisimilius esse, testatorem à legibus & Senatusconsultis recedere non intendisse. Itaque generalia illa verba ita fuisse accipienda, vt de omnibus bonis, quæ ex Senatusconsulto superessent, intelligerẽtur. Et qui eam quartam detrahi nolit, oportere, eum id expressim, & quasi conceptis verbis prohibere. Dixerit aliquis, otiosa ergo illa: suffecisset enim secũdum hæredẽ nominasse. Sed (quæso) quid prohibet pluribus verbis idem inculcare, & (vt

Græci dicũt) ταυτολογεῖν? Verùm otiosa sint licet, planum est tolerabilius esse, hoc vitiolũ (vt ita dicam) admittere, quàm Senatuscõsulto locum non esse. Inter cætera huius argumenti decreta, extat illud, quod pronuntiatum est, * M. D. Sanctandreano, Tribuno militum, & Monrenartiis ambigentibus, Clerico litis enarratore.

De hæreditatibus, quæ ab intestato DEFERVNTVR, TIT. X.

I.

HAEREDITATEM non aditam non transmitti, regula quidem est, sed quæ hanc in primis exceptionem admittit, PRAETERQVAM IN FILIIS, propter naturalem parentum in filios obligationem. Itaque placuit patris hæreditatem à filio non aditam, ad nepotem esse transmissam. Arestis natalitiis, M. D. L I.

I I.

MATRIS hæreditatem, liberorum maximus, cæteris eam agnoscentibus, cùm repudiasset, controuersum est, an proximus ab eo in ercíscunda familia is habendus esset, cui moribus suum ætatis nomine ratum est præcipuum. Dicebat hic se in maximi ius ac locum intrasse, simul atque ille hæreditatem omisisset: perindéque esse ac si aut nũquam extitisset, aut ante delatam hæreditatẽ de medio sublatus fuisset. Hanc fratris à maximo maximi reliqui tum fratres tum sorores intentionẽ depellebãt, sed longè dispari ratione. Illi quidem potius fingendũ esse fratrum omnium maximum, post aditam hæreditatem, sine liberis vita excessisse, atque ita ius suum ad se, nempe trãsuersarios hæredes transtulisse: in quo succedẽdi genere, pro more ciuitatis, fœminarũ ratio non habetur, neque inter masculos præcipui ius vllum sibi vindicat locũ: aut certè non petenti partem, velut è trãsuerso veniẽtem, solis masculis accreuisse. Hæ verò, nihil esse affingendum, nihil quod morti rectè cõpararetur, nihil quo naturæ veritatẽ imagine obumbrare oporteret. E trãsuerso nihil obuenisse: vnã liberis omnibus matris hæreditatẽ esse delatam, quam si qui vel omisissent, vel repudiassent, cæteris pro sua cuiusque parte ius esset accrescẽdi. PLACVIT liberorũ omniũ maximi partem cæteris omnibus ex æquo, fratribus ac sororibus accreuisse. Placitũ pro-

nuntiatum v. Id. Septembr. M. D. LII. fratribus ac ſororibus Bocheriis ambigentibus, Alberto litis enarratore.

III.

TITIO per patrem, Mæuio per matrem, Sempronio cognatis, de eius hæreditate contendentibus, dicebat Titius ſaltem ſibi deberi paterna, quo defunctum genere contingebat, tametſi vno gradu ab eo lõgius abeſſet. A Mæuio referebatur, regulæ, paterna paternis, materna maternis tribuẽti, non eſſe locũ: quòd ipſe, quanquã materno genere, vno tamẽ illo gradu propior eſſet: neque moribus Titio liceret, patris perſonam induere. * Curiæ claſſi, cæteris claſſibus (quòd ea res ad exẽplum ſæpius reuocatũ iri videretur) cõſultis ac cõſpirãtibus, placuit Mæuiũ ex aſſe hæredẽ eſſe. Placitũ pronũtiatũ. *

IIII.

FRANCISCO Roſſello ſine liberis mortuo, eius hæreditatem aut certè bona, quæ illi à patre obuenerant, petebat Nicolaus Roſſellus, propius ſobrino. Defendebat Iacobus Geraldus, defuncto cõſobrinus, ea ad ſe pertinere, quòd hoc vno gradu petitorẽ anteuerteret. Anteuertis quidem (referebat petitor) ſed quæ cõtrouertuntur, non ab Auia Lunella, per quam ſolùm tu defunctũ, non etiam per auum (vt ego) contingis, profecta ſunt, imò verò ſunt patris labore parta. SECVNDVM eum vnde petebatur, Præfectus vrbi pronuntiauerat: ſed Curiæ contrà placuit res controuerſas paterno petitori paternas adiudicari. v. Id Sept. M. D. LII. Fauierio litis enarratore.

V.

SOLIS nepotibus ex pluribus vel fratribus, vel ſororibus, vel vtriſque vtrinque coniunctis, patruo ſuo, diſpari numero, hæredibus exiſtentibus, Azo, cæteríque eius ſectæ Iuriſconſulti, omnes in capita ex æquo: diuerſæ verò ſcholæ autores, vt Placentinus, Accurſius, tametſi auditor Azonis Bartholus & alii, eos in ſtirpes vocari cenſuerunt. CVIVSMODI controuerſia cùm reſortitione in Curiam veniſſet, III. Mart. M. D. XXII, ſecundæ Claſſium inquiſitoriarum placuit, ſecundum Azonianos eſſe pronuntiandum. Prouocatoribus Iohan. Camuſatio & eius vxore, Nicol. Galcheri Faii vidua, aliiſque litis conſortibus prouocatis: Luuiario, litis enarratore. Quod cùm aliis ambigentibus, puta Renato Noleto & Marg. Quadrilibria, in diſceptationem rediiſſet: ambabus Claſſibus (ne-

que enim tum plures erant inquiſitoriæ) prorſus idem placuit: idque fore perpetuum, niſi aliud moribus, aut aliter caueretur. x. Cal. Ian. M. D. XXVI, Bonauentura à ſancto Bartholomæo, litis enarratore. Sed & hoc in conuentu Ordinum Imperii Romani, Spiræ habito, anno M. D. XXIX. Carolum V. Imp. edixiſſe ac cōſtituiſſe, refert Claud. Cantiuncula, Iuriſconſultus, Inſtitutionum Imperialium paraphraſtes doctiſſimus iuxtà ac elegantiſſimus, qui antea multis argumentis, diuerſæ ſententiæ ſubſcripſerat.

Familiæ erciſcundæ, Tit. XI.

I.

DVORVM fratrum filii, patrui hæreditatem, moribus ita diuiſerant, vt qui fratrem natu maximum referebat, beſſem, cæteri trientem auferrent. Inter hos ex triente hæredes, poſtea controuerſum eſt, de eiuſdem trientis beſſe, quem eorum natu maximus ſuum eſſe dicebat. Reſpondebant alii, vnam patrui hæreditatem, quæ patruelibus ſemel omnibus obueniſſet, vnum & alterum non ferre præcipuum. Referebatur, eādem quidem eſſe hæreditatem, ſed duplici obnoxiam diuiſioni: & quemadmodum in priore, duos fratres fratri hæredes extitiſſe finxerant, ita & in poſteriore fingendos eos, quod ex ea hæreditate accepiſſent, ad ſuos, cum cæteris aliis rebus ſuis, tranſmiſiſſe, vt iam inter ſe quodammodo non patrui, ſed patris hæreditatem quique diuiderent. PLACVIT, in ea ſubdiuiſione, fratrum natu maximo ſuum, ætatis nomine, ratum eſſe præcipuum. Iordanio & cohæredibus de ea re ambigentibus. XVIII. Calend. Maii, M. D. XXXVII.

II.

FVNDVS hæredi futuro prærogatus, licet æſtimatus fuerit, tamen hæreditatem poſtea diuidendo, etiam in ſpecie conferendus eſt. Cuius rei extant multa inſignis memoriæ placita, atque illud in primis, quod pronuntiatum eſt x. Calend. Ian. M. D. XXIIII. Claudio Dezaſſio, Curiæ conſcripto, Renato Picardo & eius vxore litigatoribus, Macrulo litis enarratore.

III.

SED ſi, cui prærogatus eſt fundus, is eum alienauerit, an redimere cogendus eſt, vt conferat, nec antè ad diuiſionem admittendus? ET placuit ſufficere, ſi, qui fundum in ſpecie conferre nequit, eius conferat æſtimationem, habita temporis, quo conferendum eſt, ratione. Placitum pronuntiatùm, III. Calend. Mart. M. D. LI. Stephano Darrautio, Margarita Harnichonia vxore, & aliis ambigentibus. Collierius admonuit, exemplóque dato fidem aſtruxit.

IIII.

FILIAM in erciſcunda familia, dotalem quidem pecuniam, non etiam vſuras conferre teneri, iudiciò Curiæ recuperatorio pronuntiatum eſt. XII. Calend. Septembr. M. D. XLVI. Antonio Trollartio, Iacoba Bubertræa vxore, & Iohanne Burbertræo, de ea re controuertentibus: Iohanne Coruino, litis enarratore.

V.

MORIBVS noſtris comparatum eſt, nemini licere, familiæ erciſcundæ iudicium intendere, ſed ne nomen quidem hæredis vſurpare, niſi conferendo, ſiquid eum conferre oporteat. Sed quid, ſi non eſt expeditum, quid cõferendum ſit? ET placuit, interpoſita ſatiſdatione, rebúſque hæreditariis collationi manentibus obnoxiis, diuiſionem non remorari. Sic enim abundè cohæredibus proſpectum eſſe. Placitum extemporale, pomeridianum, XII. Calend. April. M. D. LII. Menilio, altero Cauſidicorum.

Apud quem rei venditæ autoritates, sive cautiones, esse debeant, TIT. I.

I.

LVCIVS Titius Publio Mæuio, litem decidēdo, fundum trāscripserat. Contendebat P. Mæuius à L. Titio, sibi dari consignatas fundi autoritates. Cui L. Titius hanc ferebat conditionem, si cautæ nominatim autoritati cedere volet, quod petebatur, statim se daturum: sin minus, eam in rem, se sibi ac P. Mæuio habiturū: non secus atque traditum est, vendita hæreditate, hæredem, testamenti exemplum quidem dare debere: tabulas verò authēticas, ipsum retinere, aut in ædem deponere. MIRVM quàm vario Marte res agitata sit. Nam qui prima sortitione vicerat, secunda victus, P. nempe Mæuius, tertia eáque suprema iterum vicit. Sed & hoc addi placuit, vt L. Titio P. Mæuius descriptum ac recognitum faceret, in séque reciperet, vt cùm res exigeret, ipsæ autoritates exhiberentur. Ex tempore Anguechinio & Bucheratio causam orantibus, XIIII. Cal. Decembr. M. D. L.

De Pactitia redhibitione, Tit. II.

I.

PACTITIAE redhibitionis actionem, personalem illam quidem, sed quæ dubio procul in rem scripta sit, apud redhibendæ rei iudicem intendi atque exerceri posse. Ex tempore Calend. April. M. D. XLVIII. ante Liberalia, Iacobo Rufo, Curiæ conscripto, litigatorum altero.

II.

SEMPRONIVS fundum beneficiarium ea lege vendiderat, vt intra annum redhiberetur. Accidit vt beneficus dominus, pro patronali imperio ac benefica potestate, fundum vindicaret. Venditor, eius rei ignarus, intra præscriptum tempus, ab emptore repetit

fundum. Is eum ſibi, vt dictum eſt, ablatum excuſat. Ille verò quaſi id falſo prætexẽti, formulam intendit, ac pecuniam obſignat, dum etiam beneficus dominus accerſitur. Controuertebatur, eſſétne amplius redhibitioni locus, quòd interim exiiſſet dies. ET iudicatum eſt locum eſſe. Quid enim aliud à venditore deſideraſſes, cui de benefico domino nihil vnquam denuntiatum fuiſſet? Placitum extemporale, VII. Calend. Apr. M. D. XLVIII, eodem Rufo ex litigatoribus vno.

III.

LVCIO Titio, fundum Sempronianum, pactitiæ redhibitionis formula condicenti, emptor obiiciebat, ex parte, venditoris hæredem, & in quem iura cohæredum tranſcripta non eſſent, non niſi ex parte fundum poſſe condicere. PLACVIT, pro pacti ſoliditate, ſolidum fundum rectè condictum eſſe. XI. Calend. Maii M. D. XLVIII. à Liberalibus, Boeleueo litis enarratore.

IIII.

SVB pacti ſexennii finem, Hucheto nihil diſſentiente, pronuntiatum eſt alienata prædia Spinaïo eſſe redhibenda. Cúmque eius rei cauſa, pro ſorte iuſtíſque ſortis corollariis & cognitis acceſſionibus, præſentem pecuniam Spinaïus offerret, diſtulit Huchetus, aut etiam Rieuxius, in quem ius ſuum ipſe trãſcripſerat, prætexẽs multò plura ſe in prædia impendiſſe, quæ ſimul rependere oporteret. At cùm ea in promptu non haberet, iuſſus eſt in ſecũdam eius diei pomeridianam, certis ac diſtinctis nominibus edere, & iis Spinaïus in craſtini octauam reſpondere. Spinaïus qui etiam eo nomine ſatiſdare paratus fuiſſet, moram iudicato allatam cauſatus, prouocauit. Victus tam in prima, quàm ſecunda prouocationis lite, tertio quoque prouocauit: & cauſas prouocationis reddens, ac perperam & iniquè iudicatum fuiſſe contendens, poſtulauit, vt res ſumma ad alios, quàm à quibus prouocatum erat, excutienda relegaretur. Ex aduerſo Huchetus & Rieuxius prouocati, rectè atque ordine iudicatum eſſe defendentes, dicebant nihil opus eſſe cauſæ relegatione: propterea quòd dum Spinaïus futilibus ac friuolis appellationibus indulgeret, redhibitionis exiiſſet dies. PRONVNTIATVM eſt rectè iudicatũ, & cauſa ad primum iudicem relegata: apud quem

proximo mense, prouocati impedia omnia commentario perstringerent: cui Spinaïus intra sequentes octo dies rescriberet. Tum, vice versa, per prouocatos ad Curiam prouocatum est, quòd per hoc tacitè dies non exisse iudicata fuisset. TANDEM prouocatione sine fraude circunducta, sententiam valere placuit. Sufficere enim ad huiusmodi redhibitionem, intra pactum tempus, pecuniam pro certo, pro incerto satisdationem, semel obtulisse. Ex tempore v. Id. Aug. M. D. LII. Lallierio Spinaïum gnauiter defendente.

De gentilitia redhibitione, Tit. III.

I.

SYLVA non cædua, cædenda vendita, tractatum est, an ea gentilitiæ redhibitioni esset obnoxia. ET placuit esse obnoxiam, quòd non ea cæsa, sed extante, redhibitio petita fuisset. Si enim sylua solo separata sit, res mobilis facta est, redhibitionem effugiens. Si verò extet, perinde atque fructus pendentes, fundi partem facit, & non secus quàm ipse fundus, redhibitionem admittit. Placitum à Seguerio Regis Causidico, sine die citatum, cùm è Republica, pro Regio cognitore, in VVidi Comitis Lauallii, & VVidæ Comitissæ causam descendisset. v. Id. Febr. M. D. LII.

II.

PRAEDIIS oppigneratis, pro intercedētis pecuniæ modo pensitaturis, controuertebatur, essétne gentilitiæ redhibitioni locus: & si esset, an eisdem numorum speciebus redhibēdum: & apud quem creatæ pensitationis instrumentum esse deberet. Quibus litigatores rationibus vtrinque niterentur, non satis perspectum habemus: sed finge eum vnde petebatur, ita defendētem. Pensitationem, ius esse recèns constitutum, intellectu comprehensum, non corpus, non prædium gentilitium. Et si quid esset quod prædiis hæreret, prædia cōstitutori hæreditaria esse nulla, quæsita omnia, nihil obnoxia gentilitiæ redhibitioni: aut si qua essent hæreditaria, fieri posse, vt pensitationem stipulatus, quæsitis, non etiam hæreditariis incumberet. De numorum speciebus, eas, vt erant in instrumento descriptæ, esse renumerandas. Quod attinebat ad pensitationis instrumentum, se contraxisse, suísque numis illud sibi comparasse. Petitorem existi-

mes hoc modo replicãtem. Ius pensitationis esse quidem incorporeũ, sed verò circa corpora versari. Prædia cõstitutori aut esse hæreditaria, aut certè obuenire posse, quæ hũc inirẽt nexũ, & in quibus fortasse tantùm stipulator ius suum persequeretur. De speciebus, satis fore, si de pretio nihil decederet. Instrumentum, dum iusti ac legitimi sumptus rependerẽtur, suum futurũ. PLACVIT redhibitioni esse locum: & pensitationis pretio, iustísque impendiis, paribus numorum speciebus, modò ne eis abrogatus esset vsus, restitutis, & pensitationem, & eius instrumentum fore petitoris: ea tamen lege, vt instrumenti descriptum & recognitũ defensori auferre liceret, & cùm res exigeret, ipsum instrumentũ exhiberetur. Placitũ pronuntiatũ III. Non. Ian. M. CCCCXX. Læstreo & Lancea disceptãtibus.

III.

FRVCTVS post acceptũ gentilitiæ redhibitionis iudiciũ, etiam si nihil obsignatum fuerit, tamen in condemnationem venire placuit. Placitum pronuntiatum VIII. Id. Septembr. M. D. XXXIII. Petro Perdicario Bobignio & Egidia Allegrinia cõtrouertentibus.

IIII.

FVNDVM Cornelianum, cum debitis aliquot annorum fructibus, venditum, Mæuius sibi gentilitio iure redhiberi petebat. Nulla de fundo facta controuersia, de fructibus disceptatum est, quòd illi mobilium appellatione continerentur, nec de mobilibus eiusmodi actio prodita esset. PLACVIT etiã fructus esse redhibẽdos. Fundũ enim ac fructus vno pretio emptos fuisse: & fructus fundo accedere, cateráque cum eo vẽdita omnia. Placitum à Riantio, apud Sanctandreanum, Tribunum militum de iure respondente, sine nomine, sine die citatum, Pridie Cal. Iul. M. D. L.

V.

VBERIORIS cautionis gratia, emptrici Allegriniæ cum Titiis venditoribus conuenerat, vt ædes venditæ auctioni supponerentur: & quanticunque emptrix esset licitata, nihil tamen vltra quàm pepigerat, numerare teneretur: quod exuperaret, id omne venditoribus incũberet. AEdibus minoris quàm cõuenisset addictis, & emptrice à Petro Perdicario Bobignio, gẽtilitiæ redhibitionis iudicio superata, concertatum est, quod pretium, qui sumptus, ob redhibẽdi mo-

ram, obsignandi fuissent, priuatæ venditionis, an publicæ. ET addictionem placuit sequēdam esse. Vnde colligebat Alberius, & rectè, mea quidem sententia, in huiusmodi vēditionibus, quæ ab auctionibus perfectionem accipiunt, redhibitionis petendæ tempus, ab ipsis auctionibus, non autem à priuatis illis venditionibus, initium ducere. Placitum pronuntiatum VIII. Id. Sept. M. D. XXXIII.

VI.

QVOAD matrimoniū durat, eorū, qui ab alterutri genere coniuncto fundum gētilitium sibi compararunt, indubitatum est, eum gentilitiæ redhibitioni non esse obnoxium. Sed in contentionem venit, an soluto matrimonio, fundi portio eius, qui vēditori gentilis non esset, redhibitione teneretur. ET liberis ex eo matrimonio extantibus, non teneri placuit. Eos enim etiam esse gentiles: & coniugum superstiti, siue patri, siue matri, successuros sperari. Collierius admonuit: & (vt ille aiebat) Trollartius, hac autoritate, vicit Antonisium: aut saltem à lite deterruit.

VII.

MONTHOLONIO, qui postea Nomophylaciæ interregno præfuit, ædibus, vt emeret, oblatis: ille offerenti respondit, se ab eo nihil empturum: fore enim vt statim gentilibus esset redhibendum. Habere se numarias pensitationes, quas ædibus commutaret: apponerétque, qui è vestigio pēsitationum pretia numeraret: & ita factum est. Non ita multò pòst (vt rectè Mōtholonius coniecerat) vnus ex ædium commutatoris gentilibus, redhibitorium ei iudicium intendit. Causatur, redhibitionis fraudandæ gratia, venditionem commutatione personatam: eámque ob rem perinde esse, acsi ædes apertè venissent. Montholonius contrà, prædiorum cognationem & gentilitatem, in emptionum ac venditionum perniciem (quibus tamen perspicuum est Remp. magna ex parte constare) legibus explosam, moribus, nescio an satis expensis, esse reuocatam. Se, modis omnibus ab æquo bono nihil abhorrentibus, facere potuisse, vt quod sibi comparare vellet, perpetuò haberet. PLACVIT, gentilitiæ redhibitioni non esse locū. Placitum à Riantio de iure respondente citatum. Prid. Calend. Iul. M. D. L.

VIII.

EMPTOR à Myerio, Curiæ conſcripto, cõuentus, eum eſſe agnouit, cui, iure gentilitio, redhibendum eſſet: ſi ſe ſua cauſa, ſuis numis, ſine fraude redempturum affirmaret. Quod cùm ita iuratum eſſet, Myerius fundum abſtulit, ac poſtridie vendidit. Dicebat emptor, ea venditionis feſtinatione palàm eſſe factum, rem per dolum iudicio fuiſſe ablatam, ideòque reſtituendam. Fatebatur ingenuè Myerius, ſe fundum poſtridie vendidiſſe quidem, ſed è re ſua id feciſſe: pluris enim centum aureis numis fundum à ſe venditum eſſe, quàm redemiſſet. PLACVIT emptorem petitione ſummoueri. Rem enim ita facere, quid vetat? Adducebat Riantius de iure reſpondens.

IX.

MINOREM XXV. annis, affectam gẽtilitiæ rehibitionis cauſam, aduerſus Annam Mommorantianũ, Magiſtrum militum, diplomate ſanare contendentem, ferri non placuit. Eius enim generis cauſas eſſe inuidioſas, captatorias, moroſas, & in quibus caſus formularis cauſæ eſt internicio, & anniculũ eremodiciũ etiam litem ad tabem perducit: ideòque iis minori non ſecus ac maiori ſemper eſt aduigilãdum. Laudabat Riantius, cùm aliquãdo hoc de iure reſpõderet.

X.

VVLGARE eſt eum, qui gentilitio iure, redhibitionis ſentẽtiam vel deditione abſtulerit, vel concertatione expugnauerit, niſi intra quatuor & viginti horas pretium ſumptúſque legitimos reſtituerit, in perpetuũ redhibitione ſummoueri. Sed ſi eo ſentẽtia non vtente, quòd ſcilicet vel eum facti pœniteat, vel pro rei familiaris anguſtia, aliáue de cauſa, aut nolit, aut nequeat: vidẽdum eſt, an cogi poſſit vt numeret, atque ita fundũ recipiat. ET quidem cogi poſſe placuit. Nec repugnare, quod iuri vel fauori, priuilegióue pro me introducto poſſum renuntiare. Hoc enim ita demum habere locum, ſi integra ſunt omnia, nec eo iure vel fauore, priuilegióue abuti cœpero: alioqui feneſtra fruſtratoribus aperiretur. Placitum conſiliare, conflatum, VI. Id. Iul. M. D. LI. quod ex proxima eiuſmodi placitorum pronuntiatione repeti poteſt: nam aliàs certum diem non habemus.

I.

EVM qui se autorem ac vindicem eatenus futurũ promisit, quatenus per se tantùm factum esset, quominus emptori rem habere liceret: ea, nec suo quidem facto, euicta, nihilo secius ad pretii restitutionem teneri placuit. Neque enim (vt ex Iuliano transcripsit Vlpianus) bonæ fidei contractus hoc patitur, vt emptor rem amittat,& pretium venditor retineat, nisi etiam nominatim conuenerit. Ex tempore v. Cal. Decembr. M. D. XLVIII.

II.

AVTOR denuntiatam litem sibi vel compescere, vel in se transcribere, vel defensiones suo sumptu periculóque vtendas suppeditare, alioqui quanti interesset rependere damnatus, cùm nihil eorum præstaret, denuntiator suis præsidiis fidere coactus est. Is omnibus tam anterioris, quàm prouocatoriæ litis cladibus acceptis, gradum ad autorem referens, quanti interfuit enumerat, atque in primis non modò quæ ipse impendit in litem, verumetiam actori à se repensa, mulctámque sexagenariam. Heus, damnum (inquit autor) quod quis sua culpa sentit, an sentire videtur? Impensarum condemnari, ínque sexagenariam incidisse fraudem, súntne certissima temeritatis argumenta? Denuntiatà lite, tutóne illi cedere poteras, atque ita non offendere? Poteram (inquit denuntiator) si voluissem: sed præstare visum est, tuo autoris periculo periclitari. PLACVIT ea omnia denũtiatori in litis æstimationem venire. Placitum vnius classium inquisitoriarũ recitatum VIII. Cal. Iun. M. D. XLIX. Litigatoribus Agnete Succeuina, Claudio Maruello & Nicolao Aruerno, Thibusto litis enarratore.

De fiduciaria mancipatione, Tit. V.

I.

Fiduciæ Claromontanæ autoritas sic habet,

" SCIANT omnes præsentes & futuri, quòd Guido comes Claro-
" montis & Aruerniæ, villam suam Claramon. & homines suos, &
" totum ius, quod habebat in dicta villa seu ciuitate, reddidit nomi-
" ne custodiæ R. Dei gratia Claramon. Episcopo, fratri suo: vt ipse

" teneret prædicta, donec ipse vel sui essent in pace cum domino re-
" ge Francorum. In cuius rei testimonium nos Ciuitas Claromon.
" de voluntate dictorum Episcopi & Comitis præsentem chartulam
" fecimus sigillari. Datum & actum Anno Domini millesimo du-
" centesimo secundo, Mense Iunii.

EX ea autoritate, apud Principem, eiúsque sanctius ac interius Cõsilium, Lucius, Caterinæ Augustæ meæ causa, per Dionys. Riantium, eius Causidicũ, petebam à Gulielmo Pratensi, Claromõtanorũ Episcopo, eas res cum fructibus qui viderentur, mihi restitui: & si causæ cõperendinatus adimi nequiret, vindicias secundũ fiduciam pronũtiari. Inter cætera aut nihil, aut certè parũ ad rem faciẽtia, dicebat Episcopus, Guidoni Comiti hæredẽ nõ extitisse, quòd ille maiestatis damnatus, se, suáq; omnia cõmisisset, vt in annalibus erat inuenire. Quòd si quis ei hæres extitisset, me nõ probare, se verò ignorare an Augusta genus inde duxisset. Sed esto duxisse, id quod à me proferebatur, non esse autoritatẽ, quòd publicè subnotata nõ esset, neque consignata: nulli testes adhibiti, nemo stipulator, promissor nemo. Verùm etsi consignatissima foret, ac prorsus irrefutabilis, res fratri, vt fratri, non vt Episcopo datas. Quinetiam si volem vt Episcopo datas, eas longè antea ad Episcopum pertinere, vt etiam ex annalibus colligebatur: rei autem suæ vt depositũ, ita nec fiduciam cõsistere. Sd vt se cunque res haberet, successores Episcopos causam possessionis ignorantes, quadraginta septem annis super trecentos, vsucepisse: post tot sæcula, nihil esse quærendum. Quòd autem ad vindicias pertinebat, genus à me æditæ actionis reiuindicationem, vel eius instar aliquod esse, quod vindicias nunquam admitteret. Lucius referebam, me non negare, Philippum Augustum Guidoni Comiti bellũ intulisse. Id in causa fuisse cur Comes tẽpus dubium timẽs, Episcopo fratri, non armis potẽtiori, sed fortasse vel gratioso, vel quòd res quæ Ecclesiæ esse existimarentur, sacrosanctæ militibus essent, eas, de quibus erat cõtrouersia, mãcipasset: interposita fide restituendi, cùm tempus quod suspectũ erat, præteriisset. Non eò tamen esse deuentum, vt publicum maiestatis iudicium in Comitem exerceretur. Id, si actum fuisset, nos publicis tabulis mandatum, vt alia id genus, habituros. Iactatos annales (hoc est Annonii, Gaguini,

Egidii commentarios) in publicam custodiam, rerum gestarum gratia, nunquam fuisse repositos: ideóque integram non habere fidem: ex iis, de hominum fortunis non solere decerni: eorum obtētu, hoc in me de Augustæ sanguine dici non potuisse, illæsa ipsius maiestate. Dicentem culpæ non eximere, quòd Regius quidam actor, apud ipsum Principem, eiúsue sanctius Cōsilium, id aliquando oratione comprehendisset. Maledictum non ita huc temerè fuisse transferendum: me, læsæ maiestatis pœnas tempestiuè reposciturum. Cæterùm Guidonis Comitis patrimonium, ipsum maximè Aruerniæ comitatum, qui idem Claromontanus erat, ab eo per gradus, hæreditario iure, ad Augustā certè quidem peruenisse: sed hoc disquirere, non esse necesse: sufficere eam in Comitis locū, iúsque comitatus vniuersum, quocunque nomine titulóue successisse. Ad autoritatis formam replicabam, in illius seculi moribus non fuisse vt pactis conuentis, imò verò nec sententiis, nec placitis vllo modo subscriberetur: signum, vetustate, alióue casu, quicunque ille fuisset, consumptum. Extare quidem eius temporis signa, sed omnia æquè ab ea iniuria se vindicare non potuisse. Antiquas autoritates, sui consignationem cōmemorantes, cōsignationem probare, etsi nulla alia signi superessent argumēta. Satis supérque testium adhibitum fuisse, quòd in ore atque oculis ciuium Claromontanorum (vt illi ipsi publicè contestati erant) res gesta fuisset. Exactas stipulationum formulas, aliásque summi ac stricti iuris minutias, eius tempestatis candidam, & sui vndique simillimam simplicitatem non tulisse: voluntatem Episcopi & Comitis, quæ autoritati consignandæ accessisset, ea omnia suppleuisse: inter viros bonos, bene actum fuisse, fide optima, genuina bonitate, & pinguicula quadam (quod aiunt) Minerua. Addebam, hæcce certam autoritati fidem adstruere. Primùm quòd ea semel atque iterum è Comitum grammatophylacio, ciuibus Claromōtanis postulantibus, aduersus Episcopum vnum & alterum, ipsum eundem vnde petebamus, ídque longo annorū interuallo, rectè atque ordine prolata descripta ac recognita fuisset: mentione in prima descriptione facta, quòd adhuc nonnulla signi vestigia extarent: ambobus Episcopis nihil inficiantibus, præterquam quòd ea res nihil ad ciues pertineret, & ii,

ea in parte, ius tertii non conquerentis allegarent. Postea, quòd non sine exemplo hæcce fiducia pacta fuisset. Aliquot enim consimilium autoritates consignatissimas inueniri. Deinde quod Pontificiis animaduersionibus impulsi testes aliquot locupletissimi retulissent, aduersarium apud se ipsos ingenue fassum, se eius autoritatis tantundem in tabulario habere, religiosius asseruatum, quàm ea apud Augustam fuisset. Vnde vehementi coniectura augurari liceret, paulò pòst in eodem tabulario non inuentum, dum id Regis imperio conquireretur, ab antea fasso, postea pernegante, suppressum fuisse. Postremò quod multis aliis autoritatibus, iisque etiam consignatissimis, tam fiduciam antecedentibus, quàm consequentibus, fiduciæ ipsius dominium Comitis fuisse palàm faceremus: tantùm abesse, vt Episcopus rem suam in fiduciam accepisset. Episcopo autem an fratri, res, fiduciæ nomine datæ fuissent, literæ ordinem per se satis ostendere: satis (inquam) quòd ad calcem autoritatis, Episcopus, non frater, esset repetitus: aduersarium non alio, quàm dignitatis iure, eas occupare. Ad extremum, quæ ab Episcopis, aliisue id genus possiderentur, non ipsis possideri: possideri dignitati, possideri Ecclesiæ: cui cum sponso Opt. Max. Iesu Christo, semper est vna eadémq; fides, vnus idémque spiritus. Apud eos mille annos haberi pro hesterno die præterito, próque nocturnis excubiis. Eam, tam hodie velle, tam hodie teneri, quàm quo die per ministrum accepisset, fiduciam restituere: etiam si mille seculis, per mille ministrorum manus fiducia perambulasset. Quòd autem ad vindicias spectaret, actionem, tametsi de re proponeretur, tamen in personam esse conceptam: ideóque à vindiciis non abhorrere. Actione quarta, quæ secūda defensor attulerat, pluribus & confirmare, & nostra studuit eleuare. Ex quibus omnibus ea quæ πρὸς ἔπος, facile est intelligenti, ex antè dictis, coniicere. Pronuntiatum est non liquere, & tam de summa quæstione, quàm de agnata vindiciarum liticula, pro cuiusque natura, amplius esse deliberandum. Postea Causidicorum orationibus ex eadem interfatione emendatis, & copiis vtrinque prolatis, iisque vicissim refutatis ac confirmatis, causa per Principem ad summā Lutetiæ Curiā relegata, per certos ex ea vsque ad triginta summùm vel minimùm vigin-

ti,disceptanda, iterum de summa quæstione pronuntiatum est non liquere: & causa inficialiter constituta, de iis quæ facti erant,inquirendum esse. De vindiciis, eas secundum fiduciam placuisse dici, x i. Cal. Maii. Anno à Liberalibus M. D. L I. Ex quo,tametsi quarundam vindiciarum iudicio, tria possunt axiomata colligi, meo quidem iudicio. Vnum, autoritatibus sacrosancta illa vetustate præditis, suam simplicitatem, suum candorem, suam (vt ita dicam) ἀνυπογραφίαν, suam signi consumptionem,si aliunde earum autoritatum veritatem coniectura consequi valeas, nihil officere. Alterum, tempus quantumuis longissimum, non esse modum,quo res, fiduciæ nomine, Ecclesiæ data, vnquam Ecclesiæ acquiratur, vnquam Ecclesiæ fiat, quancunque ministrorum successionem atque ignorationem prætexere libuerit: quod necessariò dicendum est: alioqui à vindiciis erat temperandum. Tertium,fiduciæ actionem à depositi actione hoc vno discrepare, quòd hæc de re mobili, illa de rebus soli prodita sit:cætera conuenire, & nihil minus quàm à vindiciis esse alienas. Quibus axiomatis ex instituto nostro cõmemorandis,longè maiore quàm quo vsi sumus,poteramus vti compendio:sed quæ res in ea mutanda sententia duæ plurimùm poterant, ambæ nos ad placitum fusius enarrãdum perpulerunt. Altera, Augustæ, cuius personam sustinebamus, atque etiam causæ ipsius magnitudo, non tam fortasse res, quàm si ius, æquum ac bonum, imò verò fidem ac religionem spectes. Altera,quòd Episcopus (bona illius venia dixerim) iudicibus causam disceptantibus,atque aliis penè omnibus,semper obtrudebat (vt etiam aliquãdo ipsi Augustæ fecerat) de iis rebus, si suæ essent, nolle cum ea contendere: sed fidem se liberare suam: res Ecclesiæ se tueri: quæ tamen, pro sua illa cum Christo (qui & ipse charitas est) coniunctione,sua quærere nescia est: tantùm abest vt fiduciam pernegari, vt aliena vnquam velit occupari. Obtrudebat (inquam) sed incautis, hoc in sympullo fluctus excitari, quos postea vix caperet Oceanus: hanc in OEcumenicam Ecclesiam cudi fabã: à se auspicatum esse, quod vniuersum Ecclesiæ patrimoniũ tandem absumeret: omnia sursum deorsum ferri oportere, si de hominum rebus, post trecẽtos quadraginta septem annos, ita quæri receptum esset. Post autem quàm iudica-

tum eſt, quid forſitan irato illi, & iacturæ impatiēti exciderit, neſcio: ſed allatum eſt mihi, extitiſſe qui exclamarent, ò placitum! Quibus omnibus (niſi maximè fallor) ſatis abundè factum erit, ſi rem vti ea ſe habuit, & à nobis optima fide expoſita eſt, intellexerint: quod ab eis, pro Principis atque Auguſtæ, Auguſtaliúmque omnium, ei qui rei operam dederunt, próque iudicum æquitate, integritate, fide ac religione, etiam atque etiam vehementer peto.

De noui operis nuntiatione, Tit. VI.

I.

MOLETRINIS, ponti Ambianenſium maximo adſtructis, anguſtias molientibus, nouo opere nuntiato, opus facere permiſſum eſt, ſi de eo reſtituendo ſatiſdatio interponeretur. VI. Cal. Octob. M.CCCC.XXXIX.

Vti poſſidetis, Tit. VII.

I.

INTERDICTORVM retinēdæ poſſeſſionis cognitionē, inter iudices Regios in ſua cuiuſque præfectura, & iudices priuatos in ſuo cuiuſq; foro ambiguam & cōmunem, occupantium propriam fieri palàm eſt. Sed iudicibus Regiis, an abſque diplomate occupare liceret, ſæpenumero dubitatum eſt: & ſemper, Curiæ non liquere tantùm pronuntiatum eſt, donec III. Calend. Decembr. M.D.XLVII, additū eſt interea id licere, & palàm in iudiciis promulgari iuſſum.

II.

ETIAM illa interdicta (inquit Paulus) quæ de locis ſacris ac religioſis proponuntur, veluti proprietatis cauſam continent. Sed & iuris Pōtificii Conſultorū prærogatiua ſentētia inductū eſt, de rebus quantumuis (vt aiunt) ſpiritalibus interdici poſſe: & generaliter vbicunque in rem eſt actio, ibi etiam interdictum competere. Inter cæteras ea de re Curiæ autoritates, ea, vel in primis iactari ſolet, qua Diuæ Virginis Lutetiæ Sodalitium aduerſus Diui Mederici ſub ſodales, de cruce in publicis ſupplicationibus non attollenda, vocéque ſummittenda, interdicto contendens, admiſſum eſt. Quibus forſan præiudiciis, interturbatæ poſſeſſionis querela à munici-

pio Auriliacensi aduersus eiusdem minicipii Curionem, flamínésque interposita, quòd sacerdotes aliquot, municipes suos, eodémque fonte lustratos, ab ipsius municipii Decurionibus proditos, secum munia obire stipendiáque facere non siuerant, frequentis Curiæ decreto non est improbata. x. Cal. April. M. D. XLVII.

III.

IS cui hæreditas restitui iussa est, quòd eius mancipium non habeat, interdicto agere non potest: sed ab eius hærede, cuius fideicómissa est, petere debet, vt eam restituẽdo, fidem liberet suam: quod Chartarius, Marilliacus, Seguerius, Thous, Berruerius, Puteanus, in causa Tribuni militum, à sancto Andrea responderunt, & sæpenumero iudicatum est, præsertim duabus aliis nobilibus in controuersiis, Combortana scilicet ac Lauzunia.

IIII.

LVCII Titii hærede, & eius testamenti curatore certãtibus, Martem varium & cõmunem varia & communis sequuta est victoria. IVDICATVM est hæredem, interdicto retinẽdæ possessionis agentem, quantùm ad mobilia pertineret, non esse ferendum. Ea enim ad annum à morte testatoris, in curatoris mãcipio esse. Curatorem autem quòd ad res soli quæsitas attinebat, intercessione submouendum: quod scriptis postea moribus est comprehensum. Placitum pronuntiatum Calend. Septembr. M. CCC. LXXVII.

V.

GENERALE fuit magistratus, honores, officia, munera, veluti precaria omnia, gerẽtibus abrogari, & ei successores dari posse: quod vel ipsis magistratuum, munerúmue diplomatis ostenditur. Sic enim habent,

Quoad nostro sederit animo.

Sed Ordinis Ampliss. decreto, cui Principes non sunt refragati, iandiu receptũ est, Regia nihilominus esse perpetua: nisi si quis vel noxæ damnetur commissoriæ, vel suapte sponte magistratu, muneréue se abdicet. Quamobrem de iis, non de aliis, etiamsi remunerationis ergô data fuissent, interdicebatur. Quam in sententiam cùm prid. Id. Iun. M. D. XIII. Barmeus tum Regis Causidicus multa protulisset exempla, Actuarii Villanii (ob bene merita) munere

donatum, ac postea pulsum, vti possidetis interdicto agere desiderantem submoueri placuit.

V I.

FVIT hic illius, non huius ætatis sensus. Nam de Guisiano, de Dunēsi, nonnullisque aliis non Regiis magistratibus muneribúsue prorsus aliter decretū est. Quorum exemplorum ne visorum quidem, sed auditorū tantùm prærogatiua, iudices alioqui in eam sententiam proni, Claudium Subminium, de iusta quorundam non Regiorum munerum possessione decernentem, superiorem pronuntiarunt, IX. Calend. April. M. D. L. Goeurotio litis enarratore: ídque rectissimè, mea quidem sententia. Si enim regiis de magistratibus, muneribúsue nullam aliam ob causam (vt alia certè nulla esse videtur) interdici placuit, quàm quòd perpetua essent, quid est causæ cur de non regiis ob benemerita datis, atque adeò etiam perpetuis, diuersum aliquid statuamus? Sed vt cunque sese res habeat, stat nunc sententia, vt de ambobus æquè interdici possit.

V I I.

TREMOLLIO, iustæ possessionis iudicio, certa de pēsione, à Borbonia superato, ea ipsa, ne quotānis agere cogeretur, sed pignorum captione suum consequi posset, nominis nouationē, iudicati actione petebat. Dicebat Tremollius Borboniam id petentem non esse ferendam. Nihil enim ad possessionem, sed ad hypothecas prorsus pertinere. Imò verò (referebat Borbonia) nouationem, tametsi hypothecas amplecteretur, tamen in personā esse scriptam, & à possessionis iudicio nihil abhorrere. PLACVIT nouationem eatenus esse faciendam, quatenus per eam, vt Borbonia pensionem possidebat, ita etiam possideret. Arestis Sextilibus M. D. LI. Briconneto ad tertiam inquisitoriarum exhedram litis enarratore.

De Sequestratione, Tit. VIII.

I.

LITIGATORIBVS alioqui ad arma & rixam interdum processuris, opportunū ac ferè vnicum sequestrationis remedium rectissimè veteres opposuere. Et cōsultissimè Carolus VIII. lege lata cōstituit, vt Regii Iuridici, nihil morante prouocatione, & agna-

tas sequestrationum liticulas conficerent, & quas de iis, parte vtraque audita, sententias dixissent, exequerentur. Cui legi & aliis huiusmodi, cùm detrectatores fraudem facerent, eremodiciis rem agi sinentes, Franciscus Valesius primus hocce perfugium interclusit. Cauit enim, vt quibus in causis, exequutionem rei iudicatæ prouocatio non impediret: nihil referret, contradictione an detrectatione essent latæ sententiæ. Sed antea maximam venerat in controuersiam sentẽtia, de sequestratione, non ipsa re quidem, sed verbis tantùm ac imagine facienda, an etiam lege comprehẽderetur. ET pro vniuerso Curiæ consessu, placuit esse comprehensam v. Id. Aug. M.CCCC.XCIX. Cuius placiti rationem, quandoquidem aliam non habemus, bona venia, sic auguramur. Non posse, id quod licet in corpore (quod citra controuersiam maius est) etiam in vmbra, (quod minus est) non licere. Sed quid vmbratilis ista sequestratio? éstne otiosa penitus ac superuacanea, cùm rem controuersam alter litigatorum interim possideat? Minimè verò. Sic enim ea, tantisper dum lis vel vindiciarum, vel iustæ possessionis agitur, fit alteri sacrosancta, & ab altero quadam cum religione possidetur: vel eius custodiam magis ac obseruationem habet, & medium quoddam inter veram sequestrationem & vindicias, aut potius vtriusque eorum facultatis particeps iudicium esse videtur.

II.

APVD Principem eiúsque sanctius Consilium, Lucio me, à rebus Caterinæ Aug. procurandis primario, à Gulielmo Pratensi, Episcopo Claromontano, reposcente vrbem ciuésque Claromõtanos, arcem quoque Moduni, cum pertinẽtibus (quæ omnia, anno M.CC.II & VII. Guido Comes Aruerniæ Roberto, Episcopo Claromontano, fratri commendauerat, tantisper dum illi cum Rege non conueniret) Pratense contrà strenuè fiduciam inficiante, & occupationem, hominum memoria superiorem præscribente: ciues interuenere, dicentes se ab Episcopi tyrannide in Reginæ, verè dominæ, clientelam proclamasse: atque (vt Alberius (qua est facundia) pulchrè comparabat) instar anserum capitolinarum, Reginam expergefecisse, vt iura maiorum, atque adeò sua, curari seruaríque iuberet. Hoc nomine, aliísque nonnullis, Episcopo se esse, foréque inui-

ſos,eum ipſis iniquiſſimum. Itaque petebant,vt,ſi qua ratione, iudicium repræſentari nequiret: ſaltem, interea dum amplius eſſet deliberandum,iura Claromonte,maioribus auſpiciis, ſummorúmque faſcium,hoc eſt, Regiorum,autoritate,redderentur.Quod tametſi ſumma ratione niti videretur, tamen non placuit: & ciues, non liquere pronuntiando,poſtulatione ſummoti fuere. III. Non. Apr. die Iouis ante Liberalia, M. D. XLIX.

De Vindiciis, Tit. IX.

I.

LVDOVICVS XII. lege lata conſtituit, ſententias, de ſacrorum beneficiorum vindiciis iuſtáue poſſeſſione (præteritis vindiciis) ex conſignatis autoritatibus dictas, poſthabita ſiue interceſſionē ſiue prouocatione,nulla tamen alia intercedētis prouocātíſue captione, ſatisdato exequi licere. Poſtea verò Frāciſcus Valeſius primus, vindicias,quibuſcūque de rebus dictas,atque id etiam quod de vi interdictū eſſet, eodem executionis iure haberi voluit. Dicebat Claud. Subminius,priori legi,per poſteriorē, veluti adrogatū eſſe: & ſi quis eas temperaret,ſententiam,de iuſta rei profanæ poſſeſſione (præteritis vindiciis) ſecundum ſe latam, iis legibus, ſaltem intellectu atque interpretatione, eſſe comprehenſam. Nihil referre, quòd non ex autoritatibus modò, ſed etiam ex inquiſitione dicta eſſet. Non enim in profanis, perinde atque in ſacris, ab autoritatibus pendere poſſeſſionem. Legem præterea poſteriorem nihil diſtinguere, vindiciæ,ex autoritatibus, an ex inquiſitione dicerentur: & de vi,non niſi teſtimoniis, interdici poſſe. Itaque poſtulabat, vt in ſpecie propoſita,eiuſmodi legibus vteremur. MIC. Hoſpitali, Conſcripto, Recuperatore dato,ac poſtmodum renuntiante,Subminium poſtulatione ſummoueri placuit. *

De his, qui nexum corporis iniue-runt, Tit. I.

I.

EVM, qui corporis nexum inierit, comprehēdi ac duci quidem poſſe: ſed vinciri, traduci, alienæ iuriſdictionis cuſtodiæ mandari, non poſſe. XIII. Cal. Maii. M. D. L. Puto tamen eos, qui apud Præfectum vrbi ita ſeſe alligauerint, hoc placito, quòd ad cuſtodiam pertinet, non contineri. Solent enim adduci: ídque ſigni Regii, Præfecto commendati, priuilegio tribuitur.

De Pigneratione, Tit. II.

I.

DECRETA in exteros pigneratione, quam noſtrates Marcam, vulgus indoctorum Repreſſalias vocat, χρηματοληψίαν intelligi, non ἀνδροληψίαν, hoc eſt, rerum, non etiam hominum comprehenſionem. Itaque pigneratos aliquot Tarraconenſes, rebus eorum, etiam pigneratis, remanentibus, dimitti placuit, IIII. Non. April. M. CCC. LXXXVII.

De Pignoribus & Hypothecis, Tit. III.

I.

VVLGO iactari ſolet, pignorum ablatorum nullam eſſe perſequutionem. Sed inter cætera, quæ ab hac regula excipi poſſunt, hoc quoque Curiæ placuit. Eum, apud quem ſolarii ius mancipiíque eſſet, ſiue in prædium vrbanum inducta, illata, ſiue prædium ipſum veneat: non modò iuris ipſius, ſed etiam obuentuum gratia, primarum partium exactorem, ſuíque nominis ſeruatorem fore. Quod ita increbuit, vt iamdiu tranſlatitium ac vulgare ſit, hypothecas plurimò licentibus aliter non addici: tametſi auctionibus, eam ob

causam non sit intercessum. Placitum pronuntiatum * Habetur in actis anni M. C C C. L X V I I.

I I.

QVOD moribus comparatum esse dicebatur, hypothecam diuidi posse, dănari placuit, vetaríque ne vnquam tale quicquam vsurparetur. V I. Id. Iun. M. C C C. L X X X V I.

I I I.

COENOBITAE cuidam primario, soror centum mutuo dedit, sine chirographo. Ille, post aliquod tempus, epidemia correptus, à sorore, debiti admonitus, vasculum, quo sacra faciebat, suum pignori misit, & interiit. Archimandrita, exuuiarum iure, quasíque pro hærede, creditrici, de vasculo, iudicium intendit. Hæc, nihil se morari pignoris restitutionem, si modò lueretur. Ille, vasculum semel consecratum, nec profanatum (quòd diuini iuris esset) oppignerari non potuisse. CLASSIBVS omnibus consultis, Curiæ perscripta est autoritas: Archimandritam vasculum recepturum, sed centum antè numeraturum. Pronuntiata V I I. Id. Sept. M. D. X L V I I I.

De pactis pignorum & lege commissoria in pignoribus rescindenda, TIT. IIII.

I.

CENTVM à Mæuio mutuatus promisit Titius, intra annum se soluturum, & ei hoc nomine fundum oppigneraui: cauítque, vt si intra eum diem, credita pecunia non exolueretur, ea fundus esset emptus. Cùm autem se Titius nō liberasset, cœpit Mæuius fundum pro emptore possidere, atque de eo, etiam interdicto agere. Quo Titius superatus, prouocauit, causatus propriam cuiuslibet contractus esse naturam, neque in aliam posse degenerare. Mutuum semper esse mutuum, quancunque personam induxeris. Pactum quod de venditione adiectum erat, instar esse commissoriæ pignorum legis: quam infirmari, & eius memoriam aboleri, iădudum placuisset, réque amissa, creditores recipere quod dedissent. Diuersum fortasse fore, si hypothecæ datio ita facta fuisset, vt, si intra pactū tempus pe-

cunia ſoluta non eſſet: creditor rem poſſideret, iuſto pretio tūc æſtimandam. Hoc enim caſu, videretur quodammodo conditionalis eſſe vēditio. PLACVIT quidem vēditionem non valere: ſed media quadam iuriſprudentia, & ſui cuique tribuendi compendio, decretum eſt, vt, ſi intra duos menſes Titius non ſolueret, fundus Mæuio tanti emptus eſſet, quanti æſtimatores, earum rerum callentes, arbitrarentur. Ex tempore XIIII. Cal. Iun. M. D. LII.

De Senatuſconſulto Velleiano,

TIT. V.

I.

SI mulier Senatuſconſulti Velleiani beneficium eiurauerit, tametſi verbis generalibus eiuratio concepta ſit, tamen non eſſe reſtituendam pronuntiatum eſt, menſe Febr. M. D. XLIIII. Litigatoribus Crepecordio *

II.

QVOTIES in obligatione, præcedit iuſſus mulieris: eam Senatuſconſulti Velleiani beneficio non iuuari placuit. Placitum recitatum VII. Cal. Decembr. M. D. XLV. Litigatoribus * Rolando & Merciarii Vidua.

III.

REM alienam mulier cum alio in ſolidum vendiderat. Senatuſconſulto Velleiano locum non eſſe, tertiæ inquiſitionum claſſi placuit. Nec mota eſt, quòd emptorem mulier non decepiſſet: erat enim expreſſum, ad quos ea res pertineret. Sed viſum eſt ſufficere, mulierem vēdidiſſe: & aliud eſſe, mulierem pro alio intercedere, aliud eam apertè vendere. Nec vero non eſſe ſimile, emptorem, qui mulieris fidem, fortunáſque ſequebatur, non aliter empturum fuiſſe, quàm ſi & ipſa venderet. VII. Calend. Martii M. D. XLV. Litigatoribus Iohanne Oleario, & hæredibus Annæ Colligniæ.

De ſolutionib. liberationib. & compenſationib. TIT. VI.

I.

FLANDRO mercatori mercator Gallus in mille tenebatur. Gal-

lo procrastinatori dictat iudicium Flādrus. Ille detrectare, tergiuersari. Hic horis omnibus ac momentis instare, vrgere. Bello interea suborto, inimicorū rebus (vt assolet) quæ apud nos erant, fisco addictis, Quæstor ærarius nomen exigit. Icto postea fœdere, Flādróque litem repetēte, Gallus excipit solutionē Quæstori factam. Respondet Flandrus, Galli dolo culpáue lata esse factum, vt eò res deueniret: atque ita eum teneri, saltem quanti sua intererat, Gallum non fuisse tergiuersatum. Referebat Gallus, non modò nomen, sed & actionem omnem à Flandro, hoste proclamato, perfidiæ nomine commissam esse. Depulsus exceptione Flandrus Curiam appellauit. ET repræsentato Curiæ ipsius iudicio, prouocatio, sine fraude, circunducta est, ídque vnde prouocatum erat, comprobatum. Quia tamen à Gallo, Quæstor ærarius adumbratus fuisse dicebatur: receptum est, quod è re Galli factum esse comperiretur, eum restituturum * Augusti M. D. XLVIII.

II.

TVNICAE muliebris partem anteriorē (dicámne antilenam?) acu pictam, Caius Seio vendiderat aureis quinquaginta solatis, in lana per libras æstimata, certo tempore persoluendis. Moram faciente Seio, Caius ei pecuniæ dicam impegit. Defendebat Seius, se non pecuniæ debitorem, sed lanæ: quam offerebat, quantíque intererat, eam tempore solutam fuisse. Referebat Caius, per se, moram Seio purgare non licere, atque adeò eum pecuniam debere. Victus Seius frustrà Curiam appellauit. Nam & pecuniæ & mulctæ damnatus est: multa tamen, ob causam ex sexagenaria vicenaria facta.

III.

REI priuatæ Quæstorem, seu, si mauis, prouētus alieni coactorem, eúmque reliquatorem, æris alieni in annum soluendi, veniæ candidatū, diplomate eam in rem impetrato submouendum, Riantius, Bernagius, Lallierius, multis aliis cōtrà sentiētibus, responderūt: & ita postea Curialis Tholi Cōscripti, omnes ad vnum (vt erat cōspicere) censuerūt. Reliquatori tamen ex causa, creditore nec admodū reclamante, semestre indulserunt, XIX. Cal. Febr. M. D. XLVII.

IIII.

DEBITORI creditor indulsit, vt quod rei iudicatæ nomine, præ-

ſenti die, ſolidum debebatur, certis intra biennium diebus, in parteis diſſolueretur. Creditori, poſtea certæ litis impendiis mulctato & cõpenſationem poſtulãti, debitor obiecit, perinde eſſe compenſare atque ſoluere. Cæterùm, ſolutionis quidem ceſſiſſe, non veniſſe diem : & creditorem, compenſare deſyderantem, plus tempore petere. Dicebat creditor, humanitatem ſuam in ſe non eſſe torquendam. Debitor contrà, prioris nominis nouatione, qua ratione cunque facta, ſtandum eſſe. PLACVIT, nihil obeſſe cõpenſationi, quòd dies ſolutionis non veniſſet. Placitum pronũtiatum XII. Cal. Mart. M.D.L. Litigatoribus Iohanne Foliolo & Olea Pontiueo.

V.

PAVLVM reſpondiſſe, teſtatum habemus, creditorem in aliam formam numos accipere non eſſe cogendum, ſi ex ea re damnum aliquod paſſurus ſit. Quod etiam in rei venditæ pretio, ſi ea redhibenda ſit, reſtituendo, locum habere, hominem eſſe, qui dubitet, arbitror neminem. Sed ſi tum eiuſdem formæ numi, pluris à Principe indicati ſint, quàm cùm venditio fieret: quanti interſit, quò ſpectare dicemus? an ad redhibẽtem, an verò ad eum qui pretium reſtituit? Qua de re, quid iudicatum fuerit, videamus. Annuam cẽtum aureorum amico vendenti pẽſitationem, Dormãtius, Curiæ Conſcriptus, nomen accommodauerat, ſeque nexu prorſus eodem quo venditor obſtrinxerat. Poſt aliquod tẽpus, ipſe venditoris ceſſationem ad ſe pertinere proſpiciẽs, redhibendi pactũ venditioni adiectum exercuit, ſolatis mille ducentis aureis à ſe renumeratis. Cùm autem ſe collegiſſet, animaduertit, æſtimatos aureos venditori fuiſſe datos: quos cùm ipſe rependeret, pluris aureus aſſe conſtaret, quàm cùm venditor accepiſſet: itaque quod eo nomine plus ſolutũ eſſe exiſtimaret, condixit. È diuerſo proponebatur, non plureis quàm datos aureos fuiſſe receptos. Cæterùm nullam æſtimationis rationem haberi licere, vbi certa numorum ſpecie, definitóque numero res acta fuiſſet. Victus apud libellares ad Baſilicã Recuperatores Dormantius, prouocauit. ET vt optimo iure condictum, ita & prouocatum eſſe placuit. Areſtis Natalitiis. M.D.LII.

De edendo, Tit. I.

I.

QVOD Frãciscus Valesius, primus, pactorum perscriptoribus vetuit, ne contractus à se perscriptos cuiquam ederent, præterquam contrahentibus, eorúmue hæredibus, aut ab eis causam habentibus, ita temperandum est: vt, ex causa, etiam extraneo edere teneantur. Quod & ipsa lege, postremis CLXXVII capitis verbis, in iudicantis religione satis apertè positum est. ITAQVE Clauierio numarium sodalitii Sacerdotii cõmercium incusanti, Laurentium edere placuit * M. D. XLVIII, Mommiralio litis enarratore.

II.

CONVENERAT vt exactor stato tempore, vbicunque domina esset, ipse ei rationes ederet. Is à suo iudice, id Malinis Flandrorum, vbi domina tum ageret, tẽporéque obligationis agebat, facere iussus, Curiam appellauit, Regiúmque ac publicum actorem subscriptorem habuit: causantibus ambobus id nihil aliud esse, quàm indigenam exoticæ iurisdictioni subiicere: & generalem edendarum rationum obligationem vltra Gallici imperii fines non esse proferendam. PLACVIT, etiam Malinis rationes edi: sed si quid in eis dispungendis controuersiæ suboriretur, fore, vt exactor ad suas leges reiiceretur. Placitum extemporale, III. Non. Decembr. M. D. XLVIII.

De alienatione iudicii mutandi

CAVSA FACTA,

TIT. II.

I.

REX Lodoicus XII, Pius, Fel. Aug. P. P. sanciuit edicto, vt transcriptiones quas à patre in filium, à fratre in fratrem, à patruo

in nepotem, ſtudiorum gratia fieri cõtingeret(ne ſub eiuſmodi obtentu latius eorum graſſaretur improbitas,qui cùm rem habere velint, litem ad alium transferunt, vt moleſtum aduerſarium pro ſe ſubiiciant) ita demum valituras, ſi fraus abeſſet, & de integris debitis eſſent factæ. Sed ſi quis cuiuſuis annuæ penſitationis obuenta, non etiam penſitationem trãſcripſerit: hac in ſpecie, ſcilicet,vt ſtudiorum cauſa, iudicium mutari poſſit, an aliquid egerit, videamus. ET nihil egiſſe iudicatum eſt. Integrum enim debitum non eſſe tranſcriptum, niſi & penſitatio ipſa cum obuentis tranſcribatur. Vnde & hoc colligitur, edictum,non de debitis tantùm quæ in perſonam, verumetiam quæ in rem concepta ſunt, eſſe intelligẽdum. Ex tempore, V. aut IIII. Cal. Mart. M.D.XXXVII.

Quod cuiuſcunque vniuerſitatis NOMINE, VEL CONTRA EAM agetur, TIT. III.

I.

MVNICIPES, Comopolitanos, Vicanos, litis exercendæ aliúſue negotii agendi cauſa, non in extraneos modò, verumetiam in dominum,ſuo iudice autore,comitia habere,&,conſulto Principe, ſibi ipſis numos impetare poſſe, æquiſſimum eſt. Sed ſiqui ſint ex eis, quorum nihil tum interſit:vt(exempli cauſa) ſi ex certis prædiis dominus vectigal inauditum petat, & ſint qui nulla prorſus, aut niſi optimo iure prædia habeant,quæſo, an conferre debeant? ET magis eſſe viſum eſt vt debeant. Iam enim ſua ſatis intereſt, quod fieri poteſt vt habeant. Ex tempore,XVIII. Calend.Iul. M.D.XLVIII. Litigatoribus Comite & ciuibus Tonitruenſib.

II.

SVBDITI de dominis queruli, Regiæ tutelæ ſe credi petentes, non ſunt audiendi: ſed & domini & ſubditi pro officio ac poteſtate monendi, vt habita ſui vtrinque ratione, in officio ſeſe contineant. Sed & ſi quid animaduerſione dignum, factum eſſe dicetur, quærendum eſt ac vindicandum. Ex tempore, eodem die, iiſdémque litigatoribus.

III.

SI famosus, vniuersitatis nomine, libellus in dominum editus est,& ipse iniuriarum acturus,quod gestum est,petat ab vniuersitate probari vel improbari: non sufficit maiorem partem generatim, sed singulos speciatim de ea re dicere oportet. Auctores enim & conspiratos tantùm plectendos esse constat, non vniuersitatem: & ita placuit. Ex tempore,iisdem & litigatoribus:& die.

IIII.

SI in vicanos pecuniæ dãnatos lege agatur, nec quicquam sit in corporibus nominibúsque publicis, vnde ea redigi possit: æditui, necnon Regii vectigalis diuisoribus, collectoribúsque prouinciam iniungi licere receptum est: vt pecuniam intra certum diem, instar vectigalis, conficiant ac dependant: alioqui eos à se numerare debere, postea ab hominibus suis recepturos. Sed videndum est,æditus & diuisoribus nihil præstantibus, sitne collectoribus quod imputetur. ET non esse placuit: nec enim diuisionem collectio potest anteuertere. Placitum pronuntiatum XV. Cal.Sept. M. D. XLVIII. Marandeto altero litigatorum,Harlaïo litis enarratore.

De iudiciis, & vbi quis agere vel CONVENIRI DEBEAT,

TIT. IIII.

I.

GERGOVIAM, prouinciis,quæ legibus, & ciuili iure Romanorum reguntur ac disceptant, annumerari placuit. Non. Septembr. M.CCCC.XCI.

II.

GVLIELMVS Merlinus, Academiæ Lutetianæ tabellarii personam suscipiẽs, ad Præfectũ vrbi, academicorũ priuilegiorũ vindicem ac Cõseruatorem, Antonio Lucẽburgio dixerat diem,manũ vt agnosceret suam. Lucemburgio, fori præscriptione summoto, Curiáque hoc nomine ab eo appellata:cœpit Merlinus veluti quodam vindiciarum iudicio, idipsum à Curia, quod à Præfecto petiturus erat,libello postulare. Lucemburgius forum rursus præscribere: di-

cere,hoc illæsa prouocatione fieri non posse:quam in præsentia (ne quid,morãdi causa,facere videretur) vel orare,vel,de tertii cõsultoris sentẽtia,decidere offerebat. A' Merlino referebatur, x c i i. capite legis,à Frãcisco Valesio latæ anno M. D. X X X I X, iudices omneis, chirographis agnoscendis, iustos ac legitimos esse factos. Actione secunda, dicebat Lucemburgius, id quidem esse verum, si ibi reus esset, vbi in ius vocaretur: alioqui fore, vt aliis alios vexandi fenestra quædam aperiretur, & cuiusuis prouocationis obtentu, earum rerum quæ ad Curiam non pertinẽt,ea iudex efficeretur. PLACVIT Lucemburgium in Curia chirographum agnoscere, vel abnegare teneri. I I I. Non. Iul. M. D. L. Macrulo recuperatore,& prolusoriæ litis huius enarratore.

I I I.

SCHOLASTICIS de priuilegiis, iudicibúsque ad eorum tutelam à summo Pontifice cõstitutis, lege lata, comprehensum est: ne quem,longius quàm dierum quatuor itinere, liceat euocare. Vnde in controuersiam adductum est, an id quoque ad iudicem, priuilegiis ab ipso etiam summo Pontifice, aulico ministerio irrogatis, ad diuæ Genouefes,Lutetiæ,datũ porrigeretur. ET nequaquam porrigi placuit. Principis enim beneficium, quod à diuina, scilicet, eius indulgentia proficiscitur, cúique huiusmodi cancellos nec ille præscripsit,nos quàm plenissimè interpretari debere. Placitũ extẽporale, partim prouocatoris detrectatione & quasi deditione,partim etiã translatitia ratione conflatum,cùm id à Francisco Odone, & Simone Nanquiero disceptatum esset, I X. Cal. Mart. M. D. X L I.

I I I I.

EOS iudices, quos res iudicanda, τῷ χρηὸνόμῳ, vel sola speciei similitudine contingit: de ea re, sententiam dicere non debere. Esset enim sibiipsi quodammodo ius dicere. Et difficile est,nobis aliquid cupientibus, nos aliqua in parte non obsequi: nos, iam aliquam in partem inclinantibus nobis, nihil persuadere: & iura, potissimùm euariantia,ad id,quod maximè velimus,non contorquere. V I I. Id. Ian. M. C C C C. X X V I I I.

V.

PRIMA facie, vix est, vt qui à patre iudice prouocauerit, filium

prouocatoriæ litis iudicem ferat. Quid ergo prouocator Conscripti reiectione summotus est, cuius pater vnus erat è basilicanis, Recuperatoribus, vnde prouocatum esset? Et sanè quantum coniectura assequi possumus, id causæ fuit, quòd Recuperatorii collegii sententia esset, non illius refutati Conscripti patris, qui vnici tantùm puncti numerum obtineret, & fortassis non ita censuisset.

V I.

VBI causam consilii esse pronuntiatum est, eámque ob rem litis instrumentum proferri iussum, præcisa instrumento contradicendi facultate: PLACVIT vtrunque litigatorem, re integra, ipsi instrumento, sine vlla denuntiatione, quod libuerit, addere posse. VII. Id. Aug. M. D. IIII.

V I I.

DE iis, qui post litis instrumenta, inspectoribus enarrantibus & custodibus adhibitis, ad pluteum de more perlustrata, nouas copias proferebant, atque ita magno diuersarum partium malo, ac fortasse etiam suo, lites suis fatis eripiebant: PLACVIT, hoc amplius non esse ferẽdum. VIII. Cal. Mart. M. CCCC. XCV. Quod lege quoque postea sacratum est, & aliquo tempore valuit: sed, vt mali mores explosi facilè solent recurrere, iamdudũ res eôdem reuoluta est. Initium reuolutionis fuisse dicitur Antonius Pratẽsis, Curiæ tum temporis Curio summus, postea Nomophylaciæ præfectus, & ad summum propè Pontificatum euectus, veri & æqui vsqueadeò studiosus, vt diceret, si quicquam inter iudicandum, quacunque, vel de nubibus, in pluteum delaberetur, id nunquam se præteriturum. Quod certè summam æquitatis speciem habere videtur, sed nõnihil etiam iniquitatis admixtum. Est enim inter cætera non minimum litium extrahendarum argumentum.

V I I I.

POSTEA quàm ad instructæ litis coronidem peruentum est, diplomatico iustitio, quod belli peregrini, vel legationis causa dari solet, non esse locum. XVI. Calend. Apr. Anno M. CCCC. LVI. post Martinalia.

I X.

VNIVERSAM intentionem Annæ Menipeniæ Iohãnes Stuar-

tius, vna hæredis asserti pernegatione depulit: & postea, militiæ causa, peregrè profectus, trimestre iustitium ex Regio diplomate postulauit. Dicebat Menipenia, nihil desyderari præter iudicum officium, ad litem inficialiter constituẽdam. Quancunque iustitii causam, siue militiæ, siue feriarum prætexere libuerit: nos saltem ad hoc cogi æquum esse, vt lis contestetur, & inquirẽdi potestas fiat, ne quis probationũ suarum periculũ adire cogatur. Posse quidẽ testimoniorũ anticipatione mederi: sed nõ sine dispẽdio, periculísque suspicione. Absentiam Reipub. causa, vt absenti, ita nec alii dãnosam esse debere. Aduersario domũ reuerso per se licitũ fore, si quid allegationũ omissum esset, supplere. STVARTIO diplomate ac postulatione summoto, litem inficialiter cõstitui placuit, inquirẽdíque fieri potestatẽ: ea tamen, quam Menipenia tulerat, cõditione. Ad exhedram publico Principis patrimonio adscriptam, XIX. Cal. Febr. M. D. LII.

X.

EPISCOPVM, nonnullósque alios Cameracẽses, reos Curiæ delatos, domum, quòd alienigenas se dicerent, reuocantes, iudicium suscipere debere. Nostræ enim esse ditionis ac imperii. Prid. Cal. Maii. Anno à Martinalibus M. CCCC. XX.

XI.

DOMINVM postulãtem, vt subditus ad Regium iudicem vadatus, ad sua iura relegetur, non esse audiẽdum, nisi subditus obeat vadimonium. Alioqui fieri posse, vt dominis ad suorum scelera conniuentibus (ne quid peius interea dicam) Iustitiæ numini, nec infrequẽter illudatur. Placitum extemporale, Duce Guisio, altero litigatorum anno * Riantius admonuit.

XII.

PISCATORIBVS, de piscibus à se captis, in litore rixantibus, alter alteri manus attulit. Concertabatur, eius sceleris, cuius esset animaduersio, Præfecti maris, an germani iudicis, seu, si mauis, ordinarii. Et Præfecti maris non esse placuit. Id enim ad rem maritimam nihil omnino pertinere. Ex tempore, ad classem rerum capitalium, XI. Calend. Iul. M. D. L.

XIII.

DEBITOR abductus, aram cessionis arripiens, eo nomine credi-

tori dixerat diē. Creditore, fori præſcriptione ſummoto, & per prouocationē, iudicis imperiū detrectante, debitor ad bonorū ceſſionem admiſſus, ea facta dimiſſus eſt, & poſtea nō ſoluendo interiit. Concertabatur an iure prouocatus eſſet iudex, quòd litē quodāmodo ſuam feciſſe, & CLXII, ac III. capite legis à Franciſco Valeſio, an. M. D. XXXIX. de iudiciis, latæ, teneri diceretur. Sic enim ait,

" Iudices, qui ſemel in quæſtionibus exercēdis inſigniter errauerint,
" ære graui mulctanto.
" Iis qui iterum, in annum: qui tertium, Magiſtratum in perpetuum
" abroganto, eóſque omni Regio munere indignos pronuntianto.
" Litigatoribus nihilominus quanti ſua interſit, repēdere cogunto.

PLACVIT iudicem rectè atque ordine prouocatū eſſe, & (vt breuiter dicam) veram vniuerſæ litis æſtimationem præſtare debere. Pridie Calend. Febr. M. D. L.

XIIII.

PROVOCATVS effecerat iudex, vt prouocator, quem ille in carcere habebat, procuratorē daret, qui in iure agnoſceret, eum à ſe temerè prouocatum eſſe, certáque pecunia litē æſtimari pateretur. PROVOCATOREM, iis cōditionibus è carcere dimiſſum, & poſtea in integrum reſtitui poſtulantem exaudiri placuit: iudicibúſque omnibus interminari, nequid à ſe tale in poſterum deſignaretur. Ex tempore ad exhedram rerum capitalium, Prid. Cal. Febr. M. D. L.

XV.

REO requirēdo adnotato, Præfectus prouinciæ certior factus, eū, in carcerē coniectū, à Prodomino Carnuteo haberi: iterū atque iterū iuſſit ad ſe relegari, de receptitio crimine legibus interrogandū. Quæ imperia cùm Prodominus plus æquo detrectaret, reus effracto carcere effugit. PRODOMINVS detrectationis dānatus, reū iudicio ſiſtere, ac pro eo fiduciariū pecuniæ iudicatū interim facere iuſſus eſt.

XVI.

REGIIS ſanctionibus comprehenſum eſt, reum abſentem delatum, indicta cauſa, tam anteriore, quàm prouocatoria, damnatum, diplomatici poſtliminii ab integro ſiſtendi iudicio impetratorem, quæſtioni quantuncunque ſe offerentem, non eſſe ferendum: niſi quòd ad perſequutorē noxæ ac maleficii pertinet, iudicatū fecerit.

Cõcertabatur,an legis acerbitas etiam ad eos extẽderetur,qui primũ in Curia iudiciũ sortiũtur. ET Curiæ Tholus legẽ eò prorogari iudicauit. Portano causam excipiẽtis orãte, Pridie Cal.Iul. M.D.XLVIII.

XVII.

BENE à maioribus constitutũ est, vt præfecturis ius à Curia resortitione petentibus, sui cuique stati iustíque dies, causis orandis ac (si fieri posset) ex tempore iudicãdis, assignarẽtur. Horum postremi, arestis Sextilibus (hoc est medio Augusto) finiuntur. Reliquum sessionis vsque ad VII. Id. Septembr. (quo die iustitiũ indicitur) consiliis, & sarcinis, ad Curiæ iudicia aliáue eius, ex attributione, mãdata peregrè exequẽda, cõponendis, cõceditur. Hoc tẽpore, vt nihil amplius causarũ expassis Curiæ valuis oratur: ita nec vlla litigatorũ nomina edũtur, nec ab editionũ actuario accipiũtur. Itaque condicti dies, qui in reliquam illam sessionẽ iustitiúmue incidissent, ad suos cuiusque præfecturæ dies proferebãtur: ordine exquisitissimo quidẽ illo, sed litigatoribus in lõgum fortasse diem reiectis, ac moræ impatiẽtibus, & aliquid extra legitimos dies cõpendii sperãtibus, molestissimo. QVIBVS, ad Regii Cognitoris postulationem P. C. ita succurrẽdum censuerunt. Tantisper dum Princeps ea de re cõstituisset, placere, dictos dies, qui in ea tempora caderent, in octauum à Martinalibus diem diffundi: hacce Curiæ autoritate per omnes ditionis eius præfecturas promulganda, nec ante Martinalia, quæ proxima forent, valitura. XIIII. Calend. Decembr. M. D. XLIX.

De curatore in litem, Tit. V.

I.

FRANCISCVS Piscis, Claudiæ Quetieriæ tutor, in prouocationis litem, Luciũ me procuratorẽ dederat: & post aliquẽ processum, denũtiari mãdauerat Renato Guillopæo prouocatori, Quetieriæ pubertate factũ esse, vt finita tutela, iure Turonũ moribus cõstituto, illi curatore esset opus: ab eo scilicet, ex inquisitione, dãdo, qui dãdi ius haberet. Cõtigit, vt antè, tutor diem suũ obiret, quàm postremũ hoc illius mandatum exequeremur. Petebat Guillopæus, me Quetieriæ curatorẽ in litẽ dari. Ego recusare, dicere morte mãdatis solui mandatũ. Ille instare, obtrudere, procuratorẽ à tutore datũ, perinde accipiẽdũ atque si pupilla dedisset. Ego verò inculcare, etiã cum mã-

dante tutore mādatum extingui. Si enim seruo pupilli tutor hæreditatē adire iusserit, & post scriptā epistolā tutor moriatur, antequā ex epistola seruus adierit: neminem dictur ū esse, obligari postea pupillū hæreditati. Cæterùm adolescēti vtcunque inuito curatorē quidem in litē posse dari: sed non nisi præsenti ac postulanti, aut, si postulare nolit, à Prætore id facere coacto. RE non minus à Patribus disceptata, quàm à nobis discrepātibus concertata (nec enim semel aut iterum, verumetiam tertiùm ac quartùm) capita (vt solent) contulerunt: Placuit tandem curatorem, per prouinciæ iuridicum, moribus dari oportere. VI. Calend. Decembr. M. D. LI.

De exceptionibus & præscriptionibus et praeiudiciis, Tit. VI.

I.

ACTOR in rē præsentē reum perducere iussus, cùm eò loci deuētum esset, testatus est se non aliter rē oculis posse subiicere, quàm ambitu murorum: quibus agrum, quo de ageretur, simul & vicinos à reo cōprehensos, sic ipse cōturbauerat, vt nullam finiū agnoscendorū facultatē reliquā fecisset. His ad iudicē reuersis, cōcertatū est, satísne oculis res subiecta fuisset. ET cùm Basilicani Recuperatores satis fuisse pronūtiassent, & Curia esset appellata: placuit rectè iudicatū esse. Placitū pronūtiatum * Iohāne Clerico prouocatore, Stephano Montmiralio Curiæ Conscripto, prouocato.

II.

ADVERSVS matrē filia in integrū iudicio restituta, ne matre de medio sublata, collusionis à fratribus insimularetur, & forsan actū agere oporteret: fratres in ius vocauit, vt si quid aliquādo sua interesse putarēt, in præsentia cognosceretur. Petitioni ita præscriptū est, Si matris de rebus, ea viua, disceptare liceat, & citra eius offensionem fieri possit. CAVSA, per prouocationem, summā in Curiā inducta, atq; ad maius tribunal, foribus occlusis, cōcertata: secundū præscriptionem pronuntiatum est, * Litigatores Nicolaus Eques Curiæ Cōscriptus, Maria Bartholomæa vxor, I. & N. Bartholomæi fratres.

III.

LEGIS à Rege Lodoico XII. latæ, anno M.D. capite XXXIIII. cauetur, si, dicta ab arbitro, vel amico disceptatore sententia, quis se læsum existimauerit: posse eum iustū iudicē appellare. Qui si sententiam cōprobauerit, denuo prouocātem non esse ferēdum: nisi id

quod cōpromisso, nomine pœnæ, adiectū est, in iure deponat. Quod cùm eius farinæ cuipiā prouocatori obiiceretur, respōdit, sentētiam nullā, non esse sentētiam: ideóque nec legis capiti fore locū. ET placuit, ni deponeret, non esse ferēdum. Vulgare est enim nostris Gallorum moribus, sententiam, quanquam neque rectè, neque ordine latam, aut, si mauis, prorsus nullam, non nisi appellationis remedio, induci: & interim pro ea præsumendum esse. Ex tempore * . M.D.XLVIII. Seguerio causam prouocatoris orante.

De litigiosis, Tit. VII.

I.

COEPTO familiæ erciscundæ iudicio, Marcus Balmeus eiúsque vxor Anna Castrouillana, petitores, rē, qua de agebatùr, in defensorū alteros, puta Carolū Lucēburgiū & Carolotā Totauillanā, eius vxorē, trāsactione certū accepturi trāstulerāt. Quibus ita trāslatū erat, diplomate impetrato aduersus Gabrielē Allegriū & Mariā Totauillanā eius vxorē, litis olim cōsortes, petebāt, trāslatorū in locū vt sufficerētur. Aduersabātur Allegrius vxórque: dicebāt, diplomatarios Protheo nihil minus mutabiles, litis redēptores, modò socios, nunc aduersarios, nō esse ferēdos: aut saltē trāsactionis vtilitatē, si qua erat, sibi cōmunicandā, id repen dēdo, quod rependi par esset. Inter cætera, proferebāt in argumentū, Scæuolæ respōsum quatuor de filiis, æquis partibus hæredibus institutis, fūdo singulis per præceptionē legato. Qui, cùm vniuersa bona patris obligata essent, mutua accepta pecunia, hæreditario creditori soluerāt, & posteriori obligauerāt: qui, cū ei debitū nō solueretur, prædia vniuersa, lege pignoris, vni ex hæredibus vēdiderat. Fratribus & cohæredibus, si debitū ab eis emptori, eidémq; cohæredi persolueretur, fideicōmissum esse restituendū. Proferebāt etiā Anastasii constitutionē, cessas actiones eatenus exerceri permittentē, quatenus solutū esset, habita etiam vsurarū ratione. HI calculum, Basilicanorum Recuperatorum sentētia nigrum: appellatæ verò Curiæ iudicio, cādidum tulere. Transactionis enim vtilitatem, communem fieri placuit. XIX. Cal. Sept. M.D.XXVI.

De testibus, Tit. VIII.

I.

RECTE quidē constitutū est, testes sine optione nō interrogari.

Sed, amabo, de iis ſacramēto adigendis, idémne iuris eſſe dicemus? ET primæ inquiſitionū claſſi, cæteris claſſibus cōſultis, placuit prorſus eſſe diuerſum: nec ex eo inquiſitionē non admitti, quòd abſente optione ſolus inquiſitor adegerit. Quod alicui fortaſſe mirū videbitur, cùm inquirēdi prouincia non niſi cū optione mādari ſolet: & eſt iuſiurandū, pars teſtimonii potiſſima. Sed hæc optionis ac veluti cuiuſdā obſeruatoris aſſumēdi ratio, ipſis mandatorū verbis, ſi quis ea diligētius inſpexerit, ad teſtiū interrogationes & reſpōſiones, nō etiā ad reliquū inquirēdi negotiū pertinet: imò verò & vſus hoc apertè declarat. Nā vbiq; gentiū, inquiſitore dato, ſolus hic diē apud ſe dici iubet: ſolus abſentes pronūciat: ſolus, denūciatis teſtimoniis condictū inſtaurat diem: ſolus, ſi quid inciderit cōtrouerſiæ, vel decernit, vel ad eos reiicit, qui mādarunt: ſolus, quæ facta ſunt renunciat: in ſumma, non niſi rogandis optio teſtibus adhibetur, & inquiſitioni ſubſcribit. III. Non. Iun. M. D. XXXV. Iohanne Chartanio & Petro Monſoïo, ea de re contendentibus.

II.

COARGVERE teſtē, quòd criminis (puta periurii aliúſue) cōpertus ſit, ex quo infāmia irrogari poſſit: omnibus Curiæ claſſibus placuit nō ſufficere, niſi etiam iudicatū dicas, vel depectū. Quanquam enim inter cōpertum & iudicatū, nihil aut parū intereſſe videtur: intereſt tamen. Quid enim ſi teſtibus oppreſſus, fortaſſe perditiſſimis, data reſpirādi facultate, aut veritate aliquà tandē erūpente, ſubleuetur, & conſiſtat: aut Principis indulgētia perfuſus, noxæ eximatur, & (vt in huiuſmodi veniarū diplomatis eſſe ſolet) famæ, laribus, focis, rebúſque reſtituatur? Prid. Id. Aug. M. D. XXXVIII.

III.

QVOD lis eſſet dūtaxat vindiciarū, eámque ob rem certus teſtium numerus, iuſto ac legitimo minor, præfinitus: pro vniuerſæ Curiæ ſentētia placuit, refutationū, quas litigatores in teſtes edidiſſent, non haberi rationem. Alia enim ſupereſſe duo iudicia: vnū, iuſtæ poſſeſſionis: alterum, reiuindicationis: quorum propriæ, non agnatæ vindiciarum, liticulæ potius quàm litis, ſunt teſtium refutationes. Menſe Iunio & Iulio. M. CCCC. XCVII.

IIII.

AD IIII. Decēbr. M. CCCC. XXVII. decretū eſt, de teſtium fide

in posterũ non antè quærendũ esse,quàm eorũ obtrectationes percẽsæ forẽt ac cõstitutæ. Nunc autẽ nec ipsis quidẽ obtrectationibus, nisi post eiusmodi percẽsionem,rescribi solet. Quod ad lites,quæ in Curia aliisue tribunalibus,in quibus testificata,moribus maiorũ non proferebãtur,pertinere intelligẽdum est. Cuius decreti ratio quanquã ex verbis ipsis colligi potest,tamẽ,quam habemus, in eorũ gratiã,qui foro non assueuerũt,existimauimus esse subiiciẽdã. Si (puta) testis οὐδὲν πρὸς λόγον (quod dicitur) frigidúmue quippiã pro testimonio dixerit(quod nõ nisi iudicãdo cõmodè discerni potest)quid attinet obtrectationibus infamatũ ac eleuatũ,rescribẽdo cõmẽdare, & aliorũ testiũ orationibus, permagno quãdoq; sumptu cõfirmare?

V.

PATRONO,qui prædio ciẽtelari manum iniecerat,& Cliẽtis hæredibus,de fructibus caducariis disceptãtibus: ambigebatur, quo tẽpore,cliens fatis cõcessisset. Posuerat patronus,eum certa in acie cecidisse, & cõmilitonũ aliquot testimoniis(vt existimabatur)probauerat. Dicebant hæredes, testium refutandorum causa, de iis se terra maríque inquisiuisse, neque de laribus,neque de focis, neque de cuiusquam censu quicquam vsquam fuisse inuentũ. Ne igitur testium fidei, forsan de medio sumptorum & maximè insectandorũ, nihil obtrectaretur: petierãt, vt qui eos produxerat,sisteret,aut indicaret: quod & ipsi impetrauerãt. SED appellatæ Curiæ placuit, patronum hoc onere non fuisse grauandum. Ex tẽpore, Seguerio Hastei causam orante. VI. Cal. Iul. M. D. L.

De fide instrumentorum, Tit. IX.

I.

AERIS sui recipiẽdi,& acceptũ referẽdi mãdatum,cui Villaquierius subscripsisset,& illud suo annulo cõsignasset: placuit non secus valere,quàm si publicè perscriptũ esset ac consignatũ. V. Id. Iul. M. CCCC. XCIIII. Quod certè quis admirari possit. Enimuero quod priuatus vel scribit,vel subnotat ac consignat,priuatũ est atque adeò fortassis omnino incognitũ: & priuatas tabulas publicis facilius atq; audacius adulterari posse constat. Quod si cõtigerit,& denuo soluere oporteat: quid proderit,ad eum, qui falsum mandatum protulerit, quíue cõfinxerit, & forsitan interea lapsus sit facultatibus,reuerti?

II.

SI quis alterius nomine contraxerit, & mandatum instrumento sit insertum: tametsi non ipsum mandatum, sed mandati sit exemplum, eius tamen placuit locupletem esse probationem. Caroletus, Curiæ Conscriptus, admonuit.

De appellationibus, Tit. X.

I.

APPELLANDI vsus, quē olim ad iudicātium iniquitatē, imperitiámue corrigendā, necessitas introduxerat, cùm ab improbis litigatoribus iam πρὸς τὴν φυγοδικίαν traheretur: decretū est, vt prouocationē renūtiare prouocato, etiā intra octauū diem, impunè non liceret: sed eiusmodi detrectatoribus sexaginta assiū mulcta irrogaretur. VII. Id. Nouēb. M. CCC. LXIIII, & V. Id. Aug. M. CCC. LXXXVI.

II.

PROVOCATIONIS renuntiationē apud pactorū perscriptores factam, nec prouocato denuntiatā, eremodicio non aduersari: nec ideo minus mulctam esse commissam. Prid. Cal. Iun. M. CCC. XC.

III.

INTERPOSITA prouocatio, si intra octauum diem prouocato renuntiata non fuerit, nonaginta diebus aut exercenda est, aut circunscribēda. Quòd si prouocator non exercēdam esse ducens, eius circunscribendæ veniam impetrauerit, nec intra id temporis, veniæ comprobādæ, prouocato dixerit diem: placuit eremodicium perinde commissum esse, ac si nihil esset impetratum. XVII. Cal. Febr. M. CCCC. XIX. Nunc autem satis esse factum existimatur, si tempore ac testatò venia prouocato denuntiata sit.

IIII.

DIGNA quidem vox est (vt illi inquiunt) maiestate regnantis, legibus alligatū se Principē profiteri. Sed res ipsa verbísne vnquā defuerit: & iudicibus an sēper licuerit esse Cassianis, viderit alius. Extat priscæ illius seueritatis exēplū, nec leue quidē, in Regē, Regiúmue ac publicū actorē editū. Nā & impetrata desertæ prouocationis venia, & ipsa prouocatione exclusus fuit, XII. Cal. Aug. M. CCC. LXVIII.

V.

PROVOCATOREM, qui intra nonagesimū diē, dicā iudici vn-

de prouocatũ erat, etiã sedẽte Curia, ad proximũ eius cõsessũ impactã, prouocato denũtiasset: nihil minus, quàm prouocationẽ deseruisse, pronũtiatũ est, vetitũq;, ne id vnquã eremodiciũ appellaretur. *

VI.

DE prouocatione obnoxiè iudicãtes præcidere habẽt, rectène atque ordine, an secus sit iudicatũ: non prouocationẽ, ídque vnde prouocatum est inducere: quod Curiæ est summæ atque vltimùm iudicantis. CVM autem addubitaretur, ídne inquisitoriæ classi liceret, etiam licere placuit. VIII. Cal. Febr. M. CCCC. XXII.

VII.

NONNVNQVAM (inquit Vlpianus) bene latæ sentẽtiæ in peius reformãtur: neq; enim vtiq; melius pronũtiat, qui nouissimus sentẽtiã laturus est. ITAQVE placuit, eũ, secũdũ quẽ iudicatũ esset, prouocatione superatũ, prouocatoriæ litis impẽdiis non esse mulctãdũ. Quod cùm à Meldensis prouinciæ Præfecto factum esset, vetitũ est ei, ne postea quid tale auderet. VIII. Cal. Febr. M. CCCC. XXII.

VIII.

CVM à Decurionibus insulanis perperã iudicatũ fuisse pronũtiatũ esset: disceptatũ est, ı́ıne in fraudẽ sexagenariã incidissent, quòd de ea re nihil esset expressum. ET eam mulctã aresto placuit esse cõprehẽsam. Vbi enim moribus, nõ legibus, viueretur, ita cõparatũ esse: vt cùm iudex, alius à Regio, quid iniquè decreuisse pronũtiaretur: etiã si nihil aliud additum esset, tamẽ eiusmodi iudex, cuiúsue nomine is iudicasset, mulctatus intelligeretur. III. Cal. Maii M. CCCC. LVIII.

IX.

EREMODICIIS, non nisi duobus, prouocatum, prouocationis causa cadere posse. V. Id. Iun. M. CCCC. LV.

X.

PRIDIE Cal. Iulii. M. D. LI. verba facta sunt in Curia, de prouocationibus extẽporariis vel litigatorum, vel pragmaticorũ, vel magistratuũ vitio, alióue (nescio quo) fato, tãtum in cumulũ adductis, vt aliis in dies suboriẽtibus, toto vix decẽnio voluminares cõfici possent. De qua re factum est Curiæ cõsultum in hanc ferè sentẽtiam.

Prouocationes extemporarias, leues, nec momentosas, & in quibus summa de impendiis erit controuersia: Cognitores, tertii Causidici, instar cuiusdam Palæmonis, arbitratu deciduntο.

Decisa Curiæ placiti vim atque autoritatem habento.
Detrectator, tergiuersator, frustrator, si quis erit: noxiæ pœna paresto

Res, me hercule, mira, quòd non modò triū vel quatuor, etiā primæ notæ consultorū, quos hic vel ille in consiliū adhibuerit, sententiæ, vnius, forsan interdū oscitātis, arbitrio cedāt: verūetiam Curiæ ipsius cētenariæ autoritas in eū cōferatur. Sed quid agas? Extremis morbis (vt à medicis vulgò iactari solet) extrema remedia sunt adhibēda.

X I.

QVOD Franciscus Valesius primus, C L X I I I. capite legis à se latæ, mense Aug. M. D. X X X I X. constituerat, vt omnes in vniuersum prouocationes è criminosis intentionibus emanantes, protinus in Curiam iudicium sortirētur: cùm animaduertisset è re cùm publica, tum priuata esse, quàm minimè: alia lege lata X I. Calend. Decembr. M. D. X L I I, eàque translatitia, ipse idem priori derogauit: & quod erat vastissimum, certis speciebus enumeratis, contraxit ac, maiorum vestigia sequutus, conclusit in angustum. Scilicet, si iudicatū esset, de reo quæstionem haberi debere, eúmue in corpus coërceri (puta) morte mulctari, deportari, mēbro mutilari, fustibus castigari, perpetuò vel ad tēpus relegari, in opus dari, exēplari traductione infamari. Quod cùm palàm in Curia recitatum fuisset, atque in actis publicis perscribi iuberetur, Actore Regio publicóque audito, hoc quoque interpretando additū est: vt qui à corporis comprehensione, vel morosa custodia, iurísue pernegatione prouocassent, prouocarent: iis, compendium prouocationis facere, atque ἀμέσως à Curia ius petere liceret. Pridie Id. Febr. M. D. X L I I.

X I I.

CVM fato nescio quo, quáue temporum inclinatione, criminosæ lites iam in tātum numerum excreuissent, vt se propemodum aliis æquare velle viderentur, neque iis ad tertias orandis, tempus attributum sufficeret: Triumuiris Regiæ procurationis suadentibus, ac postulantibus, ad V I I. Id. Mart. M. D. X L V I I I, constitutum est, vt quibus in litibus, à vadimoniis corporísue comprehensionibus decretis prouocatum esset, Cognitores intra * diem, ex quo alter alterum resciret, pacto conuento, apud actuarium id agerent, vt res, siquidem à meris penderet elogiis, in octauum: si verò etiam aliunde, in quindecimum diem, consilio permitteretur.

Nihil innouari appellatione interposita, Tit. XI.

I.

VIATORI lege agenti, Claudius Portunus Collaudus intercessit, quòd huic nomini Lucas Loduneus Fornæsius, creditor Iacobi Chastei, cuius causa in se agebatur, antea manum iniecisset. Cúmque intercessioni ita non obtemperaretur, vt Collaudi res pignori captæ distraherentur: & Iohannes Fornellus, in quem Chasteus nomen transcripsisse dicebatur, æs inde conflatum corraderet, prouocauit. QVA in prouocatione, cùm Amplissimus Ordo Collaudum superiorẽ esse iudicaret: addidit, vt, si Fornellus, quæ corraserat, restituere cũctaretur, eum ducere liceret. Ita enim præfractè non parere neque intercessioni, neque prouocationi, in re maximè tam aperta, aut dolum malum esse, aut certè culpam dolo malo proximam. Ex tempore, v. Calend. Iul. M. D. LII.

II.

LEGVM nuper à principe latarum, de magistratibus & iudicibus, quos Præsidales appellant, ea capita, quibus prouocatio sublata est: an tacito populi cõsensu rata futura sint, aliquot vel mensiũ vel annorũ vsus edocebit. INTEREA tamen, cùm Iuliana Cãpestris, apud huiusmodi Carnutum iudices, à Stephanula Gueretona superata, Curiam appellasset: placuit vetari iudicibus illis, rem à se iudicatam, etsi ex earum legum præscripto iudicassent, ne, posthabita prouocatione, exequerentur. Ex tempore Pridie Id. Aug. M. D. LII.

Appellationis necessitatem non remitti, Tit. XII.

I.

FREQVENS est in auditorio Præfecti vrbi, vt, si quid in tutoribus vel curatoribus dandis, minus solenniter ac perperam factum esse dicatur, ídque promptum sit & apertum: libello oblato, & iis euocatis, quorũ interuentu rem agi ac disceptari oportet, ipsa retractetur, & ab eodẽ Præfecto cõstituatur. Quod quidem autoritate carere non potest. Ita enim multi olim & Iurisprudẽtes responderũt, & Imperatores rescripserunt. Sed nostris (inquies) Gallorũ moribus, ea quæ in iuris speciẽ, contra ius & fas vel dicta vel facta sunt, nõ nisi

prouocatione ſolent emẽdari:& cùm multoties, tum in ſpecie propoſita placuit, Conſcriptis rerum capitalium, de ea re per occaſionem cognoſcẽtibus, XI. Calend. Ian. M. D. LI, inter Simonetum, eiúſque vxorem prouocatores & te Lucium prouocatum. Scio equidem hoc axiomate nihil in foro peruagatius eſſe, &, vt placuit (per me licet) ita ius eſto. Sed prudentiſſimè ac conſultiſſimè (ſi præfata venia dicere audeo) mihi veteres illi & reſpondiſſe & reſcripſiſſe videntur. Si enim vel contra manifeſti iuris formam ſententia data ſit, vel eius rei, in qua peccatum eſſe dicetur, promptam habeas probationem, & (vt aiunt) luce meridiana clariorem: quid attinet, prouocationum fruſtrà interpoſitarum ambagibus, negotia protrahi, & litigatores, ipſa lite ſatis miſerabiles, lõgis itineribus & multiplicatis, atque interdũ propè infinitis ſumptibus ac moleſtiis onerari?

Apud eum à quo appellatur, an aliam cavsam qvis agere compellendus ſit, TIT. XIII.

I.

EOS, qui à Regiis iudicibus prouocauerint, dũtaxat ea in lite: qui verò à priuatis, in vniuerſum, eorum iuriſdictioni exemptos eſſe. XV. Calend. April. M. CCC. XCV.

De re iudicata & effectu iudiciorvm, TIT. XIIII.

I.

REI iudicatæ recognitionem Princeps iuſſerat. Viſum eſt, per ius & fas, id fieri non poſſe. Supereſſe enim ſupplicem, erroris obtentu, prouocationem. Prid. Non. Maias M. CCCC. LVII.

II.

REI contra ius donatæ vindicatione, is cui donatum erat, ab hærede ſuperatus, donatoris hæreditatem tum denique pro parte cernens, familiæ erciſcundæ iudicium intendebat, atque ita iudicatum eludere conabatur. PLACVIT non eſſe ferendum. Eum enim qui

rem, qua de iudicatum est, alio iure, quàm quod in iudicium deductum fuit, ad se pertinere contendat: non ideo minus iudicatum facere teneri: alio (si viderit) iudicio experturum, nec antè audiendum, quàm ipse dicto audientem sese præbuerit. * M. D. * Litigatoribus Claudio Castillionio & Iohanne à Rupe, Iacobo Spifama litis enarratore.

III.

OLIVARIUS erga Vezinium, Curiæ Tolosanæ decreto, palinodiæ pecuniǽque damnatus, apud Principem conquestus est, se à reiectis iudicibus condemnatum. Querela huc ad Curiam relegata, dum de eius receptione ageretur, cõcertatum est, iudicatum an sustinendum esset, interea dum querela cognosceretur. PLACUIT, citra palinodiam, iudicatum esse faciendum. Ignominiam enim, quæ alioqui ea iudicati parte inureretur, postea sarciri non posse. V. Id. Decemb. M. D. L.

IIII.

GERVASIUS Pasquinus, capitis accersitus, & Præfecti vrbi sententia, vitã suspẽdio finire damnatus, quòd cum aliis cædem fecisse diceretur: cùm prouocasset, per amicos à Principe veniam impetrauit. Quam cùm Ampliss. Ordo comprobaret, Petro Gessæ vxoríque eius, noxæ ac maleficii persecutoribus, octuagies vicenis Parisiorũ assibus lis æstimata est. In iudicati causam pignoribus captis, intercessum est à condemnato, dicente, se, lite pendente, fiduciario iudicio, quadragies vicenos asses dependere coactum, quos subductos esse oportebat: reliquam pecuniam se paratum exoluere. È diuerso proponebatur, certæ summæ iudiciũ esse latum: è qua, si quid Ampliss. Ordo censuisset esse deducendum, eum non fuisse præteriturũ. Referebat intercessor, vno de crimine, se pluries non fuisse damnandum. Quod ex fiduciario iudicio soluerat, nihil aliud esse, quàm partis ex toto, in quod damnandus erat, prærogationem. Parum referre, si iudicio non sit expressum, quod nos intelligere oporteat. ET placuit, intercessioni morem esse gerendum. Idib. Febr. M. D. L. Ad Exhedram rerum capitalium, Abotio litis enarratore.

V.

FRIVOLAE prouocationis litem de Ampliss. Ordinis imperio,

tertii consultoris sententia decidendo, summa lite constituta, Assolens Gergouianus pecuniam, qua de agebatur, Acheto Parisiensi interim dependere damnatus est, accepto repromissore. Postulauit Achetus libello cōplexus, dari recuperatorem, cui repromissorem approbaret. Apparitori, datum recuperatorem denuntianti, Lucius respondi, cognitoriam operam Assolenti me dedisse quidem: sed causa pacto conuento ex consulto decisa, suscepto munere me defunctum esse, nihílque præterea posse. Perstitit Achetus, rémque velut eremodiciis persequutus est. Quorum vtilitatem cùm efflagitaret, eorum rationem non haberi: sed ipsum Assolentem, ad repromissoris disceptationem vocari placuit. Id enim quantúcunque leuis ac compendiariæ, nouæ tamen alicuius esse cognitionis: vbi & iudex & is cuia intererat, desideraretur. Placitum pronuntiatum Pridie Id. Maii, M. D. L I I.

V I.

VXORI aduersus rem in se iudicatam, restitutionem in integrū postulāti, nihil obesse placuit, quòd absente viro, militiæ causa, ipsa, Curiæ decreto, ea in re, sui iuris ac potestatis facta fuisset. X I I I. Cal. Mart. M. D. L I I. Golasio & Fontenaïo causam orantibus.

De vitiligatoribus, Tit. XV.

I.

PALÀM est Iudices in eum vsum esse comparatos, vt de quibus homines inter se discreparent, illi constituerent. ὅυμφωνουσι δὲ αὐτοὺς ἀπραγμόνως ἔχειν: sed, quo ad eius per magistratus dignitatem negotiáque ei honori nihil derogantia fieri potest, se litigatoribus faciles præbere: &, vt Imperator Constantinus Maximo rescripsit, ab iis subinde sciscitari, velíntne quicquam addere. Ita enim fieri, vt & lites per numeros cognoscantur omneis, & maturius sanctiúsque dirimātur, & litigatores, quamlibet magnis cladibus acceptis, æquiores pacatioresque discedant: vnde & illud πάπαξον ἢ ἄχρυσον. Sed si quis est tam impensè φιλόδικος, & ingenio vsqueadeò controuerso, vt νῦν δίκα καὶ νῦν δίκα impetat, lites è litibus serat, aduersarios agitet, exerceat, diuexet, neque vnquam conquiescendum instituerit: nemo est, nisi pacatæ vitæ infensus, eiúsque farinæ

prorsus, quin sentiat eum, non modò à iudicum liminibus arcendum, verumetiam ab ipsis iudiciis procul abigendum. Cuiusmodi ferè exemplum ediderunt in Reginaldum Cessetium, sacerdotem: quem, ad nomen alludens, non quidem cessatorem, sed verò è re ipsa lacessitorem (si liceat) lubentius appellauerim. Illi enim vetitum est, Simonem Rubellionem etiam sacerdotem, iusta controuersi sacerdotii possessione superiorem, litibus in posterum ne infestaret. VII. Id. Febr. M.CCCCXX.

De fructibus, & in rem, litémque IMPENSIS, TIT. XVI.

I.

REI qua de agebatur, fructus omissos, de integro peti posse, res profectò est, & responsis & iudicatis compertissima.

II.

BONAE fidei possessorem fundo cedere damnatum, impensas vtiles ac necessarias, rei retentione consequi: voluptarias, eius quod interest nomine, persequi posse, secundum Iohannem Spineū iudicatum est, XV. Cal. Maii. Anno à Martinalibus M.CCCC.XXVII.

III.

EVMENIDES hominum animos ita mediusfidius inuasisse videntur, vt parum sit illis esse controuersiosis, nisi etiam sese exerceant, diuexent, & in ipso articulo, si quo pacto queant, opprimant. Cui morbo vt mederetur, inter cætera alexipharmaca, hoc quoque à summa Curia est adhibitū: ne (scilicet) pro eremodiciis commeatibúsve ab actis auferendis, denuntiandis, eorúmve sumptibus æstimandis, quicquam viatici causa, sed tantùm euangeliorum nomine expensum ferretur. Quod non modò apud se Curia, verumetiam in prouinciis ius à se prouocatione petentibus valere iussit. IX. Cal. Mart. M.D.XXXVIII.

IIII.

EX quadrante hæres, nulla suæ illius portionis facta commemoratione, litem hæreditariam agnouit. Cuius iacturam cùm fecisset, & impendiorum rationes dispungerentur: tum denique dicere occœpit, se non amplius, quàm ex quadrante teneri. Replicatum est,

eum id tum debuisse testari, cùm litem agnosceret: quod cùm non fecisset, videri eum non de quadrante, sed de toto impēdiorum asse cum aduersario in iudicio quasi contraxisse. Deinde posse eum in cohæredes, negotiorum gestorum agere, & sic ab eis dodrātem à se persolutum recipere. PLACVIT, eum, qui litem agnoscēs, eámque in se transcribens, legem apertius dicere potuisset, nec fecisset, portionis quæstionem nihilominus referentem, non esse ferendum. VII. Id. Apr. à Liberalibus M. D. XVI.

V.

AD eundem ferme lapidem impegit alius, qui purè in alterius litigatorum locum suffici postulans, exauditus est, & postea numeris omnibus superatus. Cùm enim de litis sumptibus æstimandis ageretur, dixit, nihil in se æstimandum esse, nisi ex quo vel suffectus esset, vel suffici postulasset. ET in eum vnum sumptus omneis æstimari placuit. Ipsi enim illi imputandum esse, qui cùm sibi cauere posset, vniuersam in se litis aleam recepisset. VII. Id. April. À Liberalibus M. D. XVI.

VI.

EXPERIENTI mihi, si vel Apparitor, vel antestatus, vel Cognitor, vel Causidicus, vel etiam Iudex, aliúsue, cuius opera indigerem, salarium, mercedem, honorariū accepto tulerit ac remiserit, & ego litem, omnibus cum accessionibus, vicero: huiúsne vlla ratio, in litis sumptibus æstimādis, habebitur? ET cùm superato Plāchæus aduersario, in expensorum rationibus æstimari peteret, id quod signi forensium codicillorū nomine persolui solet: quanquam ille, vt ceræ diplomaticæ calfaciendæ Præfectus, nihil numerasset, tamen æstimari placuit. Quid enim aduersarii mei commodis cedere patiar, quod apud me in gratiæ ac beneficii loco positum est? Decretum ambarum Classium inquisitoriarum, IIII. Id. Febr. M. D. XII.

VII.

ANTICIPATA testimonia in sumptuarias rationes non venire, nisi cœpta lite facta fuerit anticipatio, etiam si ad iustæ ac legitimæ inquisitionis vicem accesserint. Quis enim ex lite id esse dicat, quod litem antecesserit? Placitum primæ inquisitionum Classis, quod factum est, Cal. Mart. M. D. VII.

VIII.

QVADAM in prouincia, quam nominare nihil attinet, ne quid hinc conflari possit inuidiæ, erant vel litigatores, suarũ litium vsque adeò amantes, vel Causidici & Cognitores, in deglubendis litigatoribus ita mutuum fricãtes: vt fastus liti dies, ne vnus quidem elaberetur, quo profectus litigator, cum aduocatione non adesset. Quæ omnia, qui superior euasisset, cùm in expensorum rationes conferre soleret, sibíque æstimari contenderet: & ea, vel superuacanea, vel (vt quisque se victurum sperat) grauando aduersario excogitata esse viderentur: Ambabus inquisitionum classibus, alternantem ea de re aleam decernentibus, visum est neque profectionem, neque aduocationem esse æstimandam: nisi res id postulasset, aliterque explicari non potuisset. Mense Aug. M. D. XXIII.

IX.

VETERIBVS copiis si alteruter litigatorũ nouas induxerit, certũ est sumptibus inducẽtis, sed & repræsentãdis, aduersariũ nouis huiusmodi copiis posse cõtradicere. At disceptatũ est, an cõtradictore iureiurãdo affirmante, hominẽ ad se missum, qui cõponendis edendísque contradictionibus, commentarios afferret, ea impensa huc quoque pertineret. ET omnibus Curiæ Classibus placuit, ad controuersiæ fatum esse reiiciendam. Prid. Cal. Mart. M. CCCC. XCIX.

X.

ETSI nihil esset, prouocatus quod pertimesceret: nequid tamen desyderaretur, quod ad tuendam, quam abstulerat sententiam, facere posset: noui quod visum est edidit, ac tandem vicit. Addubitatum est, an cæteris cum prouocationis impẽdiis, instrumenti recẽns editi, & cui, proferẽtis sumptibus, contradictum esset, confirmationes æstimari deberent. ET ambabus inquisitionum classibus debere placuit. VIII. Id. Mart. M. D. X.

XI.

ΑΡΕΣΤΌΝ, cùm vniuersæ litis, tum maximẽ prouocatoriæ coronidem: tametsi nulla eius litis, sed anterioris tantùm impendia essent adiudicata, rectè tamen sumptuariis rationibus adscriptum esse placuit: quódque eius nomine datum erat, expensum ferri debere. Non. Maii, M. CCC. LXXXIIII.

XII.

EX duobus, qui ſumptuariis litium rationibus diſpungendis Recuperatores conſtituuntur, ſemper vnus eſt certus, ſi tamen adeſt, litis enarrator. Alterum, non quemlibet, ſed pro cuiuſque ordine, ex cuiuſque claſſis catalogo dari placuit. Prid. Cal. Maias. M.D.XVIII.

XIII.

XI. cap. legis, quam Carolus VIII, de re iudiciaria conſtituenda rogauit, anno M.CCCC.XCIII. ferè ſic habetur,

Initis expenſorum in litem rationibus, niſi victus, eiúſue cognitor eam ob rem adhibitus, ſimul atque vnum quodque caput æſtimatum fuerit, quo ſe malè habitum putet, prouocauerit: rata æſtimatio eſto, próque re iudicata accipitor.

Huius exigendæ gratia, ſi mandatum victor deſyderet, habeto.

Quod cū eſſet indiſtinctū, nulliuſq; iudicū ſpeciei mētionem haberet: diſceptatū eſt, de certis, an verò de omnibus eſſet intelligendū. ET ſolos, huiuſmodi ſumptibus æſtimandis, ab Ordine Ampliſſimo datos Recuperatores intelligi placuit. X. Cal. Septembr. M.D.XIX.

XIIII.

EX eiuſdem cap. præſcripto, vnam aliquam, quæ à nihil diſſimili impédiorum æſtimatione prouocauerat, ſummoueri placuit: tametſi diceret multa in ea eſſe comprehēſa, quæ alibi antea prouocato æſtimata fuiſſent ac perſoluta. A Equitatis tamen patrocinio, & quaſi ſuapte Curiæ ſpōte, decretum eſt, ne vnde ius petitum erat, ſumma iniuria proficiſci videretur, illud ſummatim inquirendum eſſe ac vindicandum. III. Non. Septembr. M.D.XXXV.

XV.

PRAENOTATIS nominibus expenſorum in litem, in quorum æſtimatione, prouocator ſe læſum clamabat, cùm in Primanorū ſecretario diſceptaretur, an prius litis inſtrumentum, ex quo facta erat æſtimatio, apud acta reponendū eſſet, quàm prouocationis alea iaceretur, viſum eſt à veteranis cauſarum Cognitoribus ſciſcitari, de ea re quid eſſet in moribus fori. Inductis igitur aliquot noſtri illius ordinis, qui tum in curia Baſilica, ſedentiū iuſſis, ex recenti, præſcripto, deābulātes præſtolabamur, & expoſita per Sanctandreanū, Præſidem optimū, inductionis ratione: ego Lucius, cui antiquiore loco dicere cōtigerat, in hunc ferè modū reſpōdi. Eo rerum foréſium vſu, Patres Cōſcripti, quē triginta tribus plus minus annis, tam diſci-

pulus,quàm vestro beneficio Cognitor factus, mihi cõparaui,exploratũ habeo,instrumẽti prolationẽ,aleæ iactũ,hoc est solẽnem illam prouocatoriæ litis clausulã antecedere. Imò verò ex litigatorũ vsu fore,si moribus id obrogaretur, vt instrumenti prolatio non modò clausulã,verùm etiã prænotationẽ anteuerteret.Enimuero qui non inspecto litis instrumẽto prænotant,magna ex parte incerti prænotãt:& multa sæpenumero prænotamus,à quibus,si esset instrumẽti dispiciẽdi copia,proculdubio temperaremus:nõnulla interim prætereũtes, quibus fortasse nihil magis animaduersione dignũ. Cæterùm ipsam expẽsorum æstimationẽ,totidẽ sentẽtias quot capita esse cõstat:& ea ex quibus æstimatio desumpta est, scriptæ litis instar habere nemo negauerit.Quibus cæteri nostri,præter vnum aut alterũ, astipulati sunt. ET tandem Curiæ placuit,iudices,de huiusmodi prouocatione,in consilium non antè mittendos,quàm instrumentum prouocatus apud acta protulisset. VII.Id.Maii M. D. L.

XVI.

PROVOCATIONEM ab vniuersa expẽsorũ in litẽ æstimatione, cùm prouocator certa in capita à se enumerata,& (vt assolet) cruce prænotata cõtulisset,omniáque rectè æstimata fuisse iudicarentur: addubitatum est,vna omnibus mulcta capitibus,an singulæ singulis essent assignãdæ. ET ambabus inquisitionũ classibus,statã temerariæ prouocationis mulctã,vnã tãtùm & alterã irrogari placuit: & in similibus, idem esse dicẽdum. Neque fore quo prouocator cõqueri posset:cùm (vt diximus) quot essent capita,tot etiam forẽt sententiæ, totidémq; intellectæ prouocationes.Prid.Id Iun. M. CCCC.XCIX.

XVII.

IVRIIVRANDO,quod maximo litiũ expediendarũ remedio iã in vsũ venerat,siue alter litigatorũ,siue iudex ipse detulisset: vtrique religionẽ inesse quidẽ, sed in altero maiorẽ, in altero minorẽ veteres existimauerũt. Illud enim à litigatore delatũ, trãsactionis speciẽ cõtinere,atq; adeò maiorẽ quàm res iudicata,autoritatẽ, illis habere visum est:quo si negotiũ trãsactũ esset, eandem causã retractare nõ cõcederetur,& illius contẽpta religio,satis Deũ vltorẽ haberet. Post hoc verò à iudice delatum atque exactũ, ab integro causam agere, Principes,suis cõstitutionibus,interdũ permiserunt:si quis noua instrumẽta se inuenisse diceret,quibus tũc solùm vsurus esset. At verò

videamus hócne perpetuò senserit Ampliss. Ordo, an etiam vtrunque iusiurandum pari aliquando religione habuerit. In rationibus expensorum in litem, decem, dicasticorum nomine petita, æstimatoribus (vt assolet) deferentibus, rei cognitore præsente, iurata, æstimata & postea exacta fuerant. Accidit vt reus iacturæ impatiens, rationibus repetitis, & cum sententiæ breuiculo, quo dicasticorū modus continebatur, collatis: petitorem, pro quinque, decem abstulisse deprehēderet. Tum is periurii petitorem insimulare, vadimonium dicere. Ille defendere, nihil nisi sanctè se iurasse: cæterùm stari religioni debere. LITE concertata, litigatores à Curia pares abire placuit. Ad exhedram rerum capitalium, Montolonio, altero eius classis moderatore pronuntiante, anno *

XVIII.

DIVERSVM accidit Augustino Colino, quem Antonius Caluinus periurii etiam appellauerat: quòd in dispungendis eius generis rationibus, ille multa perperàm affirmasse diceretur. Factū est enim vt res primùm criminosè quæsita in ciuilem tādem controuersiam euaderet. v. Id. Iun. M. D. L. Diuersum sané. Nam quod in vna specie religioni datū est, in alia est ademptum. Et diuersitatis ratio esse potest, quod in hac Colinus delibatæ (vt ferebatur) existimationis, multis (vt dictum est) nominibus appellabatur. In illa verò, ille integræ alioqui famæ, hoc vno, in temerati iusiurandi suspicionem veniebat, & fortassis excusabat, se re vera, quod affirmauerat, dedisse: quāquam breuiculo (quod tum, cùm rationes dispungerentur, desyderari poterat) tantum accepto latum non erat. Scio equidem graue ac molestū esse, vt eum qui litis iacturā fecerit, non modò id quod constat, verumetiam quod aduersarius vel suapte forsan natura improbus, vel litis (cuius in vlna (vt nostratium vulgus ait) amicitiæ vix digitū inuenias) odio cōcitatus, expensum sacramēto dixerit, rependere oporteat. Sed quādo ita visum est Imperatori, & hoc vtentiū moribus receptū est: ea lex, quanuis dura ferēda est. ET satius esse duxerim ea cataporia deuorare, quàm ex litis suo fato functæ reliquiis, nouā exuscitare: quæ si alterā non superet (vt aliquādo euenit) tamen adæquare possit. Nec facilè crediderim Imperatores, post iusiurandúā iudice delatū atq; exactū, ab integro causam agere per-

mittentes, de eiusmodi litium accessionibus etiam intellexisse. Vix enim esset, aut ne vix quidẽ, vt aliquis vnquã earũ finis inueniretur.

De auctionibus publicis,

TIT. XVII.

I.

CAPTA pignora, proximo emporio, solent quidem & debent auctionari. Sed si is, ad quem ea res pertinet, ad celebrius emporium, etiam Lutetianum, vt pluris veneant, ea suis sumptibus periculóque transferri petierit: placuit esse audiendum. Sapino & Preuotio litigatoribus. Faber antiquior admonuit.

II.

CONSVLTVM, de publicis auctionibus palàm in iure comprobandis, quod factum est, XIII. Cal. Febr. M.D. XII. prudentes omittebamus: quòd legibus postea latis, nec semel aut iterum id cautum inuenire liceret, & ferè nihil in foro peruagatius esse videretur. Sed forte fortuna in quãdam incidimus, palàm quidẽ in iure apud Præfectum vrbi factam, sed relatæ, nec verò lectæ, auctionis cõprobationem. In quo cùm neque consulto, neque legibus satis esse factum arbitraremur: existimauimus nos aliquid facturos, si non modò cõsultum non omitteremus, sed & legis, omnium, quæ ad rem pertinent, recentioris, verba etiam adderemus.

Publicæ auctiones (inquit Ampliss. Ordo) in iure, apud suum rerum auctionatarum iudicem, fasto die, mediis causarum actionibus leguntor.

Vsu ac moribus factæ compertæ, de pragmaticorum sentẽtia comprobantor.

Causidicis & Cognitoribus, ab honorario temperare, summum honorarium esto.

Lex autem ab Opt. Max. Principe, Henrico II. Imperatore nostro lata, ferè sic habet.

Auctiones suis omnibus numeris absolutæ, in iure apud eum cuius ea notio erit, altercatorio die, feruentibus ipsis altercationibus leguntor.

Si rectè atque ordine processisse videbuntur, publicè testificantor.

Cæterùm inter legere & narrare quid interſit,nemo eſt qui neſciat. Quòd ſi in re tam aperta, vt vel manu (quod dicitur) reperiri poſſit, aliud pro alio accipi patiamur: quid, vel compendii cauſa, ea quæ palàm ipſa in Curia ab actuariis legi ſolent, non narrantur potius quàm leguntur? Et nos memoriæ periculum narrando adire poſſe, quis negauerit, cùm etiam legentes,(vis dicam & ſcribentes?) interdum ac ſæpenumero (humanum eſt enim) vel labimur, vel hallucinamur? In ſumma,neque à legis,neque à Conſulti verbis vnquam temerè recedendum eſt.

III.

IN auctionibus publicis, quæ Curiæ imperio fiunt, poſteaquam pronuntiatum eſt, quo quenque loco numeróque eſſe oporteat: omnibus quidem licendi, ſed nemini amplius intercedendi poteſtatem eſſe faciendam. VI. Id. Mart. M. CCCC. XCI.

IIII.

APVD Præfectum vrbi, ſolebant cauſarum procuratores, in publicis auctionibus licentes, diſſimulare, ſuo, an alterius nomine id facerent: & poſtea ex interuallo profiteri cuius cauſa factum eſſe volent: nec certè ſine vlla vllius captione. DE qua re, Idib. Mart. M. D. LI. inter pomeridianas altercationes, poſtulantibus Regiæ procurationis Triumuiris, factum eſt Curiæ conſultum: Placere, huiuſmodi licitatores, niſi protinus edant, cui operam dederint, ab haſta ſummouendos eſſe.

V.

SVMPTVVM, qui ab auctionis inſtitore fiunt, duo ſunt genera: quæ, ſi mihi licet, lubēs ſic appellauerim. Vnum rectum, alterū trāſuerſum. Rectum intelligo, imperatæ ſolutionis impendia, rerum pignerationis, auctionis ipſius non modò factæ, ſed etiam rectà in debitorem ad cataſtrophen vſque perductæ. Trāſuerſum, id omne, quod ipſe auctionis inſtitor aduerſus eos impendit, qui interceſſerint auctioni, potiſſimùm illorum ſcriptionibus reſcribendo. Quod III. Non. Aug. M. D. IIII. * inquiſitionum claſſi, expenſorum in auctionem appellatione non contineri placuit. Nec enim re vera ſunt auctionis impendia, ſed propriè interceſſionum, penitus ab auctione diuerſarum: à quibus qui vel deſtiterit, vel ſummotus fue-

rit, vel cum ipſo inſtitore, de ordine temerè decertarit, impenſarum ſit condemnandus, eáque ratione inſtitor ſuum planè conſequuturus. Sed amabo (dixerit aliquis) éſtne aliud quoddam interceſſorum genus, qui neque deſiſtunt, neque ſummouētur interceſſione, neque de ordine decertant: ſed conſignatiſſimis autoritatibus à ſe prolatis, nulla prorſus controuerſia, ſuum inter creditores ſibi vindicant locum: quod tamen vix, aut ne vix quidem, ſine vlla inſtitoris & diligentia & impenſa fieri poteſt: cuius ille, cur iacturam faciat? Eſt ſanè, ſed leuis illa eſt modicáque impenſa. Quam nihilominus ſi ſuarum ille rerum vſqueadeò ſtudioſus eſt, vt nullum omnino ferre diſpendium vnquam didicerit, tamen queat repetere: vel ab interceſſore, moram ſi fecerit: vel ab ipſo debitore, qui totius tragœdiæ fons eſt atque origo: verùm alio, quàm in auctionem expenſorum nomine.

Quæ in fraudem creditorum facta SINT, VT RESTITVANTVR, TIT. XVIII.

I.

EST inſignis cuiuſdam improbitatis ac malitiæ, poſt omnes forenſis fabulæ ſtrophas & antiſtrophas: ea tandem peracta, iudicati non modò non faciendi, ſed & fraudãdi gratia, rerum ſuarum alienationes comminiſci. Quamobrem vnum aliquem, qui huiuſmodi technis, Ampliſſ. Ordinis decreto ſtuduiſſet illudere, placuit, alienatione reuocata, pecuniæ damnari, placitúmque palàm recitari, mediis cauſarum altercationibus, cùm maximè frequentia populi flagraret auditorium. Quod cùm actuarius feciſſet, fuit ab Egid. Magiſtro, ſummo Curione cenſoria ſeueritate, ipſius ordinis verbis Cauſidicis ac Cognitoribus imperatum, litigatores admonere, vt hunc ad lapidem impingere cauerent. Enimuero fore, ni facerent, vt in eos ſeuerius animaduerteretur. v. Id. Aug. M. D. LII.

GALLOS CVRIAE

LIB. XII.

De criminoſis iudiciis, Tit. I.

I.

VBI extra ordinem quæri cœptum eſt de crimine, nec cauſam inficialiter conſtituendam, nec ab inſtituta quæſtione, ne latum quidem vnguem, recedendũ eſſe placuit, donec ea numeris omnibus ſit abſoluta. Conſultum extemporale, pomeridianum, v i i. Cal. Septembr. M. D. X X X.

I I.

CVSTODIAS ampliari non placere, niſi antea quæſtio, qualiſcunque de crimine habita fuerit, actori publico edatur, iſque interpellετur, velítne diuerſum quicquam allegare. Sic enim reorum puniendorum rationes difficilius poſſe conturbari. X V I. Cal. Febr. M. C C C C. X C V I I.

I I I.

AD V I I. Cal. Sept. M. D. X X X. pomeridiana ſeſſione, placuit teſtes cum reis commiſſos, non commẽtariis, ſed extemporaria oratione reprehendi oportere: ipſóſque reos teſtiũ nomina rogari, quibus reprehenſiones ſperent ſe probaturos. Quod in legem poſtea tranſlatum eſt, anno M. D. X X X I X, ſed multò certè quidem acerbius. Sic enim ferè habet,

Quæſitor reum & vnumquenque teſtium, ſeorſum ab aliis, altrinſecus coràm ſiſtere iubeto.

Iis compoſitis, vtrunque ad iuſiurandum adigito.

Reum rogato, habeátne, quo teſtem reprehendat, quibúſque reprehenſionem approbet.

Eius rei diligenter eum admoneto: illi enim poſthac integrum id nunquam futurum.

Quæ legis acerbitas tandem in eum recidit, qui tum nihil tale cogitans, eam ſuaſerat Principi, alioqui, poſt hominum memoriam, mitiſſimo clementiſſimóque. Cùm enim publicum legis Iuliæ repetũdarum iudicium in eum exerceretur, & teſtes, quibus ipſe preme-

batur, repeti placuisset ac cõmitti: venit è mõtibus Aruernis Iohannes Cebierius, Carladæsii secundarius Iuridicus, quo tum vtebar familiarissimè, & à quo, fide bona, hoc habui. Hunc oblatum, vt ille semel, iterum ac tertium oculis collustrasset, dixit, tam sibi notum esse, quàm qui minimè: eámque ob rem in se non esse, vt vel locupletem haberet, vel refutaret. Tum dati Recuperatores, Quãquam tu, Nomophylax, de capite & fortunis causam è custodia dicis, tamen pro tua adhuc apud nos integra fide ac magistratus dignitate, haud difficilè persuasum habemus, te nihil dissimulare, nihil ementiri, nihil affingere: sed hîc profectò est, quod, quàm fatum, vitare nequeas magis. Noris, non noris hominem, stat eum te nunc ipsum refellere oportere: neque id vnquam tibi postea licitum fore. est enim verbis apertissimis, lege comprehensum: quam, quis te melius nouit, qui eam suggessisti, concepisti, obsignasti? Ecquis aspernabitur idem ius sibi dici, quod ipse aliis dixit, vel dici effecit? Ecquis, quod ipse in alterius persona æquũ esse credidit, in sua ipsius valere non patiatur? Qui in magistratibus quid decreuissent, eodémne ipsis priuatis erat iure parendum? Sentio (inquit) & certè faber compedes, quas fecit, ipse gestat. Excipe Scriba. Agnoscit Cancellarius legem, Principis quidem autoritate latam, sed cuius asperitatem ab eo, quãta maxima potest animi submissione, deprecatur: quam, si pro sua genuina clemẽtia non temperauerit, quis capitis accersitus, quantumuis innocens, calumniatorum insidias vnquam se speret euasurum? Itaque Principem omnium humanissimũ orat atque obtestatur, vt testis nomen edi, larémque iubeat, daríque tẽpus ad percontandum, sítne ille, cuius ipse fidem possit insectari. Quod apud Principem iudicésue quid valuerit, equidem nescio: sed, nisi maximè fallor, magna admodum ratione nitebatur. Quî enim fieri potest, vt eum, qui nec de facie quidem aut nomine notus sit tibi, vt primùm oblatus fuerit, coarguas & insecteris? cuius tamen si qua ratione mores exquirãtur, fortasse nemo vsquam gentium extiterit intestabilis magis, nemo vnquam fortasse magis conflatus fuerit ac subornatus. Res me hercule dignissima, cui Amplissimus Ordo, pro summa sua in omnibus æquitate, aliquando consultum esse velit.

IIII.

PETRVS Annonarius, lege Iulia, de adulteriis coërcendis & stupro interrogatus, innocẽtiæ suæ causas reddidit, & repetitos ac commissos testes, quantum potuit, insectatus est. Quæ cùm probare studuisset, disceptatum est, an Mariæ Petræ, quæ stupri reum postulauerat, testes non modò ad illius purgationem faciẽtes, verumetiam eos, quibus insectationes suas probare contendisset, reprehendere quoque liceret: quòd tametsi iure, nostri tamẽ fori moribus receptũ non esset. ET quidem licere placuit. Quis enim non facilè crediderit, eum, cui capitis periculum intẽditur, quibuslibet testibus, etiam diobolaribus, si aliter nequeat, liberare se velle? Placitum pronuntiatum V. Cal. Septembr. M. D. XLV.

De dolo malo, Tit. II.

I.

IACOBVM Aurulium, quòd Regio Subcognitori eremodicialis tesseræ subnotationẽ per dolũ abstulisset: tessera infecta facta, octies vicenis assibus, instaurando tabulæ iudicialis simulacro attributis, mulctari placuit: præter id, quãti partium intererat Subcognitorem in tessera subnotanda non fuisse deceptum: quo nomine in Aurulium, dum volent, agi posset. XVIII. Cal. Iul. M. CCCC. LII. Quod exẽplum non tam vt axioma proponimus, quàm vt priscæ illius seueritatis monimentũ. Quæ pudoris & modestiæ magistra, simul atque vel tãtillum intermittitur: statim obrepit indulgentia, petulãtiæ ac intemperantiæ mater, scelerúmque penè omnium designatrix.

II.

IOHANNI Guiberto, quod in supplice libello verum non exposuisset, mulcta irrogata, ísque quoad numerasset, munere abstinere iussus. Prid. Id. Iul. M. CCCC. LII. Vidimus adhuc tyrones, dũ Iohannes à Selua Curiæ habenas moderaretur, Causidicũ inter orandum mẽdacem deprehẽsum, è vestigio mulctatum. Cognitorem, qui diploma, tametsi parum ad rem faciens (puta veniam comperẽdinatæ prouocationis) ementitus fuerat, comprehẽdi tamen ac duci iussum. Quibus animaduersionibus, & veritatis veluti retinaculis si semper vsi fuissemus, non (vt aliquando vidimus) scatuissent non

modò in supplicibus libellis ac diplomatibus, sed & in ipsis causarũ actionibus,quibus sæpenumero cõtrouersiæ dirimũtur, atque in forensibus omnis generis scriptionibus,mẽdacia & cõmentitia ac sycophãtica themata: quæ quantas miseris litigatoribus molestias exhibuerint,vix est enarrare,sed ne cogitare quidem.

III.

SOLVTO morte matrimonio, Seia fundum à Sempronio viro suo pactis dotalibus oppigneratum, persequebatur. Defendebat Caius,fundi possessor, olim Sẽpronio fundũ se dedisse quidem, sed dicis tantùm gratia,fortunatiores ille nuptias vt cõsequeretur:id antigrapha & illũ agnouisse, cauisséque se aliter donatione non vsurũ. A Seia referebatur, ea per dolum malum clàm se facta, nihil obesse:Caium aut decepisse, aut decipere volẽti & operam & rem suam accommodasse: dolum suum nemini patrocinari: alterum alterius fraude lædi non oportere. PLACVIT antigraphã eatenus valere, quatenus per illam pactis dotalibus non officeretur. Placitũ à Riantio, de eiusdem argumenti quæstione ad Luparam Lutetiæ respondente, citatum, III. Non. Apr. die Iouis ante Liberalia. M.D.XLIX.

IIII.

PLVTEVM in Basilica ἐμπορικὸν modica præsenti pecunia,& annuis assibus quadraginta pridem redemptum, Sempronia Mæuio quadragies vicenis locauerat. Postea Mæuius ægrè ferẽs rem minimo comparatam,tanti se, nec nisi conductam habere: Regii Thesauri Procuratori annuorum triginta (vt vocant) Francicorum, pro assibus quadraginta,fert conditionẽ. Ille protinus accipere,postulare vt ferẽti res permitteretur. Quod & iudicibus placuit:sed appellatæ Curiæ cõtrà,& certè meritò. Quotus enim quisque erat,qui Mæuium animosè, dolo malo,& contra locationis fidẽ fecisse non animaduerteret? Sed Principis rebus ita cõsultum est, Pluteũ auctionatũ ac vltimo licenti addictum iri. Ex tempore VI. Id. Iun. M.D.LI.

De iniuriis & famosis libellis,

TIT. III.

I.

VETERIS comœdiæ, cuius Susarion Megareus, inuentor fuisse

traditur, tanta fuit mordacitas, vt quoslibet etiam nominatim perstringeret. Quod cùm & ipsis comœdis inuidiosum, & omnibus perniciosum esse compertum habuissent, lege lata factum est, vt à nominibus temperaretur: atque ita noua Græcis Comœdia, Latinis Satyra nata, & ea fortasse Gallis, quam vulgò Bazochiam appellāt, si rem ipsam, verbíque etymologiam spectare libuerit. Βάζω enim loquor est Homero, vel dico: & χέω, fundo, & χδος, prodigus, effusor. Vnde pragmaticæ nationis Amanuenses, non à Basilica (vt quidam voluerunt) Basilicanos, sed Βαζοχέους, hoc est, verborum funditatores, σπερμολόγους, dicaces, appellatos existimauerim. Quorum ingeniis semper hæc libertas cócessa fuit, vt in communem hominum vitam salibus impunè luderent: sed licentia in rabiem exeunte, & vetere comœdia redintegrari incipiente, necessarium fuit Amplissimum Ordinem parteis suas interponere. ITAQVE IX. Cal. Sept. M.CCCC.XLII. Bazochios aliquot, eius criminis cōpertos, carcere ieiunióq; coërceri placuit, & pane aquáque permissis, cæteris omnibus interim abstinere. Vetitum præterea Satyras amplius ne ederēt, nisi quas ab ipso Ampliss. Ordine cōprobatas Actuarius subnotasset.

III.

ΒΑΖΟΧΕΙ'ΟΙΣ βαζοχέειν, τουτέστι, νέαν τὴν κωμῳδίαν ἄγειν, nisi petita Curiæ venia, non licere. VI. Non. Maias M.CCCC.LXXV.

IIII.

AD XIIII. Cal. Maii, M.D.L. de Bazochiorum rebus summam in cōtrouersiam adductis placuit, penulam pignori abreptam, quòd Amanuensis, cuia esset, Bazochianæ militiæ nomen dare noluisset, esse restituendam. Dare nomen cogēdum neminem. Prohibitum ne quem suis iocis, nomine, notísue proderent: quod si secus facerent, scirent pœnas corpore se daturos. Vetitum etiam ne quis ante IX. Cal. Maias, summum, & sextam pomeridianam, tympano iuuenes ciēre auderet. Cætera, moniti medium tenere.

De furtis, Tit. IIII.

I.

ΒΑΛΑΝΤΙΟΤΟ'ΜΟΣ in Curiæ Curia, mediis altercationibus, ἐπ' αὐτοφόρῳ deprehensus, & in cancellorum aream inductus,

legibus interrogatus, & testibus commissis obrutus atque oppressus, furtum audax illud quidem, sed ignobile, nempe assium sexaginta tantùm, plebeii hominis tenuitatem, resti luere damnatus est. x. Calend. Febr. M. D. X L I X.

De falsis, Tit. V.

I.

FALSI persequendi formulæ primordia, forensibus omnibus notissima, hæc sunt: vt, qui crimen obiicit, id primùm inscriptione profiteatur: postea falsi postulatus, id quod falsum esse dicitur, proferat: deinde falsi themata accusator edat: de quibus tum demum inquiritur, cùm ad rem facere pronuntiata sunt. Sed hoc non esse perpetuum ego didici. PLACVIT enim testes anticipatione rogatos, aliis etiam solennibus omissis, repetendos, cúmque reo nihilominus esse committendos. Ex tempore, ad exhedram rerum capitalium, V I I I. Id. Mart. M. D. X L I X, Litigatoribus Luca Loduneo, & Iacobo Chasteo.

I I.

REGII signi adulteratorem, eundémque ipsum Regii amanuensis chirographi imitatorem, tessera sanctitatis mulctari non placuit: sed priuilegiarii criminis ergò, ingẽtis pecuniæ damnatum ad Pontificem relegari, è custodia eius non antè emittendum, quàm ære mulctatitio se liberaret. V I I I. Id. Apr. M. C C C. L X X X V.

I I I.

LODOICVM Chabotium & circa testes & circa tabulas, falsi cõpertum, parum esse visum est X V. millibus librarum (quas vocant) Parisiẽsium mulctari, nisi etiam iudicati, quod iusta de rerum controuersarum possessione abstulerat, iacturam faceret, & lis ex integro iudicanda esse pronuntiaretur: quanquam neque testes, neque tabulæ ad rem quicquam facerent, vt exitu tragœdiæ commonstratum est. Nam postea Iohannes Castillionius, Chabotii ex sorore nepos, iisdem copiis, quibus ille, instructus (falsis illis reiectis) nihil dissimile iudicatum expugnauit. Placitum primum pronuntiatum X I I I I. Cal. Iun. M. C C C C. L X I X. Alterum V I I I. Id. Iul. M. C C C C. L X X I I. Tertium M. D. X V. Cal. Septembr.

IIII.

NON solùm qui in actis causæ adulterandis secus aliquid admisit, causæ iactura plectitur, sed & qui falsam protulit autoritatem. Cuius rei exemplum in Baptistam Belloregardium à Curia editum est, XIX. Cal. Sept. M. D. XL. Duas enim autoritates ab eo prolatas, dum alteram falsam, alteram falsi vehemēter suspectam pronūtiaret, atque vt tales in iure lacerandas esse decerneret: hominem, receptitii criminis nomine, quòd alteram fabricasset, fabricaríue curasset, & vtraque vsus fuisset: ad calamitosam exhomologesim damnauit, ducenaria fraude mulctauit, ei Francia biennium interdixit, & Villenauxii primatus, quóde agebatur, iure casso, quòd ad possessionis causam pertineret, Harpocratem esse iussit.

V.

HOC exemplo, quòd in hoc à me, Bertrandi Belcierii Cognitore, prolatum erat, classium inquisitoriarum primaria fortassis adducta, Carolum Liuennium, secundum quem, canonicæ Themolatii præfecturæ vindiciæ fuerant dictæ, postea falsi pariter condemnatum, omni tandem possessionis iure cassum pronuntiauit, iustámque præfecturæ eius possessionem Belcierio addixit, IIII. Non. April. M. D. XLIX, ante Liberalia. Sed hoc in placito est, quod in illo non sit inuenire. Petebat Belcierius, vt in hunc iam falsi condemnatum, idem iuris, quod in illum, de possessione statueretur. Excipiebat hic, falsi pœnas alio iudicio, se dedisse: neminem ex eodem crimine bis esse puniendum. E` diuerso Belcierius, id quod petebat, falsi pœnæ esse partem: iudices, illo iudicio, solidam irrogaturos, si falsi quæstio, iustæ possessionis litem morata fuisset: quod & classem illam, hoc placito, ita existimasse videmus.

De Adulteriis, Tit. VI.

I.

VT sapiens ille, ita me hercule, & sapientissime, Scurrile (inquit) vinum, tumultuosum temetum, & quisquis eo decipitur, desipit. Et quòd olim Romanis fœminis vini vsus ignotus fuerit, optima ratio traditur, ne scilicet, in aliquod dedecus prolaberentur: quia proxi-

mus à Libero patre intemperantiæ gradus, ad inconceſſam venerem eſſe conſueuit. Porrò ſi vinoſa mulier cauponem maritum nacta ſit, quid aliud eſt, quàm igni materiam comparaſſe? Cauponis inſtitor, cùm dubiæ exiſtimationis dominam, vino captam, poſito pudore, mentéque ſubalienata, interim aperto ſinu mammillas, interim ad ignem accedẽtem, crus oſtendere deprehendiſſet: cœpit de illa conſtupranda cogitare. Accidit vt cùm à cœna, caupo, ſatis multa nocte, perſonatus aleator obambularet, domina conſcenſo cubiculo vinum edormitura, ſemel, iterum, ac tertium inſtitorem ad ſe venire iuſſum, nonnullis de rebus compellaret. Ille & dominum abeſſe, & dominam vino madere animaduertens, vt eam iacere, ac ſomno, vt vino, ſepultam eſſe exiſtimat, redit, ac comprimit dormientem. Cui ſi ſatis fuiſſet ſemel expleuiſſe animum, poterat id quidem ignoratũ præteriri: ſed iuuenis intemperãtia fecit, vt illa paulò pòſt repetito cõgreſſu euigilans, & aduentãtis mariti ſtrepitu commota, maximum clamorem ederet. Tum famulus fugere, ac ſe foras proripere. Domina cum marito, vt venit, de famuli procacitate, ſtupróque ab eo ſibi illato grauiter expoſtulare. Maritus extemplo perſequi, ac vbique locorum venari fugientem. Quo ad pontem molitorum dormiente reperto, is continuò ad domini genua prouolutus, & crimen ingenuè faſſus ac deprecatus, in vincula coniectus eſt. Ex quibus lege Iulia de adulteriis coërcendis, & ſtupro interrogatus, nihil vnquam inficiatus eſt, nihil vnquam aliud, quàm ſumma cum ſimplicitate, ætatis vitium & oblatam occaſionem incuſans, perſtitit veniam petere. Cùm autem dominus, domináque intellexiſſent famulum, alioqui commendabilem, in maximo vitæ diſcrimine verſari: eos illius miſertos, accuſationis ita pertæduit, vt quem ad ſupplicium depopoſcerant, ad ἀμνηστίαν efflagitarent. Sed tam rerum capitalium legatus, quàm appellatæ Curiæ Conſcripti, quanquam res non indigna miſeratione videretur: eam tamen ad exemplum pertinere rati, ideóque nihil de legum acerbitate minuendum exiſtimantes, famulum ad furcas damnauere tandem. Placitum pronuntiatum * Maii M. D. L I.

De raptu, quem in parentes appellant, Tit. VII.

I.

ETIAM Curiæ decretis olim receptum erat, vt si quam, per matrimonium, quis rapuisse diceretur: Pontificius iudex de matrimonio, profanus de raptu cognosceret: neque alter alteri moram afferret vllam. SED postea placuit, matrimonii cognitionem sustineri, quoad de raptu iudicaretur. Par enim esse, vt de eo quod præcesserit, prius quæratur, hoc est de calliditate, fallacia, machinatione, quam is, qui vis illatæ appellatur, adhibuerit, vt simplicem, credulam, imbecillam (satísne fuisset tantùm fœminam dicere?) circumueniret, falleret, deciperet. Fœminam (inquam) cui si per eiusmodi præstigias prouidere licuisset, quam nomini suo, familiæque labem inureret, nunquam commisisset, vt suum in se, suósque proderet officium: neque vt ille, qui verè nuptias facit (consensum appellamus) interueniret. Cæterùm iusta matrimonii peragere, eíque viro misceri, qui de raptu causam diceret, forsan postridie vltimo supplicio afficiẽdus (præterquam quòd parum conueniret, nec admodum conduceret) triste quidem esset ac verecundum. Et reo eius criminis comperto, damnato, mactato, quid amplius de matrimonio quærendum est?

II.

SED si qua iam matura viro, & (vt inquit ille) iam plenis nubilis annis, vel suopte marte, vel etiam alterius auxiliis, adolescentem & genere & opibus se longè clariorem ac potentiorem, clam curatore, clam moderatore expugnauerit, & ad vxorem se ducendam ita pellexerit, vt & pacta, inconsulto adolescenti valde iniqua, publicè perscriberẽtur, & futurum matrimonium præsentibus iniretur verbis: videamus, sitne raptus, quódue aliud criminis genus: cui, vel quibus illud adscribemus: & ad quem, vel quod spectet illius persequutio: déque iis omnibus Ampliss. Ordo quid cõstituerit. PVELLA noxæ litíque exempta, innominatum crimen ita vindicari placuit. Pacta omnia, infecta facta atque inducta: præter quàm quòd ad matrimonii probationem, apud suum eius rei iudicem, possent cõducere: cuius adeundi, & matri & filiæ facta est potestas. Mater, cuius artibus res acta fuisset, & Principi & curatori & moderatori, pecuniæ

damnata. Consultores, cautores, quòd ei operam dedissent: publici pactorum perscriptores, quòd iuuenem celassent, quid præsentanea sponsalia sibi volent, quid donatione, vt erat propter nuptias facta, comprehenderetur: pecunia etiam pro cuiusque personæ admissique qualitate mulctati. Placitum pronuntiatum v. Non. Maii vel III. Iunii. M. D. XXXV.

III.

RAPTVM, quem in parenteis appellãt, placuit crimen esse translatitium, non regiæ cognitionis. Itaque Aluillarios eiusmodi raptus insimulatos, fori præscriptione summotos, cùm ea de re Curiam appellassent, ad sua iura esse reiiciendos. XV. Cal. Mart. M. D. XLIX.

De pœnis, Tit. VIII.

I.

AMBIANIS more maiorum comparatum esse dicebatur, vt si cui in vrbe, plures citra cædem, membrúmue mutilatum, manus attulissent: & vnus crimen in se reciperet, cæteros absolutum iri. Qui mos & damnatus est & vetitum, ne eius in posterum commemoratio à quoquam vsurparetur. III. Calend. Decembr. M. CCC. LXXXIX.

II.

REORVM criminis cõpertorum, quacunque alia ipsi pœna puniantur, tamen perpetuæ memoriæ facti, infamiæ, exemplíque causa, ædes interdum dirui receptum est, & in Sauœsium, Consilii Prætoriani decreto editum, IX. Cal. Sept. M. CCCC. IIII: quòd eius familia in Academicos, diuæ Caterinæ, Lutetiæ publicè supplicantes, impetum fecisset, & ex eis nonnullos vulnerasset. Cuius rei etiam aliquid habetur in Curiæ commentariis.

III.

ET iure ciuili, & constitutionibus Principum (quantum mihi assequi licuit) non nisi vltimo supplicio crimen maiestatis expiatur. Inuenimus tamen mitius actum cum Nicolao Orgemontano, Petri Orgemontani Nomophylacis filio, olim Curiæ Conscripto, tum autem diacono, sacris beneficiis onustissimo. Ei enim eius criminis

comperto, ex arce Antoniana in auditorium Sodalitii Parisien. adducto, & exinde plaustro in forum vænalitiũ euecto, atque ad coniuratorum obtruncationis spectationem adacto, postea exaugurato, ac omni tam sacro, quàm profano ordine moto, in posterúmque prohibito, deinde ingentis pecuniæ, erga Principem damnato, reliqua quidem facta est vita: sed planè miserrima, pane videlicet ac frigida, perpetuo in carcere transigenda. Sed nostra in Gallia mulctarum irrogationes in arbitrio iudicantium sunt positæ. Prid. Cal. Maii M. CCCC. XVI.

IIII.

VTRIVSQVE iuris interpretibus inter se discrepãtibus, æquúmne ac bonum esset, reum, erga priuatum noxæ persecutorem, pecuniæ damnatum, inopia laborare cõpertum, atque adeò iudicatum facere non potentem, corpore coërceri: quandoquidem, ipsa iuris regula, in pœnalibus causis benignius est interpretandum (quod & Christianum est) pro summa Curiæ æquitate ac religione, Christianam (hoc est) humaniorem sententiam sequi placuit. Reum scilicet, antequam bonis cederet, custodia non esse liberandum. IIII. Cal. Apr. Anno à Martinalibus. M. CCCC. XXVII.

V.

LIBELLVS supplex à Gulielmo Curtableto, sartore, in Iohannem Portanum, Curiæ Conscriptum editus, contumeliǽque damnatus, suum autorem eò perduxit infamiæ, vt publica palinodia, Deo, Principi, Iustitiæ, Conscripto, læsa ipsius existimatio sarcienda esset: & recantatori, quem egestas ære mulctari non fineret, menstruum ieiunium, pane interim & frigida tantùm alendo indiceretur. Quibus recitatis, Cõscriptus statim professus est, honoraria pœna per se temperari licere: quod hominis clementiæ, modestiǽque nunquam satis (meo quidem iudicio) commendatum ituræ datum est, nullo reliquæ animaduersionis præiudicio. VIII. Cal. Iun. M. CCCC. XXIX. Sed (quæso) à numaria pœna, quæ si ex rei facultatibus redigi possit, irroganda est, ad eam genii fraudationem descendere, éstne corpus afficere? éstne eum qui ære (quod dicitur) nequit, cogere vt corpore luat: quod superiore decreto, ipsi Curiæ displicuisse videmus? Esse quidem videri potest. Sed (vt interim

omittamus, quòd & canonica eſt ea pœna) ita eſt afficere, vt potius reficere ſit intelligendum, ſiue corpus, ſiue animum ſpectes. Τῆς μὲν γὰρ ἐγκρατείας ἴδιον (vt Philon ait) ὑγεία καὶ ἰσχύς: ἀκρασίας δὲ ἀσθένεια, καὶ νόσος γειτνιῶσα θανάτῳ. Et Baſilius magnus, ὅσον ὑφαιρεῖς τῆς σαρκὸς, τοσοῦτον ποιεῖς τῆς πνευματικῆς εὐεξίας, τὴν ψυχὴν ἀποστίλβειν. Et rurſus, ὁ τῇ σαρκὶ προστιθέμενος, τὸ πνεῦμα καταγωνίζεται: καὶ ὁ τὸ πνεῦμα καταπαξάμενος, καταδουλοῦται τὴν σάρκα. ταῦτα γὰρ ἀλλήλοις ἀντίκειται. ὥστε εἰ βούλει ἰσχυρὸν ποιῆσαι τὸν νοῦν, δάμασον τὴν σάρκα διὰ νηστείας. Cæterùm planè minus eſt ieiunio coërceri, quàm ad calamitoſam bonorum ceſſionem carcere compelli: niſi ſi quis eſt, qui honori gulam præferri maluerit.

Pœnis fiſcalibus creditores præferri, TIT. IX.

I.

SI quis ob aliquod admiſſum facinus, cùm erga Principem, tum priuatum noxæ, ac maleficii perſequutorem, pecuniæ condemnatus fuerit: in ea exigenda, priuatum Principe fore potiorem. Prid. Cal. Iul. M. CCCC. I.

II.

REM ſuam perſequentibus, pœnæ exactionem poſtponi. Imp. Antoninus Marcello reſcripſit, & ita Curiæ placuit. V. Cal. Iun. M. CCCC. VII. Anglo enim poteſtate factâ Digonē abducēdi, vt iuſto ac legitimo bello à ſe captū: ipſóque digone litis impendia, quódque Anglus damni accepiſſet, rependere damnato, & ob effractum carcerem ære mulctato: additum eſt, Anglum Principi anteponēdum.

De cadaueribus punitorum, TIT. X.

I.

QVOD ex Vlp. & Marcello, vel, vt alii volunt, Martiano, cap. I. & II. Tit. de cadaueribus punitorum lib. Pandect. XLVIII. traditum eſt, eorum corpora, in quos animaduertitur, non aliter ſepeliri, quàm ſi à Principe fuerit petitum & permiſſum: & nonnunquam

non permitti, maximè maiestatis causa damnatorum, vsurpatum inuenimus in persona Iohannis Maresii, Regii Causidici, quem Liuius noster, Paulus AEmilius lib. IX. de rebus gestis Francorum, tum facūdia clarum, tum disertissimum appellat. Is maximis Reip. temporibus, anno M. CCC. LXXXIII. quo, Lutetiæ, Carolus VI. de trecentis ciuibus sumpsit supplicium, alios bonorum parte dimidia mulctauit, reuulsas vrbis catenas in Luparam sustulit, magistratus municipales abrogauit: is (inquam) maiestatis quoque insimulatus, etiam obtruncatus est. Anno verò M. CCCC. VI. ad V. Id. Maias, eius ossa legi, decreto Curiæ permissa, condíque in sacello, quod ille ad diuæ Caterines excitauerat, dotauerátque. Ex quibus duo hæc (bona venia) colligimus. Alterum, maiestatis damnatorum sepulturam ferè nunquam, aut certè ægerrimè cōcedi. Quid enim est, tāto temporis interiectu, illam impetrasse: quam, pro hominis alioqui dignitate, ab eius necessariis & propinquis, vix est qui animo præsumat tandiu neglectam fuisse? Alterum, Curiam, ea in re, Principis partes sibi vindicantem, vnius forsan Accursii autoritate, illud Euangelicum vsurpantis, Ioseph petiit à Pilato corpus Iesu. Quanquam hoc non attulerit Accursius, vt probaret id ad magistratus autoritatem pertinere: sed vt ostēderet non modò cognatis animaduersorum, verumetiam quibuslibet petentibus indulgeri. Quod autem ipse contrà censuerit, à Principe impetrari debere, constat ex eius in titulum illum glossematis, quibus semel atque iterum hoc apertè declarat.

FINIS.

Τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ Θεῷ, τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ANIMADVERTENDA QVAEDAM, aut emendanda.

Folio	Linea	
14	11	inuulgarent:iſti,
24	16	Quod aliud ſer-
37	15	VT IVDICATVM
	34	Max.eiuſue Legato,
40	25	ter clientelis aſcriptas
51	19	ad eum in arcem Curia proficiſceretur. ET
52	26	(quo fato,qua ratio-
53	5	ab aliquibus deſignatæ ſunt,
54	22	Si quidem à Nomophylacia pro-
60	30	XVIII.
63	34	Reip.conſulturi,vel
108	16	Suppræfecturæ rerum priuatarum,
115	4	CERATICO, TIT. XII.
123	16	Leſtandartiæ nuncupatæ,
129	34	peratoribus,ea de re aditis,
140	20	ſocietatis,& alterum
	21	hæredibúſque delatum.Placi-
147	2	XVIII. Cal. Iul. M. D.
149	21	lios re vera viuere: rem iudicatam,
151	27	non petentis partem,ve-
152	31	riam veniſſet, III. Idus Mart.
161	10	AVTOR denuntiatam ſibi litem
162	22	conſiſtere.Sed
167	25	& eis ſucceſſores dari poſſe:quod
180	2	è baſilicanis Recu-
187	27	AERIS ſui recipiendi, & accepti
192	14	Apud eum à quo appelletur,
194	20	De vitilitigatoribus,Tit. XV.
198	33	ex recenti præſcri-
210	14	HOC exemplo,quod
211	5	aperto ſinu mamillas,
212	30	vel quos ſpectet illius perſe-
215	1	omittamus,quod &
	20	poſtponi,Imp.